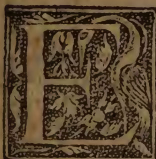



M

GALENI



# IOANNI FERNELIO MEDICO EXIMIO GVLIELMVS PLANTIVS S.



TSI non ignorabam fore multos qui nostrum laborem frustrà post tot interpretes susceptum esse, atque inutilem minimèque necessarium ducerent, nec defuturos qui reprehenderent etiam & cauillarentur, ipséque mihi conscius eram quàm parum pro impensa opera emolumenti & laudis reportarent, qui ex vna lingua in alteram aliorum scripta trãsfunderẽt: mea tamẽ semper fuit ratio, atque ita in animum induxi meũ, vt post primos artium & disciplinarũ inuẽtores Graecos, q̃ mihi imprimis laude digni viderẽtur qui meliore quadã natura præditi, disciplinisque & philosophiæ studio exculti, quæ à Græcis

*accepissent, excolerẽt facerẽntque meliora, aut ab illis excitati, noua ipsi ad hominum vtilitatem conderent. Deinde eos etiam non parũ de suis mereri crederem, qui perigrinarũ linguarum cognitione instructi, fideliter & purè quantúmque res ipsa pateretur latinè veterum monumenta interpretarentur. Qui verò nec ipsi per se quicquam ad hominũ aut tuendam aut excolendam vitam inuenirent, nec aliorum laboribus vti vellent, sed aut contemnerent aut riderẽt, eos in illud genus quòd est ab Hesiodo tertio loco positum hominum inertium, nec vlla reipublicæ parte vtilium referendos esse putarẽ. Hæc tamẽ sola causa non fuit, quamobrem hoc maximè tempore græca latinè reddenda susciperem, sed aliæ multæ & graues causæ ad id me impulerunt. Primum tacita quædam indignatio & dolor, quòd medicinæ parenti Hippocrati sua non constaret dignitas in eo præsertim opere, quod totius artis quoddam est veluti promptuarium, ipsius præcipua continens capita. Deinde diutius ferendum non videbatur quòd cum multis Leoniceni versio suspecta meritò ad hunc vsque diem esset habita, vt pote deprauata & corrupta, multísque locis parùm fidelis, nullus tamen ex professo instaurandam, aut nouam condendam suscepisset, sed in suis scriptis aliqui*

*quemen*

emendationes quasdam edidissent, alij enarrationes in aphorismos Hippocratis scribere professi, bonam commentationis partem consumpsissent in castiganda versione. Quos viros præstitisset, siquidem inemendabilis Leoniceni videbatur versio, nouam ipsos scribere: aut si instaurari poterat, suppletis quæ desyderabantur, & correctis quæ deprauata erant, eam interpolare & renouare multo fuisset melius. Hæc fecerunt vt ad nouam aphorismorum Hippoc. interpretationem accingeremur: in qua quid præstiterimus alios iudicare malumus quàm hic pluribus prædicare. Fideliorem omninò & paulò latiniorem esse nullus meo quidem iudicio negauerit qui diligẽter & beneuolè legerit. Adnotationes etiam in locos obscuriores partim in margine adscripsimus addito minore asterisco, partim in libri finem reiecimus, quoties scilicet in margine maiusculus occurrit asterisc⁹. Fuisset autem hoc loco abs lectoribus erratorum quæ inter imprimendum admitti solent deprecanda venia, nisi Gulielmus Rouillius nobilis typographus, vt homo est publicæ vtilitatis studiosissimus, nullis pepercisset sumptib⁹, vt quàm humanitus fieri potest emendatissimum & nouis characteribus elegantissimè conformatum opus veniret in manus hominum. Tibi verò docte Ferneli hanc ingenij nostri fœturam

nuncupare visum est, non quòd ea aut ad nominis celebritatem egeas, (es enim libris editis clarissimus) aut ad lectionem, qui Græcè calles & Græca legere mauis: sed quia & ex ea ratione qua præceptori discipulus debet aliquid, & priuatim etiam alijs nominibus me tibi obligatum esse sciam: tùm etiam si fortè labor noster tibi probabitur, fructum ipsius amplissimum cepisse me putem.

Vale.

*

# GALENI IN APHORISMOS,

*Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias.*

COMMENTARIVS PRIMVS,

GVILIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

I



Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιοῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

*Vita breuis, ars longa, occasio volucris, experientia periculosa, iudicium difficile. Nec verò sat est suum fecisse officium nisi suum quoque ægrotus suum astantes faciant, sintque externa ritè comparata.*

Quòd hæc oratio, siue vnus sit aphorismus siue duo, proœmium sit totius operis, pro confesso habetur apud omnes ferè ipsius interpretes. Quid verò sibi Hippocrat. tali procemio velit, dictu difficillimũ est. forte id ipsum inueniemus, si singulas orationis partes pri⁹ cõsiderauerimus. Quòd itaque vitã dixerit breuem artis comparatione, constat inter omnes ferè libri explicatores. Artẽ verò ipsam hac ratione arbitror lõgam putare, tum quia omniũ ferè operationũ particulariũ occasionẽ habeat momentaneam, & ob id captu difficilem: vt nemo eã internoscat, nisi qui diu in hac fuerit exercitatus: tùm verò quia ex duobus instrumentis ad artes inueniendas necessariis vnum, experientia scilicet, offensatrix sit & periculosa: alterum, per rationem iudicium haudquaquam facile existat, sed siquid aliud maximam habeat difficultatem. Est volucris occasio, quia materia circa quã ars versatur, fluxa est. Corpus siquidem nostrum mutationibus est obnoxium, neque à causis externis tãtum, sed etiam ab internis facilè alteratur. Experientia verò periculosa, propter materiæ dignitatem, non ob eiusdem mutan-

dæ

dæ facilitatem. hæc enim occaſionis volubilitate momentanea continetur. Iudicium autem ſi quis (quæ mea eſt ſententia) pro ratione accipiat, conſtat profectò ipſam eſſe difficillimam, cum ad hanc vſque ætatem ambigua permanſerit: ſi verò, quo modo Empirici nonnulli, per iudicium intelligat de rei euentu iudicationem per experientiam, ſic quoq; conſtat eam maximè eſſe perplexam. Sed libri auctorem dogmaticum eſſe toto oſtenditur opere. Atque ita prior prooemij pars ad hunc locum terminatur. Secundam ſcribit non quaſi pronuntiet, ſed conſulat hoc modo, Nec verò ſat eſt ſuum feciſſe officium, niſi ſuum quoque ægrotus, ſuum aſtantes faciant, nihil adhæc rebus externis officientibus: quorum verborum vis eſt eiuſmodi, Si placet eorum quæ in hoc libro ſcribuntur explorare & examinare veritatem, non modò medicum ipſum oportet omnia rectè gerere, ſed & ægrum & miniſtros, nec eſſe præterea quod de rebus externis queri poſſis. Prior itaque pars orationis hoc vnum ſummatim complectitur, Vita breuis. ars longa. nam quæ ſequuntur reliqua artem longam eſſe de

monſtrant. poſt quam ſecũda pars quoddam veluti conſilium continet, vel quoddam pactum cum iis faciendum qui librum lecturi ſunt, & de eo ſententiam laturi: quaſi ita diceret, paciſcor vobiſcũ & ſpondeo quæ dicturus ſum omnia vera eſſe, modo nihil à medico, ægro, miniſtris, aut externis peccetur. Sed quidnam ſibi vult, dum ſtatim initio libri breuem eſſe vitam ſcribit, ſi cum artis magnitudine conferatur? nam & hoc ipſum quærere ab initio propoſueramus. Sunt qui volunt id egiſſe Hippocratem exhortãdi hominũ cauſa ad artem ſedulò exercendam. Nonnulli contrà dehortandi gratia. Quidam veluti eorũ animos periclitandi & internoſcendi cauſa qui vel gnauiter vel ſec⁹ in arte eſſent verſaturi. Alij cenſent cauſam attuliſſe quamobrẽ oportuit ſcribere cõmentarios: quidã addũt, aphoriſticos. Sũt & qui hoc ſermone velint ipſum cauſas reddidiſſe, ꝓpter quas hæc ars ſit coniectatrix. Alij quod de cauſis contingat medicos ſine ſuo fruſtrari. Verùm ij (vt à poſtremis incipiam) nihil omninò ad rem dicere videntur. Quę enim eſſe poſſet doctrina, aut digna Hippocrate ſententia, ſtatim initio operis docere

cere,vel quòd ars quædam cõiectrix sit medicina,vel quòd eius frustremur fine, siue id nostra accidat ignorãtia,siue artis magnitudine fiat? Sed vel verba illa Nec verò solùm oportet suũ fecisse officium, nisi idem ab ægrotante quoque & ministris fiat, vnà conspirantibus rebus externis,contrarium omninò demonstrant. Hæc scribere eum magis deceat, qui profiteatur omnia quæ continentur hoc libro vera esse,quàm qui ob multas causas fateatur se propositum finem non attingere. neque enim dixisset, Nec verò solùm oportet,sed post illa verba,Vita breuis,ars longa,occasio volucris, experientia periculosa, iudicium difficile: statim subiunxisset, Sed & medicus ipse delinquit, & ægri & eorum ministri. Sed nec illi qui dicunt voluisse auocare à studio medicinæ, cum diceret vitam breuem esse,artem longam, videntur cõsentanea proposito dicere.Nã extremę esset dementiæ,conscripta commentaria simul tradere posteritati ad vitæ vtilitatem, simúlq; initio statim non à legendo solùm atque discendo quæ scripseris dehortari,sed ab arte vniuersa cuius tute doctrinam profitearis,abalienare.Qui verò voluisse aiũt,

hominès

homines ad artē maiore studio capessen dam excitare(neque enim aliter longam ipsam, breui tēpore totam perdisci posse) ij etsi veri aliquid dicunt, mihi tamen videntur prooemium nec viri sententia dignum nec iis quæ scribūtur hoc libro satis congruens reddere. quemadmodum & qui arbitrantur hoc genus sermonis fuisse ab Hipp. vsurpatū eorum tentandi gratia qui ad artem accederēt. Etsi enim verum est quod à Platone quoque est traditum, hac maximè via periculū cuiusq; animi fieri qui artem quālibet sit percepturus, si magnā & difficilem eius perceptionem ostenderimus, mutuis tamen id colloquiis non per librum agi solet: cum eo quòd præsenti cōmentationi cōgruère non videatur. Siquidem prooemiū debet iis quę toto libro scribenda sunt, consentaneum esse. Nisi fortè velit Hippo. omniū primos esse legēdos aphorismos, atq; ideò libri principio communem fecerit de vniuersa arte sermonē, quo ostē dat nō omnes pro arbitrio tam longam artē medicam posse discere, sed illos duntaxat quibus & ad discendū tēpus abundè suppetat, & adsit ad eā rem apta idoneáque natura. Et vt omninò probabile

appar

appareat, hác totius artis cõmunem præfationem esse, non tamen protinus sunt reprehẽdẽdi, qui causam explicasse aiũt Hippocratem, cur commẽtari de re medica oporteat. Pręmisit autẽ in libro qui de Medici officina inscribitur, omnium quæ tota arte legũtur commune prooemium, quemadmodum in eiusdem libri expositione demõstrauimus. Quicũque igitur vel cur genere docendi aphoristico vsus sit, vel omninò de re medica scribendũ sibi esse duxerit, causam in prooemio attulisse volunt, ij profectò mihi cæteris rectius sentire videntur. Nam & genus doctrinæ aphoristicũ, * vt pote oẽs rei proprietates paucissimis verbis circũscribens, vtilissimum iis est qui breui lõgam artẽ docere volunt: & velle deniq; suas propterea cõmentationes literis mãdare; quia vita sit breuis, si eam cũ artis longitudine cõferas, ea demum mihi ratio scribendi iustissima esse videtur. Nemo enim nostrum queat eandem artem inchoare simul & absoluere: sed satis viri debet, siquæ multorum annorũ spa maiores inuenêre, iis velut per man eptis posteri addant aliquid, nósque aliquãdo artẽ absoluamus. Nam vel propter

** Aphoristica doctrina veluti seminariũ medicinæ.*

propter horum alterũ, vel vtrũque mihi videtur tali vſus eſſe proœmio: ac ſi ita ſcripſiſſet. Quandoquidé artis magnitudo vitam ſuperat humaná, adeo vt ab homine quantũuis diligẽti ac induſtrio nequeat & inchoari & ad finé vſque perduci, propterea operæpretiũ fuerit quæ quiſque didicit, ea mandare literis, & eo ſcribẽdi genere poſteritati tradere quod rerum docendarum naturã omnem exactè & breuiter & apertè explicet. Longã porrò artem eſſe oſtendũt verba ſequentia, Occaſio volucris, experiẽtia periculoſa, iudicium difficile. quaſi ita diceret, Ideo vita breuis, ars lóga, quia & occaſio volucris & experiẽtia periculoſa & iudicium difficile. Propterea eñ etiã ars longa, quoniam occaſioné agendorum habet admodum volucré, hoc eſt anguſtiſſimam & vix temporis momento durantem. Ad hæc cũ duo ſint inueniẽdorum remediorũ inſtrumẽta, ratio & experiẽtia, hæc periculoſa eſt, illa difficilis, quoniam non cuiuis innoteſcat. atque ſingula hæc quàm vera ſint, facile paucis oſtẽdere licet. Occaſio enim volucris eſt propter materiæ circa quã ars verſatur fluxum & inconſtantiã, puta corporis quod

contin

continenter fluit & momento temporis mutatur. Experiētia verò periculosa materiæ etiā dignitatis ratione. Neque enim lateres, lutū, ligna, lapides, tegulæ, coria artis medicæ sicuti aliarū sunt materia: in quibus multifariam citra cuiusquam offensam licet quid possis experiri, & circa eam materiā ad theorematum meditationē & confirmationem versari. quod in lignis fabri lignarij faciunt, in coriis coriarij. Ligna enim & coriū si malè tractādo labefactauerint, nullum inde cuiquam imminet periculū. In corpore autem humano ea tentare quæ nō sunt experientia cōprobata, periculo nō vacat, cum temerariæ experientiæ finis sit totius animātis internecio. Quinetiam iudicatio (quæ certè ipsa est ratio, quòd tāquam arbitra quædā de iis quæ gerēda sunt cēseat & iudicet) difficilis & rara inuētu res est, minimèq; vulgaris, vera certè quidem illa ratio. quod sectarū multitudo & opinionū diuersitas in arte medicinali facilè ostendit. neque enim si veritas esset inuentu facilis, tot ac tanti viri in ea quærēda occupati, in tā contrarias sectas fuissent vnquam dispertiti. Verùm Empiricis nō videtur ratio dici iudiciū,
sed

ſed eorum quæ per experientiā inuenta ſunt auxiliorum quidā delectus & diiudicatio. Nā,vt verum fateamur,hæc difficilis quoque res eſt & rara inuentu, cū poſt multa remedia adhibita ęgrotanti, quoddam ex iis in cauſa fuiſſe dicitur vt melius peiúsve habeat:vt ſi exēpli cauſa is bene dormierit, deinde vnctus fuerit, poſtea emplaſtrū adhibitū, deinde clyſter iniectus,vel ſpōte naturæ ſecuta fuerit alui deiectio,poſtquam comederit,& tales cibos ſumpſerit, & poſt hæc omnia ſenſerit iuuamen aut nocumentum,non facile inquamdictu eſt quodnam ex iis quæ circa eum ſunt geſta,aut iuuerit,aut nocuerit.His igitur de cauſis omnibus iudicium perdifficile. Iā itaque ſermonem totum in pauca contrahamus,Ars longa eſt,ſi eam vnius hominis vita metiamur. Quare operæpretium eſt in poſterorum gratiam libros ſcribere compendioſos præſertim atque aphoriſticos.Nam tale doctrinæ genus & ad ipſam primā diſciplinam,& ad ea quæ didicerimus memoria retinēda, vel ſi fortè exciderint in memoriā reuocanda,longè eſt vtiliſſimum. Aſtipulatur his quod ſubiūgit.poſtquàm enim operi ipſi atque iis quę toto opere

dicer:

erentur præfationē prætexuiſſet, con-
ɪientem orationi clauſulā addidit his
bis, Oportet autē non ſolùm ſeipſum
ɔus ritè adminiſtrandis ſedulū præſta-
ſed & ægrotū & aſtantes, vnà cum his
ſentientibus rebus externis. quaſi ita
eret, Si quis ſcire velit quàm vera ſint
quæ hoc libro ſcribuntur, is nō ſolùm
ſum præſtare debet diligētem rebus
è gerēdis, nihílque quod ægro poſſit
ucere prætermittere, ſed & ęger ipſe
ére medico debet, nec quicquam pro
indulgere voluptati: miniſtri etiam
ɪei aſſideāt oportet. adhęc probę ſint
omnes externæ comparatę. Nam per
ɔlerunq; vel prognoſim vel curatio-
vel vtranq; interpellari atque im-
ri contingit. Externæ res ſunt habi-
ɔnes idoneæ vel turbarum plenę vel
a vacantes & tumultu: adhęc ea quę
iantur aut aguntur, iram, triſtitiam
liuni quempiam affectum ægrotan
ferentia: ſimiliter & quæ ſomnum
u interrūpunt, quæ infinita poſſunt
lere. Si igitur, inquit, rectè atque or
ſe habuerint hæc omnia, nihil eorū
hoc libro ſcribūtur, falſum eſſe com
tur.

II.

ΕΝ τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μή, τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ κενεαγγείη, ἢν μὲν οἵην δεῖ γίνεσθαι γίνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μή, τοὐναντίον. Ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

*In turbationibus alui & vomitionibus quæ sponte fiunt, si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferunt: sin minus, contra fit. Sic & vasorum depletio, si qualem fieri oportet, fiat, confert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Proinde & regionis & temporis & ætatis & morborum habenda est ratio, pro quibus talia vacuari conueniat, necne.*

Non de quantitate vacuandorum Hippocrati sermo est, vt nonnulli sunt arbitrati, sed de sola qualitate: quod apertè indicāt duo verba, qualia & qualē. Nam in iis quæ sponte naturæ fiunt vacuationibus dixit, si qualia oportet purgentur, confert & facilè ferūt: in iis verò quę medici opera fiunt, dixit, Si qualis fieri debet, fiat vasorum depletio. Alioqui poterat dicere, si quātum oportet purgetur, &

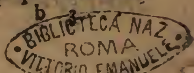
ırſus, ſi quanta debet vaſorum fiat
ıatio. Idem etiam oſtéditur per ver-
ı purgari. Neq; enim abs re eſt, quòd
dixerit, ſi qualia oportet vacuentur:
ſi qualia oportet purgentur. Eſt enim
gatio, humorũ qualitate moleſtorũ
ratio: In his itaque cùm multi errant
rpretes, qui neque verba neque ho-
is mentem aſſequuntur, tum verò
ime peccant, cum vaſorum deple-
em nonnulli pro inedia, alij pro ve-
ectione accipiunt. Omnem ſiquidem
ıationem Hippocrates ſolet ab euen
ppellare vaſorum depletionem, quo
n in omnibus vacuationibus vaſa de
i contingat. Eſt igitur nunc ipſi ſer-
de qualitate eorum quæ vacuan-
Porrò quemadmodum paſſim ad-
tatur quæ rectè à natura fiant, ea ar-
operibus imitari medicum: ſic nunc *Medicus*
ontinis vacuationibus ſuam exorſus *imitator*
rationem: In quibus ſi qualia opor- *naturæ.*
purgentur (ea autem ſunt quæ cor-
infeſtant) confert, & leuiter fe-
t. Nam ſi aliorum quorundam fiat
cuatio, non eorum quæ corpora no-
malè habent, contrarium ſolet eue-
. Neque enim confert, & graui-

ter ferunt ægrotantes. Eodem sanè modo siquam medicus moliatur humorum vacuationem, eorum fieri debet, qui corpora nostra grauant, quemadmodum ipse alibi iubet, vbi humorem duntaxat noxium, non pro eo alium consulit vacuandum esse. Si itaque pituita redundet, hanc modis omnibus vacuare oportet. Si alterutra bilis infestet, abstinendum à pituita, & infestans bilis vacuanda. Sic & humor sanguineus in corpore modum si excesserit, sanguinem vacuare oportet, vt & eius serum, si in corpore abundauerit. At verò ex humoribus qui redundet, ex colore licet coniectare, præter quàm cum in corpus altum quidam se receperunt. Color enim in cute similis efflorescit humoribus contentis, nisi intrò refluxerint. Atque in iis maximè qui intrò recesserunt, nec æquabiliter sunt per totum corpus diffusi, spectandum tempus est, & regio, & ætas, & morbi in quibus conueniat necne huius aut illius humoris vacuationem suscipere. Quanquam enim habet humor quisque in corpore abundans propria indicia, de quibus infrà dicturi sumus: ad maiorem

tamen

tamen rei cognitionem tum pars anni præsens,tum regio in qua degunt ægrotantes, tum ipsorum ætas, tum denique morbi species consyderanda.Sint, exempli causa,flauæ bilis in corpore redūdantis indicia, vna cum iis videndū an tempus sit æstiuum,an locus calidus,an ęger ætate florente. Eadem de pituita quoq; ineunda est ratio, an hyems adsit, an regio frigida, an homo senex. Præter hæc omnia ipsam morbi speciē consyderare oportet, vt ꝙ terciana (si ita sors tulit) à flaua bile fiat modum excedēte,quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, erysipelas à flaua, atque eodem modo singula aliorum morborum genera. Si enim hæc omnia distinxerimus,cum maiore & certiore animi fiducia ad noxij humoris vacuationem accedemus.Interpretes porrò illi alienissima à proposito loquūtur, qui Hippocr. de sola inedia quæ in febribus imperatur verba facere arbitrātur:cum tamen febrium nominatim non meminerit,sed de omnibus generatim habeatur sermo quæ sunt præter naturam, quorū nos docet indicationes:ad quas respiciēs non quantitatem sed qualitatem va-





cuationis inueniamus. Nam de quantitate proximo aphorismo differit. Quo autem morbi tempore aggredienda sit vacuatio, & quo modo facienda, in aliis sequẽtibus aphorismis explicabitur. Quare in presentia de iis dicere nõ habeo necesse. Sic enim nostra doctrina nemo euaderet prudentior, & nostræ commentationes ad immensam miniméque necessariam prolixitatem deuenirent.

III.

Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδ' ἔτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. τούτων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίην λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα· μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, σφαλερὸν γὰρ, ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν. ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραὶ· καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

*Athletarũ plenior corporis habitus, si ad summum sit plenitudinis gradũ perductus, lubricus est: neque enim eodẽ permanere aut consistere potest. cum verò non consistat, nec iam possit*

*poßit in melius proficere, superest vt recidat in deterius. Quamobrem plenior illa corporis habitudo haud cunctanter est soluenda, quò corpus nouæ nutricationis initium capiat. Nō tamen vacuando vsque eò pergi velim, vt vasa in sepenitus considāt, hoc enim tutum non est: sed quatenus natura feret, eò vsque progredi oportet. Sic & extremæ vacuationes periculosæ: contráque repletiones extremæ si fuerint, similiter periculosæ.*

Præcedentem aphorismum fuisse de vacuandorum qualitate ostendimus. In hoc autem & sequentibus de eorundem humorum quantitate agit, ab immodica repletione & euacuatione sumpto initio, atque in hoc similiter ac superiore aphorismo quodam proposito exemplo: ad quod tanquam normam (qui ipsi faciendi mos est) orationem dirigat. id autem ipsi est Gymnastica ἀθεξία. qualis eorum est qui per totam vitam in gymnasticis exercitiis versati, nullum aliud studium habuere quàm vt alios supplantarent & deiicerent, quales sunt Athletæ. nam quæ absolutè ἀθεξία nominatur (qualem habitudinem complures agricolæ habent humo fodienda, metendísque segetibus, & aliis ruralibus la-

*Consueuit Hip exemplo proposito rē quam docere vult ostendere, quòd euidentiss. sit eiusmodi probatio.*

boribus exercitati ) ea ad immodicam repletionem non pertinet. Athletarum autem plenior ille habitus in hanc non leuem reprehensionẽ incurrit, quod ipsi carnis molem corpori adiicere, & proin de humorum quoque cumulare copiam studeãt. Hi enim apparatus quidam sunt ad totius corporis nutritionẽ, q nisi ipsi præsto adsint, fieri non potest vt corpora in tumorem attollantur immodicũ. quo fit, vt necessariò eiusmodi sit corporis affectio periculosa. cum enim vasa cibo ac potu fuerint supra modũ repleta, periculum est ne aut ipsa rumpantur, aut calor ipse natiuus suffocetur atque extinguatur. quod iam Athletis quibusdã vsu venit, qui ad summam corporis plenitudinem perducti, derepentè sunt mortui. Verùm quæ ad naturæ functiones vtilis est habitudo & εὐεξία, imminens nullũ eiusmodi habet periculũ, quia nunquàm ad extremam venit repletionem, quare nec eam soluere oportet, sicuti Athleticam, cum ad extremum peruenerit. hãc enim soluere oportet haud cunctãtes, sed anteuertentes solutione periculũ. Quamobrem verò ipsam soluere oporteat, ipse his verbis causam attulit. neque enim eo

dem

dem permanere, aut consistere potest. Cum enim semper natura coctionem alimenti, distributionem, in sanguinem inmutationẽ, adiectionem, agglutinationem & assimilationem moliatur, quado nihil adiici potest solidis corporis partibus, & refertæ venæ non habẽt iam quo distributum alimentũ recipiant, tum necessariò periculũ adfertur ne aut vas aliquod rũpatur, aut suffocato calore natiuo mors sequatur repẽtina. Vt igitur in corpore alteri sit nutricationi locus, pleniorem illam habitudinem oportet sine mora soluere. quæ nimirum eius solutio per euacuationem fieri debet. sed cautio adhibẽda ne vacuando vltra modũ progrediamur. Immodica nanque vacuatio non minus quàm immoderata repletio periculosa. Quantũ autẽ vacuare oporteat non humor abundans modò, sed & natura, id est vires indicabunt eius vnde est vacuandum. Alij enim aliis minus magísve ferunt vacuationes. Atq; hæc ipsi de Athletica euexia sunt dicta: quæ ipsa per se vtilia sunt iis qui genus vitæ Athletarum sequi volũt, medicis verò sunt velut exemplũ rei quam sequenti oratione docet. Inquit enim, Similiter & euacua-

*Calor multitudine sanguinis obruitur & strangulatur, aut paulatim contabescit & emoritur, aut aeris cõmunione priuatus suffocatur.*

*Vnde indicatio petatur humoris vacuandi.*

tiones quæ ad extremum sunt perductæ, periculosæ: & contrà virium & corporis reparationes & recreationes si extremæ fuerint, parum tutæ: toto eo sermone nihil aliud nos docere volens, quàm quòd nec vacuare nec replere præter modum oporteat. Cui rei documento esse potest Athletarum euexia, quę alioqui ipsa nihil habēs quod queri possis (nā & probis abundant humoribus Gymnastę, & viriū robore valent) hoc solum malum habet maximum, quòd ad extremā venerit repletionem: quapropter breui eā soluere expedit. Et rursum quemadmodum qui tali sunt habitudine præditi, ad extremā non sunt vacuationē perducendi, sic nec qui alia quauis vacuatione egét, sunt prę ter modum vacuādi. Et vt in vniuersum præcipiatur, ægrotantis vires spectare & solerti coniectura æstimare oportet, & quoad sustinere necdū fatiscere videbuntur, omne studiū & operam conferre ad exuperantis humoris vacuationem. At si deficere sentias, etiāsi restet superflui aliquid, vacuatione ea supersedere debes. Iam verò illud, contráq; repletiones & refectiones corporū si ad extremū peruenerint periculosæ, si quis ad exemplū

paulò

paulò ſuprà de Athletis poſitum referat, tanquam ei reddi iungíq; debeat, ne imperfecta & membro vno defecta oratio eſſe videatur, id de extrema repletiõe di ci videbitur, quã iubeat vitari, nec adeo vſque refici corpora vt ad extremam veniant repletionem. Si verò ad dicẽdi formam diligentius attenderis, vt ex interpretibus quidam fecerũt, de eadẽ re bis ipſum locutum aliter atq; aliter fuiſſe ſuſpicabere. vt cum diceret, ſic & vacuationes quæ ad extremum peruenerunt, periculoſæ, ibi ſolũ præcipere, fugiendas eſſe immodicas euacuationes, quoniã admodum ſint periculoſæ: Cum verò vt conſequens adderet, Et rurſus corporum refectiones ſi extremæ fuerint, parum tutæ, tum interdicere immoderatas vacuationes, quoniam & refectiones ſequentes haudquaquã ſecuræ exiſtant, quia natura nimia vacuatione imbecillior facta, iam non poſſit alimentum probè coquere, diſtribuere & aſſimilare. Verũ ſi quis ita accipiat, altera doctrinę pars de extrema ſcilicet repletiõe omninò prætermittenda erit, & exemplum de gymnaſtica habitudine fruſtra fuerit allatum. Quin vel particula, Rurſum ſeu cõtrà orationi

addita sententiam nostram indicare videtur, cum diceret Et rursus seu Contráq; refectiones corporum si in extremo sint, periculosæ. Quasi enim de re alia loqueretur, sic orationem extulit, Contráque.

IIII.

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

*Victus tenuis & exquisitus & in morbis longis semper, & in acutis vbi non conuenit, parũ tutus. Rursúmq; victus qui ad extremam peruenerit tenuitatem, molestus. Siquidẽ quæ ad summam plenitudinem perductæ sunt repletiones, molestæ.*

Cum superiore Aphorismo generatim de omni immodica repletione & vacuatione sit locutus, in hoc de ægrotantium victu differit, iubẽs in morbis quidem longis semper victum vitandũ esse tenuem, in acutis verò non semper. Ex iis siquidem complures tenui, quosdã etiam summè tenui victu indigere videmus. fuerit autem summè tenuis victus, cum sola se inedia aut melicrato ægrotantes tole

rant ad crisim vsque : tenuis verò, cum paucis aut parum nutriētibus cibariis se sustentant, qualis est ptissanæ succus. Victus porrò tenuitatis finis esse debet virium imminutio. harum siquidem tuendarum gratia alimus ægrotantes. In sanis itaque corporibus seruādum semper est naturæ robur, aut augēdum alimētis, nō frangēdum. Ac vires quidem auget cibus plenior, tuetur & conseruat moderatus, quem symmetrum Græci vocant: imminuit tenuis. Hunc igitur secūda valetudine semper fugere oportet. At reliquorū alterutro, siue is sit plenior, siue reficiēdis tuendísque viribus proportione respondeat, vti conueniet, prout præsens status postulare videbitur. In ægrotantibus autem rarò fit, vt vires quam inuenerimus maiores reddamus: sed ferè semper operam damus, vt in longis quidem morbis easdem retineamus ac tueamur. In acutis verò modicè imminutas conseruemus. nā si in iis semper vel quales accepimus seruare, vel etiā augere studuerim⁹, morbum proculdubio augebimus. Cæterùm quinam sint acuti morbi, qui victum requirant summè tenuissimū, & qui tenuissimum quidem sed non summè, & qui te-

nuem

nuem eo libro qui de victus ratione quæ morbis acutis debeatur, vel vt nonnullis placet, de ptissana inscribitur, plurib' docuit Hip.& ipsi nostris in eundem librum commentariis vt tota ea res & planior & absolutior esset perfecimus. nunc itaque satis sit monuisse in morbis omnibus quibus intra primam tetrada plenus morbi impetus & iudicatio sit futura, modò natura robusta sit, in perpetua inedia ægrotum esse continendum: qui victus est longè tenuissimus. In quibus autem crisis primam hebdomada nō sit superatura, valida existente natura, solo vtēdum esse melicrato, quæ viuendi ratio fuerit tenuissima, non tamen summè. Si verò non satis fidimus viribus, ptissanæ succo vtemur: & hæc quoq; victus ratio tenuis meritò appelletur. quemamodū & quę hordeacea ptissana cōstat, nō iam propriè tenuis, nisi omninò pauca sumatur dici potest, non tamen propterea iam plena fuerit, qualis quæ ouis & alica & piscibus & id genus aliis cibariis perficitur. Quod igitur in mentione morborum acutorū addidit, vbi non conueniat, id propter morbos peracutos factum est. ipse enim de iis dicet, vbi morbus est peracutus, protinus

sæuissimi

ſæuiſſimi affligunt dolores,& victu ſummè tenuiſſimo eſt vtendum.

V.

ΕΝ τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γένηται, μέγα γίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

*In tenui victu peccant ægroti, quo fit vt magis lædantur. Siquidem quoduis peccatū grauius hîc quā in paulo pleniore victu ſolet eſſe. Eadem de cauſa ſanis etiā valde tenuis, ſtatáque & exquiſita victus ratio parū tuta, quia errata grauius ferūt. Quare tenuis exactúſq; victus paulo pleniore exiſtit maxima ex parte periculoſior.* *

Huius Aphoriſmi initium etiam aliter ſcriptū inuenitur, hoc ferè modo, In tenui victu duo plerunq; ab ægrotis peccantur, vnde fit vt magis lædantur. atque pleriſque hoc initium altero magis placet, per id ſibi voluiſſe Hippocratē arbitrantibus, quia in tenui victu bifariā pec

cetur

cetur ab ęgrotis,propterea eos magis of ſendi.nam & quia à medicis tenuis impe ratus eſt victus, clã ipſis cogi eos cibum capeſſere,indéq; accidere vt maius ca- piát detrimentũ,quàm ſi tali victu vſi nõ fuiſſent. Deinde etiã quòd debilitatis iã & laborãtibus propter ſuperiorem cibi indigentiam viribus, plus cibi capiãt, ſic quoq; ab ipſis peccari grauiter. Mihi ta- mẽ melior videtur ſuperior lectio,vt po te quę & hãc cõplectatur,& generaliorẽ efficiat orationem, de omni ſcilicet erra to intelligẽdã,ſiue id volẽtibus ęgrotis, ſiue nolẽtibus accidat,vt talis ſit oratio- nis ſententia,Quodcũque peccatum fue rit eorũ qui ita tã tenui victu vtuntur,id tum propter vires per talem dięta de- bilitatas,tum propter inſolẽtem in eam mutationem, grauius eſſe ſolere:ſuffra- gãtur huic lectioni ea quæ de ſanis ſunt dicta, in quibus tenuem diætam parum tutam eſſe cõfirmat, quia errata grauius ferant, non quòd propter eiuſdem tenui tatem delinquere cogãtur. Quæ ſequun tur in aphoriſmo ſunt manifeſta.

V I.

ΕΣ δὲ τὰ ἔσχατα νουσήματα, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισται.

*AD extremos morbos extrema exquisitè comparata remedia, optima.*

Morbos extremos appellauit maximos vltra quos alij non fiunt. itaque in iis iubet vniuersam curationem adhiberi exquisitissimam. & victum nimirum tenuissimum. Eiusmodi autem fuerint omnino morbi peracuti. Propterea tanquam huius clausulam sequentem subdit aphorismum.

VII.

*Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει· καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾷν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.*

*Cum itaque morbus peracutus est, extremos protinus labores habet, summéque tenuissimo victu est vtendum: Quum verò non est sed pleniorem victum licet exhibere, tantũ de extrema victus tenuis ratione remittendũ, quanto extremis morbus fuerit remißior.*

Quemadmodum morbos extremos appellauit maximos, ita in præsentia labores extremos maximos vocat, per labores intelligens aut concitationes morborum seu irritationes, aut omnia absolutè symptomata. morbus siquidé per-

acutus primis statim diebus motiones concitatas, quas paroxysmos Græci appellant, & omnia absolute symptomata habet maxima. In eos si quidem morbi vigor incidit, qui aliud quicquam non est quàm morbi maximum symptoma. atqui peracutus morbus is fuerit, qui statim adultus viget. per statim auté intelligendum, circiter primos quatuor dies, aut paulò post. Hoc igitur nomine conuenit summè tenuem victum præscribere, siquidem morbis vigentibus ægroti tenuissimè sunt habendi, vt ipse libro de ratione victus in morbis acutis, & hoc ipso aphorismo docuit. at morbi peracuti vigor primis statim diebus consistere solet. Optima autem ratione fieri vt vigentibus morbis tenuissimus imperetur victus, alibi nos multis demonstrauimus. In præsentia satis sit monuisse hoc tantum, Si propter inflammationes, aut febres quæ semper comitantur morbos acutos, cibi vereatur aliqs præbere plusculum, in vigore certè morbi hoc facere multò magis verebitur. Tum enim maximæ sunt inflammationes, quas ipse in libro de ratione victus in morbis acutis phlegmasias appellabat, sicq; eo nomine propriè appellatas phlegmonas

gmonas intelligi velis, siue vnà febres quoque complectaris, secũdum veterem nominis acceptioné. Adhæc præstat naturam sinere coctioni morbi vacare per eius vigorem, quàm inde eam ad cibum modò sumptum mitigandum conficiendúmque abstrahere. His igitur de causis, morborum certè durante vigore, tenuissimè ægrotum alere oportet. Hoc posito, hinc iam in aliis morbis qui posterius suæ naturæ perfectionem & vigorem sunt assecuturi, longè tenuissimum statim ab initio victũ imperare nó licet. sic enim prius homo morietur, quàm ad vigorem morbus perueniat. At in quibus primò quoq; tempore, id est primis quatuor diebus vigor est futurus, in iis summè tenuissimo victu vti possis, modò vires vel meram inediam, vel solius melicrati sorbitioné, vel prisanæ cremoris omnino exiguum ferre possint. Eiusmodi siquidé est victus ratio tenuissima: quæ verò hac minus est tenuis, quam pleniorem ipse appellauit, eorum morborum qui posterius sunt ad summum sui incrementum peruenturi est propria, in quibus tantum de tenuitate victus remittendum esse dicit, quanto ab extremis, id est à vigore morbus

nisi impediatur, superaturam. Sic enim demonstrauimus in cómentariis de Crisibus: quo opere nobis tota de iis morbis consumpta est oratio, in quibus diæta omninò & curatione nitimur & confidimus, quales sunt in quibus vigorem remissio excipit. nam in quibus vigorem mors sequitur, sola artis præsagiendi parte vtimur, scilicet id quod futurum est prædicentes, ne rei euentus nobis postea imputetur. Vna igitur hæc tibi erit ad victus formã constituendam ex temporibus morbi sumpta indicatio: altera ab ægrotantis viribus sumetur, de qua sequenti agit aphorismo.

I X.

Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νόσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυνεῖται.

*Sed & ex ægroto coniecturam facere oportet, an is cum præscripto victu perstet ad morbi vsque vigorem: án ve prius deficiat, im párque cum tali victu succumbat, quàm cedat morbus & obtundatur.*

Quum superiore aphorismo tantum de extremo victu tenui remittẽdum esse iussisset, quãto tempore morbus vigore

ipſo eſſet remiſſior, nunc alteram hoc loco addit indicationem, vt certius nos & perfectius quantum de extrema victus tenuitate recedendum ſit percipiamus. ea autem indicatio ab ægrotantis viribus ſumitur, quarum gratia alere licet: neque enim morbi ipſius cauſa. Nam quum eius ea fuerit naturæ firmitas & robur, vt ſpes ſit toto eo tempore quod ad vigorẽ intercedit poſſe ſuſtinere cum tali victus forma, tum exactè quantum concedendum ſit tenebimus. Si verò imbecillior appareat, aliquid adiiciendum ad ſuperiorem victum, & tanto alendum plenius, quantum virium imbecillitas ſuadere videbitur. Ea ſiquidem de cauſa interdum in ipſo etiam morbi vigore alere cogimur, quum ſcilicet tale ſymptoma ſuperuenerit, quod vires reſoluat. Atque hæc oratio pars eius eſt vniuerſæ quæ de victus ratione præcipit. Quòd ſi quis ex omnibus, præſenti ſcilicet aphor. & eo qui præceſſit & qui ſequitur vnum faciat, is non malè agat. Ego verò qua potui facilitate diuiſos particulatim explicare malui.

X.

Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾶν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστε-

ρον

στιν ἡ ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾶν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

*Quibus itaque vigor statim futurus est, tenuiter statim alere oportet: quibus autem posterius, & in ipso vigoris tẽpore, & paulò sub ipsum de victu demendũ: Antea verò plenius alendum, vt ægrotus perferre queat.*

Eandem quoq; sententiam habet hæc oratio, sed generalius elata est quàm superior. Suprà enim in morbis peracutis dicebat protinus tenuissimo victu esse vtendũ. In hac verò de omnibus absolutè pronunciat morbis quorum statim futurus est vigor: id est nõ ita multo post primum insultum morbi, alendum esse tenuiter. Quæ sequuntur sunt manifesta, eandem indicantia sententiam.

XI.

Ἐν δὲ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρὴ· τὸ προτιθέναι γὰρ * βλάπτει· καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή. al. βλάβη.

*In ipsis tamen exacerbationibus cibum adimere oportet: nam præbere noxium. Et cum per circuitus redeunt morbi, in ipsis accessionibus abstinendum.*

Vniuersam præscribendi victus formam & rationẽ in vnoquoq; morbo ex

duabus indicationibus ineundam esse præcepit, morbi scilicet totius futuro vigore, & ægrotantis viribus. Nunc in hac oratione quo modo etiam sigillatim cibum dare conueniat docet, concitatiores morbi motus (paroxysmos Græci appellant) sine cibo habendos esse iubens. Sed euidētius id lib. de ratione victus in morbis acutis dixit, nimirum ne quum iam adsunt paroxysmi, aut iamiam sunt adfuturi, cibum præbeamus: sed quum inclinantur ac desinunt.

XII.

*Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀνταποδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται· ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν αὐτίκα ἀποφαίνηται, ἀρχομένου· βραχύνει· ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ δύσκριτα, καὶ εὔκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.*

* *Accessiones verò & constitutiones morborum indicabunt tum morbi ipsi, tum tempora anni, tum periodorū proportionis inter se obseruatio, siue ea quotidie, siue alternis, siue maiore*

*iore interuallo fiant. Sed & ex iis quæ postea apparent, indicia sumuntur, velut in pleuritide sputum si statim initio appareat, breuem fore denunciat: si verò posterius conspiciatur, longam. Quinetiam vrinæ, alui fæces, sudoresque & iudicatu faciles aut difficiles, & breues aut longos morbos fore, quum superueniunt, demonstrant.*

Si quæ suprà de victus ratione dixit recordemur, in quem vsum ista nunc dicat, manifestum euadet. erant autem eiusmodi. Vniuersæ diætæ instituendæ formam ad duos referebat scopos, ęgrotis videlicet virtutem & morbi statũ seu cõstitutionem. Nam an morbus sit peracutus aut acutus aut diuturnus futurus, & quo maximè tẽpore vigorem assequi debeat, si quis consyderet, is propriè constitutionẽ morbi & statum spectare dicetur. Sigillatim verò & particulatim præbẽdi cibi occasionem ex singulis captabat accessionibus. Quum igitur ad rectè & perfectè victum instituendum & ordinandum tria sint quæ spectari debent, vires primùm ægrotantis, deinde morbi status, postremò singulæ accessiones, ex iis primo statim ad ægrotũ aditu medicus vires de pulsu & aliis signis quæ ipse in prognosticis explicauit, deprehẽ-

dere poteſt. Vnde nullus virium magnitudinem negauit teneri poſſe. ſed ſi minus poſſumus exactè earum menſuram inuenire, at coniectura certè artificioſa proximè accedere poſſe, nemo non fatebitur. Conditionem verò morbi qualis ſit futura, & ſingulas acceſſiones medicis compluribus viſum eſt dignoſci non poſſe, non tamen Hip. Sed in iis, vt & in aliis exactè ſæpe, propéq; dixerim ſcientia certa, ſæpe etiam coniecturis, ſed non citra artem factis, à veritate non longè abſuimus, ſed prope atque etiam proximè acceſſimus, futurum vigorem, & quales acceſſionum futuræ eſſent inter ſe viciſſitudines prouidentes. Verùm hæc latius tū in prognoſtico, tum libris Epidemiωn docuit. & nos Senis verba in primum librū de criſibus tranſcripta iuxta eius ſententiā explanauimus. & quo maxime modo futurus vigor prouideri queat, oſtendimus: nunc verò quicquid ea de re breuiter dici potuit, ſummatim comprehēſum eſt ab Hip. id quod & ipſi ſumus quàm fieri poterit breuiſſimè declaraturi. Si cui verò diligentius hæc omnia diſcendi inceſſit cupiditas, is ſe ad ea quæ de criſibus ſcripſimus conferat.

*Morbi ipſi.* Morbi igitur ipſi tùm quæ inter ſe pro-

portion

portionem seruaturę sint accessiones, tũ suã ipsorũ conditionem & cõstitutionem indicabunt. exempli gratia, inter febres quæ intermittũt tertianam celerem obtinere iudicationem, longam verò esse quotidianam, eáque longiorem quartanam. Inter continuas autem, ardentes (quas καυσώδεις appellant Græci) acutas esse, fumantes verò cum incensi humoris copia, quas iidem τυφώδεις dicunt his diuturniores esse, & inter has medias esse semitertianas. quas omnes febres quomodo quis vel primo statim insultu noscitare possit, ipsi secundo de crisibus copiosissimè disseruimus. Quare minimè necessariũ esse duximus, quæ in aliis locis priùs rectè nobis sunt dicta, huc trãsferre, ne sæpius eadẽ inculcandi studio diuersis locis videamur dicere voluisse: sed solùm in memoriã redigere oportet, si initio tertiana simul vt inuasit agnosci queat, ex ea ipsa licere sumere, tũ citã eius fore crisim, tũ etiã accessiones tertio quoq; die redituras: atq; hoc ipsum est quod ab Hip. dicitur, accessiones, & statũ morborũ indicabunt morbi ipsi. nã & nos sępe quartanarũ initia primo statim die quũ cognouissemus, nihil iã accessionis alternationẽ morati, pro-

Τυφὼν ἡ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως συστροφὴ, πρὶν ἐκπυρωθῆναι.

tinus ab initio victus modum constituimus qui morbo deberetur plurimo pòst tempore ad vigorem suíq; summum incrementũ peruenturo. Sic in quotidiana, & tertiana fecimus, pro cuiusq; proprio & statuto vigoris tẽpore conuenientem victus formam imperantes. Et vt in febribus, sic in aliis quoque morbis se res habet. Pleuritis enim & peripneumonia & phrenitis acuti sunt morbi: synanche, quam anginam vocant, & cynanche & cholera & tetanus, peracuti. Hydrops verò & melancholia & empyema & tabes, phthoë Græcis dicta, affectione sunt diuturnæ. Ac pleuritidi quidem & phrenitidi tertio ferè quoque die fiunt paroxysmi. iis verò qui ventre malè affecto & hepate morbi committũtur, item empyemati & tabi quotidie magísque sub noctem. Splenicis verò & omnino melancholicis quarto quoq; die. Quod

*Anni tempora.* deinde additum est, & anni tempora, ad ea quæ sunt de morbis dicta referri debet. Nam & morbi naturam & paroxysmos anni tempora vnà cum morbo possunt indicare. neque enim solùm scire quartanam eo die inuasisse, satis fuerit ad victus formam rationemque ab initio aduersus morbum diuturnũ prouidendam

dam

dam ac constituendam, sed hyeméne etiam an vere, æstate an autumno febris inceperit simul cósyderare oportet. Aestiuæ siquidem quartanæ magnam partem breues, autumnales lógę, præsertim si ad hyemé pertineant, solent esse, vt ipsemet postea nobis est traditurus. Quinetiá tertiana, licet ipsa sit alioqui celeris iudicationis, æstate tamen celerius multo quàm hyeme iudicari solet. Singulísq; adeò aliis morbis celeritaté æstas, tarditaté hyems addere solet. Paroxysmi etiá in totum ferè dixerim tertio per æstatem quoque die, quarto per autumnum per hyemé singulis diebus aut noctibus fieri consueuêre. Porro autem vt in partibus anni, sic in temperaméntis similiter se res habet. De quibus Hippocrates ipse quum sæpe disseruisset, hîc quicquá dicere noluit nostræ permittés prudentiæ ex vno recordari reliqua. ná quæ tépestas æstiua eadem quoq; corporis ægrotantis téperatio, si ea natura calidior extiterit & siccior, eadem ætas si integra & adulta fuerit, eadem denique locus indicabit si calidus sit & siccus. Institutum etiá vitæ & consuetudo & aëris nos circunstantis præsens status eadem si similiter habeant indicabût. de quibus ipse

ipse postea. Similiter quæcunq; de tempestate autumnali indicia ad morbi statum prouidendum & accessionum iterationem sumebantur, eadem etiam ab ægrotantis ætate, natura seu tẽperatione, vitæ genere, consuetudine, & regione vbi ægrotat & præsenti cœli statu sumere possumus. Ex iis igitur cõstat nos, & morbi statũ constitutionémue, & accessiones cognoscere posse. vt per statũ, vtrũ peracutus morbus sit an diuturnus (quæ res etiam ad vigoris prouidẽtiam est necessaria) per accessiones, an tertio quartóve quoq; die aut quotidie & qua diei noctísve hora inuadere debeát, intelligamus. Deinceps autem expendamus id quod ad finem aphorismi est additum, an nostram sententiam cõprobare videatur. Nam quum ait Hip. & commutationes periodorũ inter se siue quotidie, siue alternis, siue maiore interuallo fiant, constat eum per periodorũ commutationes, paroxysmorum qui in ipsis periodis fiunt incrementa intelligere, quæ & tempus augescentis morbi, & certum statúmque futuri vigoris diem ostendũt. Et quo rem facilius assequaris, secundæ accessionis supra præcedentem incrementum, in tribus hisce spectatur, hora

*Quid σύστασις τό σου, id est morbi cõstitutio.*

hora qua incepit, longitudine accessionis, & magnitudine. nec quicquam refert si pro magnitudine accessionis vehementiam dixeris. ambo siquidẽ apud medicos recepta sunt nomina, & pro eadem re ab ipsis sæpe vsurpata, vt quũ maiorem interdum febrem quàm anteà, interdum vehementiorem fuisse dicunt. Vsu porro venit vt vehementior hæc febris totidem horis atq; antea, aut paucioribus, aut pluribus affligat ægrotantem. quæ longitudo paroxysmi erit non magnitudo seu vehemẽtia. Hoc autem loco per paroxysmũ, totius circuitus deteriorem partẽ intelligere par est, quæ iam inde à prima inuasione ad vigorem extendi solet, quẽadmodum reliquam inde inclinationem periodi meliorem partem dicere conuenit. Quum itaque paroxysmus, siue tertio quartóve quoq; die, siue quotidie fiat, proportionem anticipauerit, eáque anticipata, & in longius tẽpus productus & vehementior factus fuerit, tum manifestum erit morbi incrementum, qui quantum inauctus sit, singula hæc quæ retulimus indicabũt. Paroxysmus enim qui maiore tẽpore anteuerterit & plus durauerit, & vehemẽtius afflixerit, haud pœnitẽdum
indicabit

indicabit morbi incremẽtum, celerémque eius motionem esse, & in proximo vigorem ostendet. Neque enim magnas additiones paroxysmi sortientur, & non erit vigor proximus. Cótrà paroxysmus qui horum sigillatim paruas sibi fecerit accessiones, quod ad eam rem attinet, longius vigorem abfore indicabit. Hoc igitur ex periodorum incremento discemus, nempe coniecturam facere quanto pòst tẽpore morbi sit futurus vigor, simúlque certam & præstitutam inuasionis paroxysmi horam tenebimus. quorũ prius ad constituendam vniuersæ victus rationis ideam & formam quandã, posterius ad singula cibo dando accommoda tempora cognoscenda, est vtile. quorum indicationes docere ab initio eius erat propositũ. Quòd autem periodum vocet, eodem similem reditum, neminem latere puto. Sed & ex iis quæ postea apparent & consequuntur, tum paroxysmi, tum totius morbi status & constitutionis coniecturam ducendam esse ait. quæ quidem siue symptomata, siue signa appelles, intererit prorsus nihil. Sed illud potius de omnibus & symptomatis & signis statuere præstiterit, nempe quòd ex iis nonnulla sint pathognomonica

*Periodus quid.*

*Quæ superueniunt.*

monica, id eſt affectionum indicatia, alia morbos comitentur, alia ſint decretoria, alia coctionis cruditatísve indicatiua, quædã item ſalutaria, contrà exitialia nonnulla. Ac pathognomonica quidem vnà cum morbo inuadunt. Comitantia verò interdum ſimul cum morbo vnà adoriuntur, interdum ſuperueniunt, nonnunquã omninò etiam abſunt. neque enim à morbo ſunt inſeparabilia, neque eius eſſentiam conſtituunt, ſed proprias differentias efficiunt. Criſima verò Hippo. dicta, id eſt decretoria ſymptomata, omnino primo ſtatim morbi initio inuadere non ſolent, ſed vnà cum duobus aliis principiis (de quibus paulò poſt) accidere poſſunt. (Quanquam ne in iis quidem ſæpè, ſed in morborum potius augmento & vigore apparere cõſueuerunt. Coctionis pariter ſigna nunquam morbi primo initio conſpiciuntur, ſed principiũ illud quod veluti pars eſt totius morbi, terminant. Cruditatis autem ſigna & primo morbi initio apparent, & interdum poſtea, ſicut & exitialia ſpectantur: nam & horum ortus morbi principium ſubſequitur. Morbi autem appellandum principium (vt in commentariis de criſibus demonſtraui- *Morbi principiũ quoddam eſt pla-*

*ad indiuiduũ. quoddam tanquã totius morbi pars, & quoddã in tertium vsque diem pertinet.*

mus)tum inuasionem primam illam latitudine vacantem,tum illud quod tanquam totius morbi pars est, quum scilicet in principium, augmentum, vigorem & declinationem fit diuisio, tum illud quod in tertium vsque diem extenditur. In eodem quoque opere,symptomatum quæ recensuimus omniũ facultates docuimus interpretatione ad id necessariorum Hippocratis verborum adiecta. de ipsis tamen in præsentia quantum compendio licet dicemus. Totam verò si quis de his Hippo. artem perdiscere velit,is ad eam se conferat cômentationem. Consulit igitur ex iis quæ in morbis apparent Græcis, ἐπιφαινόμενα dicta,coniecturam de totius morbi constitutione & statu faciendam esse: deinde ex ipsis quoddam in medium proferens, exempli gratia inquit,in pleuriticis sputum si statim appareat morbi initio, eũ breuiat, si verò posterius conspiciatur, eundem trahit. Verùm quo res sit manifestior, ego tibi ex tertio Epidemiωn huc transcribam quæ eo loco de Anaxione pleuritico prodidit Hippo. quem ægrotum Anaxionem in primo etiam de crisibus mea interpretatione illustraui. Sic habet Hippocrat. dictio, Abderis

(quæ

(quæ Thraciæ est ciuitas) Anaxionem " qui ad Pylas Thracias decumbebat, febris corripuit acuta, lateris dextri dolor " continuus, tussis sicca, nihil per primos " dies spuebat, sitibundus, peruigil, coloratior vrina, multa, tenuis. Sexto delirabat, nec quicquam ad fomenta leuabatur. Septimo grauius habuit. tum enim " & febris inualescebat, nec dolores remittebantur, & tussesin estabant, atque " ægrè spirabat. Octauo in cubito venam secui. sanguis copiosus qualem oportebat manauit. labores remissiores, " siccæ tamen tusses perseuerabant. Vndecimo febris remissa est, parum circa caput sudauit. tusses & quæ ex pulmone " educebantur humidiora. Decimoseptimo cœpit pauca quædam concocta excreare. Vicesimo sudauit, febréque leuatus est. Post crisim leuius habuit, sitibundus tamen erat, & quæ ex pulmone " expurgabantur, minimè bona. Vicesimoseptimo reuertit febris, tussiit, cocta " multa expuit. In vrinis hypostasis multa " alba, omninóque siti leuatus est & spirandi difficultate. Tricesimoquarto toto corpore sudor manauit, atque in totum modo decretorio febre est leuatus. " Quum itaque ab initio pleuriticus esset "

hic Anaxion, nihil initio spuebat, sed octauo etiam die tussis ipsi sicca perseuerabat, vt ait Hippo. Quo factū est, vt bona ratione totius morbi solutio in 34. diem sit reiecta, licet pleuritis plurimùm habeat quartumdecimum criseωs terminum: aut si non hunc, at certè omninò vicesimum. Quòd si ante tertium spuere contigisset, circa septimum aut nonum, aut tardissimùm vndecimum soluta fuisset. Ac si ipso tertio die cœpisset spuere, non vltra fuisset decimumquartū diem progressa. Vsu enim in omnibus venit inflammationibus, duntaxat quæ denso operimento non teguntur, quales in externa cute existunt, quosdam exudari ichores, id est saniē initio tenuem, postea si coquatur, & proficiat in melius, crassiorem. quā ipsam crassiorē factam, magis minúsque cōcoquī accidit. hoc ipsum in omnibus oris & oculorū inflammationibus cernere est, nec hisce minus in alia etiā quauis parte, quando simul cum totius cutis diuisione, pars quæpiam interior inflammatione laborat. talis enim ab eiusmodi vlceribus profluit sanies, qualem modò commemoraui. Si quando verò cum tali pororum coarctatione inflammatio fuerit, vt nihil foras effluat,

fluat, tum & coctu difficilem & diuturnam eam inflammationem fore est necesse. Quæ quum ita habeant, in pleuritide quoque (quãdo & ipsa de genere est inflammationum) coctionis signis animum diligẽter aduertere oportet. Crudissima siquidem est in qua nihil omnino spuitur: secundum cruditatis locum obtinet in qua ἰχῶρες tenues: tertium in qua crassiores: quartum in qua perfectè cocti apparuerint. qui si circa tertiũ aut quartum diem existant, vt septimum morbus superet fieri non potest. Sic in singulis aliis morbis pro coctionis modo, temporis consequatur mensura est necesse. Quemadmodum igitur sputum perfectæ coctionis est signum, quum album, læue & æquale, nec supra modum humida aut crassa eius cohærentia fuerit: sic summam cruditatem significat, quum omninò non spuitur. Quod si spuatur, sed tenue adhuc sit, debilis & obscuræ coctionis est signũ. Si sincerum miniméque permixtum fuerit, vel flauum, vel rufum, improbandum. si liuidum aut ærugini simile, aut nigrum, perniciosissimum Quum itaq; nobis distincta sint tum coctionis, tum cruditatis signa, tum etiã exitialia: ex iis tenendum

memoria coctionis signa semper bona esse, vt quæ morbi solutionem breui fore ostendant, quemadmodũ exitialium signorum genus, ægrotantis mortẽ breui fore minitari solere. Cruditatis verò signa diuturnum necessariò futurũ morbum portẽdere quidem, non tamen moriturum aut euasurum hominem, quod quidem in ipsis est, indicare. diligentius tamen si ante vires ægrotantis expenderis, ista etiam licebit prouidere. Aliud quoq; ipsi est signorum genus, quæ crisima, id est, decretoria appellat. cuiusmodi sunt sudores, hæmorrhagia, rigor, aluus copiosè deiecta, vomitus multus, capitis dolor derepẽtè natus, dyspnœa inopinata & vehemens, cardiogmus, id est, cordis vellicatio, hypochõdrij indolens contẽtio, vigilia vehemens & deliratio, nox prçter rationẽ molesta, paroxysmus anticipans, lacrymæ etiam inuolũtariæ nullo oculorum affectu, nec vlla re tristi percepta, rubor itẽ faciei, & labri inferioris motitatio, & quædam velut à sole illustrata, vel tenebricosa & obscura ante oculos obuersantia, aut splẽdores quidam oculos perstringentes, quos Græci μαρμαρυγὰς appellãt, genæ itẽ aut nares repẽtino rubore suffusæ, tumores ad au

res

res, παρωτίδας Græci dicunt. denique abscessus cuiuspiam in articulum decumbentis generatio. Hæc igitur vniuersa & preterea eiusmodi alia multa, quę secundum propriam eorum naturam sympto mata dicuntur, quia tamen mutationem subitam significant, signa decretoria solent appellari, duplicẽ tibi adferent prouid-.i rationem, tum salutis propinquę, si quidem ea post morbi coctionem accidat, tum criseως improbæ, id est, quæ perniciẽ ægrotanti aut temporis longitudinem sit allatura, si quidem ea morbi crudelitatem fuerint subsecuta. Aliam porrò esse horum decretoriorum signorum naturam, aliam coctionis signorum, ex iis maximè discas quæ primo Epidemi-n ait Hipp. Morborum inquit maturitas seu cócoctio crisis accelerationem & salutis certitudinem significat. Cruda verò quæ sunt & incocta, & quæ in malos abscessus vertuntur, vel criseως frustrationem, vel dolores, vel diuturnitatem, vel mortem, vel eorũdem fallacem reflexum & tergiuersationẽ fraudulentam denuntiant. Atque generaliter hic morbi coctionẽ laudauit: in prognostico verò particulatim, ipsius etiam signis traditis, hoc ferè modo, Optima vrina, cu-

ius hypostasis alba, læuis, & æquabilis toto tempore perstiterit, donec morbus crisi soluatur. talis enim tum certam indubitatámq; salutem, tum celerem morbi solutionem significat. Sic vrinam laudauit, quæ humorum in venarum genere contentorũ coctionem indicat. Rursum cum sic ait, Alui excrementũ optimum, si molle sibíque constans & figuratum, qua per secundam valetudinem hora consueuerat est redditum, ventris coctionum notas laudat & docet. Pariter quum partium respirationi seruientium coctioné simul nos doceret & laudaret, ita est locutus, In omnibus pulmonis costarúmque doloribus celeriter & facilè sputum excreari, in eóque quicquid flaui apparet, exactè commixtum esse oportet. Coctionis itaq; signa, quouis tempore se prodiderint, semper sunt bona: Crisima verò non item. Inquit enim: Crisima signa, si non decernant, partim sunt mortifera, partim iudicatu difficilia. Eandẽ quoque ipse sententiam præ se fert, quum ait, Quæ in melius decernunt signa, protinus apparere non solent. Quocunque igitur tempore se prodiderint coctionis signa, bona sunt: totũ siquidem ipsorum genus semper bonũ.

Quod

Quod igitur hoc aphorismo traditur, In pleuritide sputum si statim appareat, & cætera. cum eo minimè pugnat quod alibi dixit, quæ in melius decernunt, protinus non apparere: nam crisima signa interdũ mala sunt, coctionis autem nullum vnquã malũ, sed bona sunt semper omnia, tantóq; celerius pristinæ sanitati restituendũ hominẽ pollicentur, quãto celerius apparuerint. Atq; hactenus ista velut compẽdio & breuiter nobis dicta, pro præsentis aphorismi explicatione satis fuerint. nã de iis totã Senis mentem pluribus aperuimus in cõmentatione de Crisibus. Verùm vt modò dicta signorum diuisio sit absolutior, quid pathognomonica & comitantia signa à superioribus differãt libet cõmemorare, prolato exempli gratia morbo, cuius nominatim meminit Hipp. ipse. Igitur in pleuritide acuta febris vnà cũ spirãdi difficultate tussiq; & lateris dolore pũctorio signa sunt pathognomonica. Dolorẽ verò, vel ad hypochondriũ vel claviculã pertinere, itémque facilius in latus affectũ, quàm in sanum ferre decubitũ, signa sunt morbũ comitantia. Verũ de signis comitãtib⁹ duos libros scriptos reliquit Praxagoras Nicãdri filius, & tertium de

iis quæ superueniunt, ob id ἐπιφαινόμενα Grecè dicta, quasi τῶν ἐπιφαινομένων librũ inscripsisset. quæ quidẽ Hipp. ipse morbos iudicatu faciles aut difficiles, breues aut longos, quum apparuerint indicare dicit. Nec verò sputi solùm, sed & vrinæ & alui excrementorũ & sudorum fecit mentionem, nimirum qui exemplis eiusmodi in memoriam nobis redigere vellet, quæ in prognostico scripta reliquit, quæ huc transcribere foret superuacaneum. Abundè siquidem de iis cum in lib. de crisibus, tum multo etiam accuratius nostris in prognosticum editis commentariis diximus, in quibus de iis Senis sententiam interpretati sumus.

XIII.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τούτων δὲ αὐτέων ἅπερ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

*Ieiunium senes non decrepiti ferunt facillimè, secundum hos qui constantem ætatem agunt, minus adolescentes, minimè omnium pueri, atque inter eos maximè qui acriore sunt & viuidiore ingenio præditi.*

Ætatum quoq; discrimen aliquid ad instituẽdum in morbis victus rationem conferre

conferre planum eſt. ſenes ſiquidem facilè inediam ferunt, contrà pueri, difficulter. Spectatur eiuſmodi ferendæ inediæ facilitas in non appetendo, nihílque indè noxæ capiendo. ex contrariis æſtimatur difficultas. Nam & vehementius appetunt pueri, & longa inedia magis offenduntur. Media verò inter ſenes & pueros ætate qui ſunt, quo ætati horum alterutri propinquiores fuerint, eo grauius faciliúsve longam cibi abſtinentiam ferunt, eáque magis aut minus offendun tur. Huius porrò aphoriſmi cauſam docet eo aphoriſmo qui proximè ſequitur, cuius eſt initium, Augeſcentia corpora inſiti caloris habent plurimum. Quare hunc ſi placet ſuperiori copulare, & cum particula cauſę redditiua efferre, vna eadémque fiet & manifeſta hoc modo habens oratio, Ieiuniũ ſenes ferunt faciliſſimè, deinde qui plena ſunt & confirmata ætate, minus adoleſcentes, omnium minimè pueri. Nam qui creſcunt, plurimũ habent calidi natiui. Confirmatam verò ſeu conſtantem ætatem appellat eam, quæ inter perfectã adultámque ætatem, & ſenectutẽ eſt media, ita vt iam præcipitet ætas illa florida, necdum vllum adſit ſenectutis ſignum manifeſtum. Sic

*Iuuentuti quia biliosa eſt, inedia maximè offenditur, ſed non admodum appetentia cibi laceſſitur.*

Thucyd

Thucydides appellauit eos qui constantem ætatem agerent, inter quam & adolescentium ætatem, *alia quędam intercedit, quæ vt ordine, sic facilitate quoq; aut difficultate ferendæ inediæ est media: neq; enim per eam ætatem tam facilè inediam ferre possumus, atque solēt ij qui iam cōfirmata aut senili sunt ætate: nec rursum tam ægrè, ac faciunt adolescentes & pueri. Sed huius ætatis non meminit Hipp. quia ex iis posset quæ dixit intelligi. Nam quū diceret, atque inter eos maximè qui acriore sunt & viuidiore ingenio præditi, naturarum discrimina nobis aperuit. Ex pueris enim qui copiosum habent naturalem calorem, ij ad capiendum cibū promptiores & auidiores aliis existere, meliúsque conficere & percoquere, & nisi sumpserint, maius detrimentum capere solent. Atque hæc est Hippocratis dictionis sententia, quæ paruam quandam adhuc, quo sit perfectior, desyderat accessionē. De iis enim qui in prima aut media sunt senectute, rectè dictū est longā facillime ferre inediam, nō etiam de iis qui vltima sunt senectute rectè pronunciari potest, quādo ne breuem quidē illi inediam ferre possunt. Aut igitur ad aphorismum addendum

* *Hæc Græcè* νεότης, *Latinè iuuentus videtur dici posse.*

dum est exiguum quiddam, & efferendum hoc modo, Facillimè senes ieiuniũ ferunt, præter eos qui extrema sunt senectute, quos ἐσχατογήρως Græci dicunt: post hos qui constantem ætatem agunt. aut vocabulum ieiunium cõuertendum in cibi paucitatem, id est oligositiã & sic dicendum, Paucitatẽ cibi senes feruntfacillimè, secundo loco qui constanté ætatem agunt. Nam vt longam inediam non ferãt qui ætate sunt decrepita, paucitate certè cibi cõperientur indigere. ipsis siquidem simile quidcã accidit, quod lucernis olei defectu sensim extinguendis, quæ licet pinguis cuiuspiã assidua affusione indigeant, multã tamen & confertam non ferunt. Sic sanè & his qui senectute sunt vltima, cõuenit cibi copiã dare in vniuersum non magnam, eámque in plures partiri portiones, non vnam ipsis longam imperare inediam.

## XIIII.

Τὰ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν· διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται· ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες· ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Qui

*Hoc loco ca lidi natiui nomine intelligēdum humidū primigenium, caloris vi totius & spiritus subiectum & substantia à simine orta.*

*Qui crescunt, natiuum calidum habent plurimum. itaque copioso quum egeant alimento, abūdè ipsis suppeditare oportet: alioqui corpus consumitur. In senibus verò inest calidi parum. Paucis propterea succendiculis egent: siquidem vi multis extinguitur. Ob eandem causam nec senibus febres perindè acutæ fiūt. frigidum enim eorum corpus.*

Qua ratione iuuenes cæteris calidiores visi sint medicis quibusdam, & qua pueri, abūdè nobis dictū est in iis etiam commentariis quos de temperamentis edidimus. Illi enim acriorē, hi copiosiorem calorem obtinent. Nunc verò quod ad præsentem attinet aphorismū repetere non abs re fuerit, quoad fieri poterit paucissimis longā ea de re disputationē complexos. Nomen igitur hoc calidum ad eam interdum accommodamus qualitatem, cuius proprium nomen est caliditas: interdum ab ea qualitate denominātes totū appellamus corpus calidum. qui modus appellandi, cum in omni vita, tum etiam apud veteres in vsu fuisse frequenti, satis indicat Theophrastus eo libro quem de calido & frigido inscriptum posteritati reliquit. nā quum caliditatem, frigiditatem, siccitatem, humiditatem qualitates cōtrarias corporum

substantia vicissim recipiat, si propter eam substantiam quæ caliditatem recepit, quidpiam appellemus calidum, eius substantiæ corpus nõ solam qualitatem intelligimus, parúmq; aut multum calidi inesse in eo dicimus, quanti substantiæ non qualitati aduertentes animum: ídque duobus facimus modis, vno in substantiis non mistis, altero in permistis. Exemplum de non mistis fuerit, si sint duo qui calentem similiter aquam inæqualibus labris cõtentam habeant. Horum enim vnũ plus calidi cui maius est labrum, alterũ minus habere dicere consueuimus. De commistis verò, si paribus labris inæquali portione ex vino & aqua fiat permistio, ex iis vnum vini plus, alterũ aquæ continere dicere solemus. Eadem ratio fuerit, si inæqualia etiam labra statuamus, eadẽ permistionis proportione seruata. Interdũ verò non ad substantiæ copiã sed ad solam qualitatem oratione relata, vni plus calidi, alteri minus adesse dicimus. veluti si ex duobus labris pari omnino magnitudine, id quod calidius est, plus habere calidi, quod frigidius, minus calidi obtinere dixerimus, minus tamen propriè nomen plus vsurpantes. Siquidem per

per magis minúsve & vehementius aut remissius & eiusmodi alia nomina, quũ de qualitatibus agitur, loqui foret rectius: quemadmodum per parum aut multum, quum solùm de substantiæ quantitate. Verùm non hîc solùm, sed cum in aliis multis quæ fiunt in vita, tũ in ipsa maximè arte medica eiusmodi committiturverborũ improprietas & loquendi abusus. Omnes siquidem mor bos magnos appellãt aut paruos, quum tamen ipsi substantia non sint. Febrem enim magnã, febrem paruã, apoplexiam magnã, apoplexiã paruã, pleuritim pariter & phrenitim & peripneumoniã, cæteró{s}que alios morbos omnes magnos dicunt aut paruos. Eiusmodi igitur dili genter animaduertẽda est homonymia, vidẽdúmq; semper quid sibi dicentis ve lit oratio vniuersa. nã si alia significatio- ne nomẽ aliquod proferat, alia nos accipiamus, ideóq; eius damnemus orationem, nõ tam reuera eũ qui dixit redarguerimus, quàm nostram prodiderimus ignorantiã. Quod hoc loco Hippocrati cõtradicendi studio nonnulli faciunt. Siquidẽ ipsi calidi nomẽ trã-ferũt ad qualitatem, quã in iuuenibus vehementiorẽ inesse (rem Hippocrati minimè ignoratam)

tam) demonſtrare ſtudent. Verùm ipſe non ad qualitatẽ, ſed ad ſubſtãtiam hac oratione id nominis retulit. Ingeniti enim caloris ſubſtãtia aërea eſt & aquea. quod ex ſemine intelligere licet. Id enĩ terrenæ ſubſtantiæ minimum, aëris verò rei calidæ & humidæ in ſe plurimum obtinet, quemadmodum noſtris de ſemine commentariis demonſtrauimus. Adhæc menſtruus ſanguis alterũ procreationis noſtræ principium, humidus ſane natura exiſtit. Quum itaque quotidiano augmẽto animalis corpus ſiccius terrenumque magis euadat, etiã ſi tum valde calidum exiſtat & igneum, pauciſſimam tamen habet calidi natiui ſubſtantiam. Alioqui febricitantes diceremus genuini calidi habere plurimum, qui tantum abſunt vt copioſiorem, vt ne parem quidem & integrum eum quem habebant obtineant. Siquidem eſt ſubſtantia caloris genuini temperata, ignea aduentitij. Adhæc effluuia quæ toto noſtro corpore fiunt, fumida quidẽ & fuliginoſa ſiccáque & acria aſcititium: vaporoſa verò & blanda & mitia & temperata natiuum conſequuntur calorem, quæ vel tactu diſcernere poſſis. Sanorum enim calor vaporoſus eſt, blandus, & ad tactum fa-

miliaris gratúsq;, nihil quod molestum asperúmve & mordax sit, habens: contrà febricitantium calor, præsertim si febris sit hectica, aut ex humorum orta putredine, acris ingratúsque est, mordax etiã ac tangentem manum tundens atque pungens. Absoluta verò omnibus suis numeris, longéque mitissima in pueris ingeniti calidi salubris illa qualitas existit. Nam ex iuuenibus quamplurimos videas qui calidũ illud mordax iam habeant, nec amplius humidum aut vaporosum & aëreum. Id quod minimè mirum videri debet. Siquidem vaporantis materiæ effluuiũ, subiectæ substãtiæ respondere oportet. exempli gratia, si humida sit & aërea substantia, id quod ex ea effluit, vaporosum esse solet & gratũ: contrà si terrea & sicca, id quod exhalatur, fumidum ac fuliginosum & acre, tactúq; triste existit. quod in externis quoque rebus fieri conspicimus. Nam dulcis aquæ calentis halitus blandus mitísque est & vaporosus: Cõtrà solidi alicuiꝰ corporis incensi fumosa est exhalatio, acrimoniã præ se ferens. Quum igitur substantiæ sint duæ, quarum vna iucũdo sit & grato calore prædita, altera molesto & tristi, pueri copiosam illam obtinent,

hanc

hanc qui vegeta ætate sunt & adulta, respectu scilicet ad totius corporis elementorum proportionē semper habito. Sed quòd tota hæc quæstio naturaliter magis explicetur, ab ipsis elementis tanquā à capite rem arcessere placet. Quatuor quum sint elementa vnde concreta corpora omnia suam temperationem sunt sortita, puerorū corpus minimum in se terrenæ substantiæ obtinet, plurimum aëreæ & aqueæ: In iuuenū contrà corpore terrena præpollet siccitas, minor inest aquea & aërea substantia: in tantum vt si ignem quartum elementum pari portione in ambobus statuamus ita vt similiter calida esse dicantur, non tamen similem in vtroque calidam substantiam esse dicemus, quum humida sit puerorum substantia, sicca iuuenum. Humida siquidē substantia est, quo tempore maximè natiuum abundat calidum: ex humido enim ortus est nostri principium: Sicca verò per aduentitium calidum esse solet. Quo fit vt recens nati pueri quia substantiam calidam aqueam & aëream plurimam participant, plurimum innati calidi habere dicantur: Contra quàm in iis fiat tum qui vigentem florentémque, tum qui vergentem iam & inclina-

tam ætatem agũt. In ipsis siquidẽ quanto magis aquea illa & aërea substantia fuerit imminuta, auctior verò terrena facta, tanto minorem habent calidi insiti substantiam. Constare porrò inter omnes arbitror ex humida & aërea substantia plus deffluere quàm ex terrena, etiamsi vtraque similiter calidæ, quod ad earum duntaxat qualitatem attinet, existant. manifestò siquidem hoc in rebus etiam externis cernere licet. Neque enim ex corporibus simili calore præditis, par æqualísque materia effluere, sed minimum ex siccis, plurimum ex humidis abire videtur. veluti ex oleo & aqua modicè calfactis plurimum effluere & dissipari cernes, ex ferro autem, ære & lapidibus minimũ. Proinde, aquã exempli gratia & ferrum pari inter se pondere ad solem feruentissimum exponere, si libet, ac deinde toto eo die transmisso eadem tute ad libram reuocans ponderes, aquam profectò multò minorẽ redditam, ferrum verò sibi par omnino suíque simile comperies. Oleum pariter si placet cum ære, ferro & lapide conferre, illud multum imminui, suíque non paruam facere iacturam, hæc verò eadem qua erant anteà substantiæ mole persistere.

ſlere deprehendes. Si ab iſtis te ad ceram picémque & bitumen & reſinam conuertas, aliaque id genus quæ ſubſtantia plurima humida abũdant, etiam ea ſub ardente ſole cõſpicies multo magis conſumi & diffluere, quàm æs aut ferrum, aut alia ſimiliter ſicca corpora. Quare ſi alimento propterea opus habemus, vt quod ex corpore abiit effluxitq; inſtauretur ac reſtituatur, effluat autem plus ex humidioribus & aëreæ ſubſtãtiæ plus habentibus, hinc neceſſariò fit vt eiuſmodi corpora copioſiore alimento egeant: at eiuſmodi eſt puerorum corpus, humidæ ſcilicet & aëreæ multæ ſubſtantiæ particeps, non ſiccæ & terrenę, qualia eorum qui florente, & qui vergente, & qui ſenili ætate ſunt corpora. Quum igitur Hippocrat. propoſitum eſſet aphoriſticam hoc libro & compẽdioſam doctrinam tradere, non quo modo feci, rem explicauit, ſed pro eo quod dicere poterat, Qui creſcunt parem licet cum iuuenibus ſubſtantiam habeant calidam & igneam, at aquoſæ certè & aëreæ ſubſtantiæ plus habere fatendum, ita is dixit, Qui creſcunt calidum innatum habent plurimum, eadem opera nobis in memoriam eo-

rum substantiam redigens, & propositum demonstrans. Nam quum plurimum humidæ & calidæ substantiæ habeant qui adolescunt, plurimum ex ipsis fluere & dissipari, proptereáque plurimo egere alimento est necesse. Alioqui corpus consumi ait: idque bona ratione. Vbi enim plurimum est quod effluat & paucum quod influat, hîc multum de subiecta substantia decedere & deperire est necesse. Quòd verò ait in senibus parum calidi inesse, id vtraque calidi significatione accipi debet. Parum siquidem calidi, siue tu ad qualitatē siue ab substantiam id nominis accommodes, in ipsis inesse cernitur. Nam & qualitatis imbecillitas & substantiæ inest paucitas, si quidem adhuc memoria tenemus ea quę nobis suprà sunt dicta. Propterea, inquit, paucis indigent succendiculis, alimentum succendiculum caloris fomitémve appellans, suam & aliorum ferè omnium celebrium Philosophorum secutus sententiam, qui inter omnia elementa animantium corpora constituentia, calorem vitę primarium auctorem esse arbitrātur. Vt enim lucernarum flammula oleum pro pabulo habeat, ipsum tamen confertim

si affund.

ſi affundas, extinguitur potius quàm alitur: eodem ſanè modo & ſenilis calor pro fomite & tanquàm ſuccendiculo quopiam habet cibaria, quibus tamen affatim & confertim congeſtis ſi obrutus fuerit, ne prorſus extinguatur metus eſſe debet, non aliter quàm ſi ſcintillæ ignis exiguæ lignorum ſtruem aggeras. Quod autem velut orationis clauſulam & appendicem addit, Propterea ſenibus febres non perinde acutæ fiunt, argumento & ipſum profectò eſt, quòd frigidum ſit ſenum corpus, quódque deceſſione maximè caloris natiui in igneum facta, febris committatur. Sed tantam poſſe ſenibus accidere caloris conuerſionem, vt ad eum qui in iuuenibus fit caloris mutationis gradum peruenire queat, res eſt factu imprimis rara. Copioſum ſiquidem calidum quàm longiſſimè quoquouerſum tolli, ſuccendíque poteſt, paucum verò non facilè, ſed cauſam quæ vt exuſcitaretur coëgit maximam fuiſſe oportet. Quare fere fit vt non ſimiliter acutis febribus ſenes corripiātur ac iuuenes. Ac ſi quando (quod raro fit) ſeni febris accidat, qualis iuueni ſolet, ea omninò in perniciem ægrotantis finitur. Immenſita-

tem enim quandam causæ committentis indicat. Atque hæc satis erunt ad intelligenda & confirmanda ea quæ scripsit Hip. iis certè quidem qui natura nó fuerint peruersa. nam aduersus eos qui citra rationem reprehendere Hip. voluerunt, de quorum numero Lycus est, integrum scripsimus librum, in quo refelluntur ea quibus aphorismum conuellere conantur. Inscriptio libri est, Aduersus Lycum de eo quod nihil peccatũ sit in eo aphorismo, cuius sit initium, Qui crescũt, plurimum habent germani calidi. Sed quia scriptis iam hisce commentariis mihi datus est Lyci liber, hoc loco ista addere, quæ priore editione non habebantur, non abs re fore visum est. Separatim verò edito libro refutaui, quæ Hippocrati Lycus obiecerat.

X V.

*Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι· ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι, καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον· καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι. τροφῆς οὖν πλείονος δέονται· σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.*

*Intus coercitũ, ideóque vegetiorẽ*

*Vẽtres hyeme ac vere natura calidißimi, & somni lõgißimi. Per ea igitur tẽpora plus cibi cadare oportet, siquidẽ plus natiui caloris habẽt.*

Quo

*Quo fit vt copiosiore alimento egeant. argumento sunt ætates & Athletæ.*

Non parum ad victus rationem constituendam conferunt tempora anni. Hyeme siquidem hominibus cibi appetentia maior, & eiusdem concoquendi facilitas: contrà fit per æstatem. Cuius rei causam adfert Hipp. ipse, quum cibi conceptacula hyeme & vere pronuntiat calidissima esse naturâ. Quid autem sibi Hip. velit per vocabulum natura, quódque hoc aphorismo non temerè sit adiectum, ipse paulò infrà exposuit his verbis, Innatus siquidem calor multus. plurimo itaque indiget alimento. Cibi igitur & sanguinis conceptacula, (τὰς κοιλίας Græci dicunt) hyeme & vere calidissima sunt, non simpliciter, sed naturali calore abundante calidissima, cuius quidem caloris substantiam superiore ostendimus aphorismo. Sed quamobrē per hyemem idem calor augeatur, causam etiam Aristoteles aëris antiperistasi acceptam retulit. In profundum siquidem corpus calor per hyemem circunstante extrinsecus frigore refugere atq; se recipere, quemadmodū æstate contrà per summum corpus ad cognatū externum expandi calorem solet. atq; eius ita

*lorem intelligit, in sanguine & arteriarum spiritu contentum.*

ſubſtantiam per æſtatem digeri ac diſſipari: retineri verò & cõſtringi per hyemem, atque altum ſubire cõtingit. Propterea concoctio quoq; hyeme ac vere melior, & exhæmatoſis, id eſt, chyli in ſanguinẽ mutatio, & nutricatio fieri ſolet. Addidit & aliud quiddã, quod tum quoque vſu venit, longiſſimos videlicet per ea tempora ſomnos eſſe, propter noctium nimirũ longitudinẽ. quæ res etiã non parum ad functiones naturales confert. Illud verò quod ad finem eſt appoſitũ, indicio eſſe poſſunt ætates & Athletæ, ſatis magno argumento eſſe debet cibi indigentiæ, vbi caloris adeſt abundantia. nam & pueri, quia calore abundãt, propterea copioſiore alimẽto egẽt, & mitigatum facilius concoquunt: & Athletæ quia motu & exercitatione corporis natiuum exuſcitant & augent calorẽ, ideò cibariis pluribus frui poſſunt. Atque abunde quod ad ſingularũ aphoriſmi partium explicationẽ attinet, ſatis diximus. Earum verò veritatem diligentius ſi quis diſpiciat, is hac oratione animantia omnia nõ complectatur, ſed excludat ea quæ ſubter terram in latibulis degunt. hæc enim quandiu ſub terra latitant, copioſiore alimento

non

non egent.ſi quidem ſola ſe tolerant inedia. Quòd ſi alimenti tantum, quantũ antequàm ſe ſub terram abderent ingerere cõceſſerimus, ipſum profectò malè cõcoquere fuerit neceſſe.nam quod frigidæ lauacro hominibus vſu venit,idem animalibus ſub terra degentibus per hyemẽ ſolet accidere.Illi enim,ſi quidẽ corpus imbecillum nacti fuerint, refrigerari frigidæ lotione & læſionem accipere ſolent: ſi verò robuſto & firmo ſint corpore, calorem protinus in altum refugere & cogi,poſteáque collectũ,& multo quàm antea ampliorem redditũ, ad externam remeare cõtingit corporis ſuperficiem. Eodem modo animalium natura frigidiorum calor naturalis à frigore hyemali vincitur adeò vt propemodũ extinguatur. Vnde ex ipſis complura mortuis non diſſimilia, ſine ſenſu vllo aut motu in ſuis latebris cernere eſt. Quædam etiam tali per brumam frigore omnino intereunt. Quibus verò tum ſanguinis tum caloris adeſt copia maior,iis ſimile quiddam per hyemem vſu venit, quod propter frigidæ balneũ robuſtis corporibus. ipſorũ nanq; in profundum calor compelli colligiq; ſolet, non mehercle carnibus eo fugientibus,

& vna

& vnaquaque locum quem prius habebat, deferente, sed vnà cum sanguine eò se receptante spiritu. Tria porrò erant corpora, quæ nostri substantiam primigeniam absoluerent, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas. ex qua primo quidem ortu solidæ animãtis finguntur partes, vt in lib. de semine docuimus, postea vero in ipsis augmentatio & nutritio perficitur. Quòd igitur per hyemẽ melior fiat cibi concoctio, intrò scilicet sanguine & spiritu in altum subeuntibus, neminẽ latere puto. neque enim solùm hoc dicit Hipp. sed etiam quòd cibum capere oporteat copiosiorem. Per hæc enim, ait, tempora hoc est hyemem ac ver ad comedendum plura dare oportet. Sed forsan quærat aliquis, si per hyemem è corporibus parum defluat & foras digeratur dissipetúrq;, quî fit vt tum corpora multo egeant alimẽto? siquidẽ definitur nutritio, eius quod vacuatum est instauratio. Vnde fit vt alimẽti mensura ad proportionem ei quod corporis perspiratu discussum dissipatúmque est, respõdere debeat. At verò per hyemem non solùm nos melius cibos coquere, sed etiam paucis contentos perfrigerari, indéque detrimentũ accipere: cõtrá-
que

que plures si assumam, in nullum propterea nos plethoricum morbum incidere, vel ipse rei euentus apertè testatur. Atque huius rei causam inuestigandam in medium proponamus. Neque enim contra Hippoc.so?ũm, sed alios quoque omnes repugnare eiusmodi quæstio videtur. Siquidem eo perspiratu qui per occultos & sensum fugiẽtes fit cutis exiles meatus, animantium digeri corpora nemo non fateatur. Nam inde ipsa vacuari fit manifestum, quia continenter alimento opus habeãt. Alioqui si de nostro nihil decederet fluerétve assiduè, sed pristina semper eadem seruaretur substantiæ nostræ moles, nulla profectò nobis sumendi alimenti esset necessitas. Hoc igitur loco reputare licet, tametsi cæteri omnes tanquàm deprehensi hæsitent hac quæstione proposita, non habentes quod respondere debeant: Hippocrati tamen esse eiúsque sectatoribus ad soluendum facillimam. Neque enim aliud quicquam præter calidum hoc innatum, quo de nunc agitur, animal ab initio finxit formauítq;, non aliud postea ad iustam magnitudinem perduxit, non aliud denique ad finẽ vsq; vitæ alit ac sustentat. Siquidem omniũ actionum

natur

naturalium causa existit. Quum igitur idipsum hyeme fiat copiosius,cibi profectò appetentiam coctionémque augere, plus sanguinis cumulare, corpus crassius habitiúsque efficere,denique modis omnibus ne alimenti inutiles reliquiæ in corpore retineantur,prouidere putandum est.nam calor iste nostra vndique ambiens corpora, nõ quæ restant solùm superflua, sed promiscuè omnia vacuat, vnà cum iis quæ inutiliter in animantis corpore redundant,etiam ea quæ in eo secundum naturam se habent digerens eo vacuandi genere, quam ἄδηλον διαπνοὴν,id est obscurũ & nostros sensus latentem cutis perspiratum vocant medici,cuius auctor est calor hic natiuus.neque enim secundum Hipp.præter hunc aliud quicquam est animantium natura. quam quidẽ naturam in libris de facultatibus naturalibus non solũ appetere & conficere & agglutinare particulis suum cuique & familiare alimentũ, sed huius quoque inutiles reliquias digerere & foras expellere demonstrauimus. quãtóq; fortior calor insitus fuerit, tanto magis sensum eiusmodi cutis perspiratio fugit. ideóq; sudores præter naturam esse dicebat Diocles,quòd ritè omnibus

nibus in corpore diſpenſatis, probéque
coɛto à natura & victo cibo, nequaquā
per cutem humor qui ſenſu percipiatur
excerni debeat. nā ſudores ij, quibus per
balnea, & vehemētes exercitationes con
citatóſq; corporis motus, & calores æſti
uos toti manant homines, cauſas conſe-
quuntur violentas. Rectè igitur in ani-
mantis corpore omnia hyeme gerūtur,
ſiquidē ea ſit moderatior. Nā immode-
ratas cœli intempeſtates ipſemet Hipp.
in ſequentibus damnat. Bellè autem ge-
ri omnia in animali per hyemem ſatis
indicat naturæ per id temporis operum
robur. nam & cibus optimè coquitur in
ventre, quia plurimus ineſt naturalis ca-
lor, & corporis recrementa longioribus
ſomnis repurgantur, nonnulla per cutim
quæ exactè tenuata fuerint, quædā effla-
tu, qualia quæ halituoſa ſunt & vaporo-
ſa, alia per vrinas, quæ craſſiora. In ipſis
enim multo copioſius quàm per æſtatē
ſedimentum cōſpicitur, atque ipſa adeò
tota vrina per id tempus auctior multò
fieri ſolet. Iam verò corpora alūtur ma-
gis, & craſſiora habitioraq; fiūt hyeme,
& ſanguinis probi cumulant copiā, mo-
dò ratione victus non vtantur omnino
improbanda. Nā corpus noſtrū prope-
modum

modum ſanguine exhauriri attenuaríque & imminui per autumnum, idémq; excipientem hyemem ſucco & ſanguine incorrupto,& corpulentia replere fueris recordatus, tum demum facultatis nos gubernantis vim intelliges, qui vtique eſt calor natiuus: qui ſi largo alimento non fruatur, is primùm à frigore ambiente tam eo quod extrinſecus corpus afficit, quàm quod inſpirantes ducimus, vincetur: deinde vnà cum eo cibariorũ quoque debilitata coctio, probíque ſanguinis generatio, & animantis partium nutricatio & excrementorum vacuatio parum procedent. Si verò quantum alimenti ſubigere vinceréque poteſt, benignè ei ad fruẽdum detur, indè adauctus facilè quæ modò commemorauimus in corpore animalis perficiet. nam quòd ex cibi copia, quæ nõ ſolùm in ventriculo, ſed in venis quoque, ſingulíſque adeò animantis partibus probè concoquatur conficiatúrque, vnuſquiſque carnoſior multo habitiórque fiat, & copioſiore quàm antea abundet ſanguine, ſatis id oſtendit quod homines nõ in ſeipſis ſolùm, ſed in equis quoque experiẽtia certum cõpertúmq; habent. Siquidem ipſi poſtremo vere, antequàm æſtas incipiat,

& ſibi

& ſibi & illis ſanguinē minuunt, recordati ſcilicet morborū quibus vbi derepentè calores æſtiui aduenerint, corripi ſoleant. Æſtatis ſiquidē ardores ſanguinem amplificant & fundunt & velut quandam eius ebullitionē & feruorem excitant, adeò vt qui moderatior antea venis facilè capiebatur, amplius cōtineri nequeat, ſed aut rumpat aut erodat: quúmq; immoderatus in corporis partem quampiā, quæ cæteris ſit imbecillior fluxerit, phlegmonē excitat aut eryſipelas, aut eiuſmodi quēpiā in ea morbum cōmittit: nam plures & grauiores quàm ſint plethorici morbi ex humorū fuſione oriūtur. Quæ omnia ad probationem eorū faciunt quæ hoc aphoriſmo docuit Hippoc. quódque non ſolùm per hyemem poſſimus cibos plures concoquere, ſed pluribus etiā indigeamus. Siquidem pro caloris natiui copia cibaria ingerere oportet, niſi aliquádo vt dixi, aeris nos ambiētis calore ſoluta natura de cibo demere cogat. Quapropter de vere, quia indiſtinctè locutus eſt, ego iam diſtinguam. Primū veris initiū hyemi potius quàm æſtati ſimile eſſe, finem contrà æſtati nō hyemi ſimilem exiſtere. deinde ſæpenumerò frigiditate hye-

mem, interdum calore æstatem referre. Suis itaque primis partibus si quando frigidum fuerit, eandem quam hyeme cõstituemus victus rationem. Postremis verò si calidius interdũ sit, eandẽ quam æstate: media autem temperie si existat victus rationem tenebimus tempestati præsenti respondentem. Atque hæc omnia de ratione viuendi eorum qui secunda sunt valetudine dicuntur, deinceps de ægrotantium victu edisserit.

XVI.

Ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρέσσουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν οὕτως εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

*Victus humidus cum febricitantibus omnibus vtilis, tum pueris maximè, atque aliis qui tali victu consueuere vti.*

Superioribus Aphorismis quantum cibi dare conueniat docuit, nunc qualem esse oporteat edisserit, perquàm breuiter multa & vtilia perstringens quæ artis sunt propria. Primùm quo modo febricitantes alere conueniat: deinde salubris victus indicationes in iis quidem quæ sunt præter naturam contrarias, in iis verò quæ secundum naturam habent, similes sumere oportere.

ſtam in febre quia calidus ſiccúſq; morbus eſt(eſt enim natiui caloris in igneũ declinatio) humidum imperat victum. his verò qui natura ſunt humidiore, ſiue id ratione*ætatis, ſiue conſuetudine fiat, non contrarium victum, ſed familiarem inſtituit. Eorum ſiquidem naturam ſeruare oportet per humida, non vt morbos tollere per*cõtraria. Cæterùm qui febrem cum hydrope coniunctam in medium proferentes, ſe propterea aphoriſ. Hippoc. reprehendiſſe putant, quia talis affectionum colligatio nõ humidum, ſed ſiccum victum requirat: ij profectò mihi in arte curandi caput imprimis neceſſarium ignorare videntur. quod vtique nos in ea tractatione, quæ methodus therapeutica inſcribitur, pluribus explicauimus, vnumquemque ſcilicet morbum ſimplicem, propriam & peculiarem poſtulare curationem, colligatos verò quatenus inter ſe ſunt implicati, eatenus communem habituros curationis indicationem: nobis videlicet vel obſiſtentibus & repugnantibus ei qui magis vrgeat, interim tamen prorſus non neglecta alterius curatione: vel ambobus pari ſtudio auxiliantibus. Nihil autem intereſt, ſiue tu hy-

*Niſi exceſſũ habeat.*

*neque enim ſenectus frigida, ſed calida benè afficitur.*

dropis quę febrem coniunctam habeat, siue pleuritidis quæ cũ sanguinis excreatione affligat, meminisse malis. Siquidé pleuritis & sanguinis reiectio contrarias exigunt curandi rationes. qui affectus si cui simul accidant, ei qui vrgere videbitur magis obsistendũ, altero tamen non neglecto. Si itaque febricitet aliquis & simul hydropica affectione laboret, nos ad vtrumque affectum contrariam curationem flagitantem respectu habito, ambobus solerter & ingeniosè obsistemus. quod in cæteris colligatis morbis facere consueuimus. Neque igitur nos tale aliquid aduersus Hippo. sumus dicturi, neque cũ eo qui dixerit diutius rixaturi. Si quid verò nominatim hoc aphorismo dictum non est, cuius cum iis quę dicta sunt idem sit iudicium, dictum id quoque potestate fuisse putandũ. Aetatis enim meminit & consuetudinis, vnde tu & naturalis temperamenti, & partis anni & regionis meminisse facilè potes. quæ ipse interdum Hippocra. adiungit, interdũ vnius aut alterius mentione facta, reliqua quia eiusdem cum aliis naturæ sunt & ordinis, silentio prætermittit. Ex quibus etiam sumuntur indicationes, quemadmodum ab ætate

& morbo

& morbo peti suprà diximus: quæ scilicet inculpata sunt nobis victu temperationi simili seruantibus: quæ verò reprehensione non vacant, contraria victus ratione emendantibus. Verùm de omnibus indicationibus exactius in libris methodi curandi sumus locuti.

XVII.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ, ἢ δὶς, καὶ πλείω ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος. δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

*Quibus etiam semel ne an bis, & plus minúsve & gradatim præbere cibum conueniat spectandum. Dandum verò aliquid tempori, regioni, ætati & consuetudini.* *De modo dandi cibi.*

Suprà de quãtitate & qualitate victus verba fecit, deinceps quo modo eũdem dare conueniat docet: neque enim satis est nosse huic plus minúsve dandũ, aut alimento vtendũ desiccante aut humectante, sed semélne an sæpius in die aut nocte conueniat cibum apponere, cõsyderasse plurimũ interfuerit. Huius autẽ rei indicationẽ tum ab anni parte, tum ætate, tum consuetudine sumit: quod etiam in quantitate qualitatéque victus faciendum esse iubebat. Nam primæ dandi cibi modi indicationes à morbo ipso & ægrotantis viribus sumi debent.

deinde etiam ab ætate, tempore, consuetudine, cęterísque eandē rationem sortitis. Propterea Hipp. ipse illud addidit, dandum verò aliquid tempestati, regioni, ætati & consuetudini: manifestò per orationem illam, dandum verò aliquid, ostendens se neq; totum neq; maximum ab eiusmodi petere: nam siue sæpè, siue raro, siue etiam omnino alere oporteat, tum à morbo, tum ab ægrotātis viribus primùm ac præcipuè sumi debet: deinde etiam à tempore, ætate, & similibus. Nā si ægri vires fuerint infirmæ, & corporis affectus sit ex humorū corruptione, aut defectu ortus, alimenti parum & sæpius dabimus ita affectis. parū quidem, quia vniuersim magnā copiam virtus infirma ferre non potest: sæpius autē, quia multis affectus indiget. nā & adiectionē defectus, & attēperationem, τὴν ἐπίκρασιν Græci dicūt, corruptio postulat. Si verò laborantibus viribus humorū nō adsit inopia nec corruptio, sed symmetria & modus humorum naturaliter se habentium, aut etiā abundātia, tum & rarò & parum cibi prębebimus, multóq; magis si cum humorū copia adsit viriū robur. Cōtrà si virtus valida cū defectu aut deprauatione humorū sit cōiūcta, & mul

ta cib

ta* cibaria & sæpè sunt sic affectis adhibenda, nimirum multa exigēte affectu, & ea concoquere & euincere potente virtute. Quòd si tum fortè per paroxysmos sæpe dare non liceat, sed dando cibo raras ipsi præbeant occasiones, tum multum & raro dandum erit. Verùm si cum plethorica affectione virtus valida existat, rarò & parum dandū erit. quanquam enim virtutem cibi coctricem habemus robustā & validā, quia tamē affectio multū non postulat, par profectò fuerit parum exhibere. Ad hunc igitur modum tum ex morbo tum ab ægrotātis viribus indicationes quo modo cibū dari conueniat, sumere oportet. Ex tempore verò, ætate, consuetudine & similibus indicationes sic erunt petendæ: Æstiuo tempore si solam eam tēpestatem spectes, sæpè & parum dandum, quia & accessione alimenti maiore indigent, vt pote per id temporis cute perspirabili exhausti, & quia vires solutæ sunt & deiectæ. Per hyemem verò multū dādum, quia vires validæ, sed non sæpè. Neque enim valde multa adiectione egent ægrotātes. quippe qui per eam tempestatem non multū inaniātur. nā eos qui secunda sunt valetudine, per hyemē abū-

* *Hinc colliges in pestilente febre, & Hispanica lue & similibus ex incipiēte corruptione citra plenitudinē morbis (nā & plenitudo, & absoluta corruptio vacuationem potius quā a cibo sepe rationem postulant) & sæpe et multum alendū esse forti existēte virtute. Contrà verò morbis à cacochymia & cruditate, aut plenitudine ortis, quo virtus fortior fuerit, eo parcior vi*

dè satis vacuari suprà demonstrauimus, quia copiosum habeāt innatū calidum. Medio autem adhuc verè,& multo magis quo æstati propius fuerit, & paucis eduliis ex magno interuallo alere conuenit. Siquidem videntur per hanc tempestatē non longè à plethorica affectione abesse, propter fusionem humorum qui superiore hyeme in corpore collecti ac dēsati fuerāt. Quēadmodū igitur plethoricis morbis si virtus fortis fuerit, alimenti parum & ex magno tēporis interuallo damus: sic tempore verno in iis præsertim qui febricitant, faciendum, de quibus nūc agit Hipp. nam suprà de sanorū viuendi ratione egit. Supereſt Autumnus, qui morbis ex humorū corruptione natis similis est. Quare qui eo tēpore febricitant, probi alimenti assidua adiectione indigere solēt. quib⁹ si fortis adsit virtus,& sæpè & multū: si imbecilla, parū & sæpè daturi sum⁹. Eodē pacto ab ætate etiam, consuetudine & regione possis indicationes petere, ad duos illos primos scopos eas redigens. siquidem enumeratorum vnumquodque vel virtutem firmam infirmámve, vel corpus plethoricum, aut egenum, aut cacochymum reddit.

*ctus esse debet. De iis enim scriptus est Aphorismus, impura corpora quo plus alas eo magis lædas.*

XVIII.

XVIII.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥήιστα, ἦρος δεύτερον.

*AEstate & Autumno cibi copiam ferunt difficillimè, Hyeme facillimè, Vere minus.*

Non eadem de re bis, vt tibi videri queat, differuit, cum paulò antè aphorismum illum scriberet, cuius initium, Ventres hyeme ac vere naturà calidissimi, & rursum nunc cũ inquit, æstate & autumno cibi copiam ferũt difficillimè, hyeme facillimè, minus vere. Sed cum ad victus mensuram inueniẽdam & alimentis vtendi modum tam iis qui secunda quàm qui aduersa essent valetudine, quãdam ab anni partibus indicationem sumere vellet, non abs re vtrobiq; eorum temporũ vnde indicatio peteretur fecit mentionem, illic plus cibi hieme sanis hominibus dandũ esse demonstrans, quia calidũ insitum per id temporis fit copiosius, quod vtiq; ali oporteat: nunc verò etiamsi ipsis cibi multũ simul præbeas, nullam inde noxam capturos ostendens: facilè siquidẽ omnes hyberno tempore cibi copiam, æstiuo difficulter ferũt. Vnde fit vt per hyemẽ raro & multum esitare concedamus, per æstatẽ

verò quia difficulter cibaria ferũt, quòd calor natiuus qui ea coquere & perficere debet, paucus habetur, ne vniuersum multúmq; demus modis omnibus cauẽdũ, sed & sæpius & parũ cibi capere permittendũ est. Nã corporis affectio similis morbis defectu ortis additione eget. Sic igitur hyeme habent & æstate. Ex aliis verò tẽporibus autumnus æstatem cõsequitur, vt hyemẽ ver. Ac causa quidem est manifesta. Siquidẽ corpora autumno refrigerari, cogi & densari, vere laxari, raráq; fieri incipiunt. His igitur de causis non idem his de partibus anni præceptũ tradidit, vel eo nomine quòd in superiore illo aphorismo sermo Hip. fuerit de iis qui secũda sunt valetudine.

X I X.

*Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ' ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.*

*Quibus per statos circuitus accessiones fiunt, nihil dare, nec cogere, sed demere ante indicationes.*

Quum tribus capitibus tota victus ratio cõprehendatur, quantitate, qualitatéq; ciborum & ipsis vtendi modo, nihil nobis ad priora duo capita accessionum commemoratione opus erat: ad tertium

autem quia ab ipſis acceſſionibus vtilitatem aliquá percipere poſſumus, propterea opportunè in tertio capite earũ meminit Hip. ſiquidem præcipue paroxyſmi indicant tempora cibi ſingulatim præbẽdi, in iis duntaxat morbis in quibus ſtato tempore, id eſt in orbẽ redeũt acceſſiones. Propterea Hipp. ipſe dixit, Quibus per ſtatos circuitus redeunt acceſſiones nihil dandũ: quippè qui certò ſciret alios etiã morbos eſſe in quibus paroxyſmi repetant, ſed nõ in circuitũ, id eſt nõ certo ſtatóq; tẽpore. In his eñ ad amuſſim inuenire tẽpus dando cibo accommodũ vix poſſimus: at in quibus certi ſunt & ſtati paroxyſmi, ipſorũ ſunt cibo præbendo vitanda principia, id eſt videndũ etiam atq; etiam ne iam præſente aut quamprimùm futuro paroxyſmo alamus ægrotum. Iam verò illud ante iudicationes, vel pro omnibus abſolutè paroxyſmis, vel pro iudicationibus propriè dictis, vel deniq; pro vigore ipſo accipere poſſis. vera ſiquidem ſunt hæc tria. ad propoſitũ tamen magis conueniat, ſi iudicationes pro paroxyſmis abſolutè acceperimus. nam de vigore ſuprà dixit: in quo de iudicatione quoque dixiſſe videri queat. maximã ſiquidem *Criſis bona omnis inſtatu.*

partem

partem in vigore fiunt iudicationes.

X X.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ' ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν.

*Quæ decernuntur decretáve sunt iustè, nec mouere, nec aliud quicquam nouare seu medicamẽtis, seu aliis irritamẽtis fiat, sed omittere.*

Finita de diæta oratione, iã ad aliud caput transit, in quo docet quæ circa ægrogantem gerenda sunt omnia naturæ interdum permittenda, nobis circa aliud nihil quàm victus rationem ordinandam occupatis & satagentibus: interdum verò non omnia naturæ relinquenda esse, sed nos quoque agere aliquid oportere. Vbi igitur inquit, fit, factáve iam planè crisis est, omnia tum naturæ permittere, nec nos quicquam nouare oportet: vbi verò imperfecta crisis est, id quod deest addere cõuenit. Idem quoque dicebat in libro de humoribus, his verbis, Quæ perfectè iudicantur ne moueas, nec medicamentis aliisve irritamentis quicquã noui moliaris. Nam quod hîc ἀρτίως dixit, in eo libro parua

ἀπαρτίζω nominis mutatione ἀπάρτι nominauit,

*verbũ, vn-* quod aduerbium apud alios quoque ve

teres

teres hac significatione reperire licet, vt pro ἀπηρτισμένως καὶ ὁλοκλήρως καὶ αὐτελι-πῶς accipiatur, id est absolutè, iustè, integrè & planè in qua significatione etiam τε ἀπαρτίως nunc vsurpatur ab Hipp. Neque enim pro diebus paribus intelligi potest. siquidem mẽdacij apertè cõuinceretur qui diebus paribus si facta esset fierétve crisis, nihil in his nouãdum esse arbitraretur. Iã verò nec pro nuper accipere possumus in hac oratione, quod luce clarius apparet ex eo verbo quod subsequitur neque enim illud, Quæ decreta sunt absolutè dixit, sed quæ decernuntur & quæ decreta sunt. Huius autẽ orationis pars vna, nempe quæ decreta sunt, aduerbio huic ἀρτίως pro nuper iuncta, consentaneum fortè sensum reddiderit. altera verò, hæc scilicet, quę decernuntur, nullo prorsus modo ipsi accommodari potest: quod profectò rei ipsius euidentia constat. Neque enim si quid paulò antè est decretum, protinus hoc immutandum non venit, sed si perfectè & consummatè & integre fuerit decretum, tum qui nihil nouãdum esse dixerit, à vero haud aberrauerit. Quòd si aliquid ad perfectam crisim deesse videbitur, id addendu erit, nostraq; opera suppl-

*de τὸ ἀπηρτισμένως aduerbium factum, ita rem absoluere significat vt nihil desit, nec redundet.*

plend

plendum. Non quæ post crisim relinquuntur, recidiuos morbos faciūt. Quænam igitur perfecta erit & consummata crisis? an in qua videlicet omnia rectè gesta fuerint, nec vllus crisis perfectè numerus abfuerit? Primū enim melior quæ vacuatione, quàm quæ abscessu fit, deinde quæ infestantem & redundantē humorem, quàm quæ aliū quempiam vacuat, melior. Tertiò quæ ex directo, quā quæ aliter fit, laudabilior. sic eā appellat quæ recto fit vasorū processu & directione. Quartò quæ euphoriā habet, id est tolleratu est facilis. Quintò quæ cū humorū noxiorū coctione & die critico fit. Hæc enim omnia si adsint, omnibus numeris absolutā perfectāq; crisim fore est necesse. vnū verò ex iis aut plura si abfuerint, nō iā exacta & perfecta crisis esse potest.

*Bonæ Criseos conditiones.*

X X I.

Α Δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

*Quæ educere oportet, quoquo maxime vergere videbuntur, ducere, vijs ac locis vtiliter eò ferentibus.*

Quænam tādem ea sunt quæ ducere oportet? videlicet quæ nec decernuntur nec decreta sunt perfectè. quæ Hipp. per quam partem euacuare cōueniat docet,

scopum

ſcopum nobis geminum pr ...s, tum partis ipſius naturam, tum humoris momentum, ſeu ad motum inclinationem. quoquo enim locorũ commodorũ vergere videbuntur, eà ducere oportet. Cómoda verò vacuationibus loca ſunt inteſtina, venter, veſica, vterus, & cutis vniuerſa, adhæc palatũ, nares: quũ videlicet cerebrum libet repurgare, aut ſanguinis per nares eruptione criſis fit, præſertim ſi κατ' ἴξιν, id eſt, directò ad locũ affectũ fieri contingat. nã quæ contrà fit ſanguinis eruptio, mala. Fiunt autem in loca in quæ non conuenit infeſtantium humorum inclinationes, quum ea vel principalia ſunt naturà, & maior ex ipſis noxa futura eſt, quàm vllũ eſſe poſſit morbi ita terminati operæ pretium: vel quũ ex ſe nullam habent ad excernendum viam. exẽpli gratia ſi quid in iecore malè nos habet quod vacuari debeat, eius ad excretionem commodæ ſunt viæ geminæ, quarum vna per ventrẽ fert, cuius ipſius aptior quæ deorſum quàm quæ ſurſum ad vomitũ agit. altera per renes & veſicam ducit. verùm ea quæ in pulmonem, thoracẽ, & cor euehit, cõmoda nequaquam eſſe poſſit. Diligenter itaq; medicum oportet naturę motũ & inclinationem

nem o[illegible]e, quæ ſi ad loca commoda fiat, ei ſeruiendum eſt & auxiliandum, ſi verò modo contrario & incommodè, eam prohibere, ſimúlque reuocare oportet.

X X I I.

Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ· τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

*Concocta maturáque medicari ac mouere, non cruda: nec per initia, niſi ſuoptè cieantur impetu: id quod perrarò fieri ſolet.*

φαρμακεύειν verbum vſurpare ſolet Hippoc. pro eo quod eſt medicamento purgante vti. ὀργᾶν verò, id eſt ad coitum incitari, ab animantibus concitatis in venerem tranſlatum eſt ad humores. quēadmodum enim animalia ſemel libidine incenſa abſtinere non poſſunt, titillata quodāmodo & impulſa & ſtimulata ab eiuſmodi affectus impotētia: ſic ſæpe numerò humores dum motu feruntur concitatiore, & de parte vna in alteram fluunt, morbi ſtatim initio hominē angunt concitantes & titillantes, nec quieſcere ſinūt. Tales ergo vacuare oportet, hoc eſt qui mouētur & quoquouerſum feruntur per corpus & fluunt. Qui verò parte corporis quapiā firmati impactíq; ſunt,

ſunt, eos nec medicari, nec [illegible] o auxi
lio mouere oportet, priuſquā cocti fue-
rint. Tunc enim primùm naturam ipſam
habemus vacuationis adiutricem. ſiqui-
dem ipſa poſt coctionem apertè videtur
humores ſecernere & quod ſuperuaca-
neum eſt expellere. quo tẽpore criſes fie
ri conſueuêre. Quæ quidẽ natura ſi per-
fectè moueantur, medicamẽto locus nõ
eſt: ſi verò intra modum & languidius a-
gat, id quod deſit, medicamento ſupplen
dum: quo vtriuſque & naturæ expellen-
tis & medicamenti trahentis operâ fiat
humoris moleſti vacuatio. Demonſtra-
uimus ſiquidem in commentariis quos
de facultatibus naturalibus ſcripſimus,
quaque corporis parte naturâ quatuor
adhibere poteſtates, tractricẽ eius quod
parti eſt familiare & conueniens, reten-
tricem item & coctricem eiuſdẽ, & quar
tam eius quod alienũ & ſuperuacaneum
exiſtit expultricem. Ibidem quoque ſin-
gula medicamẽta ſibi familiarem & pro
prium humorem attrahere oſtendimus.
Iam verò illud rectè Hippocra. ad finem
aphoriſmi addidit, id quod perrarò fieri
ſolet. Nam hoc licet experiẽtia diſcere,
perrarò humores aliâs in aliã atq; aliam
partem transferri & fluere. ſæpius nam-

que si[illegible] scant, & parte quapiā firmati tandiu maneant, donec toto morbi tractu* cocti tandem expellantur, ita morbo soluto. Vnum restat quod sciri velim, Aphorismum hunc in quibusdam exemplaribus non scribi, in libro tamen de humoribus scriptum inueniri in omnibus codicibus.

*Toto morbi tempore coctio fit ad crisim vsque, sed in augmēto se prodit, & in vigore perficitur. vnde tā in vigore quā augmento purgare liceret, nisi prohiberet in vigore symptomatum vehementia.

XXIII.

TA χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ, καὶ φέρῃ εὐφόρως, καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων.

*Quæ vacuantur multitudine metienda non sunt: sed si quæ oportet vacuentur, & facilè ferant. Atque vbi ad animi deliquium educere conuenit faciendum: si ægrotus par esse possit.*

Seu sponte naturæ, seu nostra opera vacuatio fiat, ei omninò modum mensurámque statuisse oportet. Quemadmodum enim molestum humorē pro qualitatis ratione vacuare oportet, sic profectò vacuationis quantitatem, humoris vexantis copiæ respondere par est. Sed qualitatis indicia & notas suprà diximus, quum aphorismum interpretaremur, cuius est initium, In turbationibus ventris. quantitatis verò nullum tale signum dicére possumus. Quare quū de ipsa age-



ret

ret Hippocr. [illegible] si inde habeant ægroti, eius nobis iudicandæ normam & regulam dedit. Nã si redundans vacuetur humor, tum leuius, tum facilius habere ægrotantem: contrà si ex iis qui naturaliter habent aliquis educatur, tũc vires solui & laborare, ipsumque ægrotum grauitatem sentire est necesse. Quo fit vt vulgari ex prima statim vacuandorũ specie cõiectandæ quantitatis modo minimè debeamus animũ aduertere, sed duobus potius commemoratis indiciis, si & qualia oportet, & cum euphoria, id est ferendi facilitate vacuentur. Quod in litera deinceps sequitur, Atque vbi conuenit ad lipothymiam ducere, id rectè quidem est dictũ, sed eius vsus ascribẽda sunt indicia. Quæ quum Hippocrat. non dixerit, quantum ipsi experientia & ratione sumus cõsecuti, affectus eos in quibus ad lipothymiã vsque vacuare conueniat docere conabimur. Ac primùm quidem ad quantvsque intelligat lipothymia ducere oportere, non ab re fuerit definire. neq; enim eas dicere lipothymias putandũ, quæ ægrotantibus dum aut venæ sectionem, aut eiusmodi aliud auxiliũ reformidant, accidere interdum solent: nec quum in ore

ventri idā humores mordaces & vellicantes, qui vel prius in eo fuerint collecti, vel dum auxiliū ipsum adhiberetur, in ipsum confluxerint, lipothymiam committunt: siquidem etiam tum animo linquuntur. Sed eiusmodi lipothymia non satis apta fuerit vacuationis modi regula, quippe quæ intēpestiuè accidat interdū. quod febricitantibus quoque nonnullis vsu venit inter exurgendum & desidendum sæpius animo defectis: propterea ipsis resupinis iacentibus venā aperire solemus. Ea igitur quæ vacuatiōis ratione interuenit lipothymia, sola nunc Hippocrat. est dicta, ipsa modus & mensura existens vacuationis quę in maximis inflammationibus, in febribus ardentissimis & vehementissimis doloribus fieri debet. Verū (quod & Hipp. quoque ipse admonuit) non nisi constantibus & firmis viribus ad tantam adgrediendum est vacuationem. Nam & ipsi vacuationes tales vehementer prodesse didicimus vsu frequentissimo. In febribus siquidē ardentissimis ad lipothymiā vsque phlebotomia illico totū corporis habitum refrigerat, & febrem extinguit, atque etiā aluus quamplurimis solui & sudores manare solent. quo facto nonnulli

nulli febre omnino [illegible] [illegible] ma
gnopere inde adiutis morbi vehementia
est repressa. In maximis verò doloribus
nullum præsentius noui remedium ea va
cuatione quæ ad lipothymiam vsq; fiat,
cum ea tamē distinctione vt intelligatur
phlebotomiane, an purgatione ad defe-
ctum vsque animi vti conueniat. quam
rem demonstrauimus in commentariis
quos de plebotome conscripsimus.

XXIIII.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντα ποιέειν.

*In morbis acutis raro, & per initia medicamento purgante vtendum est. Idque diligēti cū præmeditatione facere oportet.*

Dixit paulo ante, concocta maturáque medicari & mouere oportere, non cruda, nec per initia, nisi sua instabilitate naturam ad excretionem stimulent, cuiusmodi perpauca esse: nunc etiam per initia morborum acutorum solum posse aliquando nos purgationem moliri vtilem docet. nam in diuturnis semper maturationem morbi expectare oportet: in acutis verò siquidem materia ad excretionem sui proritet & gliscat, initio etiā purgare licet: sed hoc ipsum cum magna

religi[illegible]circumspectione facere oportet. Vn[illegible] mihi Hippocrat. rectè illud addidisse videtur, Idque diligenti cum præmeditatione & consideratione accurata facere oportet. Nam siue diligentem præmeditationem, siue ægroti præparationẽ, siue recti quoad eius fieri potest iudicij expectationem, siue ex iis aliqua, siue etiam omnia intelligat, suam certè religionem & cautionem in talibus purgationibus apertè indicat. Neq; enim parum impendet periculi, si quis in morbo acuto malè medicetur, quòd purgantia medicamẽta omnia facultate sint calida, & febris quatenus febris est & sui ratione, non quæ calfaciunt & siccant, sed iis maximè contraria, quę humectãt & refrigerant postulet. Non igitur propter calorẽ illum febrilem purgatio nobis instituitur (hanc enim scimus quantum in se est nocituram) sed humorum qui febris causa sunt nomine. Maiorem igitur ex infestorum humorum vacuatione vtilitatem consequi oportet, quàm sit detrimentum, quod ex medicamentis purgãtibus corpus necessariò accipit. Maiorem autem vtilitatem esse continget, si & citra molestiam, & totus humor nociuus & infestus vacuetur. quod vt fiat vi-

dendum

dandum primùm est, ne ... ad eiusmodi purgationem ... omnino usq; existat. Nam qui cruditatibus ex multis, aut lentis aut crassis edulijs abūdāt, quibus item flatibus sunt distēta hypochondria, aut vrina supra modum calida & ignea, aut aliqua subiectorum viscerum suspecta inflammatio, ij profectò omnes sunt ad purgationes inepti. Hæc igitur absint necesse est: deinde etiam ægrotantis humores quā potest fieri maximè fluxiles esse oportet, hoc est tenuatos esse, miniméque lentoris participes. apertos denique reseratósque esse cōuenit meatus per quos purgatio fieri debeat, atq; omni obstructione liberatos. Nam ista quoq; nos prouidere & præparare solemus, si quando purgare velimus. Atque hoc ipsum est quod eo aphorismo tradit Hippocr. Corpora quæ quis purgare volet fluxa & lubrica faciat oportet. Verùm in acutis quum initio statim vel circa primum diem, aut non vltra secundū, (si quidē sua instabilitate materia excretionem affectet,) purgatione sit vtendū, locus profectò eiusmodi præparationi esse nō potest, nisi fortè quispiam propinandi melicrati occasionem nácistatur, in quo hyssopi nonnihil aut origani aut

trag[illegible] thymi aut pulegij, aut denique id [illegible] humores tenuantium aliquid incoxerit. Quare non sine ratione dixit, in morbis acutis & rarò & per initia vsum fore purgatorij medicamenti, partim quia initio nocentes humores sæpè non citantur, partim etsi id fiat, æger tamen ad purgationem ineptus habetur: sed ne tēporis quidem satis morbus ad ægrotantis præparationem nobis præbet.

XXV.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

*Si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: si contraria, difficulter.*

Constat aphorismum hunc in eo contineri vbi dicebat, In turbationibus ventris, & vomitionibus quæ sponte naturæ fiunt, si qualia oportet purgentur, cōfert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Sed quum hac in parte libri de purgationibus à medico instituendis disputaret, ac propemodum omnes ad id necessarias distinctiones recensuisset, hunc quoque sibi addendum esse putauit: in quo noui certè quidē nihil doceret, sed memoriam duntaxat eorum renouaret

quæ

quæ suprà alio loco de [illegible] onibus sponte naturę factis dixerat, [illegible] de vacuando disputationem plenam absolutamque hoc loco relinqueret.



# GALENI IN APHORISMOS,

## *Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,*

COMMENTARIVS SECVNDVS.

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

I.

ἘΝ ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον· ἢν δὲ ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

*Quo in morbo somnus laborem adfert, mortiferum est: Si vero leuationem, minimè est mortiferum.*

Qu[illegible] labore̅m significet & læsionem [illegible] ex eo quod ipsi opposuit. ait enim, si verò leuationem adferat, minimè est mortiferum. Quum verò duplex sit ex somno læsionis genus, commune vnum, quum in principiis accessionum (quæ Græci ἐπισημασίας vocant, nos primum accessionis sensum & significationem primam dicere possumus) ægroti dormiunt, alterum proprium, vt quum in morbis quibusdam in alio quopiam dormiunt tempore: de posteriore hac per somnum læsione Hippo. loqui est existimandum. Prior enim illa, neque mortem, neque quicquam aliud magnopere reformidãdum indicat, vt pote quæ temporis naturã sequatur: siquidem accessionum principiis tum calor vniuersus, tum humores in profundũ corporis cogi solẽt, quemadmodum ipse nos docuit, multóque magis in quibus vel horror quispiam, vel rigor, vel vehemens est partium summarum refrigeratio. propterea ipsis si per accessionum initia dormierint, symptomata fiunt diuturniora, ægréque febres ad vigorem perueniunt, & si qua subsit viscerum inflãmatio, eam augeri est verisimile, & in ventrem si qui humores confluant, non perinde ac per

alios somnos e[illegible] mulari & eosdem permanere [illegible] est. Quam quidem ob rem vigilare tum ægrotantes iubemus, motum qui per vigiliam foras fit spiritus & sanguinis & vasis in ipsis caloris contenti, tanquam maximum præsidium ei motioni opponentes, quæ eorundem intrò per accessionum fit principia. Quare qui eiusmodi læsionem id temporis fieri accessionis ratione dixerit, & eandem per vigiliam prohiberi, is non absurde fuerit locutus, qua quidem vigilia si ægroti priuati fuerint, damnũ sentiunt multo euidentius, non quòd altera propter somnum accedat lęsio, sed quia absit quę ex vigilia proficisci debuit vtilitas. Atque hęc ratio eorum est qui nullam accessionum principiis lęsionem ex somno conciliari putant, sed hoc ipsum solum fieri, vtilitatis videlicet quæ ex vigilia percipi poterat absentiam. Altera verò eorum est qui hoc etiam tempore somno læsionem fieri concedentes, doctrinam tamen nunc Hipp. tradi aiunt de iis qui in aliis temporibus dormiũt. quę quum manifesta ferè quædam comitatur vtilitas, tum verò in declinatione, maximè si somnum obrepere contingerit, ipsa est multò

multò e[illegible] [illegible]ima. nam in ipso etiã vigore interdu somnus apertè iuuat, nonnunquam etiam in ipso incremento postremo, quod vtique vigori est proximũ. Verùm omnium euidentissima vtilitas somni in ipsa morbi declinatione apparere solet. Vnde fit vt nocuus etiam somnus in vigore & accessionis incremento minus perniciosus, in declinatione perniciosissimus existat. nam si quicquã quo tempore vtilissimum esse solet, id præter quàm quòd non iuuat, insuper etiam lædat: meritò perniciẽ portendere arbitrãdum. Ex somno verò quæ oriũtur læsiones, eiusdem sunt vtilitatibus contrariæ. exempli gratia, somno febris si nõ soluatur sed irritetur, si dolores recrudescant, si multiplicentur fluxiones & inflammationes augeãtur. Iam nõnulli inter dormiendum delira etiam loquũtur, qui excitati postea in delirio diu perseuerant. Dormientibus aliis comatis initium cõtingit, id est, tam grauis somnus opprimit, vix vt puncti aut vellicati expergefiant. quæ omnia propter humorũ malignitatem, id est, τὴν κακοήθειαν accidere putandum: quos calor noster naturalis, si robustius validúsque existat per somnos concoquere, si infirmior, ab illis vinci,
vi scer

viſceráque ipſa graueſcere ... meratis malis homo corripi ſolet. Siquidē foris eum qui vigilet calidiorem fieri contrà intus eũ qui dormiat magis incáleſcere Hip. eſt placitum. quo nos docere voluit quod & quibuſdam aliis naturæ operũ ſtudioſis hominib' viſum eſt, pro natiui ſcilicet caloris i...rò foráſve motione ſomnum fieri & vigiliam. Meritò igitur vbi calor hic in viſceribus collectus auctores morbi cauſas ſuperare non poteſt, mortem denuntiat. qui tamē ſi ſuperet, nondum propterea certæ ſalutis eſt ſignum. niſi placet dicere, quod ad hũc affectum attinet ægrotum ſeruatum iri, qui tamē ab alio poſſit morbo interire. Nã ſi qua inflammatio prius in parte quapiã principe eſſe cœperit ſolutu difficilis, fieri tum poteſt vt qui ita affectus ſit moriatur. Quare nos quum ex ſomno læſio aliqua fuerit accepta, exitioſum ſignũ eſſe, cùm vtilitas, nó exitiale dicere certò poſſumus. Porrò damna quædã ex ſomno capi in libris etiã Epidemiωn indicauit his verbis: In iis erant veternoſi ac deliri multi, qui ex ſomno tales facti erant.

I I.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

*Vbi ſomnus delirationem ſedat, bonum.*

Si

S... ... inter se iunctos aphorismos pro... ntiauerimus, tota ex ambobus eiusmodi fiet oratio, Quo in morbo somnus laborem parit, mortiferum, si verò iuuet, non est exitiale: somnus ergo delirationem si sedet, bonum, vt velut exẽpli loco orationi illi vniuersaliter enuntiatæ vnum aliquod ex singularibus subiũgeret: quasi ita diceret, vbi somnus dolorem sedat, bonum, vbi febrem somnus terminat, bonũ: vbi ergo inflammationem sedat somnus, bonum. Sed satis in præsentia habuit periculosiorem morbum proferre solùm. Vniuersalium enim verborũ veritas, talibus propositis exemplis magis elucet.

III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

*Somnus & vigilia modum si excesserint, malum.*

Putarunt ex medicis nonnulli vigiliam modum superantem & vt signum & vt causam malam esse, non etiam somnum: Semper enim hunc bonum esse, nec vnquàm immoderatè fieri posse: sed falsos esse complures, quòd veternosos incipientes affectus, longum sibi persuaserint somnum esse. Verùm ij à no-

bis educti, vt etiam non [illegible] appellentur, prius dici non posse quam in expergefaciendo difficultatē habeat coniunctam, nobis somnum rectè longum appellari concedent, qui tempore quidem naturalem superet moderationem, sed nondum ad expergefaciendum difficultatem habeat. Talis verò somnus fit primo sensifico, id est cerebro refrigerato: quæ refrigeratio si ipsa vehemens cum humiditate mista fuerit, morbos lethargicos, si cum siccitate, vocatas Græcis [illegible], id est, vigilantem sensus stuporem committere solet. Similiter & vigiliæ fiunt propter principis partis sensificæ calliditatem, quæ vel sola intemperie, vel bilioso redundante humore [illegible] fit. Sed horum omnium determinationes in aliis nostris commentationibus explicauimus, in præsentia ipsorum capita attigisse satis habeatur. Porrò quemadmodum arbitrãtur nonnulli somnum semper symmetrum esse & moderatum, nec vnquam extra modum fieri posse, sic contrà alij quidā aiūt vigiliam nunquam intra modum consistere, sed eo nomine solam immoderationem significari: immemores scilicet eius quod in vita communi loquentium

vsu

vſu rec[illegible]ſt & conſuetum, vt mala etiam moderata appellemus interdum magnorum malorum comparatione. Sic vigiliam moderatã audire nos oportet, quaſi paruam diceremus.

IIII.

OY πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν ὅ, τι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ.

*Non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam quod naturæ modum excedat, bonum.*

Quòd rurſum hoc aphoriſmo, vt & ſuperiore vna propoſita materia, idem de cæteris pronuntiari debeat, manifeſtum eſt. Nam quum ſymmetriã quadã & iuſta proportione ſanitas definiatur, omnes exceſſus & immoderatiões, quæ quidem longiſſimè à iuſta illa moderatione receſſerint, morbos iam eſſe, quę verò nõ tam longè abſint, morborum indicare generationem eſt neceſſe.

V.

ΚΟπου αὐτόματοι φράζουσι νόσους.

* *Spontaneæ laßitudines morbos denũtiant.*

Non à labore & motu nimio fatigationem hoc loco ſignificat nomen laſſitudo, ſed ingeneratã in corporibus animantium affectionem & grauitatis ſenſum. neque enim de laſſitudine motu contracta, ſed de ſpontina mentioné facit

cit. Quum itaq; in corpore [illegible] ne motu fit affectio, nō absolutè lassitudo, sed spontina lassitudo nominari solet: quæ quum triplex habeatur, vt libro de tuenda valetudine demonstrauimus, vna quę vlceris, altera quæ tētionis, tertia ex ambabus cōposita, quæ inflammationis sensum præ se ferat, prima ex cacochymia, altera ex plenitudine, tertia ex vtraque vnà coëuntibus habet originē. Sic enim de iis commentatione de tuenda valetudine diximus. Spontanea ergo lassitudo meritò morbos denuntiat.

V I.

Οκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τούτοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

*Qui ab aliqua corporis parte dolentes dolorem ferè non sentiunt, ijs mens ægrotat.*

Doloris nomine interdum ipsas affectiones in quibus dolemus appellare solet. ita enim in Epidemiis loquebatur, Cranone dolores inueterati frigidi, recentes calidi. non reipsa dolores appellans calidos aut frigidos, sed morbos in quibus dolores fiunt. Eodem nunc quoque modo dolores appellauit affectiōes ipsas quæ cum dolore fieri consueuêre, exempli gratia erysipelas, phlegmonē,

vulnus, [illegible]ionem ruptionem, fractu-
ram & quicquid est eiusmodi, ex quibus si vnum quodpiam ægrotanti adsit, quod ipse non sentiat, argumento certè est in eo mentem laborare: nihil autem in præsentia retulerit, mentémne malis an intelligentiam dicere.

VII.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπαναθρέφειν δεῖ· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

*Quæ longo tẽpore extenuata sunt corpora, sensim reficere oportet: quæ verò breui, repẽtè.*

Corpora enim quæ non multo tempore attenuata sunt, ea humidæ & spirituosæ substantiæ iacturam, non etiam solidæ colliquationem sunt passa. Extenuatis verò longo tempore corporibus, tum carnes ipsæ sunt consumptæ, tum cętera accisa, per quę coctio, distributio, in sanguinem conuersio & nutricatio perficiũtur. quò fit vt ea alimenti tantum, quanto est corpori opus conficere nequeant. Quamobrẽ eiusmodi sunt longiore tempore refocillanda corpora & tenuiter, quod ipse sensim dixit. At in quibus soli humores & spiritus sunt vacuati, nobis celeriter & plenius reficere licet, partiũ

nimir

nimirum solidarum firmit... robore constitis. Quod verò ad finem aphorismi est additum, bifariam eadem prorsus significatione scriptum inuenitur, repentino scilicet tẽpore auferendi casu, & repente aduerbialiter.

VIII.

Ἢν ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρῆται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίνηται, χρὴ εἰδέναι ὅτι κενώσιος δεῖται.

*Si à morbo cibum adhibẽs quispiã vires nõ recipiat, copiosiore alimẽto corpus onerari indicat: Si verò modicè epulanti idem eueniat, vacuatione indigere sciendum est.*

Propter breuitatem & quendam loquendi morem qui in hunc vsque diem apud nos receptus est in multis Asię ciuitatibus obscurior factus est aphorismus. Dicere siquidem ipsi cõsueuimus cibum eos nõ capere qui cibum fastidiunt, & contrà capere, qui cibum appetũt séque ad satietatẽ vsq; replent. vt talis sit aphorismi sensus, Qui inuitante appetentia abundè & liberaliter epulátur, nec propterea tamen pristinam possunt virtutẽ recuperare, eos grauari & obrui cibi multitudine potius quàm ali sustentaríque existimandum est: qui verò auiditate

que fi[illegible]ſcant, & parte quapiã firmati tandiu maneant, donec toto morbi tractu* cocti tandem expellantur, ita morbo ſoluto. Vnum reſtat quod ſciri velim, Aphoriſmum hunc in quibuſdam exemplaribus non ſcribi, in libro tamen de humoribus ſcriptum inueniri in omnibus codicibus.

*Toto morbi tempore coctio fit ad criſim uſque, ſed in augmẽto ſe prodit, & in vigore perficitur. unde tã in vigore quã augmento purgare liceret, niſi prohiberet in vigore ſymptomatum vehementia.

XXIII.

ΤΑ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ, καὶ φέρῃ εὐφόρως· καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν ἢν ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων.

*Quæ vacuantur multitudine metienda non ſunt: ſed ſi quæ oportet vacuentur, & facilè ferant. Atque vbi ad animi deliquium educere conuenit faciendum: ſi ægrotus par eſſe poſſit.*

Seu ſponte naturæ, ſeu noſtra opera vacuatio fiat, ei omninò modũ menſurámque ſtatuiſſe oportet. Quemadmodum enim moleſtum humorẽ pro qualitatis ratione vacuare oportet, ſic profectò vacuationis quantitatem, humoris vexantis copiæ reſpondere par eſt. Sed qualitatis indicia & notas ſuprà dixim^9, quum aphoriſmum interpretaremur, cuius eſt initium, In turbationibus ventris. quantitatis verò nullium tale ſignum dicére poſſumus. Quare quũ de ipſa ageret

ret Hippocr. τὴν δια[illegible] [illegible] quinus si inde habeant ægroti, eius nobis iudicandi normam & regulam dedit. Ná si redundans vacuetur humor, tum leuius, tum facilius habere ægrotantem: contrà si ex iis qui naturaliter habent aliquis educatur, tūc vires solui & laborare, ipsúmque ægrotum grauitatem sentire est necesse. Quo fit vt vulgari ex prima statim vacuandorū specie cōiectandæ quantitatis modo minimè debeamus animū aduertere, sed duobus potius commemoratis indiciis, si & qualia oportet, & cum euphoria, id est ferendi facilitate vacuentur. Quod in litera deinceps sequitur, Atque vbi conuenit ad lipothymiam ducere, id rectè quidem est dictū, sed eius vsus ascribēda sunt indicia. Quæ quum Hippocrat. non dixerit, quantum ipsi experientia & ratione sumus cōsecuti, affectus eos in quibus ad lipothymiā vsque vacuare conueniat docere conabimur. Ac primùm quidem ad quamvsque intelligat lipothymia ducere oportere, non abs re fuerit definire. neq; enim eas dicere lipothymias putandū, quæ ægrotantibus dum aut venæ sectionem, aut eiusmodi aliud auxiliū reformidant, accidere interdum solent: nec quum in ore

ventri[illegible] idã humores mordaces & vellicantes, qui vel prius in eo fuerint collecti, vel dum auxiliũ ipsum adhiberetur, in ipsum confluxerint, lipothymiam committunt: siquidem etiam tum animo linquuntur. Sed eiusmodi lipothymia non satis apta fuerit vacuationis modi regula, quippe quæ intẽpestiuè accidat interdũ. quod febricitantibus quoque nonnullis vsu venit inter exurgendum & desidendum sæpius animo defectis: propterea ipsis resupinis iacentibus venã aperire solemus. Ea igitur quæ vacuatiõis ratione interuenit lipothymia, sola nunc Hippocrat. est dicta, ipsa modus & mensura existens vacuationis quę in maximis inflammationibus, in febribus ardentissimis & vehementissimis dolóribus fieri debet. Verũ (quod & Hipp. quoque ipse admonuit) non nisi constantibus & firmis viribus ad tantam adgrediendum est vacuationem. Nam & ipsi vacuationes tales vehementer prodesse didicimus vsu frequentissimo. In febribus siquidẽ ardentissimis ad lipothymiã vsque phlebotomia illico totũ corporis habitum refrigerat, & febrem extinguit, atque etiã aluus quamplurimis solui & sudores manare solent. quo facto nonnulli

nulli febre omninò fune lit[illegible] his ma gnopere inde adiutis morbi vehementia eſt repreſſa. In maximis verò doloribus nullum præſentius noui remedium ea va cuatione quæ ad lipothymiam vſq; fiat, cum ea tamē diſtinctione vt intelligatur phlebotomiáne, an purgatione ad defe-ctum vſque animi vti conueniat. quam rem demonſtrauimus in commentariis quos de plebotome conſcripſimus.

XXIIII.

ΕΝ τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντα ποιέειν.

*In morbis acutis rarò, & per initia medica-mento purgante vtendum eſt. Idque diligēti cū præmeditatione facere oportet.*

Dixit paulò ante, concocta maturáque medicari & mouere oportere, non cru-da, nec per initia, niſi ſua inſtabilitate naturam ad excretionem ſtimulent, cu-iuſmodi perpauca eſſe: nunc etiam per initia morborum acutorum ſolum poſſe aliquando nos purgationem moliri vti-lem docet. nam in diuturnis ſemper ma-turationem morbi expectare oportet: in acutis verò ſiquidem materia ad excre-tionem ſui proritet & gliſcat, initio etiá purgare licet: ſed hoc ipſum cum magna

religi[illegible] circumspectione facere oportet. Vnde mihi Hippocrat. rectè illud addidisse videtur, Idque diligenti cum præmeditatione & consideratione accurata facere oportet. Nam siue diligentem præmeditationem, siue ægroti præparationē, siue recti quoad eius fieri potest iudicij expectationem, siue ex iis aliqua, siue etiam omnia intelligat, suam certè religionem & cautionem in talibus purgationibus apertè indicat. Neq; enim parum impendet periculi, si quis in morbo acuto malè medicetur, quòd purgantia medicamēta omnia facultate sint calida, & febris quatenus febris est & sui ratione, non quæ calfaciunt & siccant, sed iis maximè contraria, quę humectāt & refrigerant postulet. Non igitur propter calorē illum febrilem purgatio nobis instituitur (hanc enim scimus quantum in se est nocituram) sed humorum qui febris causa sunt nomine. Maiorem igitur ex infestorum humorum vacuatione vtilitatem consequi oportet, quàm sit detrimentum, quod ex medicamentis purgātibus corpus necessariò accipit. Maiorem autem vtilitatem esse continget, si & citra molestiam, & totus humor nociuus & infestus vacuetur. quod vt fiat vi-

dendum

dendum primùm est, atq; [illegible] ad eiusmodi purgationem [illegible] idoneusq; existat. Nam qui cruditatibus ex multis, aut lentis aut crassis eduliis abũdãt, quibus item flatibus sunt distēta hypochondria, aut vrina supra modum calida & ignea, aut aliqua subiectorùm viscerum suspecta inflammatio, ij profectò omnes sunt ad purgationes inepti. Hæc igitur absint necesse est: deinde etiam ægrotantis humores quã poteft fieri maximè fluxiles esse oportet, hoc est tenuatos esse, miniméque lentoris participes. apertos denique reseratósque esse cõuenit meatus per quos purgatio fieri debeat, atq; omni obstructione liberatos. Nam ista quoq; nos prouidere & præparare solemus, si quando purgare velimus. Atque hoc ipsum est quod eo aphorismo tradit Hippocr. Corpora quæ quis purgare volet, fluxa & lubrica faciat oportet. Verùm in acutis quum initio statim vel circa primum diem, aut non vltra secundũ, (si quidẽ sua instabilitate materia excitationem affectet,) purgatione sit vtendũ; locus profectò eiusmodi præparationi esse nõ poteft, nisi fortè quispiam propinandi melicrati occasionem nãciscatur, in quo hyssopi nonnihil aut origani aut

trag[illegible] [illegible]thymi aut pulegij, aut deniq[illegible] [illegible] humores tenuantium aliquid incoxerit. Quare non ſine ratione dixit, in morbis acutis & raro & per initia vſum fore purgatorij medicamenti, partim quia initio nocentes humores ſæpè non citantur, partim etſi id fiat, æger tamen ad purgationem ineptus habetur: ſed ne tẽporis quidem ſatis morbus ad ægrotantis præparationem nobis præbet.

XXV.

HN οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ' ἐναντία, δυσχερῶς.

*Si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: ſi contraria, difficulter.*

Conſtat aphoriſmum hunc in eo contineri vbi dicebat, In turbationibus ventris, & vomitionibus quæ ſponte naturæ fiunt, ſi qualia oportet purgentur, cõfert & facilè ferunt: Sin minus, contrà accidit. Sed quum hac in parte libri de purgationibus à medico inſtituendis diſputaret, ac propemodum omnes ad id neceſſarias diſtinctiones recenſuiſſet, hunc quoque ſibi addendum eſſe putauit: in quo noui certè quidẽ nihil doceret, ſed memoriam duntaxat eorum renouaret

quæ ſuprà alio loco de [illegible]ionibus ſponte naturę factis dixerat,vt totam de vacuando diſputationem plenam abſolutamque hoc loco relinqueret.



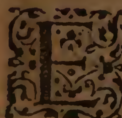
# GALENI IN APHORISMOS,

*Id eſt, ſelectas maximéque ratas Hippocratis ſententias,*

COMMENTARIVS SECVNDVS.

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

I.



N ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον· ἢν δὲ ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

*Quo in morbo ſomnus laborem adfert, mortiferum eſt: Si verò leuationem, minimè eſt mortiferum.*

Q[illegible] l[illegible] borem significet & læsion[illegible] ex eo quod ipsi opposuit. ait enim si verò leuationem adferat, minimè est mortiferum. Quum verò duplex sit ex somno læsionis genus, commune vnum, quum in principiis accessionum (quæ Græci ἐπισημασίας vocant, nos primum accessionis sensum & significationem primam dicere possumus) ęgroti dormiunt, alterum proprium, vt quum in morbis quibusdam in alio quopiam dormiunt tempore: de posteriore hac per somnum lęsione Hippo. loqui ęst existimandum. Prior enim illa, neque mortem, neque quicquam aliud magnopere reformidãdum indicat, vt pote quæ temporis naturã sęquatur: siquidem accessionum principiis tum calor vniuersus, tum humores in profundũ corporis cogi solét, quemadmodum ipsę nos docuit, multóque magis in quibus vel horror quispiam, vel rigor, vel vehemens est partium summarum refrigeratio. propterea ipsis si per accessionum initia dormierint, symptomata fiunt diuturniora, ægréque febres ad vigorem perueniunt, & si qua subsit viscerum inflãmatio, eam augeri est verisimile, & in ventrem si qui humores confluant, non perinde ac per

alios ſomnos con[illegible] [illegible]cu-
mulari & crudos permane[illegible]
eſt. Quam quidem ob rem vigilare tum
ægrotantes iubemus, motum qui per
vigiliam foras fit ſpiritus & ſanguinis
& vnà in ipſis caloris contenti, tanquam
maximum præſidium ei motioni oppo-
nentes, quæ eorumdem intrò per ac-
ceſſionum fit principia. Quare qui eiuſ-
modi læſionem id temporis fieri acceſ-
ſionis ratione dixerit, & eandem per vi-
giliam prohiberi, is non abſurdè fuerit
locutus, qua quidem vigilia ſi ægroti pri
uati fuerint, damnũ ſentiunt multo eui-
dentius, non quòd altera propter ſom-
num accedat lęſio, ſed quia abſit quę ex
vigilia proficiſci debuit vtilitas. Atque
hęc ratio eorum eſt qui nullam acceſſio
num principiis lęſionem ex ſomno con-
ciliari putant, ſed hoc ipſum ſolum fie-
ri, vtilitatis videlicet quæ ex vigilia per-
cipi poterat abſentiam. Altera verò eo-
rum eſt qui hoc etiam tempore ſomnò
læſionem fieri concedentes, doctrinam
tamen nunc Hipp. tradi aiunt de iis qui
in aliis temporibus dormiũt. quę quum
manifeſta ferè quædam comitatur vtili-
tas, tum verò in declinatione, maximè ſi
ſomnum obrepere contingerit, ipſa eſt
multò

viſceráque ipſa graueſcen[illegible] meratis malis homo corripi ſolet. Siquidē foris eum qui vigilet calidiorem fieri contrà intus eū qui dormiat magis incáleſcere Hip. eſt placitum. quo nos docere voluit quod & quibuſdam aliis naturæ operū ſtudioſis hominib' viſum eſt, pro natiui ſcilicet caloris i[illegible]rò foráſve motione ſomnum fieri & vigiliam. Meritò igitur vbi calor hic in viſceribus collectus auctores morbi cauſas ſuperare non poteſt, mortem denuntiat. qui tamē ſi ſuperet, nondum propterea certæ ſalutis eſt ſignum. niſi placet dicere, quod ad hūc affectum attinet ægrotum ſeruatum iri, qui tamē ab alio poſſit morbo interire. Nā ſi qua inflammatio prius in parte quapiá principe eſſe cœperit ſolutu d fficilis, fieri tum poteſt vt qui ita affectus ſit moriatur. Quare nos quum ex ſomno læſio aliqua fuerit accepta, exitioſum ſignū eſſe, cùm vtilitas, nó exitiale dicere certò poſſumus. Porrò damna quædā ex ſomno capi in libris etiá Epidemiωn indicauit his verbis: In iis erant veternoſi ac deliri multi, qui ex ſomno tales facti erant.

II.

Οκȣ παραφροσύνην ὕπνϴ παύει, ἀγαθόν.

*Vbi ſomnus delirationem ſedat, bonum.*

Si

Si hun[illegible] rem inter se iunctos aphorismos pronuntiauerimus, tota ex ambobus eiusmodi fiet oratio, Quo in morbo somnus laborem parit, mortiferum. si verò iuuet, non est exitiale. somnus ergo delirationem si sedet, bonum, vt velut exẽpli loco orationi illi vniuersaliter enuntiatæ vnum aliquod ex singularibus subiũgeret: quasi ita diceret, vbi somnus dolorem sedat, bonum, vbi febrem somnus terminat, bonũ: vbi ergo inflammationem sedat somnus, bonum. Sed satis in præsentia habuit periculosiorem morbum proferre solùm. Vniuersalium enim verborũ veritas, talibus propositis exemplis magis elucet.

III.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

*Somnus & vigilia modum si excesserint, malum.*

Putarũt ex medicis nonnulli vigiliam modum superantem & vt signum & vt causam malam esse, non etiam somnum: Semper enim hunc bonum esse, nec vnquàm immoderatè fieri posse: sed falsos esse complures, quòd veternosos incipientes affectus, longum sibi persuaserint somnum esse. Verùm ij à no-

bis edocti, [illegible] appel-
latum, prius dici non posse quam si ex-
pergefaciendo difficultatē habeat con-
iunctam, nobis somnum rectè longum
appellari concedant, qui tempore qui-
dem naturalem superet moderationem,
sed nondum ad expergefaciendum dif-
ficultatem habeat. Talis verò somnus fit
primo [illegible]fico, id est cerebro refrige-
rato: quæ refrigeratio si ipsa vehemens
cum humiditate mista fuerit, morbos le-
thargicos, si cum siccitate, vocatas Græ-
cis [illegible], id est, vigilantem sensus
stuporem committere solet. Similiter &
vigiliæ fiunt propter principis partis sen
sificæ calliditatem, quæ vel sola intem-
perie, vel bilioso redundante humore
orta [illegible]. Sed horum omnium de-
[illegible]tiones in aliis nostris commen-
tationibus explicauimus, in præsentia
ipsorum capita attigisse satis habeatur.
Porrò quemadmodum arbitrātur non-
nulli somnum semper symmetrum esse
& moderatum, nec vnquam extra mo-
dum fieri posse, sic contrà alij quidā aiūt
vigiliam nunquam intra modum consi-
stere, sed eo nomine solam immodera-
tionem significari: immemores scilicet
eius quod in vita communi loquentium

cit. Quum itaq; in corpor[illegible]ne motu fit affectio, nõ absolutè lassitudo, sed spontina lassitudo nominari solet: quæ quum triplex habeatur, vt libro de tuenda valetudine demonstrauimus, vna quę vlceris, altera quæ tẽtionis, tertia ex ambabus cõposita, quæ inflammationis sensum præ se ferat, prima ex cacochymia, altera ex plenitudine, tertia ex vtraque vnà coëuntibus habet originẽ. Sic enim de iis commentatione de tuenda valetudine diximus. Spontanea ergo lassitudo meritò morbos denuntiat.

VI.

Ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τούτοισιν ἡ γνώμη νοσέει.

*Qui ab aliqua corporis parte dolentes dolorem ferè non sentiunt, ijs mens ægrotat.*

Doloris nomine interdum ipsas affectiones in quibus dolemus appellare solet. ita enim in Epidemiis loquebatur, Cranone dolores inueterati frigidi, recentes calidi. non reipsa dolores appellans calidos aut frigidos, sed morbos in quibus dolores fiunt. Eodem nunc quoque modo dolores appellauit affectiões ipsas quæ cum dolore fieri consueuêre, exempli gratia erysipelas, phlegmoné,

vulnus, [illegible]ionem, ruptionem, fracturam & quicquid est eiusmodi, ex quibus si vnum quodpiam ægrotanti adsit, quod ipse non sentiat, argumento certè est in eo mentem laborare: nihil autem in præsentia retulerit, mentémne malis an intelligentiam dicere.

VII.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ· τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

*Quæ longo tẽpore extenuata sunt corpora, sensim reficere oportet: quæ verò breui, repẽtè.*

Corpora enim quæ non multo tempore attenuata sunt, ea humidæ & spirituosæ substantiæ iacturam, non etiam solidæ colliquationem sunt passa. Extenuatis verò longo tempore corporibus, tum carnes ipsæ sunt consumptæ, tum cętera accisa, per quę coctio, distributio, in sanguinem conuersio & nutricatio perficiũtur. quò fit vt ea alimenti tantum, quanto est corpori opus conficere nequeant. Quamobrẽ eiusmodi sunt longiore tempore refocillanda corpora & tenuiter, quod ipse sensim dixit. At in quibus soli humores & spiritus sunt vacuati, nobis celeriter & plenius reficere licet, partiũ

nimir

nimirum solidarum firmit... ...ohore confisis. Quod verò ad finem aphorismi est additum, bifariam eadem prorsus significatione scriptum inuenitur, repentino scilicet tẽpore auferendi casu, & repente aduerbialiter.

V I I I.

HN ἐκ νόσου τροφὴν λαμβάνων τις, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται. ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι ὅτι κενώσιος δεῖται.

*Si à morbo cibum adhibẽs quispiã vires nõ recipiat, copiosiore alimẽto corpus onerari indicat: Si verò modicè epulanti idem eueniat, vacuatione indigere sciendum est.*

Propter breuitatem & quendam loquendi morem qui in hunc vsque diem apud nos receptus est in multis Asię ciuitatibus obscurior factus est aphorismus. Dicere siquidem ipsi cõsueuimus cibum eos non capere qui cibum fastidiunt, & contrà capere, qui cibum appetũt séque ad satietatẽ vsq; replent. vt talis sit aphorismi sensus, Qui inuitante appetentia abundè & liberaliter epulãtur, nec propterea tamen pristinam possunt virtutẽ recuperare, eos grauari & obrui cibi multitudine potius quàm ali sustentaríque existimandum est: qui verò auiditate

cibi defe[illegible] modicè epulantur, nec se tamen ob id recolligunt, hos prauis abundare humoribus necesse est: qui nisi vacuentur, vt pristinas vires recipiant fieri omninò non potest. At verò non hoc tantum loco sed in aliis quoque suis scriptis Hippocrates, quum iusta proportione inter se omnes humores inaucti sunt, sanguinis detractione auxilium adferre studet: quum verò ex ipsis vnus aliquis redundat, ipsi purgando conueniens medicamẽtum exhibet. Quum igitur idem hîc sentiret, quod in aliis suis scriptis dixit, rectè sequentes duos subiungit aphorismos, eandem in ipsis sententiam continuans, quam nos in præsenti aphorismo his verbis docuit, Si verò modicè epulanti hoc accidat, vacuatione indigerẽ sciendum. Proinde duorum sequentium aphorismorum in aliis ferè omnibus exemplaribus peruersum ordinem fuisse arbitror. ac rectius in illis exemplaribus legitur, in quibus alter horum aphorismorum sic prior scriptus inuenitur, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris: vt tota sit eiusmodi oratio, Quòd si cibum respuenti idem vsu veniat, vacuatione indigere sciendum est. corpora siquidem impura, quanto plus

alas

alas, tanto magis lædas. Ve[illegible] nos maximæ exemplarium partis ordinem sequuti, eo quo habentur ordine interpretaturi sumus.

IX.

Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

*Corpora quacunque quis purgare volet, ea fluxilia facere oportet.*

Medicorum certè quidem vulgus corpora εὔροα id est ad fluẽdum idonea fieri putat, si quum vomitoriis medicamentis vtendum est, vomitum ipsi proritent, si quum deiectoriis, assiduè aluum subducant. Propterea vt his ad alui deiectionẽ idoneũ aptúmque corpus reddãt, illis ad vomitionem præparent omnem impendũt operam. Ego verò Hippocratem arbitror in præsentia non pusillum istud, sed præstãtius aliud quiddam nos docere voluisse, quod longa nos experientia ita habere didicimus. Nã si quis corporis crassos & lentos humores tenuarit, secuerítque, atque meatus per quos ipsi medicamentorum purgantium vi traduci trahíque debent reserarit, ea demùm fuerit longè optima in omnibus purgatio. Quibus neglectis si aut vomitum ciendum aut subducendam aluum cura-

ueris, ... molestéque purgatio procedet, non sine ventris tortione interdum, & vertigine quadam, *magnáque inquietatione, & pulsus deprauatione, interdū etiam corporis solutione & difficultate. Nobis autem qui tenuante victu vti solemus (quo de integrum fecimus librum) nihil tale accidit, sed omniū quæ in corpore sunt præter naturam purgationes citra vllam omninò molestiam & celerrimè peraguntur. Idcirco Hippocratem ipsum orationi illud addidisse dicimus, Corpora quæ quis purgare volet, εὔροα faciat oportet: quasi ita diceret, siue per vomitum, siue per alui solutionē purgare velis, si totum corpus fluxum reddideris, sic demum bellissimè purgaueris. fluxum verò vt modò dicebamus, fiet meatibus omnibus reclusis, & humoribus incisis & tenuatis, si fortè crassum & lentum humorem corpus habeat.

* *Corporis non præparati sollicitatio & anxietas à purgante medicamento.*

X.

ΤΑ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

*Impura corpora quo plus nutrieris, eo magis læseris.*

Mali siquidem succi in corpore prius collecti consortio vitiatur nouū accedēs

alim

alimentum. quo fit vt cacochymiæ quantitas augeatur, & retineatur qualitas. id verò maximè fieri solet, quum vēter prauis quibusdam humoribus refertus fuerit. à quibus certè humoribus malis fit, vt quod paulò ante dicebamus vsu venire iis qui se ex morbo recolligunt. his ipsis eueniat qui talibus abundāt humoribus. Id autem est, cibum sumere non posse.

XI.

Ρᾷον πληροῦσθαι ποτοῦ, ἢ σιτίον.

*Facilius est potu refici, quàm cibo.*

Quia suprà de iis, qui educatione & nutritione virium focillatrice indigerent sermo fuit, propterea nunc materiæ recreandis è morbo conuenientis differentiam explicat. nam & in lib. de alimento sic scriptum reliquit: Qui celeri alimenti appositione egent, humidum ipsis optimum colligendis viribus remediū: quòd si adhuc multo celeriore egeant, odoribus sunt recreandi. Neutrobi tamen nec eo libro humorem, nec hoc loco potum absolutè, sed pro quibusuis rebus humidis & poculentis quæ alere & sustentare queant accipere oportet. Nam vt hæc solidioribus cibariis non similiter alant, distributionis tamen celeritate illis longè præstant: cuiusmodi sunt vina crassiora.

nam aquo (sic alba & tenuia appellãt) quemadmodũ colore aquam referunt, sic nutriendi virtute ab aqua parum differunt. vnde promouent quidem vrinas, sed minimum nutriunt. Crassa verò quæ sunt & rubra inter vina plurimum nutriunt, simúlq; inanita corpora, & ob id sufficiendi alimenti indigua, possunt celerrimè replere. Humidum porrò alimentum præsertim si natura sit calidum facilius corpora reficere, illi demum norũt, qui quomodo coctio distributióq; fiant intelligunt.

XII.

TA ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

*Quæ à morbis post crisim relinquuntur, recidiuos morbos facere consueuerunt.*

Præsens etiam aphorismus superioribus iungi copularíque debet. Nã quum suprà dixisset, Si à morbo quis cibum assumens vires nõ recipiat, corpus alimento copiosiore onerari indicat: Si verò cibum auersanti idem accidat, vacuatione indigere sciendum: atq; ob eam causam postquã de vacuãdo disputasset, nũc causam adfert quamobrem qui à morbo cibum fastidiunt, vacuatione indigere videantur, ac si ea de re tota ipsi hunc in

modum fuiſſet oratio,Quò ' ũ intra mo dum epulanti idem eueniat, vacuatione indigere ſignificatur.ſiquidem quæ poſt criſim relinquũtur,recidiuos morbos ſo lent committere: ita nimirum humoris praui reliquias appellans,quas temporis interpoſito ſpatio putreſcentes febres re daccendere eſt neceſſe.quandoquidẽ qui uis humor alienus à corporis quo continetur natura,ipſum alere nequeat, ac in poſterum neceſſariam habeat in putredinem mutationem.quòd ſi locus in quo cumulatur, calidus exiſtat, tum demum maximè & celerrimè putreſcit.

XIII.

*Ὁκόσοισι κρίσις γίνεται, τοῦτοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ ἡ δὲ ἐπιοῦσα, εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.*

*Quibus criſis fit,nox quæ acceſſionem præcedit,grauis,quæ verò ſubſequitur, leuior ferè ſolet exiſtere.*

Criſis ſubita eſt in morbo ad ſalutem aut mortem mutatio:quæ fit dum benignam & vtilem materiã natura à praua & inutili ſecernit, & ad expulſionẽ præparat.Meritò itaque per hanc turbationem & naturæ luctam ægrotantes ægrè moleſtéque habent,quæ moleſtia noctu

magis appa. et.tum enim nobis dormien di consuetudo. Per hanc igitur turbationem interrupto subinde somno eam mo lestá licet manifestè dignoscere, etiamsi dies similem habiturus sit turbationē, quando proxima statim nocte crisis futu ra est. Quod sub finem aph. est additum, quæ verò crisim nox subsequitur, præcedente leuior plurimùm esse solet, in mul tis desyderatur exemplaribus. eo autem docet noctem quæ iudicationem proximè excipit præcedēte leuiorem maxima ex parte esse solere: quia videlicet plures ad salutem crises desinant. Certò siquidem scimus ex ægrotis plures esse qui ser uentur quàm qui intereant, nisi fortè pe stilens sit cœli status.

XIIII.

EN τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

* *In fluxionibus alui excrementorum non in deteriora facta mutatio iuuat.*

Excrementorum mutationibus multas humorum species præ se ferentibus corpus exactius repurgatur, nisi colliqua tionis habeant aut putredinis signa. de quibus ipse disseruit in prognostico, vbi & pinguiū & grauiter olentiū & fœtido-

 rum

rum excrementorum fecit mentionem.

X V.

Ὁκόσοισι φάρυγξ νοσεῖ, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσεῖ· ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

*Vbi fauces dolent aut pustularum eruptiones oriuntur in corpore, excrementa spectare oportet. nam si biliosa fuerint, vnà corpus ægrotat: si verò sanorum excrementis similia, tutò corpus alere poteris.*

Quum posteriores aphorismi partes inter se opposuisset vtrobiq; quod cōsequi videbatur prætermisit. Quare si qđ deest suppleueris, eiusmodi tota erit oratio, Vbi fauces dolēt, aut in corpore pustulæ exoriuntur, excrementa inspicere oportet. Nam biliosa si fuerint, vnà corpus ægrotat, minimé q; tutum ipsum alere: si verò sanorū similia fuerint, nō ægrotat corpus, ipsúmq; tutò alere potes. Cæterum quibusnam rationibus inductus Hip. ita sibi pronunciandum esse putauerit, dicere iam aggrediar. Animantiū natura principibus partibus contentos humores prauos vacuatura, horū interdū partem quandam per vrinas, aut aluum, aut vomitū excernit, alios ad cutim pro trudens

trudens,si propter crassitiem vacuare nequeat,eo loci ipsos deponit,indéque pustulas in corpore fieri cótingit. sæpe etiá susceptis ex capite ruẽtibus humoribus, fauces infestantur. Quo certe tẽpore cósiderandum est ac distinguendum, vtrum quicquid redundantis erat humoris natura iam in partes aff·ctas deposuerit,an adhuc restet toto animãtis corpore peccãtium humorum copia. quæ res inspectis excrementis fiet manifesta. Nam si egregium omninò natura impetum ad corpus expurgandum ceperit, biliosa apparebunt excrementa, propterea quòd eiusmodi etiam pustulæ calfacto sanguine fieri ab humore bilioso cõsueuêre. Quare eiusmodi sunt prius repurganda quàm alenda corpora. impura siquidem corpora quanto plus ales, tanto magis lædes. Si verò sanorum excrementis fuerint similia, totum corpus rectè valere, nullúmque ab eius nutricatione imminere periculum indicant.

XVI.

Ὅκου λιμὸς, οὐ δεῖ πονέειν.

*Fame dominante,vacandum est à labore.*

Famelicos esse dicimus eos qui propter cibariorum inopiam & egestatem ad extremam famem rediguntur. Siquidem

Epid

Epidemiωn secundo sic ipse locutus est Hipp. Aeni Thraciæ, quum propter famem & annonæ caritatem leguminibus vesci cogerentur, crurum imbecillitate laboratum est Sed & omnem cibariorum magnam indigentiam, tametsi non inopia, sed voluntariò aut imperatò fiat, famem appellare consueuit. Nam quum diceret, molli carne præditos, in fame habere oportere, siquidem corpus fames siccaret: & rursum quum in prognostico iuberet percunctandum num vigilasset is, qui derepentè emaciatus erat, aut perhumida admodum aluus reddidisset, aut fame conflictatus fuisset: his locis famis vocabulum pro cibariorũ vsurpauit indigentia. qua acceptione sic nunc quoque dixit. Quum fames stimulat labore abstinendũ & motu. quasi ita fuisset locutus, Qui esuriunt non sunt, nullum toto eo die laborẽ aut fatigationem suscipere debent. Laboris autẽ nomine motionem vehementiorem, quod etiam exercitium appellant intelligere oportet. Siquidem ipse eo sensu dicebat, Labor cibũ præcedat. Est igitur ipsi tam de iis qui secũda, quàm qui aduersa sunt valetudine sermo. Nã nec rectè valẽtibus imperanda sunt exercitia fame dominãte,

te, nec in ægrotantibus motum corpori vllum vehemẽtiorem vnà cum fame adferre oportet, siue missione sanguinis id, siue purgatione, siue per vomitũ vacuatione, siue multa frictione, siue denique forti corporis motione aut alteratione fiat: per hos siquidẽ motus õnes si cũ inedia fiant, virtutẽ frangi ac debilitari accidit siue secunda, siue aduersa valetudine homines fruãtur. At verò Hippo. vt virtutem eã quæ animalia regit & moderatur validã semper retineat & tueatur, omnem solet diligentiã ac curam adhibere. Quã ipsã siue vim singulariter, siue multitudinis numero vires dixeris, nihil retulerit. Atq; illud est quod libro de alimẽto dicebat, virtus vna & non vna: vnam quidem genere virtutẽ esse, sed quæ multas species habeat his verbis indicans.

XVII.

Ὁκοῦ ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τοῦτο νοῦσον ποιέει, δηλοῖ δὲ ἡ ἴησις.

*Vbi præter naturam copiosior cibus ingestus est, morbum inde creari indicat sanatio.*

Quod alio aphorismo vniuersaliter dixit, id nũc in vna docet specie. Nam vniuersalis erat oratio illa, non satietas, nõ fames, neque aliud quicquam quod naturę modum superat, bonum. Pręsens verò

rò aphoriſ.de vna tantum re ſatietate ſci licet pronunciat. Copioſior ſiquidem quàm pro corporis natura cibus, ſatietas appellatur. Cæterùm quũ nimiũ omne ad aliud ſemper referatur, in noſtris id corporibus duplex, vnum ad vaſorum capacitatem, alterum ad naturam nos gubernantem refertur. De poſteriore agẽs hoc loco Hippocrates, Nimium inquit cibum præter naturam eſſe: ne eos qui cibi tantã vim ingurgitarunt, vt ipſis venter diſtendatur, inde detrimentum & læſionẽ omninò capturos, aut eos quibus ad ventris explendam capacitatem cibi aliquid deeſt, parum comediſſe, atque idcirco bellè omninò concoƈturos arbitremur. nam vt illi interdum valent ingurgitata cibaria coquere, ſiquidem eorum tale exiſtat naturæ robur: ſic hi propter eiuſdem naturæ infirmitatem etiã pauca coquere non poſſunt: ídque maximè ſi coƈtu facilia priores edulia, poſteriores difficilia aſſumpſiſſe contigerit. Similiter etiam in diſtributione alimẽti facultas ſanguifex ad proportionẽ coƈtrici virtuti ventriculi reſpondens, propter imbecillitatem interdum nõ alterabit ſuccum etiam modicũ in venas diſtributum: interdum iſto multo etiam

ampliorem

ampliorem promptè vertet in ſanguinē, tum propter proprium ipſius robur, tū propter ſucci in ſanguinem facilè conuertendi naturam. Eodem planè modo tertium etiam alimentum, quod profectò ipſum dicimus omniū maximè proprium alimentum, quum ſcilicet particulis animantis apponitur, pro naturæ viribus vel largius, vel parcius dicetur: ipſúmque aut belle conficietur & alet, aut ſecus fiet, atque ita à natura aut vincetur, aut minimè euictus corrumpetur & morbum creabit. Vna igitur hæc eſt aphoriſmi expoſitio, qua cibi nimiā copiam ad facultatem animantiū moderatricem relatione accipiendam eſſe dicimus. Altera eſt qua qualitatē cibi pręter naturam intelligimus, vera & ipſa. Alitur enim quęque pars à conueniente & familiari naturæ ſuæ alimento, quod meritò nos ſecūdùm ſuam cuique parti naturā eſſe dixerimus. Si itaque ad eā affluat ſuccus quiſpiā qui alteri particulæ ſit ſecundùm naturam, ſed huic præter naturā & alienus exiſtat, malo certè quidem is particulæ fuerit, ſed ita vt nō neceſſariò morbus conſequatur, ſiquidē eius fuerit parua portio. Nam ſi mandragora, papauer & ruta pharmaca alioqui quę corpus no-

ſtrum corrumpere poſſunt, ſine quantitate incommodare nequeunt, multò certè minùs talis ſuccus detrimentum adferet, qui præter quàm quòd perniciosus non eſt, alere etiã poteſt partes alias. Alioqui neq; ab initio alimentum vocaretur, niſi tali eſſet natura prædit⁹. Quẽadmodum enim ſi exiguus per gulam flatus in ventrem delatus fuerit, aut potus pauxillum in pulmones per arteriam aſperã deerrauerit, venter propterea nõ ægrotet, nec pulmo pei⁹ habeat: ſic quoque ſe res habet in aliarum partium alimẽto. Quinetiã præter has tertia à nonnullis profertur interpretatio, illud præter naturã intelligendum eſſe arbitrantibus pro magnopere & pręter modum, ac ſi ita dixiſſet, vbi copioſior cib⁹ præter modũ & exuperãter ingeſtus fuerit, is morbi cauſa exiſtere ſolet. Siquidẽ q non multùm ſuperet mediocritatẽ morbum nõdum cõmittere, ſed ſeruare corpus poteſt intra valetudinis latitudinem. atque hæc eſt vera quoque ſententia. Siquidem iuſtam mediocritatem & conuenientem proportionẽ nõ parũ ſuperare oportet alimentũ, quod morbum ſit factũrũ. Sed huius quidẽ rei cauſã medicis mos nõ eſt orationi diſtinctionẽ adhibẽ

di,sed solùm gen' ipsum morbi causam esse pronunciare consueuerunt,exempli gratia æstum,frigus,fatigationẽ, cruditatẽ,humorum corruptelá, cæteráq; id genus affirmantes morbos facere: nobis scilicet in quoque horũ quãtitatẽ haud paruam subaudientibus. Similiter quũ copiosiorem cibũ morbi causam esse dicunt,orationi particulam multo nõ adiiciunt.neque enim nos fugit, si drachmæ decimamquintam partem id esse statuamus, quo iustã mẽsuram & proportionẽ excedat, morbum nondum posse facere: sed vbi eadem multiplicata fuerit, eũdẽ interdũ creare posse. De genere siquidẽ hæc vna causa est morbos cõmittentiũ. Vnde fit vt tertia hæc interpretatio, tametsi vera q̃ maximè existat, mihi tamẽ alienior esse videatur à consuetudine interpretandi veterũ,cum eo quòd violentius explicet significationẽ vocis præter naturam.Porrò ad finẽ aphorismi quod his verbis addidit,indicat sanatio, rectiꝰ haberet,si ascripta copulãdi particula&, legeretur hoc modo,indicat & sanatio. Neque enim quoties præter naturam cibus sumptus fuerit,inde morbum gigni sola indicat sanatio, sed rei etiam ipsius natura eam indicationem adiuuat, vnà

ipsi astipulante sanatione. Siquidem iis quæ singulis artibus solerter sunt inuenta, ipsum etiam ab euētu rei testimoniū & confirmatio accedit. quæ in præsenti oratione sanatio est, quæ molestorum humorum vacuationem protinus cōsequi solet. quod quidem ab euentu testimonium ne Herophilus quidē prætermisit in eo libro quē σημάνσιν τρίχρονον, id est indicationem à tribus temporibus sumptam inscripsit. Nam si quis plura quàm pro cōsuetudine comedés, & consuetam exercitationem vel seruans vel etiam imminens, corpus grauari onerarique sentiat, & cum faciei rubore & venarum tumore febricitare incipiat, eum profectò qui ita affectus sit, non absque ratione ob repletionem ægrotare existimabis. Quòd si is à vacuatione leuari se sentiat, ex re ipsa protinus confirmatio accedet opinionis, quam de plenitudine conceperas, atque in posterum in iisdem similiter audendi & vacuādi animus addetur, minimè abs te expectata illa Empiricorum obseruatione, quam ipsi dictitant eorum esse quæ frequentissimè in iisdem similiter euenire videntur. Verum addita fortasse in præsenti aphorismo fuerat copula &, quam postea vt

superuacaneam sustulit aliquis, aut etiã Hipp. ipse ab initio absolutè citra cõiunctionis interuẽtũ scripsit hoc modo, indicat sanatio, quasi diceret, Vbi quæ diximus ita habuerint, id est copiosior præter naturã in corpore cibus cõtineatur, vacuatione adhibita ægrotus si iuuabitur, in eum morbum ob cibi copiã incidisse cõstabit. Porrò memoria semper tenendum solitum Hippocratem vacuationem absolutè dicere, quũ æquabiliter omnes humores vacuãtur: purgationem verò, quum qualitate peccantes & molesti educuntur. Atq; sanatio qua de nunc agitur, quia per vacuationem non purgationem fiat, opinionẽ de plenitudine cõfirmat. Iam verò æquabilis omniũ humorũ vacuatio quæ exactissima habetur, sectione venę administrari solet: quę proximè ad hãc accedit, scarificatis, vt facere cõsueuimus, fit malleolis: sic etiam quæ exercitiis, & quæ frictionib⁹, & quæ balneis, & deniq; quæ inediã per accidẽs fit vacuatio. per accidẽs dixi, quia nõ per se & primaria ratione vacuat inedia (quã rem faciũt singula quæ enumerauimus) sed vacuatio quidẽ naturali perspirationis modo fit, id est perspirabili cute latẽter corpus digeritur: qa verò in materiæ

vacuatæ

vacuatæ instauratione nullum sufficitur alimentum, propterea manifesta fit quæ prius latebat vacuatio. Hæc igitur ad aphorismi expositionẽ satis esse videntur. Qui diligentius de plenitudine disputationẽ legere volet, is integrum ea de re conscriptum librũ habet, qui de plenitudine inscribitur. Nunc satis erit hoc tantum superioribus addidisse, posse quidẽ absque corruptela cœpisse plenitudinem eam quæ ad vires relatione intelligitur, sed quæ vtilis & benigna persistere nequeat. Siquidẽ ipsam in qualitate mutationem, atque adeo temporis spatio corruptelã subire est necesse. verùm hoc licet accidat, tandiu tamẽ plenitudinẽ appellaturi sumus, donec vacuato superuacaneo, reliquũ vtile ac benignũ reddi possit. Nam quod acescentibus vinis vsu venit, eiusmodi quiddã in sanguinis alteratione fieri solet. Id verò tale existit. vbi vina planè acuerũt, nõ iam ad vini naturam redire possũt: verùm si tam leui momento ad id vergãt, vt acescere quidem, sed nondum acetum esse videãtur, ex iis complura pristinã recepisse naturam sæpius sunt visa. Sic in sanguine se res habet. nã si ipsius magna facta est corruptio, nõ iã ad sui naturã redire potest: parũ

verò à ſeipſo ſi degenerauerit, vacuato ſuperuacaneo qui reſtat ſuam recuperare poteſt naturam. Atq; talem ſanguinis affectionem non corruptelam, ſed plenitudinem appellãdi medicis moris eſt, ſolam eam (quod modo dicebã) corruptelam nominantibus, quæ tam magnã prę ter naturam mutationem eſt ſortita, vt à natura amplius vinci regíque nequeat, vt probus & laudabilis & vtilis ſuccus fiat.

XVIII.

*Quæ vniuerſim & celeriter alunt, celeriter quoque corpus permeant.*

Τῶν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται.

*Eorum quæ confertim & celeriter alunt, celeres etiam excretiones eſſe ſolent.*

Ea ſecundũ Hip. ſententiã celeriter alere ſunt intelligẽda, quæ paulo poſtquàm ſumpta ſunt ſtatim alunt, ſecundũ ſuam certè quidem naturã, quam ipſam in iis exploramus qui inculpata ſunt valetudine: confertim verò alere accipienda ſunt ea, quæ poſtquã alere cœperũt, quicquid alimenti habẽt, breui totum corpori impertiunt. Quæ itaque ſunt eiuſmodi quatenus confertim & cumulatè alunt, eatenus etiam corpus permeabunt celeriter. Si verò ipſis adſit aut acrimonia quæpiã ad excretionem ſtimulans, aut viſciditas qua morentur & retineantur diutius, illã

quidem

quidem citius ad excretionẽ incitabuntur, hac tardius permeabunt. Citiſſimè igitur & confertiſſimè alit vinũ: tardiſſimè & ſenſim bubula,& cochleæ & ſpondyli marini,locuſtæ,carabi,gammari, & quicquid denique dura carne cõſtat eandem cum his habet naturã. Adhæc duri caſei,ſalitęque carnes,lentes,bulbi,& in tantum vt dura euadant oua cocta. hæc enim omnia multò poſtquã partibus nutriendis ſunt applicata, ſenſim nutriunt. Quòd verò ſumptus cibus iam alat,tum ex pulſus vehemẽtia & magnitudine, tũ ex motus voluntarij firmitate & robore partibus nutritis cõciliato poteris argumentum accipere.quã rẽ explorare conueniet in iis qui vel propter vacuationẽ quandam manifeſtã, vel fatigationẽ vel inediam ſoluti ſunt & viribus defecti.Ea igitur oĩa quæ ſupra cõmemorauimus tardè per ventrẽ permeãt,hoc eſt multò poſtquã ſumpta ſunt tẽpore. Hiſce verò contraria celeriter peruadũt, imprimíſque vinum omniũ citiſſimè,vti diximus, corpus alens. Poſt ipſum alia ſuo quæq; ordine ſubſequũtur, de quibus dicturus ſum,vbi pauca pri9 de vinis ediſſeruero. Nã aquoſa perpaucũ dãt corpori alimẽtum,qualia ſunt colore alba,ſubſtantiæ

compage tenuia: Crassa verò & fulua his multo copiosius impertiũt corpori alimentum, sed tanto in nutriendo cedunt nigris, quantam celeriter & confertim præ his habent alendi prærogatiuã. Quę autem alba sunt & crassa, minus quidem quàm nigra, sed plus quã alba & tenuia alimẽti impertiũt corpori, sed celeriter & vniuersim nutriendi potestate cedunt. quæ quanto aliis antecellunt, tãto permeãdi celeritate præstant. Omniũ enim citissimè aquosa per vrinas percolantur, quia propemodum tota ocyssimè ad hepar prius subuehantur, quàm per aluũ quicquam descẽdat. Alia verò omnia ex quibus manifestum quid subeat per ventrem, peruasionem habẽt nutriẽdi tempori proportione respondentẽ. Sic & in aliis omnibus accidit. Nam ptisanæ succum non multò postquã sumptus est alere pauco in tẽpore vniuersum, sed non multum impertiri alimentũ constat. Alica verò nec paucũ nec vniuersum, sed & multo tempore & multũ præbet alimentum. Porrò autem quæ inter se comparãtur, similem habere debent compagem seu cõstantiã, quam σύστασιν Græci appellant, nec vnũ exactè humidum esse, alterum summè siccum. In ptisana itaq;

&alica & cęteris eiusmodi quę homines ex milio & fabis aliisque frugibus parãt, similiter secũdum crassitudinis modum habeant oportet ea quæ inter se compa rantur. Carnibus verò sua cuique est & propria compages. comparare itaq; eas oportet in apparatus & cõditurę forma, vtrisque scilicet vel assatis vel coctis simi liter. Succi autem si qui mordaces insint, per apparatum remoueãtur, quẽadmodum in brassica & leguminibus fieri solet, siquidem certã alentis substãtiæ probationem es habiturus. Remotio autem fiet, si inter coquendum, ex vna aqua in alteram quæ incoquuntur trãsfuderis. Si igitur his omnibus probè constitutis & distinctis, diligẽter exploraueris quæ par uo tempore, id est confertim seu vniuersim, & paulò postquàm sumpta sunt (hoc enim celeriter significat) alunt, ea ocyus etiã corpus peruadere, modò hominibus similiter habentibus exhibeãtur (nam & hæc in omnibus adhibẽda est distinctio) quæ verò contrà habeant, tardè subire comperies. Horũ porrò causam si requiras, eam ex iis quæ nostris de facultatibus naturalibus commentariis demonstrata sunt petere poteris. In iis enim vẽtriculum ex eduliis ingestis familiari &

conueniente ſucco attracto, quem ſuis tunicis reponeret, primùm omniũ ad ſatietatem vſque frui demóſtrauimus, poſt ea vbi abundè ſaturatus eſſet, tum demũ ipſa abs ſeſe ad tranſitum demittere. quo tempore hepar quoque ex ipſis trahere par erat, ſi quidem aliméto egeret, alio qui eo quod in ſe haberet abuſurum. Eodem quoque modo ex hepate corpus vniuerſum quando alimento deficeretur, trahere rationi erat conſentaneum. Qua ex re fit, vt in quibus totũ inanitum corpus eſt, periculum eorũ maximè facere cõueniat quæ vniuerſim & celeriter nutriũt, quibus indidem etiã accedere dicebamus, vt celerius corpus peruaderent. Nonnulli tamen vacuationem eam quæ ex toto quoquouerſum fit corpore, peruaſionis ſeu excretionis nomine Hippocrati appellatã eſſe volũt. vt idẽ nũc doceatur, quod libro de aliméto his verbis dicebat, Cibus alteratu difficilis, ægrè conſumitur & diſcutitur: cibus contrà facilis appoſitu, facilè conſumitur & exhauritur. Quod dictum quamquã eſt veriſſimum, non propriè tamen videtur peruaſionis nomine intelligi poſſe. Siquidem peruaſio ferè de tranſitu per ventrẽ intelligitur: poſſis tamen de eo quoq; qui

quae

quacunque corporis parte sit intelligere. neq; enim parum differt subire ne cibum an peruadere dicas. nā sola subeunt quæ per aluum descendunt: peruadendi verò verbum vtrisq; tam iis quæ per ventrem subeunt, quàm quæ quacunque corporis datum est permeant, potest conuenire. Suilla igitur cæteráque alia quæ lentos & crassos humores habent, non nisi multo tempore ex toto discutiuntur corpore. Olera verò piscésque saxatiles & quicquid denique distribuendo constat tenui succo, distributionis quidem & appositionis celeritate aliis prẽstāt, firmam verò stabilémque naturam non habent, sed facilè digeruntur & cute perspirabili euanescunt.

XIX.

Των ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγιείης.

*In morbis acutis non omninò certæ sunt mortis aut salutis prædictiones.*

Morbi acuti præterquàm quòd criticè citò soluuntur, statim etiam magnitudinem celeritati habent coniunctam. Nam febres diariæ quas ephemeras Græci vocant, celeriter licet finiantur, nemo tamē morbos appellauit acutos. Duplex porrò

est acutorum morborum natura. nam aut in*solis humoribus accēduntur calidioribus, nullum certum occupātibus locū, sed æquabiliter quauis corporis parte genitis: aut partequapiam affecta fiūt, veluti in*pleuritide fit, peripneumonia, & cynāche. Sed & morbos acutos febres ferè comitātur velut cōtinuæ. rarò enim sine febribus reperiuntur, qualis est apoplexia. Longi verò & diuturni morbi ratione fiunt humorum crassorum, lentorum, & frigidorum, qui concoqui non facilè possunt, sed impacti & cuneati in partibus affectis hęrent. quo fit vt scirrhi potius quàm phlegmones naturam retineāt eorum affectus. ex quibus qui per cōsensum & sine loco affecto fiant pauci reperiuntur, in quibus æqualiter omnes venæ putrescētes humores vel melancholicos, vel pituitosos habeāt. quorum omnium prædictionibus niti & confidere videtur Hipp. Acutorum verò non omnium, sed in ipsis falli etiam interdum præsagitionem fatetur. id enim significat negatiua illa particula, nō omninò, quæ idē quod non semper, seu non in omnibus significat. quod sermonis genus vsurpare solent, quum pauca quædam de omnibus eximunt: vt quum dicūt, non omnes homines

*Acuti primarij & cōtinui ex accensa materia in venis fluctuante & oberrante.

*Acuti symptomatici cōtinui ex inflammatiōe stabili partis cuiusßiam, cū febre totum corpus occupante.

mines

mines mali. ſignificant enim perpaucos bonos eſſe. Sic Hipp. nunc hac oratione ſignificare videtur, non omninò certas prædictiones eſſe in morbis acutis, quũ experienté etiam medicum in his interdum, ſed rarò falli contingat. Hoc autem accidit tum propter ſubitam in melius aut deterius in criſi mutationem, quæ mutatio naturã ſequitur humorũ morbos efficientium, tum etiam quia peccãs humor ex vno interdũ loco in alterum mutet ſedem.

X X.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσι αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ξηραίνονται· ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι ὑγραίνονται.

*Quibus in iuuentute aluus eſt humecta, ijs in ſenectute ſiccatur: Quibus contrà ſicca aſtrictáque iuuenibus fuit, ijs ſenibus humecta laxáque fit.*

Id ſæpenumerò, ſed non ſemper fieri ipſemet aphoriſmo eo quẽ infrà ſcripſit ſatis indicaſſe videtur, Qui, inquit, aluũ humidam habẽt, facilius quàm qui ſicca ſunt aluo iuuentutem degũt, ſed ægrius ſenectute defungũtur. ipſis ſiquidem ſeneſcẽtibus reſiccari ferè ſolet. Cæterum ſiccam & humidam aluũ intelligere oportet,

portet, non absolutè, sed eadé victus ratione seruata. nam si quis in iuuentute salsamenta comedat & porra, & zytum superbibat (quæ victus ratio Alexãdrinorum est consueta) in senectute verò nihil quidquã horum esitet, sed lente vescatur, vinúmq; insuper austerum potet, quî quæso possis ætatis ratione dicere huic purgaméta alui fuisse mutata? Rursum si qs per iuuentuté lente & mespilo vinóq; austero vsus, per senectutem verò Alexandrinorũ victus rationé sequutus, simul cũ tali mutatione victus, alui etiã deiectioné mutauerit, in eo ꝓfectò certum de aphorismo iudicium facere nequeas. Sed si cum cæteris omnibus, tum iis etiam quæ ad alimoniã pertinent similiter gestis & administratis, alui deiectio mutata fuerit, certũ tum fiet de iis quæ ab Hip. dicta sunt iudiciũ. Mutabitur verò alui purgamentorũ ratio, quod ad ætatum naturam attinet, mutatis corporis affectionib⁹ vnde aluus humidior fit aut siccior. quæ quidé affectiones quales sint, vnum ex iis est quæ inuestigatiõe digna videntur. Sed si in præsentia scribere cuiusque proprias aggrediar demonstrationes, tam lóga mihi instituéda erit disputatio, vt integro libro sit op⁹. Id igitur

tur aliquando forte præstabitur: nũc paucis rerum tantum capita persequar, atq; iis vtar quæ in cõmentariis tum de naturalibus facultatibus tũ de symptomatũn causis mihi sunt demõstrata. Aluus iusto fit humidior, quũ ex ea alimentũ in chylum redactũ parciùs distribuitur: cõtraque ei⁹ inde omni ad hepar elato humore, siccior fieri solet. Quamobrem autẽ parciùs distribuatur, interdũ in causa est copiosior quàm quo hepar egeat assumptus cibus, interdũ etiã quia ipse celeri⁹ ad descensum festinat. ex copiosiore eñ cibo postquã ad se hepar quod ad explẽdam auiditatem satis est traxerit, plures superesse reliquias est necesse. celeri⁹ verò intestina perũadente & permeante cibo per eã descensus celeritatem, alimenti tantum quãto egeat hepar trahere nõ potest. vnde eius reliquias humidiores fieri est necessariũ. Porrò ocyus subeunt alui purgaméta, tũ propter bilis in ventrem defluentis & ad excretionem stimulantis copiam, tum propter facultatis retentricis ventriculi imbecillitatẽ, ipsiúsque & intestinorum virtutis expultricis robur. Cibi verò plus appetimus, qa os ventriculi (in eo eñ maximè sita est cibi appetentia) temperaméto est frigidiore: quemad

quemadmodum hepar quoque propter frigiditatem minus attrahere solet. Sic quoque venter propter humiditatē, imbecilliorem retentricem obtinet, vt expultricem fortiorē propter siccitatem. Senibus itaque vbi frigidius corpus euaserit, in ore ventriculi humiditas vsque eo frigida colligitur, vt in cibi fastidiū, quam anorexiam Græci vocant, quasi inappetentiam dicas, determinetur. quo facto deiectionē alui siccari cōtingit cibariorum defectu, quod certè quidē ad distributionem attinet. Pariter qui propter copiā vel naturam humoris picrocholi humectam aluum habent, in contrarium statum senes facti mutantur, quia in senectute talis humor non iam gignatur in corpore. Sed quibus propter retentricis virtutis imbecillitatem humida aluus est, non omnibus, sed pro quantitate caloris cum tali imbecillitate coniuncti in contrariam fit conditionē mutatio. nā statim ab ortu frigidiore temperamento aluus si fuerit, ea per senectutem in frigidam præter modū intemperiem redacta, facultatem similiter imbecillam obtinebit retētricem: quia intemperies omnis immoderata actiones debilitat & lædit. quòd si ad multā ætatē calida

lida manifestò fuerit, robustam habebit retentricem virtutẽ, vt pote quæ neutrã intemperiẽ exactè habeat, nec eam quæ in siccitate consistit (omninò enim aluus erat humidior natura·alioqui retentricẽ virtutem non habuisset imbecillam) nec eam quæ in calore est:hoc enim poneba tur:quare propemodũ omnibus quibus aluus naturâ humidior est, senescentibus fit in contrarium mutatio. Quibus verò siccior, iis p senectutẽ euadit humidior, ídque propter temperaturas contrarias. Aut enim quia minus quã pro iecinoris virtute cibariorum comedunt, aut propter excrementorum exuctorum siccitatem, aut quia bilis minus in ventrem deriuatur, aut propter firmitatem retentricis virtutis, alui fiunt purgamenta sicciora. Quòd autem minor ipsis adsit cibi appetentia, citiúsque expleãtur, fit propter partium in quibus sita est appetẽtia caliditatem. Quòd exuctus cibus siccior euadat, in causa est hepar moderatè natura temperatum, aut etiã nõnihil calidiore temperamento. Quòd pauca in ventrem bilis cõfluat, vt potè quę pauca etiã generetur, ob visceris frigiditatem accidere putandum est. Fortis verò vis retẽtrix in iuuenibus ideo fit, quia ipsorũ ad siccius

vergat temperamentum. Non ſine ratione igitur hiſce omnibus ſeneſcentibus fiet in contrarium mutatio. Nam & qui cibi faſtidio ob caliditatem laborant, ætatis progreſſu plus appetent quàm ſubigere & euincere poſſit hepar: & quibus propter ſiccitatem ingenitam vix retentrix erat valentior, in ſeneſcentibus fiet ob eiuſdem ſiccitatis exceſſum imbecillior, atque inde fiet vt propter citatiorem cibariorum tranſitum, humidior euadat deiectio. Quibus vero propter bilis inopiã moratur deiectio, ac ꝓpter tardum tranſitum magna obiter humoris pars exigitur, in iis idem etiam tum flatus manere poteſt, fieri tamen poteſt vt refrigerato præter modum iecore, atque ita imbecilla valde reddita diſtribu tione, alui purgamenta reddantur humi da. Atque hęc in præſentia habui quę de mutationũ, quæ ætatis ratione propter alui ſiccitatem & humiditatẽ fiunt, cauſa dicerem. quæ obſcura propter breuitatẽ videantur iis qui exercitati nõ ſunt in commentariis de quibus nobis ſuprà facta eſt mentio. Sed aliquãdo poſtea integrum his explicandis librum dicabimus. Quod ad artis vſum attinet ſatis eſt tenere quod ab Hipp. eſt dictum, etiãſi

eius

eius dicti causa non adiiciatur.

XXI.

ΛΙμὸν θώρηξις λύει. *

*Famem thorexis soluit.*

Thorexim meri potionem Hipp. consueto more appellat. In opere siquidem de hominis natura & victus ratione sic scriptum reliquit, Est autem, inquit, aura quam ducimus reddimúsq; morborum popularium causa. planũ est enim cuiusque nostrum victus rationem eorũ causam esse nõ posse, quũ promiscuè omnes tàm iuuenes quàm senes, tàm viros quàm mulieres, abstemios deniq; iuxta ac thoressomenos (sic enim meracioris vini pleniore potione gaudẽtes appellat) malum hoc corripiat. Nam vel ex eo cõstat per thoressomenos merobibas intelligendos esse, quia abstemiis eos è regione posuerit. Quare thorexim quoq; ab ipso pro vini potione vsurpari est manifestũ. quã quidem vini potionem famẽ depellere dicit: nõ mehercle quamuis cibi indigentiam famem appellãs, quod arbitrati sunt nonnulli, vt nec eam quæ cibi appetentiã habet coniunctam, sed eam quę morbus est. qua qui laborat, magna & insatiabili perpetuáq; cibariorum incessuntur appetentia. quam ex medicis quidã caninam

appellarunt. Huic siquidē fami sedandę meracior potio est remedio, non ei quæ vel lōgam inediam, vel alui profluuium, vel sanguinis fluxum, vel quamuis aliam vacuationem consequi solet. Nā qui propter horū aliquod redditi fuerint famelici, tantum abest vt commodum ex meraco potu aut vtilitatem percipiāt, vt eo etiā offendantur magnopere: quippe qui cōuulsionibus protinus & delirationibus prehedātur, si ante cibariorum esum liberaliore vini potione vsi fuerint. At quibus fames morbus est, iis vini potio, non cibi copia est remedio. Siquidē ego nōnullos qui perpetua fame laborarent ita curaui, ipsis scilicet liberalius vino quo piā ex iis quæ haud segniter calfaciūt propinato. Neq; enim acerba vina eiusmodi famē sanauerint, vt pote quę ne calfaciāt quidē: sed quæ sine astrictione fuluo colore sunt aut rubro, ea demum maximū his qui canina vexantur appetentia auxilium sunt allatura. Ipsis itaq; quum prādere volūt, primùm cibaria apponere oportet pinguia, & vt ita dicam oleosa, cæteraq; id genus ex multo oleo parari solita. Sed prima cautio esse debet, ne quid austeri admisceatur aut acerbi. Postea vinum ex iis quæ diximus aliquod, etiā si
nondum

nondum sitiant, potui dandum est. Protinus enim ipsis tali victus ratione fames mitigatur, in qua si diutius perseuerauerint in totũ etiã sedari solet. Atque hanc mihi sentẽtiam Hip. hoc aphorismo præ se ferre videtur. Nam cũ vel propter solam intemperiem frigidiorẽ, vel propter acidos quosdã succos vẽtriculi os imbuẽtes, fieri cõsueuerint appetiones caninæ, quæ vitia duo persanãt vinum suprà dictum, easdem meritò appetẽtias caninas sedauerit. Bulimum verò qui putant famis nomine dictum esse ab Hip. hi mihi absurdè eius verba interpretari vidẽtur: primùm quòd pro generali & vniuersali oratione particularem faciant, deinde quòd falsum etiam dicant. Siquidẽ bulimus est virtutis prostratio ab externa refrigeratione profecta, qui ab esuritione quidem principium sumit, sed famem amplius non habet coniunctam.

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος πλησμονή. καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

*Qui à plenitudine morbi fiunt, vacuatione curantur: & qui ab inanitione proficiscuntur, sanantur plenitudine. Cæterorũmq; contraria sunt remedia.*

Non, si quid non amplius à plenitudine fiat, aut ea sublata remaneat, id curabit vacuatio: sed quo quæq; tempore à plenitudine fiunt curare aggredimur, ea demum vacuatione indigere videntur. Plenitudinem certè ipsam morbum facere dictum est suprà, ipsius verò curationé vacuatione fieri, vt & alias omnes causas morbos committentes per cōtraria tolli, monere certè quidem fuerit supervacaneum. Neque enim aliud quicquā præter *contraria excogitare queas, cui earum sublationem acceptam referre possis: quemadmodū in morbis iam factis & symptomatis eos necessariò comitantibus iterum examinaturi sumus. Sed nunc de morbis qui adhuc fiunt habetur sermo. Vnde fit vt causarum morbos facientiū sublatione, vnà etiā morbos remoueri necessarium esse videatur. At verò fit causarum morbiferarum per contraria remotio. Nam si quid refrigerando morbū faciat, eius per calfacientia fiet curatio, si calfaciendo, per refrigerantia. Pariter si propter copiam morbus fiat, eā protinus vacuare oportet, vt si nimia vacuatione corpus ægrotet, quāprimum cibo reficere conuenit. Quāquam placet quibusdam vacuatione morbum nunquam

*Morbus iam factus suo, dum sit causa sua tollitur contrario.*

nunquam fieri posse, solâ vt coniicere licet febrem morbum esse arbitrantibus. Nam si alioqui omnẽ ipsi affectũ actionem lædentem morbum esse, omnem verò insignem intemperantiã actiones labefactare didicissent, nunquam de forti vacuatione quòd morborum causa existat, dubitassent. Siue enim ex vtero sanguis, siue ex hæmorrhoïde, siue vulnere copiosè profluat, quibus ista acciderint, omnes actiones aut earũ certè maximã partem labefactari est necesse: nec verò sola ea incõmoda sequũtur, sed in aquã quoque inter cutem ex his nonnulli inciderunt. quin vel longa inedia febrem nedum alias noxas iis adferat, qui naturâ calorẽ feruentiorem habent. Quicquid igitur ad aphorismi veritatẽ & vtilitatem attinet, diximus. Superest vt recentiorum medicorum nugacitatis prodendæ gratia aliquid addamus superioribus: qui de nominibus altercãtes inter se, de rebus interim ipsis se disputare credunt. Quum enim causarũ morbos efficientium sublationem non ad curandi rationem, sed ad prophylacticem, id est, cautionem & prouisionem incommodorum pertinere dicunt, de nomine primùm eos inter se rixari, deinde ne id

quidem rectè facere demonstrandũ esse videtur. Vbi causa quæ morbum peperit abest, ibi tũ sola facti morbi & eius symptomatum curatio restat: vbi contrà causa, exempli gratia plethora, quæ inest in corpore, morbum nondũ cõmittit, eiusmodi tum causæ remotio ad eã artis partem referẽda est, quæ à prouidẽdo *prophylactice Græcis dicta est. Quãdo verò morbum iam facit, id tum quodãmodo ex prophylactice & therapeutice mistũ est. de morbo siquidem quantum faciendum restat, id ne fiat prouidere oportet, atque ipsum artis prophylacticæ munus est: quãtum verò iam factum est propria indiget curatione. Vnde fit, quoniã ista ex prophylactica & therapeutica, id est, ea artis parte quæ ne morbi fiant prouidet, & ea quæ morbos curat mista sunt, proprio hisce significandis [illegible] careamus nomine. propterea medici aliâs aliter appellant, vt quum ne morbus qui fieri cœpit ad vmbilicum perducatur cautionem adhibendam esse dicunt, & quum quicquid morbi factũ est curandũ esse aiunt: veluti in iis fit q à rabioso cane sunt icti. Medicamina siquidem quæ ipsis adhibẽtur duobus ipsi modis appellant, interdũ aduersus rabiem remedia, tanquam ad

* Præcautio causam, Curatio morbũ respicit.

affect

affectionem quæ rabiẽ generat diceret, interdum non remedia, sed rabiei futuræ amuleta, id est prouidendæ & auertendæ rabiei vim habentia pharmaca.

XXIIII.

Τὰ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

*Morbi acuti iudicãtur ĩtra dies quatuordecim.*

Acuti morbi censentur qui & magni sunt & ad statum celeriter perueniunt. vnde fit vt breui tempore magnas faciãt mutationes, quod perinde est ac si iudicentur dixeris. Siquidem Hipp. ipse eiusmodi mutationes quum in morbis derepentè fiũt, iudicationes appellat: ïisq; interdum ægrotantibus ipsis aut sanitatẽ pristinam ilico recipientibus, aut morientibus, interdum magnã quandam ad salutem vel mortem mutationem subeuntibus, qui tamen e uestigiò propterea nõ seruentur aut moriantur. Quibus rationibus fit vt in totũ quatuor in ipsis repẽtinæ mutationes fiant, quas Epidemiωn primo his verbis nos docuit, Subita ad salutẽ mortẽmve mutatio, aut ad melius deteriúsve inclinatio. Quòd verò necessarium sit morborũ magnitudine & symptomatum vehemẽtia vel citò virtutem succumbere, ita vt moriatur æger, vel si

ſtrenuo ad mali expulſionē impetu ſum pto natura ſuperior euadat, bonā criſim fore: ſi verò impar cedat & laſſata det manus, malā iudicationē ſequuturā eſſe, nemo eſt qui dubitet. In morbis igitur acutis vt criſis in longum tempus differatur fieri nullo pacto poteſt. In talibus itaque omnibus terminū Hip. ſtatuit duarum ſeptimanarum ſpatium, quòd nullus ſcilicet vlterius progrediatur. Poſſunt tamen multi ante decimumquartum iudicari. Nam & vndecimus & nonus & ſeptimus & quintus multos iudicarūt, vt conſtat ex Epidemiων libris: quoſdā etiā ſextus iudicat, ſed haud bene: quemadmodum in commentariis de diebus decretoriis latius demonſtrauimus, in quibus exercitatū eſſe volumus eū qui ea ſit aſſecuturus, quę Hip. breuiter ſunt dicta. Imperfectis verò iudicationibus (quas Græci, quòd in alterā ſint seminclinatæ partem, ἡμιῤῥόπους appellant) ſequentium deinceps dierū aliqs finē imponet. Atq; hi dies quinam ſint ipſemet in prognoſtico tradidit, iterúmq; hîc aliquid ſequēti aphoriſmo eſt traditurus. Sed & harū iudicationū ſeminclinatarū alius quidā eſt extimus terminus, vltra quē progredi nō liceat, quadrageſimus nimirū dies. Morbos

*Sextus tyrannus.*

bos ergo Hippocrates qui intra quartũdecimum diem integrè iudicãtur, acutos absolutè appellare cõsueuit: eos verò qui aliquo dierum decretoriorũ imperfectè iudicati, ad quadragesimum vsque diem durarunt, non iam absolutè acutos, sed appellatione ex integra oratione cõstante, acutos intra dies 40. iudicandos nominare solet. Verùm apertius mihi dicere videntur qui eiusmodi morbos, per prioris status in alium mutationem, aut á sua specie degenerationem acutos vocitant, quos ἐκ μεταπτώσεως ὀξέα νοσήματα appellãt Græci. De quibus in prognostico scribit in hanc sententiã, In omnibus, inqt, morbis acutis qui febrem coniunctã habent, & intra dies quadraginta terminantur, spirandi facilitatem ad salutem maximam vim obtinere putandum est. Hîc autem vbi inter aphorismos de morbis acutis absolutè loquitur, eos intra quatuordecim dies finiri ait, non mehercule his verbis id sibi volẽs, quod putarũt nõnulli, quatuordecim scilicet numero dies esse qui in his morbis iudicatiões faciãt. Eadẽ enim ratione etiam dies qui morbos*per degenerationem acutos appellatos, iudicant, quadraginta esse dicere possemus. Eadem siquidẽ est in vtrisque

* Acuti degeneres quos vulgo ex decr.

loq

*dentia vocant.* loquendi forma,& hîc cum ait, morbos acutos intra dies 14. terminari, & in prognostico cum inquit, quicunque febrem coniunctam habent & intra 40. dies iudicantur. Sed quum isti nullam inuenirent rationẽ quî dictiones has, tum eam quæ in aphorismis, tum eam quæ in prognostico legitur, inter se consentire demonstrare possent, ineptam hanc & absurdam commenti sunt interpretationem. Neq; enim quatuordecim sunt ad quadragesimũ vsq; dies decretorij, sed cũ extraordinariis quos *intercidẽtes vocãt plures sine illis pauciores habẽtur, vt in tractatu de diebus decretoriis apertè demonstrauimus. Ipsa etiã rei euidentia & experientia eam rationem cõfirmat, quę dicit morbos acutòs iudicationis habere terminũ quartumdecimũ diem. Nullus siquidẽ adhuc morbus qui statim ab initio celeriter moueretẽ, hunc superasse terminum inuentus est, quin ex quatuor dictis diebus aliquo crisim prius subiret. Adeò vt nonnulli primis diebus tardi & parui, circa quartum aut quintum diem citatiores & vehementiores facti, decimoseptimo die sint terminati. Alij ad sextum aut septimum sumpto acumine, cessarint vicesimo. Vnde fit manifestum morbi

* *Intercidentes dies, quos interrepentes & intercalares posses dicere, quòd propter erratum commissum, nõ propter solius naturæ motum in eos crisis incidat, atque ita legitimorũ decretoriorum ordo interrumpatur.*

morbi continuatum acumen plures 14. dies habere non poſſe. Ex iis verò qui motus habent inæquabiles multos reperire licet qui ad vlteriorem proferantur terminum: cuiuſmodi ſunt qui diebus quibuſdam ſumpta vehemẽtia, latenter poſtea eã remiſerunt, rurſúmque poſtea aucti, motus continuationem acceperunt. Si quis igitur in ægrotantibus quemadmodum dixi obſeruationẽ inſtituat, morbos qui per duas integras ſeptimanas celeriter moti fuerint, vlterius progredi nunquam comperiet.

XXIIII.

Τῶν ἑπτὰ ἡ τετάρτη ἐπίδηλος· ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη. αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

*Index ſeptimi quartus. Sequentis ſeptimanæ octauus initiũ. Spectãdus quoq; eſt vndecimus, ſiquidem is ſecundæ ſeptimanæ quartus eſt. Rurſum q; decimuſſeptimus ſpectãdus: is enim à quartodecimo quartus eſt, & ab vndecimo ſeptimus.*

Indices & ſpectabiles dies cõſueto more appellat Hipp. in quibus ſignũ aliquod iudicationis apparet alio quopiã ex diebus decretoriis futuræ, quos ipſe in prognoſ

gnoſtico per quaterniones digeſſit, ſingulis ſeptimanis bipertitò ſectis. Primum itaque quaternarium ſeptimi diei à principio inita ſupputatione indicatorē eſſe ait. Vndecimum item decimiquarti indicem ſtatuit, quādo & hic bipartitò diuiſus ſequētem ſeptimanam in duos dirimat quaternarios. Pariter decimuſſeptimus viceſimi index, quando tertia quoque ſeptimana hoc bifariā ſit diuiſa. Cæterùm hanc Hippoc. cum ſecunda copulat, quum tamen à prima dirimat ſecundam: ſecundæ ſiquidem initium octauū diem eſſe dixit, non etiam tertiæ ſeptimanæ decimumquintum, vt ex poſteris arbitrati ſunt nonnulli, quippe qui non viceſimū primū eius ſeptimanæ faciat extremum, ſed tertiæ ſeptimanę initiū quidē ſtatuat decimumquartum, finem autem & extremum viceſimum. Quamobrem verò priores duas ſeptimanas per diſiunctionem à ſe inuicem, tertiam autem per copulationem cum ſecunda ſtatuat, diximus in opere de diebus decretoriis. In pręſentia citra eius rei cauſæ demonſtrationem ſatis erit ſcire quod experiētia ipſa teſtatur, cum eo quòd Hippo. permultos ægros ſecundum hunc dierum decretoriorum ordinem iudicatos fuiſſe, ſcripſerit

rit in libris Epid. Qui ordo talis est, vt tres primæ septimanæ in vicesimum circumactæ terminentur, tres verò sequentes quadragesimo cóprehensæ finiãtur. Quò fit vt sexagesimus etiam & octogesimus sint decretorij: quod experientia quoq; ipsa compertum probatúmq; habemus, quemadmodum in opere de diebus decretoriis demonstrauimus, vbi eos etiã ægrotos adscripsimus qui iuxta præscriptum ordinem iudicati legũtur in libris Epid. quos omnes hîc describere qa longum foret, satis fuerit solã dictionem ex prognostico transcribere, quæ sic habet, Febres iudicãtur iisdé numero diebus, vnde euadunt aut moriuntur ægrotantes. Ex febribus enim quæ minimè sunt malignæ, quæq́ue cum signis tutissimis progrediuntur, quarto die aut etiã ante desinunt: pessimæ autem & imprimis malitiosæ atq; exitialia signa præ se ferentes, quarto die aut etiam antè ægrotanté tollunt de medio. Ipsarum igitur primus impetus ita terminatur. secundus ad 7. tertius ad vndecimũ. quartus ad 14. quintus ad 17. sextus ad 20. diem peruenire solet. Atq; ij insultus per quaternio nes ex acutis absolutè in vicesimum per additionem finiuntur. Hæc verba apertè

docent

docent quòd tertiam ſeptimanã per continuationem cũ ſecunda numeret, diémque 17. viceſimi faciat indicem.

XXV.

*Οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι, τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες· οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ, μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.*

*Æſtiuæ quartanæ plerunque breues, Autumnales longæ, & inter eas maximè quæ ad hyemem vſque pertinent.*

Non febres ſolùm per ęſtatem, ſed alij quoque morbi breues exiſtunt, quia per id temporis fuſi humores redundantes quoquouerſus per corpus ferãtur & perſpirabili cute digerantur. In quibus itaq; ineſt valida virtus, in iis morbi ipſi vacuatis ſtatim humoribus triſtificis finiuntur: quibus autem virium adeſt imbecillitas, in ipſis vnà cum peccantium humorum vacuatione virtus reſoluitur. Quo fit meritò vt nullus morbus æſtiuus ſit diuturnus. Hipp. verò de longiſſimo morbo ſolùm verba faciens (quod propoſito quartanæ exemplo eſt manifeſtum) idem de aliis quoque omnibus intelligendum nobis reliquit. Quemadmodũ autem cutis perſpiratu per æſtatem humores digeri, viréſque reſolui contingit, ſic contrà hyberno tempore fieri ſolet, vt & humores

ſcilic

ſcilicet intra corpus tãquã latibulis quibuſdam delitеſcant,& vires robuſtæ ſeruentur & permaneant. Quare tum nec morbi ſoluũtur, perſeuerãtibus ſcilicet humoribus eorum cauſis, nec moriũtur ægrotantes, ipſis contra vim morbi abundè ſuppeditante virtute.

XXVI.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

*Conuulſioni febrem accedere ſatius eſt, quàm febri conuulſionem.*

Ipſemet Hippocra. infrà dicturus eſt, à repletione ſpaſmum & inanitione fieri. Quum ergo valetudine ſecunda quempiam derepentè cõuelli accidit, talem à plenitudine proficiſci conuulſionem eſt neceſſe. ita enim nerui infarciuntur viſcidis & frigidis humoribus, quibus etiàm aluntur, vt ſpaſmum inde patiantur. cui ſuperueniẽs febris, frigidos illos calfacere, & lentos tenuare humores & diſcutere ſolet. Verùm ſi propter ardentiſſimas febres totum corpus & nerui ipſi exiccati fuerint: atque propter eam ſiccitatem conuellantur, tum demum hoc maximũ ac propemodũ immedicabile malũ euadit. ſiquidem & temporis multum ad ſiccitatis emendationem poſtulant ner-

ui,& inducias non admittit morbi vehementia, sed vires statim deiicit,& citam mortem affert.

XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν, οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

*Non siquid in morbis acutis fiat præter rationẽ leuius, fidere oportet, nec turbari, si quid temerè grauius acciderit. Istiusmodi enim multa sunt incerta, nec durare diu aut persistere solent.*

Quicquid de iis dici debuit, id omne est traditũ in libris Crisewn. Nũc quod satis sit ad præsentis aphorismi expositionẽ breui oratione cõplectemur. Quum vehemens morbus hominẽ inuadit, qui postea mitior derepẽtè fiat & facilior, nullo vel sudore, vel vomitu, vel alui deiectiõe, vel sanguinis eruptiõe corpore vacuato, * nec vllis etiamnũ apparentibus signis coctionis, eiusmodi tunc morbi facilitati Hipp. putat parum fidere oportere, quemadmodũ nec si præter rationẽ ægrè spiritũ duxerit, aut delirauerit, aut vehementius fuerit febre cõflictatus, aut magno etiã rigore correptus, metu propterea

** Allena tio morbi tuta, quæ concoctionẽ eiusdem & expulsione sequitur.*

pterea nos permoueri debere. nã isthęc incerta sunt, tantúmq; abest vt mali quicquam denuntient, vt bonam etiam interdum iudicationem quamprimũ fore significent. Quæ quo modo internoscere & præsentiscere medicum oporteat, docuimus in libris Criseωn.

XXVIII.

Τῶν πυρεταινόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν, καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ, μῆκος νόσου σημαίνει· τὸ δὲ, ἀσθένειαν.

*Febricitantium non omninò leuiter corpus sibi constare nec minui, aut etiã plus æquo colliquefieri, malum. Hoc siquidem viriũ imbecillitatem, illud morbi diuturnitatem significat.*

Illud, Non omnino leuiter, distinctionis gratia addidit Hippoc. nam absolutè si malum esse pronuntiasset, febricitantium corpus sibi constare nec cóc[illegible]dere, falsa fuisset eius assertio. Fieri siquidem potest, qui cœli statu frigido propter humorum copiam laboret vt eius corpus oborta febricula nõ collabatur, nec emacrescat. Sed si magna febris fuerit nec tã ob rem corpus attenuetur aut imminuatur, tũ haud parũ ostẽdit crudorũ humorũ abundantiã. Iam verò illud plus

æquo colliquefieri,etiamſi in contextu aphoriſmi pars illa, nō omninò leuiter, omiſſa fuiſſet,inter mala nihilominus ſigna fuerat numerandum. Siue enim leuiter febricitent,ſiue non, argumentum imbecillitatis eſt facta præter rationem corporis màcies.Nec verò exiſtimare oportet Hippocratem συντήκεσθαι verbum hoc loco propria ſignificatiōe accepiſſe pro contabefiéri & abſumi,ſed abuſum potius fuiſſe pro ἰσχνοῦσθαι,id eſt attenuari & imminui.Rectè autē in altera aphoriſmi parte dixit plus ęquo:rectiúſq; fuerit ſi id ad priorē quoque aphoriſmi partem referamus,vt eius tota ſit eiuſmodi oratio,Febricitantium non omninò leuiter corpus ſibi cōſtare, aut colliquefieri magiſquàm ratio poſtulat, malum:vt de vtraque parte communiter illud,pluſquàm ratio poſtulat,prædicetur.Nā ſiue pluſquàm ratio poſtulat perſtet idem febricitantium corpus nullatenus imminutum,ſiue collabatur & concidat, malum.Quibus autem & vnde ſumptis indicatiōibus,illud pluſquàm poſtulat ratio, expēdere oporteat & intelligere,dixiſſe Hippocratem præſtitiſſet. Sed quoniam hoc eſt aphoriſticum, id eſt præciſum & definitū docendi genus, ſummáque breuitat

breuitate circumſcriptum,nos illud explicantes referemus tum ad febris magnitudinem,tum morbi tempus,tum ætatem, tum regionem, & anni partem ſtatúmq; cœli præſentem,ad manifeſtas etiam vacuationes, & vigilias, & curas, inediam etiam,& plures tum animi tum corporis motus.Maior ſiquidem febris & citius & magis macilentos reddit. idem quoque morbi diuturnitas facit, ætas etiam tum puerorũ,tum eorum qui vltima ſunt ſenectute: ſed vtraque ſua propriáq; ratione. In pueris ſiquidem plurimũ propter humiditatem & caliditatem fluunt & vacuantur corpora: in iis verò qui ſumma ſunt ſenectute propter virium imbecillitaté corpus facilè collabitur. Iam verò anni pars & regio & tẽpeſtas calidiores & ſicciores corpus magis vacuant, vt frigidiores & humidiores magis aſtringunt & denſant, & ne cutis perſpiratione digeratur & inaniatur prohibent. Omnibus verò manifeſtas & ſub ſenſum cadentes vacuationes quid attinet dicere? Neminem ignorare arbitror cõplures vel ſanguinis eruptione,vel ſudorũ multitudine & vrinarum copia, vel vomitu deniq; & alui deiectione ita exinanitos fuiſſe,vt bona ratione protinus ſint extenuati.Di

ctis causis quadam naturæ propinquitate inedia coniungitur, quæ & ipsa vt vigilia & cura corpus emaciat, quemadmodum frequentes quoque motus, sed ij in febribus rarò fiunt. Nam qui ægrotant quieto plerũque sunt decubitu. Si quis tamẽ (vt fit interdum) viam ingressus febricitare cœperit, atque necessitate vrgente, vel domum reuertendi studio inceptum iter nolit intermittere, is multũ eo motu attenuetur par est priusquàm mansionem attingat. Sed & propter mentis alienationem & furorem assiduè exurgentes nonnulli, aut inter decumbendum membrum aliquod semper motitantes, aut loquẽtes, paucis meritò diebus redacti sunt in corporis gracilitatem. Hæc igitur omnia ægrotos cogũt macescere, vt horum contraria corpus amplius conseruant & tuentur. Ipsorum verò nullum virtutis imbecillę signũ, sed quodque solum causa existit. Nam quemadmodũ corpus in iis minuitur bona ratione & attenuatur, ita virtus quoque deiicitur & pessumdatur. Verùm si nullo eorũ quæ modo cõmemorauimus præsente corpus præter rationẽ attenuetur, id tum Hippo. imbecillitatis virium argumentum esse dicit: quam quidẽ viriũ imbecillitatẽ causam

esse

esse dicebamus quamobrē per febres decrepitorū corpus citò collaberetur. Nec mirum in talibus videri debet, si virium imbecillitas gracilitatis causa, & gracilitas imbecillitatis argumētum existat. sic enim in omnibus se res habet, quæ efficientiū & effectorum rationem sortiuntur. Atq; hæc Hip. est sententia omnē autumantis factam præter rationem corporis gracilitatem eiusdē imbecillitatis signum esse. Nos verò eius orationi aliā affectionē addemus, quæ & ipsa tanquā causa quædā gracilitatis in febribus existit. Ea humorū est tenuitas & corporū raritas: nam hæc duo cōiūcta si fuerint, quàm ocyssimè per occultā illam cutis perspirationē, quā ἄδηλον διαπνοὴν Græci appellant, corpora vacuari contingit. quemadmodum in contrario affectu: humorum scilicet crassitie & corporū densitate, nec humorum fieri vacuationem, nec corporis considere tumorē, sed sibi ipsi constare videmus. Affectū hunc designabat Hip. quum in vltima aphorismi parte morbi diuturnitatem significari diceret. Oppositum verò huic affectum silentio prætermisit: quē si addamus, integram & omnibus suis partibus constātē efficiemus orationem quàm fieri potest

paucissimis comprehensam hoc modo: Haud omninò leuiter febricitantiũ constare sibi corpus, nec cõcidere aut etiam colliquefieri magis quã ratio postulat, malum. Nam quòd idem permaneat tũ ob cutis densitatem, tũ propter humorum crassitudinẽ accidere solet: qua ex re morbi indicatur lõgitudo. Colliquefit verò cum ꝓpter humorũ tenuationẽ & cutis laxitatem, tum interdum etiam propter virium solam imbecillitatem.

XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νούσων, ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει· ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

*Incipiẽtibus morbis siquid mouendũ videtur, moue: vigẽtibus autẽ quiescere multò præstat.*

*Sub principiò augmentũ continet: id apparet ex eo quòd à principio ad vigorẽ protinus trãsilierit.*

Hoc quamobrem cõsulat, ipsemet consilij sui rationem adfert sequenti aphorismo, quem si cum præsenti copules, totam eiusmodi orationẽ efficies, Incipientibus morbis siquid mouẽdum videatur moue. vigẽtibus enim quiete vti melius est. Nam morborum initio & fine remissiora sunt omnia, in vigore fortiora. vbi ad dictionẽ omnia, addere oportet symptomata. De iis siquidem enuntiauit vocẽ omnia. Nã affectus qui symptomata gignit, quem morbum appellamus, dum

viget

viget non est omninò fortior, sed in iis qui seruari debent multò melior quàm morbi initio. in quibus vtique Hip. quiete vtendum esse consulit, per morborum initia nobis siquid mouendum videatur mouentibus. Nam non solo vigore exitialium morborum aduentante, sed nec aliis etiam temporibus summum incrementum pręcedentibus quidquam mouendum: nobis illud semper memoria tenentibus, deploratorum non esse susci piẽdam curationem, sed cedere absistereque cũ ea prædictione oportere: quisnam sit morbi tandem futurus exitus. Aliorum verò morborũ in quibus salutis ægri sit spes aliqua, per initia dãda est opera, vt maiora adhibeantur remedia. nam de iis morbis dicebat Hipp. siquid mouendum videatur, moue. Præcipua autem in his remedia sunt maximè qui dem phlebotomia, nonnunquam verò & purgatio: quorũ neutrũ in vigore venit vsurpandũ. Nam vt in libris criseωn osten dimus, tum temporis maximè fiũt morborũ coctiones. quæ quo citius fiant melius est per initia vacuare, vt minorẽ redditam eo modo materiam facilius cõco quat natura: in vigore autẽ quo tẽpore maximè in coctionem morbi incumbit,

vacuare fuerit superuacaneũ, cum aliis de caussis, tum quia animalis omninò virtus fatigata laborat, licet duę aliæ vitalis & naturalis fortes eo maximè tempore permaneant.

XXX.

Περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

*Circa initia & finem morborum remissiora sunt omnia, in vigore vehementiora.*

Symptomata omnia morbis incipientibus & desinentibus imbecilliora, vigentibus fortiora esse affirmat, febrium scilicet accessiones, vigilias, dolores, implacidam molestámque corporis iactationem & afflictationem irrequietã, & sitim intelligens. Nam affectiones ad quas ista consequuntur, per vigorem vt meliores existãt est necesse: in iis certè quidẽ ægrotis qui incolumitati sunt restituendi.

XXXI.

Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης εὐσιτέοντι μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

*Si à mobo bellè comedenti corpus non proficiat, malum.*

Præsentem aphorismũ & proximè sequentem cõiugi oportuit cum eo quem suprà his verbis posuit, Si à morbo cibũ adhibens quispiam vires non recipiat.

Eo

Eo enim aphorismo, pro ea dictione qua nunc est vsus εὐσιτέοντι scilicet, id est benè comedenti, quum τροφὴν λαμβάνειν eo loco, id est cibum adhibere dixisset, satis indicare visus est se de symptomate eo intelligere quod accidit quum corpus alimentum non sentit nec vires recolligit. Hic itaque illud cibum assumere vtrique commune aphorismo seruauit, sed symptoma vires scilicet non recipere nonnihil immutauit, ascripto tamen quod ei ad proportionem responderet. Nam vires non recipere, & corpus non proficere inter se sunt quodam modo similia. illud siquidem ad eam pertinet virtutem quæ corpus moderatur & regit, hoc autem corporis ipsius est affectus. Porrò in eutrophiam, id est probam sui nutricationem corpus non proficere, id tum propter ipsius altricis virtutis imbecillitatem, tum etiam interdum propter humorum peccantium redundantiam accidere putandum est.

XXXII.

ΩΣ τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατ' ἀρχὰς μὲν εὐσιτοῦντες, καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτοῦσιν. οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτοῦντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτοῦντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

Qui

tia tam fortiter cibum aſpernabantur vt parum omninò ſumerent, poſtea autem in contrarium acti appetunt, eos facilius morbo defungi affirmat. eiuſmodi autē in contrariū facta eſt mutatio, poſtquam natura quo tēpore valdè tenuiter & modicè viuebant, affectionē eam, ob quam initio grauatim cibo vtebantur, concoxit.

XXXIII.

ΕΝ πάσῃ νόσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθόν· τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

*In quouis morbo valere rationem, recteque ſe ad ea quæ aſſumuntur habere, bonum: Contrà vero habere ſe, malum.*

Non ſi quid ex iis quæ corpori accidunt bonum eſſe dicat Hipp. propterea hominem omninò euaſurum eſſe putandum: nec ſi malum, idcirco protinus moriturum affirmādum. Nam bonum etiā ſignum, à maiore malo vinci poteſt, contráque malum, à potentiore bono. Quare eiuſmodi ſententias ſic accipere oportet, ſolùm vt id quod dicitur ītelligatur, hoc ſcilicet quātū in ſe eſt ſignum, bonū eſſe: & illud, duntaxat quantum in ſe eſt ſignum, eſſe malū. De hominis verò ſalute aut morte priuſquàm affirmetur quicquam,

quam, omnium sigillatim signorũ vires attentius reputasse & perpendisse, sicque demum de morbi exitu pronunciare oportet, quemadmodũ facere in prognostico consulebat. Sic sanè hoc loco mentem constare & appetentiam permanere inter bona signa in omnibus morbis statuit. quædam enim non in omnibus morbis bona sunt, quod & ipse significare cõsueuit his verbis, Spirãdi facilitatẽ (quã εὔπνοιαν vocat) in omnibus morbis acutis maximã ad salutẽ vim obtinere credendum. Iam verò quod sana mẽte esse, inter bona signa sit recensendũ, hinc scire licet. Cerebrum enim ipsum & meningas, dorsique medullam & diaphragma, omnes deniq; generis neruosi partes & inter eas maximè quę propiùs cerebum sitę sunt, si probè suis muniis ratio fungatur, sanas integrásq; esse testatur. quemadmodũ etiam partes ad ventrem & iecur & cor ipsum attinentes validas esse iudicamus, si ægri ipsi impigri ad ciborũ sumptionem & parati fuerint. Quæ omnia si sana sunt, non paruam de ægrotantis sanitate spem concipere licet.

XXXIIII.

EN τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ

καὶ τῇ ἕξει, καὶ τῇ ὥρῃ· ἰυσὸς ἢ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τούτων.

*Minus periculosè ægrotant, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsque existit.*

*Ægrotantium naturæ, ætati, consuetudini, & tempori cõsentaneus morbus, dissentaneo minus periculosus.*

Quum multifariá dicatur natura, in eo significatu nunc accipienda est, quo sæpius Hippocr. cum multis aliis locis, tum maxime toto de natura hominis libro vsus est. quo loco ex primis elementis temperationem appellat naturam, quasi ita nunc diceret, à morbis periculi minus impendet iis quorum & primæ corporis temperationi, & præsenti vel ab ætate, vel consuetudine, vel parte anni acquisitæ & aduentitiæ naturæ familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsque existit. Nam & naturæ & ætati & habitui & parti anni & tempestati cœli & regioni calidioribus familiares propriique morbi sunt calidiores, vt iis ipsis frigidioribus frigidiores, eadémque ratione ficcioribus ficciores, & humidioribus humidiores morbi conueniunt. At contrarium dixit Diocles libro de septimanis. siquidem qui eius dicta literis mandarunt, à similibus quidem concitari, à

contrariis

contrariis solui morbos obijciunt: quando vel ipso tradente Hippocr. contrariorum sint contraria remedia. Causum itaque hybernum æstiuo autumant curatu faciliorem esse: non vtique recordantes hyeme Causum non fieri, nisi affectione eũ accendente maxima. Neque is aliter initio conflari potuisset, nisi causæ vehementia hyemis contrariam & repugnantem qualitaté vicisset ac superasset. Vbi ergo causæ magnitudiné prohibere aut reprimere temporis non potuit contrarietas, adiutricem licet corporis sanitatem haberet, multò profectò minus in morbo (quo tempore integra illa & incolumis corporis firmitas abest) eam vincere domaréque poterit. Sed id vel experientia compertũ probatúmque est. Ex duobus enim pari magnitudine Causis, qui hyeme ortum habet, perniciosior. Nã calidiore cœli statu si sit genitus, & repentina fiat in frigidiorem cœli conditionem mutatio, à circunstante aere frigido talis Causus iuuatur magnopere, vtroque scilicet ipsi fauéte tẽpore, priore quidem in quo initium habuit vt signo, posteriore verò in quo solutionem vt causa. Hæc igitur omnia aphorismũ probare potius, quàm cum eius sentẽtia
pugnare

pugnare videntur. Quin & illud, In valde senibus raucedines & distillationes coctionem non admittunt, cum præsenti minimè pugnat aphorismo, etiamsi eiusmodi sint senilis ætatis proprij & peculiares affectus. Primùm quia inter se ista differunt, coctionem non admittere, & periculosum esse. Deinde quòd non absolutè, sed addita particula valde senes dixerit. In his enim propter viriũ imbecillitatem morbi quilibet suspecti sunt & periculosi. Pariter nec illud suprà dictis aduersatur, quod epidemiωn primo legimus, Atque ij maximè de vita decedebant, quorum esset ad tabem prona, pro pensáque natura: neque enim tum ex elementis temperationem, sed corporis formam intellexit naturæ nomine. siquidẽ hanc etiam interdũ naturam nominant. Et quemadmodum certò dicere possumus eos qui calido temperamento sunt, calidis morbis minus periclitari, sic qui arcto strictóque sunt pectore (quos Græci stenothoracas vocãt) non solùm promptius tabe corripi, sed correptos etiã in maiore versari periculo qui dixerit, à verò haud discesserit. Nonnulli tamen eorum qui aphorismos explanarunt, hisce & similibus, quæ probabilitatem habere

viderentur decepti, familiarem ægrotantis naturę morbum interpretati sunt, qui sit tẽperamento contrarius, perinde qua si aptus idoneúsq; morbus dicatur: toto (quemadmodum demonstrauimus) cœlo, quod aiunt, & à rei veritate & Hippocratis sententia aberrantes.

XXXV.

ΕΝ πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὸ περὶ τ̃ ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι. τὸ ἢ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

*In quouis morbo partes ad vmbilicum & infimum ventrem attinentes craßiores eße præstat. harum siquidem extenuatio & tabes mala. Sed ad inferiores quoque purgationes parum tuta.*

Constat abdominis, quòd epigastrium Græci dicunt, vniuersam regionem omni affectione præter naturam vacare debere. quod in prognosticis quoque dixerat his verbis, Hypochondrium optimũ quod indolens, molle & æquabile. Ea verò de quibus nũc verba facit abdominis loca aliàs crassiora sunt, aliàs macilentiora, quæ crassiora meliora, quæ macilentiora deteriora esse affirmat & vt signa &

vt causas. Signa siquidem sunt imbecillitatis partium macie extenuatarũ: causæ verò, quòd & in ventre propterea minus probè ciborum fiat coctio, & in iocinore chyli in sanguinem mutatio, quæ exhæmatosis Græcis dicitur. Hasce enim partes ambas sua crassitudine fouendo iuuant inibi incubantia corpora: quibus vtique macie extenuatis, earum actiones in tantum lædi debilitaríque contingit, quantum integris illis per sanitatem iuuabantur. Quòd eorũdem corporum extenuatio ad infernas quoq; purgationes parum sit tuta, neminem latere arbitror. Nam partes infra thoracẽ omnes robustas validásque esse oportet, siquidem fœliciter purgationibus auxiliari debeant. Alioqui magnopere offendãtur ac lędantur necesse est. Quamobrẽ autem de solis infernis purgationibus mentionẽ fecerit, quærere alienum non erit. nam & quæ supernè id est vomitione purgationes fiunt, iis qui eiusmodi partium attenuatione laborãt periculosæ. An has tanquam omnibus notas prætermisit, illarũ verò mẽtionem fecit tanquam notiorũ? ἦτρον autem priuatim eam abdominis regionem appellat, quæ pudendum & vmbilicum interiacet: vt totum epigastrium

in tria diuidatur, hypochondriũ, ad vmbilicum regionem, & τὸ ἦτρον, id eſt ventrem imum, quem & hypogaſtrium appellant.

XXXVI.

OI ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

*Qui corporum ſalubritate ſunt præditi purgante hauſto medicamine ſtatim deficiunt, vt & qui prauo alimento vtuntur.*

Qui corporum ſalubritatem integritatémque habent, ij iure optimo medicamentis purgantibus concidunt ac deficiunt. ſiquidem ij colliquefiunt nõ purgantur. Qui verò prauo alimento ſunt vſi, propter vitioſorum humorum copiam facilè ſoluuntur & fatiſcunt, ſi quando purgationibus * vtantur. Siue autem intra corpus recipienda cibaria, ſiue in ipſo iam contentum vitium dicat, vtraque vera eſt oratio. Siquidem praua alimenta prauum gignunt ſanguinem. Vitioſa itaque edulia dicentur ad ſanguinem, qui inde gigni debet, reſpectu habito.

* *In cachecticis vt hydropicis morbum vi ctu & ceteris tenuãtibus paulatim demoliri oportet, nec niſi poſt coctionem & per magna interualla purgationes exhibere.*

XXXVII.

OI εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

Qui

*Qui integra sunt corporis valetudine, medicationes ægrè molestéque ferunt.*

Medicationis verbũ vſurpare conſueuit Hipp. in iis qui non quoduis, ſed purgatorium duntaxat hauſerunt medicamentum. Superiore itaque aphoriſmo vnum ex iis quæ ipſis ſolent accidere, indicauit. deficere enim dicebat celeriter qui ſecunda valetudine purgans ſumpſiſſent medicamentum. Nunc verò orationem de iiſdem generalius extulit, ipſos affirmans ægrè ac difficulter ferre purgationes: ſiquidẽ vertigine ac torminibus vexantur, ægrèque ipſis purgatio procedit, atque exanimantur præterea & celeriter deficiunt. Quæ omnia ideò ipſis accidunt, quia purgans medicamentum familiarem propriúmq; humorem, exempli gratia bilem alterutram, aut pituitam, aut aqueam ſuperfluitatem nitatur attrahere, ſed eo deſtitutum, ſanguinem liquet & carnes, vt ex ipſis ſibi quicquid proprium familiaréque eſt attrahat.

XXXVIII.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

*Paulo peior, ſed ſuauior cibus ac potus, meliori quidem, at ingrato præferendus.*

Non id in gratiam solùm ægrotantis, sed ad maiorẽ quoq; eius vtilitatem facere medicum oportet. nam quæ libẽter & magna cũ voluptate assumimus, ea arctius complectitur, omníque ex parte appressus concludit & retinet ventriculus, atque multo facilius cõcoquit: Insuauia verò & ingrata respuit, vt pote vel nauseam vel inflationem vel fluctuationem parientia. Quæ mala cũ in plurimis iísq; euchymis cibariis accidant: paulò alioqui peior cibus, non solùm deterior amplius non est iis quidem certè qui libẽter & magna cum voluptate assumunt, sed melior etiam interdum redditur.

XXXIX.

OI πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὅσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γίνηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

*Magnam partem senes iuuenibus minus ægrotant: Semel autem diuturnis morbis correpti ferè vnà moriuntur.*

Senes non omnes iuuenibus minus ægrotant, sed ex ipsis duntaxat qui moderatam atque temperatam vitam agunt. Nam intemperantius qui viuunt, morbis magis patent, quippè propter ætatem iuuenibus sunt imbecilliores. Diuturnas autem ægritudines cõplures ad mortem vsque

vſque comitari ſenectutē eſt manifeſtū. ſiquidem & potentia ipſa adeò eſt imbecilla, vt facilè morbos per eam ætatē coquere nequeant, & frigidi ſunt diuturni morbi omnes: quò fit vt ſenibus frequentius quàm iuuenibus accidant. Sibi enim cognatis quiſque & familiaribus morbis promptius corripitur.

X L.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

*Destillationes & grauedines coctionem in valde senibus non admittunt.*

Si hos inter ſe copulauerimus aphoriſmos, talis erit vtriuſq; ſententia. Maximam partem ſenes iuuenibus minus ægrotãt: Qui verò diuturni ipſis accidunt morbi, ferè vnà cum morte terminantur. ſiquidē in ipſis valde ſenibus deſtillationes & grauedines coctionē non recipiũt. vt ſit hic aphoriſmus velut quoddã præcedentis exemplum: neque enim hi ſoli morbi, ſed nephritis quoq;, podagra, arthritis, iſchias atq; coli & ſplenis affectus frigidi ad mortem ſenes comitari ſolēt. Adhæc aſthmata, tuſſes, ſpinæ itē extrorſum vel introrſum, & dextrorſum ſiniſtrorſúmve peruerſio torſióq; (primum Græci κύρτωσιν & κύφωσιν, id eſt gibbum,

secundum λόρδωσιν, id est cauitatem, tertium σκολίωσιν, id est obliquitatem spinæ vocãt) cæteríque id genus affectus ex frigidis humoribus ortum habentes: qui à quibusdam iuuenibus nedum à senibus difficulter percoquuntur.

XLI.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης τελευτῶσι.

*Qui sæpe & vehementer sine causa manifesta animo linquuntur, ij derepentè moriuntur.*

Non omnes qui animo deficiunt repentè moriuntur, nisi determinatè ipsis tres conditiones addas, quarum vna eadémque prima est, si sæpè, altera si vehemẽter, tertia si sine causa manifesta id patiantur. nam & cuidam mulieri si diutius in balneo commorata fuisset, frequenter oriebatur animi defectus, tũ propter tẽporis longinquitatẽ, tum quia malis plerunq; lignis balneũ succẽdebatur. verum hoc non erat mortis signũ, cum causam haberet manifestã. Idẽ quoq; altera patiebatur vteri strãgulationibus obnoxia. Quidã etiam si diutius cibo abstinuisset, inter lauandũ deficiebat. Alteri si vel per horã lauabatur idẽ vsu veniebat, nisi panis pauxillũ antè sumpsisset. Quibus profectò omnibus erat os vẽtriculi vel imbe

cillius,vel admodũ ſenſile.Qui verò propter nullã eiuſmodi cauſam ſæpè & vehementer exanimantur, ij propter imbecillitatem*animalis virtutis id mali patiuntur.quo modo is cui vnà cum animi deliquio cordis vehemens palpitatio acciderat,derepẽtè de medio ſublatus eſt. Quod idem iis quoq; euenire ſolet, qui acutiſſimis animi deliquiis,quas cardiacas ſyncopas appellant,corripiuntur. * Vitalẽ intelligis.

XLII.

Αἴειν ἀποπληξίην, ἰσχυρὴν μὲν, ἀδύνατον· ἀσθενέα δὲ, οὐ ῥηΐδιον.

*Apoplexiam fortem nullo prorſus modo, debilem ægrè curaueris.*

Qui apoplexia(qua de hîc agit Hip.) percellũtur,ij toti⁹ corporis ſenſu & motu repẽtè priuãtur,ſola reſpiratiõe excepta.nã ſi & ipſa prohibeatur, eiuſmodi maxima eſſe ſolet & acutiſſima apoplexia.Quibus verò reſpiratio ſeruatur quidem,ſed cũ magna violentia procedit,ea fortis ac vehemens eſt apoplexia, vehemẽs quoq;, ſed minus adeſt iis qui neq; contentã,neq; violentã, inæqualẽ tamen inordinatámq; & intermittentẽ habent reſpirationem.Siquidem in quibus ordinẽ aliquẽ ſeruat,*debilis eiuſmodi cenſenda eſt apoplexia, quã ipſam fortaſſe, * Debilis apoplexia.

*ferè in paralysim alterius lateris desinit, protrusa in spinalē medullam materia.*

curabis, si quæ ad eius curationem perti nent omnia ritè administraueris. Omnis porrò apoplexia fit facultate animali in partes capite inferiores influere prohibi ta, ídque vel propter quandam affectionem à calida materia (sic enim hoc loco φλεγμονώδη διάθεσιν interpretari placuit) in ipso cerebro consistentē, vel eius vētriculis pituitoso humore oppletis. Causæ verò magnitudinem, affectus ipsius vehementia consequitur: qui ferè læsa respiratione incurabilis euadit. Sed mirū videtur qui fiat vt aliis omnibus musculis stupentibus per apoplexiam & immotis, soli thoracē attollentes & dilatātes musculi sæpè moueantur, quamuis id vix ęgréque fiat. Quod sanè propter necessitaté respirationis, vim neruis contentā excitantis ad actionem accidere videtur. Ob eámq; causam omnino in apoplexia qui thoracem attollūt musculi omnes agūt: quamuis antè rarò omnes, exempli gratia in vehementissimis corporis exercitationibus agerent. Si quidem propter eiusmodi motus vehementiam respiratione opus est quàm maxima. Secus habet in apoplecticis (quos attonitos latinè possis dicere) neque enim quia respirandi aucta sit necessitas, sed propter virtu-

tis

tis imbecillitatem mutuò auxiliari cogũtur omnes musculi thoracem diducentes. quemadmodũ alioqui in iis etiã qui propter febres imbecillam virtutem habent, sese eadem de causa omnes mouere coguntur, singulorum actiones in summam vnam colligentes illam certè quidem minimè contemnendam.

XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσιν ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

*Strangulati aut suffocati, nondum tamen mortui, ad se non redeunt, quorum circa os collecta spuma apparuerit.*

Spumæ generatio omnis duarum substantiarum mistura perficitur, quarũ spirituosa vna est, altera humida. Hæ autẽ inuicem permiscentur, in multas partes fractis vtrisque & comminutis, atq; plurimas inter collidendum paruas bullas excitantibus. Quòd si ita fractus humor (cuius cũ spiritu circũplicatione & complexu bullas excitari cõtigit) crassitudine viscidus fuerit, tũ inde nata spuma solutu difficilis & constãs euadit: cuiusmodi maximè cursu fatigatis equis atq; iracũdia permotis apris circa os colligitur. Substantiæ porrò vtriusq; comminutio- *Spuma materia.*

nis

* Spumæ causa efficiens.

nis & *permistionis causa aliàs existit vel vtriusque vel alterius tantùm motus violentus, aliàs calor vehemens, nisi quis fortè hunc suo quoq; motu spumam excitare dicat. Verũ rei euidentiã secutis cautius & certius fuerit, si duplici eius generatione cõstituta, in mari quidẽ vento vehementius ingruente, propter verberatũ vehemẽtem excitari spumam, in feruẽte lebete ob calorẽ fieri dixerim: sicq; corporibus animalium per cõuulsiones epilepticas iactatione & motus violentia, in apris calore spumã nasci solere: equorũ verò cursu, vtriusq; causæ vehementiã locum habere. Quum enim inter respirandum aër intrò ac foras continenter feratur, tum saliuã ipsis tenuari, tum ex pulmonibus vaporis instar elatum quiddam ipsi permisceri & cõplicari accidit, quod gignendæ spumæ adaugeat substantiam. Nam qui spumam eiusmodi ex ventriculo efferri arbitrantur, ij profectò mihi in magno errore versari videntur. Quum enim tum animans nec vomat nec omnino nauseet, citra quæ symptomata ex vẽtre nihil efferri queat, indè certè quidem spuma vt cõfertim tollatur, fieri nullo modo pôt, multóq; minus vt vapor vllus, similiter ei qui respirando efflatur: quando

do eiuſmodi nulla ex ventriculo educatur ſubſtantia, qualem inter reſpirãdum pulmo exhalat. Nã & ſanguis qui ex pulmone reiectatur viſceris colore ſpumoſus exiſtit, qui verò ex vẽtriculo effertur, cũ eo nullã habet affinitatem. Sed quæ ex pulmone ſimul cũ ſanguine ſpuma educitur, ea confertim & cum tuſſi reiicitur: qui verò paulatim ex tali humore vapor efflatur, is tuſſes non mouet. Collo itaq; arctius iniecto laqueo, efflare quidẽ cor & pulmo excrementum fuliginoſum habent neceſſe (ſic enim demõſtrauimus in eo libro qui nobis de reſpirãdi neceſſitate eſt ſcriptus) ſed laqueo prohibitus pulmo totum violẽter ad exitum impellit, ſimúlq; cum eo humiditatis propriæ aliquid expellit, quemadmodum in ſanguinis fit reiectione. Exitiale igitur eiuſmodi ſignũ eſt, vt potè vis quę pulmoni adfertur index dum ſtrangulatur animans. quod ipſi accidere veriſimile eſt, calente materia in ipſum à corde cõpulſa. Quũ igitur & feruore calidę materiæ, & ſpiritus violento motu, & ipſius pulmonis vehementi cõtentione ſpuma reiectetur, ſignum inde ſumptũ meritò cẽſetur mortiferum. Nonnulli tamen, quibus ſtrãgulatis ſpuma circa os apparuerat, ſibi ſunt

(quamuis

(quamuis id rarò accidat) restituti. Ac fortasse Hip. non quòd necessariò intereant, ita pronũciauit, sed quia aliter eueniat rarissimè. Cuius rei exẽplum nobis paulò suprà intelligẽdũ reliquit, quũ diceret, Quibus per iuuentutem aluus est humida, his resiccatur senescentibus. Nã eo aphorismo securitatis & cautionis particulá, Plerunque, prætermisit, quã paulò infrà addidit his verbis, Qui aluo sunt humida, iuuentutem quidem trãsmittunt facilius quàm qui aluum siccam habent, sed difficilius senectute defunguntur: ipsis siquidem senescentibus aluus plerunque resiccatur.

XLIIII.

Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

*Qui natura sunt valde crassi, breuiore vita fruuntur quàm qui graciles.*

Crassos iam inde à prima ętate & graciles inter se comparans, de naturâ crassis affirmat, quòd gracilibus minus diu viuant. Optimum siquidem est iusto & quadrato corpore nasci, quod quadratum Latini, εὔσαρκον Gręci vocant, id est inter crassitudinem & gracilitatem modum tenere, vt nec crassius corpus nec gracilius, sed modicè carnosum existat.

sic

sic enim ad summam etiam senectutem viuere possis. Quòd si à modo recedatur, præstat gracile quam supra modum crassum esse. Nam qui opimo sunt corporis habitu, venas & arterias angustas & exiles, proindéq; paucũ omninò sanguinem & spiritum habent: quo fit vt ipsis ætate prouectis leui occasione citò extinguatur calor natiuus: qua ex re nullum impendet gracilibus periculum: sed quia partes in his principes iniuriæ sunt expositæ (quippe quę propugnaculum & pręsidium nullum aut certè tenue admodũ habeant) propterea ab externis causis facilè offenduntur. Si qui autem naturâ symmetri, id est modicè corpulẽti, pleniore postea victu & otiosa vita crassi euaserint, etiam si carnis & adipis copia accesserit, nihilo secius tamen amplas ipsi venas habẽt & arterias, ob eámque rationem in ipsis non minus inest caloris natiui.

X L V.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν τόπων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

*Epilepsia laborantes pueros cum loci victúsque, tum maximè ætatis mutatio liberat.*

Apoplexia & epilepsia inter se sunt quodam

quodam modo affines & cognatæ affectiones. Nam & eundem locũ affectum & eundem humorem habent mali autorem. Hoc differunt, quòd apoplexia fiat propter virtutis ad neruos adfluẽtis plenã cõsummatámq; priuationẽ: Epilepsia ob motũ vitiosum & peruersum. Quinetiã vtriusq; frigidus humor est &* crassus. Quo fit vt adolescentiũ ætas, temperamento nimirũ sicca & calida, maximo sit Epilepticis auxilio. Pariter & loci ad proportionẽ facta mutatio iuuat. ad proportionẽ intelligo, si in calidiorẽ & sicciorẽ regionem migrarint. Par de victu habetur ratio: neque enim huius quæuis mutatio Epilepsiã soluere potest, sed ea duntaxat quæ calidiorẽ efficiat & sicciorem corporis habitũ. Illud tamen absolutè exaudire possumus, victus scilicet mutationem Epilepticis prodesse, quandoquidem vitiosa victus ratio affectũ hunc ferè generet. Quare eiusdẽ mutatio, in melius prorsus conuertet.

* *Nõ tam crassa materia est in epilepsia, sed sæpè tenuis & flatulenta.*

X L V I.

*Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.*

*Ex duobus simul doloribus non eundẽ locũ occupantibus, qui vehementior est, alterius sensum obscurat.*

Si

Si quis locum eundem exactius ac pressius intelligat, nũquàm eodem loco duo simul dolores fieri poterunt. Si verò latius, pro maiore videlicet quopiã mẽbro, vt brachio, vlna, femore, tibia eundem locum interpretetur, simul tum dolores duo consistere poterunt, sed partis affectæ inter se vnà molestiam augebũt, altero dolore ægrotum minimè fallẽte. Verùm si locis diuersis, exẽpli gratia in vlna vnus, alter in tibia fiat, tum à vehementiore alterum obtũdi & hebetescere continget, tota nimirum sentiendi facultate ad id quod magis vrget cõuersa & in diuersum tracta. Idem per angores quoque & mœrores vsuvenit, qui & ipsi citra corpus sunt velut quidam animi morbi. Nam ex iis qui vehementiores sunt, minores dissimulant & obtegunt, duntaxat si non eadem de re hausti sint & concepti. Aliàs enim se inter se mutuo fouent & amplificant.

XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τ πύυ οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνυσι μᾶλλον, ἢ γινομένυ.

*Dum pus fit, dolores ac febres accidunt magis, quàm confecto.*

Pus ex sanguine fit in semi vitiosam,

vt ſic loquar, mutationem degenerante. Nã quæ mala omninò eſt ſanguinis mutatio, ea cum graueolente perficitur putredine, quemadmodum cõtrà quæ bona abſolutè exiſtit & benigna, ea corporis partium eſt nutricatio. Harũ autem medio poſita eſt ſanguinis in pus mutatio, vtpotè quæ nec à calore præter naturam ſolo, nec à naturali peragatur. Proprius ſiquidem inflammationis calor ex vtroque miſtus eſt quodammodo. Cæterùm dolor fit tenſa ſimul & calfacta præter naturam parte inflammatione laborante. Febres ſequũtur, vbi cor ipſum vitæ princeps vnà accenſum fuerit. Ipſo verò velut feruore & crematione ſanguinis: vnà ſimul & dolores fiunt & febres. Ab eiuſmodi autem ſanguinis perfecta aduſtione pus fit reliquum, quomodo in combuſtis lignis cinis. Quare per id temporis tum dolores tum febres mitigantur, præſertim ſi pus eruperit, vtpotè materia iam conſumpta & extincto calore inflammationem faciente.

XLVIII.

ΕΝ πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς, ἄκοπον.

*Quoquo modo corpus moueatur, ſimul ac laborare cœpit, quies ſtatim laßitudinem leuat.*

Labo

Laborare verbum & dolere & defatigari ſignificat,atque vtroque ſignificatu vera eſt aphoriſmi ſententia. Siue enim propter plures motus doleant iã corporis partes, ſiue etiã ita ſint defeſſæ vt vix functiones ſuas obire poſſint,requieſcere ſtatim laſſitudinem diſſoluit.

XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων ῥᾷον φέρουσι.

*Quotidianis laboribus aſſueti, etiam ſi inualidi ſint aut ſenes, inſuetis quamuis robuſtis & iuuenibus facilius cõſueta ferunt exercitia.*

Alia alij conſueta eſt exercitatio, vni cuipiã curſus aut quiuis alius mot⁹ qui cruribus peragitur ſolitus. Alteri conſer tis manibus depugnare mos eſt, aut alia manuũ actione vti. Alij fodere humum, alij arare,alij remigare,alij deniq; aliud quiduis agere cõſueuerunt. Atq; in eiuſmodi corporis fatigationibus & exercitiis quædam differentiæ ſumuntur, tum ex eo ꝙ pluribus aut paucioribus corporis partibus agentibus fiant, tum etiam quia has aut illas partes magis minúſve exerceant. Sed hoc omnibus eſt commune, vt exercitæ partes inexercitatis fortiores euadãt & expeditiores, atq; ideò

labores consuetos facilius ferant.

L.

ΤΑ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

*Consueta longo tempore, etiam si deteriora sint, insuetis minus molesta solẽt esse. Quare ad insolita quoque facienda mutatio.*

Non de exercitatione solùm vt prræcedẽte oratione, sed absolutè de omnibus consuetis suã hoc aphorismo fert sententiam. qualia esculenta & poculẽta, balnei vsus, eiusdémque insolentia, vigilia, somnus, calor, frigus, curæ & studia. Singula enim hæc quæ commemorauimus, quia consueta sunt, minus nocent quàm quæ suaptè natura innocẽtiora nũquàm venerunt in consuetudinem. Atq; exercitationis quidem cõsuetudo ad partiũ agentium robur refertur, quemadmodum paulò suprà diximus. Rerum verò aliarum quid consuetudo possit aperiendum hoc loco esse videtur. Cibus ac potus cum in aliis ferè partibus, tum maximè in vẽtriculo acquisititiam & aduentitiam naturã efficiunt. quãuis enim à corpore quoad eius fieri potest maximè vincantur & mutentur, ipsum tamen secundum

dum suam ipsorum naturã afficiũt quodam modo. Quo fit vt secundũ ea ipsius magna longo tempore immutatio fiat, atq; nutriendis cõcilietur cum nutrientibus similitudo, vt in eo libro demõstrauimus quẽ de cõsuetis inscripsimus. quo loco illud etiã probauimus, à sui simili vnumquodq; alterari & immutari promptius. Vnde fit, vt quanto similius mutando corpori mutãs fuerit, eo citius ipsum immutet & alteret. Quinetiã ab aliis omnibus in quibus versãtur & propinquat corpus quadãtenus efficitur, veluti in aëre ambiẽte fit frigido aut calido, hoc rarefieri & laxari, illo dẽsari solitum. Quæ causa est, vt cõsueta ferãt facilius, insolitis magis offendãtur. nã si caloris propinquitate aut cõsortio rarefactũ corpus frigori derepẽtè occurrat, id euestigiò altius subiẽs & sese penitius insinuãs lædit magnopere. Cuius rei causa singulorum enumeratione quibus assueuimus declarata est in lib. de cõsuetudine. Iã verò norunt omnes quod experientia notũ compertúmq; est, quódq; Hip. scribere contẽtus, eius causam ascribere neglexit. Sed & ipsi eius inueniendę ansam & occasionem dedimus. Verùm hæc satis sunt ad prioris aphorismi explicationem. Quod

ad finem ſcriptũ reperitur, vbi ad inſueta iubet faciendã eſſe certo quodam modo mutationem, id ſanitatis certius cautiúſq; tutandæ gratia eſt additum. Siquidem vniuſmodi conſuetudo omnis Græcis μονοειδὴς dicta, id eſt certa quædam & ſtata, parum tuta ſolet eſſet: quandoquidem omnium hominum vita inopinatis incertíſq; rerum caſibus ſit ſubiecta. Ne quãdo igitur inſolitis rebus & ex improuiſo incidentibus, aut occurrentibus grauiter offendamur, nihil non tentare & periclitari ſatius eſſe inquit Hipp. Quod fiet ſi non iiſdem in rebus & conſuetis ſemper immoremur & permaneamus, ſed inſolitas quoq; interdum & contrarias experiamur atque periclitemur.

L I.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, σφαλερόν· καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον. τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλὲς, καὶ ἄλλως ἢν καὶ τὶς ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

*Semel multum & repentè vel vacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere periculoſum: omne ſiquidem nimium naturæ inimicum. Paulatim v.rò quod fit, tutum, cùm aliàs, tum maximè* ab

*ab vno ad aliud facienda est mutatio.*

Quamobrem vniuersim & repentè implere, aut vacuare, calfacere aut refrigerare, aut alio quouis modo corp⁹ mouere periculo nõ vacet, ipsemet causam attulit, quũ omne nimiũ naturæ inimicũ esse diceret. Naturæ siquidem substantia in symmetria, id est certa & cõmoda elementorum proportione consistit. quam quidem symmetriam quum omne nimium corrumpat & labefactet, mirũ videri non debet si idem quoq; animantis cõstitutionem resoluat. Cõtrà verò paulatim, inquit, vel replere, vel vacuare, & cætera quæ deinceps commemorat facere, minimè periculosum, cùm alias, tum maximè vbi à re quapiam cõsueta ad alteram mutationem facere studemus. nã in pręcedente aphorismo cõsulebat etiã ad insueta transeundũ esse. In eo igitur transitu, quod vniuersim & repẽtè fit periculosum, quod verò paulatim sensímque progreditur, tutum.

L I I.

*Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.*

*Recta ratione faciẽti omnia si secũdum eam*

*minus succedat, protinus nō est ad aliud transeundum, dum modò id constet quod ab initio visum fuit.*

Non mediocris prudentiæ munus est ab iis non recedere, quæ rectè sunt visa, nec ad alia subinde remedia transire, tametsi adhuc manifesta vtilitas nulla sit secuta. Quēadmodū enim gutta in subiectam petram casitante, vix longissimo tempore in ea fit sensibile cauitatis vestigium: sic in crudis morbis & coctu difficilibus se res habet: in quibus si qs recta ratione quod facto opus est inuenerit, ab eo recedere non debet quod faciendum initio existimauit, etiam si eius vsu nihil dum manifestò effectum esse videatur.

LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων· ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπιτοπολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

*Quibus aluus est humida, iuuentam quidam agunt facilius quàm qui eandem siccā habent, sed senectute difficilius defunguntur. Ipsis siquidem senescentibus ferè resiccatur.*

Præter quàm quòd clara apertáque est huius aphorismi sentētia, etiam in eum quæ dicta esse oportuit, recordari ex eo aphorismo licet, cuius tale fuit initium,

Quibus in iuuentute aluus est humida, in senectute resiccatur.

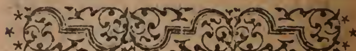
L I I I I.

Μέγεθος δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀηδές. ἐγγηρᾶσαι δὲ, δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

*Vt traducenda iuuentute liberalis & speciosa corporis magnitudo, ita senectuti grauis & paruitate deterior.*

Magnitudo corporis propriè appellatur ea dimẽsio quæ in longum, latum & profundum iustam exuperat mensuram. Iam verò magnum quoque corpus interdum appellamus, quod solùm in lõgum amplius iusto auctum est, quamuis huic longitudinis nomẽ sit proprium. Similiter quod in latum & profundum legitimam proportionem excessit, magnum quandoque corpus nominant, quum tamẽ propriè si dicatur, crassum vocari debeat. Si ergo eam corporis magnitudinẽ intelligi velit Hippo. quæ propriè dicitur, nihilò sanè ipsa senectuti fuerit minore corporis statura deterior: si verò lõgitudinem aut crassitudinem corporis significauit, hæ senescẽtibus tum grauiores, tum inutiles magis fiunt: sed ne iuuẽtuti quidẽ liberalis & speciosa corporis crassitudo. de longitudine igitur sola

verè dici poteſt, quòd in iuuentute quidé liberalis honeſtáque & viſenda res ſit, in ſenectute verò inutilis ac grauis exiſtat. incuruescit enim ſeneſcentibus, fitq; graue & moleſtum onus, quod Hipp. δύσφορον, id eſt geſtatu difficile dixit.



# GALENI IN APHORISMOS,

*Id eſt, ſelectas maximéq; ratas Hippocratis ſententias,*

COMMENTARIVS TERTIVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

Tertio hoc in aphoriſmos Hippocratis cómentario quæ ab ipſo de anni tépo ribus & ętatibus ſcripta sũt exponemus, ea potiſſimum declarantes quæcunq; in ipſis obſcuriora videbuntur, (hoc enim proprium eſt expoſitionis munus) ſingulorum tamen quę rectè dicta fuerint de monſtratione non omiſſa, quoniam hoc

quoque

quoque in commẽtariis fieri consueuit. Satis autem hoc etiam loco Lyci inconstãtiam mirari nõ queo, qui, vt ipse quidem ait, Quinti præceptoris interpretationes scribat, nec eorum quæ de temporibus & ætatibus dicta sunt demonstratiuam vllam probationẽ adiiciat, sed ad experientiam omnia & obseruationem referat: quum tamen in multorum aliorum aphorismorum explanationibus rationalem de contenta in ipsis veritate disputationem adhibeat, sola experientia non contentus. quam quidem experientiam solam ad congerendam eiusmodi commentationem satis esse non posse & Hipp. ipse ostendit, & orationis continuatione fiet manifestum.

I.



Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, καὶ ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

*Mutationes temporum* potißimum pariũt morbos, & in ipsis temporibus magnæ mutationes frigoris aut caloris, cæteráque ad proportionem his similiter.*

* *Magna & frequẽs ab aere morborum occasio.*

Permutationes temporum quidã autumant commutationes eas dici, quibus

temp

tempora viciſſim ſe excipiunt & ſequuntur, quaſi ſucceſſiones & viciſſitudines diceret. nam hyemis in ver commutatione morbi illi generantur, de quibus in ſequẽtibus ſic ipſe loquetur, Vere furores, melãcholiæ, epilepſiæ. Rurſúſque vere in æſtaté conuerſo (id quod prima fit æſtate) febres inquit, continuæ, & tertianæ, & ardentes, cæteríq; morbi quos deinceps enumerauit. Similiter de autumno & hyeme ſcripſit, inquiunt illi, qui mutationes & viciſſitudines pro eodem accipiunt. Cæterum vox potiſſimum, orationi addita hanc aphoriſmi expoſitionem non admittit. Quemadmodũ enim temporum commutationibus & viciſſitudinibus morbi quidam generantur, ſic iiſdem ſoluuntur: quod & Hip. ipſe dixit. Quare ſucceſſiones temporum morbos nihilomagis pariũt quàm ſoluunt. Alioquin quonam modo ille ſolũ ita dicere contentus nõ fuiſſet, mutationes temporum pariũt morbos, ſed potiſſimum addidiſſet? Melius itaq; fuerit propter huius vocis additionẽ per mutationes temporum intelligere eorum naturæ & temperationis alterationes. Hæ ſiquidẽ ſunt quæ maximè pariũt morbos, quum plures deinceps fuerint, aliáq; aliam exceperit

rit, quemadmodũ in Epidemiis ſcriptũ reliquit, atque hîc non ita multò pòſt eſt dicturus. Vnius verò ſolùm tẽporis alteratio morbos certè quidẽ efficit, ſed nõ præcipuè. Quãdo igitur morbi fient potiſſimum temporis vnius alteratione? quum eius ſcilicet magna cõtigerit mutatio. propterea enim dicebat, & in ipſis temporibus magnæ mutationes caloris vel frigoris, vel alterius cuiuſdã, vt humiditatis, ſiccitatis, ventorum, horúmve ſilentij & quietis. Hæc recta eſt interpretatio, aptè præſenti lectioni conueniẽs. Eſt & alia eiuſmodi lectio. Mutationes temporum pariunt morbos maximos, & in ipſis tẽporibus magnæ præſertim mutationes. quæ ſcriptura nullã obſcuritatem habet apud eos maximè qui ea quorum modò finem dicendi fecimus, intellexerunt. Sunt & aliæ quædam eiuſdem dictionis lectiones, quas facile ex iis quę diximus examinare poteris & intelligere.

I I.

Τῶν φύσιων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνας, εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

*Naturarum quædam ad æſtatem, aliæ ad hyemem benè aut malè ſe habent.*

Naturas hîc appellauit Hip. in proprio maximè & primario ſignificato, quod ex ipſa

ipſa maximè ſubſtantia naturæ ſumitur. quam quidē ſuprà dicebamus eſſe temperationem ex quatuor elemētis, humido, ſicco, calido, frigido. In opere quoq; de temperamentis demóſtratum nobis eſt vnicum & ſingulare temperamētum eſſe eucratum, omnibus perfectionis numeris abſolutum, dyſcrata verò & à perfectiſſimo illo deficientia eſſe numero octo, quatuor vnica dominãte qualitate, quatuor item alia duabus qualitatibus præpotentibus. atque vna quidem vincente, calida, frigida, ſicca, humida: duabus verò ſuperãtibus calida & ſicca, calida & humida, frigida & ſicca, frigida & humida. Ad æſtatem igitur frigidæ & humidæ naturæ optimè habent, ad hyemem calidæ & ſiccæ: Calidæ contrà & ſiccæ naturæ æſtate malè afficiuntur, frigidæ & humidæ hyeme. Atq; hæ quidem naturæ omninò ſeu vtriuſque qualitatis ratione ad dicta tēpora optimè & peſſimè ſe habent: quæ verò vtracunque qualitate iuuantur à temporibus aut offenduntur, hæ non omninò benè aut malè, ſed mediocriter afficiuntur, vt humida & calida æſtate & hyeme. æſtate nanque vt humida, hyeme vt calida melius afficitur.

III.

Τῶν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας, καὶ διαίτας.

*Morbi * alij ad alia tempora benè vel malè se habent. Et quædam ætates ad tempora alia & loca & aliud victus genus.*

** Morbi alij ad alia tempora facilius, difficiliúsve generãtur & soluuntur.*

Inordinatius hunc aphorismũ extulisse mihi videtur Hippocrates. Nam melius ita dici potuit, Morbi alij & ætates aliæ ad alia tempora & loca & victus genus benè & malè se habent. Benè itaq; se habent ad tempora morbi quod ad sui generationẽ attinet similes, quod ad solutionem contrarij. Hoc enim prius definiuimus, quũ exponeremus aphorismũ illũ cuius initiũ, Periculosè minus ægrotant. Aetates autem vt & naturæ frigidæ ad calida, calidæ ad frigida tempora benè habent, vt senum ætas ad æstatẽ, iuuenum ad hyemẽ habet melius. Eadẽ ratione à locis quoq; nõ morbi modò, sed etiam ætates afficiũtur. morbi enim calidi locis calidis magis generãtur, & minus sunt periculosi : meliúsque valent in frigidis regionibus ætates calidiores, & in aliis ad proportionẽ. Sic ad victus genus alij ad aliud benè maléve se habent tum morbi, tum ætates. Nam calidiores

ad victus rationem frigidiorem, frigidiores ad calidiorem, & ſicciores ad humidiorem humidiores ad ſicciorē benè ſe habent, & vt breuiter dicam, contrarij morbi & ætates ad contrariā victus rationem benè, ſimiles ad ſimilē malè habent, niſi ætas moderatior victui & tēpori & regioni tēperatiori cōparetur. Nam hoc ſolo modo ſimiles & ætates & naturæ à ſimilibus benè afficientur: his verò quæ immoderatius à tēperie receſſerint, contraria tum loca tum tēpora, tum victus ratio magis conferūt. Iā verò morbi omnes quū immoderationes quædā ſint, à ſimilibus, tum locis tum temporibus generantur, ſoluuntur à contrariis.

IIII.

ΕΝ τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

*In temporibus cùm eodem die modò calor modò frigus, autumnales morbi expectandi.*

Meritò ſanè. neque enim appellationes temporum, ſed temperationes cauſæ ſunt morborum. Quum igitur à ſua natura deſciſcūt, morbos quoque diuerſos parturiant eſt neceſſe.

V.

ΝΟτοι βαρυήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ

νωθροὶ, διαλυτικοὶ, ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσιν· ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

*Auster auditũ hebetat, caliginem visui obducit, caput grauat, corpori tarditatem & langorẽ conciliat. Cum itaque is increbrescit, talia inualidis accidunt. Contrà Aquilo tusses mouet, fauces exasperat, aluum indurat, vrinam supprimit, horrores excitat, lateris & pectoris dolores facit. Hoc itaque dominante, talia infirmos expectare oportet.*

*Austro hebescunt sensus omnes, languent corpora.*

*Aquilonarosus & frigidas partes lædit.*

Rei quidem certè effectũ significauit, cum diceret, Auster auditum hebetat, oculis caliginem offundit, caput grauat, torpentes & languidos efficit: causam verò indicauit, quum illud adscriberet. Quum itaq; iis increbrescit, talia laborãtes inualetudine patiuntur. Semper siquidem medicum separare & secernere oportet id quod propter externã aliquã causam non ratione morborum accidit vt certius præsagia capiat. Causam verò quamobrem auster grauiorem auditũ, & caliginosum visum efficiat difficile nõ est ex eius tẽperamento intelligere, quippè qui calida sit & humida natura. Eius-

modi enim omnia vim replẽdi capitis obtinent, quæ eadẽ ipsa causa est, vt sensuũ instrumenta humiditate multa inferciat, & capitis grauitatẽ (quã καρηβαρίαν Græci dicunt) faciat. Iã verò in principio neruorũ humefacto, voluntarios motus torpere, & veluti solutũ se & languidũ sentire hominẽ est necesse. Contrà aquilonia vt ipse inferius dicet, tẽpestate coguntur ac firmãtur corpora, & robustiora vegetioráque fiunt, expeditiora itẽ & alacriora promptioráq; ad motũ euadunt & auditu valẽtiora. Sed nũc ista non opposuit iis quæ ab austro corpori accidunt, quia hoc aphorismo sola ea quę ab vtroq; vẽto importantur incómoda persequi proposuit, vt perspecta ea & cognita habẽtes ab iis separemus quæ morborũ ratione eueniunt. Aquilonio igitur, inquit, statu fiunt* tusses propter instrumẽtorũ videlicet respirationi seruientiũ intẽperiẽ & faucium asperitatẽ inæqualitatémve. de qua loqui se ostendit, cum fauces addidit, vt subaudiremus exasperat verbum. Nã hoc quoq; pacto interdũ loqui solet. paulò post enim dicet, Autumno multi æstatis etiam morbi, quartanæ, errones, splenes. Possumus & coniũctim ista duo legere, Aquilo fauces, aluũ indurat, vt interpr

** Fiunt etiã per accidens tusses, Aquilone plenius cerebrũ constringent, & humiditatẽ ipsius in partes subiectas exprimente.*

terpretes nonnulli legendū eſſe putarūt. Na & fauces per tēpeſtatē aquiloniā euadunt duræ, quia exiccantur & refrigerātur, & aluus dura excernit: tū propter tēporis conditionē ad ſiccius vergētem toto ſicceſcēte corpore, & propterea humidiores alimenti partes auidius ad ſe trahēte, tum etiam quia diutius in corpore retenta ſuperuacanea nec permeātia tota exucta & arida reddūtur. Dyſuria prę terea, id eſt vrinæ reddēdæ difficultas accidit flante aquilone, propter frigiditatē offenſa veſica. nam exanguis eſt & frigida, & idcirco pluſquàm alię partes frigidis cauſis patens ab iis promptius afficitur. Eadē Boreæ frigiditas, thoracis etiā dolores facit, communi cū aliis partibus noxa: accedēte etiam reſpirationis læſione, quæ nō pariter pulmonem & cor attingit ob caloris in ipſis contēti copiam. Homines verò vt aquilonia cōditione inhorreſcant facit manifeſtò aëris ambientis frigida & ſicca natura.

V I.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

*Quum eſtas ſit ſimilis veri, ſudores in febribus multos expectare oportet.*

Quemadmodum paulò antè dicebat, quum eodem die modò calor, modò frigus, morbos autumnales expectare oportet, eodẽ nunc modo rursum ait, Quum æstas euadit similis veri, hoc est moderata temperie naturæ veris respondente, multi in febribus sudores expectandi. Id quod ratione fit optima. neq; enim sine aëris nos ambientis calore, & superuacanea aliqua humiditate cõtenta corporibus sudores multi manare possunt, quorum primum æstate, alterũ hyeme, neutrum autumno, vtrunq; vere fieri solet. Meritò itaq; æstas, si valde sicca sit & torrida, humiditatem contentam absumit & resoluit: si verò similis sit veri, calore quidẽ euocat ad cutim, sed præ humiditate in vaporis speciem resoluere & consumere non pôtest. Morborum itaq; crisi humiditas dum tota simul & confertim excernitur, multos sudores facit.

VII.

ΕΝ τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται. καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

*Magnis siccitatibus febres fiũt acutæ. Quòd si annus talis esse pergat, qualẽ temporis statum*

*effecerit, tales ferè morbos expectare oportet.*

Siccitatibus non multas, ſed acutas febres fieri inquit. Siquidem paulò poſt dicturus eſt, Ex anni cōſtitutionibus in vniuerſum ſiccitates aſſiduis imbribus ſalubriores, ac minus mortiferæ. Rurſum illud deinceps coniungens, inquiet, Humidiore ac pluuio cœli ſtatu plerunque morbi fiunt, & febres longæ, ídque bona ratione fit. Nā aëris ambiētis humiditas pituitoſos humores cōgerit, & nō paruā cumulat aqueæ ſuperfluitatis copiā. Siccitas verò humores quidem minuit, ſed qualitate bilioſiores reddit. Quæ cauſa eſt vt ſicciore temporis cōditione febres numero quidē pauciores gignantur quā pluuioſa, ſed hæ acutiores fiant. Quæ in aphoriſmo ſequuntur, ſunt manifeſta.

VIII.

*ΕΝ τοῖσι καθεστῶσιν καιροῖσιν ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδίδωσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται· ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.*

*Certis temporibus & ſuam tempeſtiuitatem ſeruantibus certi & tempeſtiui ac indicatu faciles morbi fiunt. Incertis autem & alienis, incertæ quoque ægrotationes fiunt, & ad indicandum difficiles.*

*Καθεστῶτας καιροὺς* (latinè ſtata, debita,

ordinata & conueniētia tempora dicere possis) appellat Hippocrates, partes anni ordinatim & tēpestiuè suam temperatio nem sort tas. Quē verò annum καθεστῶτα (Latinè, rectè atque ordine constitutum annum dicere potes, vel qui temporū vices benè cōstitutas & tempestiuè dispensatas habet) idem Hippocrates vocet, ex eius libello de aquis, aëre & locis discere licet. Si inquit, syderū ortu & occasu conuenientia hæc signa appareant, si autūno fiant pluuiæ, & hyems moderatior, neq; nimis tepens & humida, neq; frigore excedens tempus legitimum, si vere & æstate imbres fiant tempestiui, sic demū annus euadet saluberrimus. Cum itaq; audieris quem annum καθεστῶτα dicat, facilè quē ἀκατάστατον appellet potes intelligere. Quæcunque enim tempora parte aliqua non seruarint anni benè cōstituti moderationem, ea ἀκατάστατα, id est, incerta, aliena, inordinata & intempestiua nominat, & morbos qui in ipsis gignuntur similiter ἀκαταστάτους nūcupat, quos δυσκρίτους etiam, id est, κακοκρίτους vocat. vel enim cū grauibus symptomatis & periculosis Crises in talibus morbis fiūt, vel præsenti sunt exitio, vel restibili denique semine rediuiui ac reduces morbi fiunt.

IX.

ΕΝ φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν· ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

*Autumno in vniuersum morbi acutißimi & perniciosißimi: Ver autem saluberrimũ & minimè exitiosum.*

Quum anni tempora singula suam & conuenientem seruant temperationẽ, inter ea ver est saluberrimũ, vt pote quod eucratum existat & moderatũ: morbos auté acutissimos & perniciosissimos quãtum in ipsis quidé est temporibus, autumnus adfert. Siquidẽ ver magnum cœli temperiẽ habet. Autumno vero hoc imprimis mali inest, quòd eodẽ die modò calor, modò frigus dominetur: deinde æstatem excipiat, in qua humores multis adusti, quibusdã vires etiã sunt debilitatæ. Nec verò sola hac ratione morbifer autumnus, sed quia humores etiam, qui prius ad cutim mouebãtur, atq; eiusdem perspiratu digerebãtur, per autumnũ ab aëris ambientis frigore pellantur in profundum & intrò cogãtur. Atq; hæc sunt omnium hominũ cõmunia. Iis verò qui vitioso victu vtuntur auctarij vice poma accedunt, quibus abundè repleti facilè malorum humorum copiam colligunt.

X.

Τὸ φθινόπωρον τοῖς φθίνουσι κακόν.

*Autumnus tabidis nocuus.*

Autumnum aliis etiam de causis incusabat superiore aphorismo, eundē nunc vt tabidis eximiè & præcipuè nocentem rursum damnat. Iam verò vtrum eos solū tabidos appellet, qui phthoē laborāt, quibus vlceratus scilicet pulmo est, an omnes quacunque occasione colliquefactos & macilentos coniicere non possumus. Verùm vtrisque constat autumnum esse aduersum, cum siccus simul ac frigidus & inæqualis existat.

XI.

Περὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τὸ θέρος πυρετοὺς ὀξέας, καὶ ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

*Inter anni partes, si hyems sicca & aquilonia, ver pluuiosum & australe fuerit, æstate necesse est febres acutas fieri & ophthalmias & dysenterias, mulieribus præsertim & viris natura humidioribus.*

De temporum variatione & immutatione agit his aphorismis, ab aquilonia hyeme & sicca, & vere australi & pluuio

facto initio. Eiusmodi auté mutationes quanquàm paruæ exiſtũt, ſunt tamẽ præter naturã. Quare aduentãte æſtate morbos fore prædicit febres acutas, ophthalmias, dyſenterias. Atq; cauſam certè quidem cur poſt talem temporũ ſtatum eiuſmodi morbi fiant ipſe explicuit in libro de aëre, aquis, & locis, cuius ſic habet oratio: Si hyems ſicca & aquilonia, ver pluuium & auſtrinũ fuerit, vt febribus æſtas abundet eſt neceſſe, in eáq; ophthalmias ac dyſenterias fieri par eſt. Vbi enim veris imbribus & auſtro madefacta & humectata terrâ æſtatis derepẽtè æſtus interuenerit, tum à terra permadeſcente & calida, tum à ſole adurente geminari ardorem eſt neceſſe, hominũ propterea neque conſtãtibus, ſed potius laxatis vẽtribus, neque cerebro reſiccato. Neq; enim vbi ver eiuſmodi præceſſit, fieri poteſt, quin corpus & caro fundantur & colliquefiant, ſimúlq; cum omnibus acutiſſimas febres, tum maximè pituitoſis eueniãt. Mulieribus verò par eſt dyſenterias fieri & viris natura humidioribus. Atque hæc ſunt Hipp. verba ex libro de aquis, aëre, & regionibus. Nos verò pluribus vt eius oratio apertior eſſet & perfectior ef ſecim', ac imprimis illud declarauimus,

quamobrem nec hyeme ipſa dixerit nec vere eiuſmodi tempeſtatem ſortitis,morbos exiſtere,cum tamen ſecundo Epidemiων eo ipſo tempore deprauato Cranone carbũculos ortos fuiſſe prodiderit. atque eius ſic habet dictio, Cranone anthraces æſtiui, imbri largo per ardores aſſiduè deſcendente, iiq́; magis increbreſcente auſtro fiebãt. Manifeſta itaque ex eius dictis cauſa eſt,quamobrem Cranone per æſtatem carbones ſunt facti. neq; enim parum à naturali temperatione receſſerat,ſed ad talem ipſa venerat ſtatum per quem putrent facilè,quæ naturâ nacta ſunt putredini obnoxiá. Poſſunt em̃ humiditates præter modũ auctæ putrefacere,vt & ipſe dicturus eſt, Morbi pluuioſis temporibus ferè fiunt febres longæ,alui fluores, putredines. Sed iis ipſis caliditates magis putrefacere poſſunt. Ambabus verò ſimul coniunctis,nec minus quàm Cranone vehementibus & immoderatis,tẽpus alterũ corpus vt offendatur non expectat,ſed in priore grauiſſimè lędatur eſt neceſſe. Ac per hyemem ſiccam & aquiloniã corpora moleſtiis iis afficiũtur,quas ipſe prius retulit his verbis,Aquilo tuſſes mouet, fauces exaſperat,aluum durat,vrinam ſupprimit,horrores

rores excitat, lateris & pectoris dolores facit:non tamen propterea effatu dignus morbus gignetur.nam alioqui ficciores tempestates sunt salubriores. In vniuersum enim, inquit, ficcitates perpetuis imbribus salubriores, & minus mortiferæ. Hyems itaq; illa aquilonia & ficca homines tussi, alui retentione, dysuria, & dolore partium pectoralium ὀρθοστάδην vexabit, (id est non tam malè habebit vt lecto teneâtur,aut solitas actiones intermittere cogantur) non tamẽ febres aut dysenterias aut simile quidpiam est effectura. Sed cur ne vere quidẽ pluuioso & australi morbi grassantur?quia præ cessit hyems multũ frigida & ficca. ipse verò dixerat non solùm spectandas esse præsentes tempestates,sed etiam ex quibus & in quæ tempora mutationes fiant consyderandũ. Corpus itaque prius per hyemem ficcam & aquiloniã reficcatum tãtum abest, vt à vernis pluuiis quicquã patiatur,vt aliquid etiam iuuetur, ad naturalẽ quadamtenus rediẽs mediocritatem. Si verò totum ver humidũ fuerit, ad aliam corpus & contrariam ei quam prius ficcam habebat,conditionem redigetur,in medio positam symmetriam, id est mediocritatem superãs.Quare paratum

tum ipſum ad offenſionē æſtas excipiet, vt pote terra adhuc humecta, atq; ob id ſuffocantem æſtum & grauem efficiente, Eteſiis nimirum nondum flare ſolitis. nā ij poſterius & poſt Caniculam flare incipiunt. Quare totum illud tempus mediū febres habebit acutas, propter caliditatē & humiditatem in corpore humoribus putreſcentibus, ophthalmias item & dyſenterias pro partium habilitate facilè offenſionem admittentium. Aliæ enim aliis pro corporū temperatione ſunt ad patiendum faciliores aut difficiliores. Nā ophthalmiæ omnibus ferè ſunt moleſtæ capite repleto, niſi quibus oculi adſunt præualidi. Dyſenteriæ verò, vt & ipſe dixit, eos torquent qui natura ſunt humidiore, & mulieres. hæ ſiquidem viris ſunt humidiores. Si totam igitur tempeſtatē damnamus tanquam noſtra putrefacientem corpora, conſtat vtique maiorem in corporibus humidis fore putredinem. ſiquidem hoc ipſum quod in corporibus caloris vi putreſcit, humiditas eſt cuiuſdam materiæ vicem obtinens. Ambientis verò aëris humiditas, quia humores in corpore redundātes deſiccari prohibet, ea ratione adiuuat vim putrefacientem. Nihil igitur mirum ſi talibus tempeſtatibus

bus naturæ humidiores iniuriæ magis pateant: propterea dicebat febres pituitosis magis obuenire. talibus ſiquidem eſſe humidioribus eſt neceſſe. Manente igitur putredine in corpore febres fiunt: ſi eadem per ventrẽ vacuetur, dyſenteriæ. Atque hæc mala per totam erunt æſtatem, niſi circa Caniculæ ortum aliqua fiat mutatio, de qua ipſe in lib. de aquis, aëre, & locis egit, ſtatim poſt eam dictionem cõſequenter, quam ſuprà poſuit, cuius ea fuit clauſula: Et dyſenterias mulieribus par eſt accidere, & viris natura humidioribus. nam orationem continuans deinceps ſcribit in hunc modum, Et ſiquidem ſuperuenerit circa Caniculæ ortum aqua & tempeſtas, & Eteſiæ flauerint, ſpes eſt eiuſmodi quieturos morbos, atq; autumnum ſalubrem fore. Alioqui mortis periculũ imminet pueris & mulieribus, non etiam ſenibus: atque verendum ne qui euaſerint, in quartanam tandem incidant, quæ in aquam inter cutem terminetur. Verùm de iis quæ præterea dixit de aëre, aquis & locis, quũ eum librũ interpretabimur, diligentius diſputabimus. De iis verò quę ad præſentis aphoriſmi explicationem pertinent, ſatis multa diximus, excepta dictione

vna,

vna, Necesse, quam nō solo hoc aphorismo addidit, sed etiā libro de aëre, aquis & locis, per eam scilicet significās quòd rei natura fisus, non obseruatione aliqua hæc literis prodiderit. Quoties namque ipsum par esset vidisse talem temporum tempestatem, & quot in locis, num bis, térve quatérve? sed ne si sæpius quidē vidisse dixeris, iam queas ita semper fore pronūtiare. quemadmodum nec si medicamēto aliquo videris sex aut septē purgatos homines, iam dicere certò possis omnes posthac similiter purgandos esse. Quare pro manifesto relinquitur quòd rei naturam, non obseruationem aliquā secutus Hipp. ita scripserit, Necesse est æstate febres acutas fieri & ophthalmias & dysenterias.

XII.

ΗΝ δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος καὶ εὔδιος γίνηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ἦσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν· αἳ δ' ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται. τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως ἀπολλύντες.

*Contrà verò si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, Ver siccum & aquiloniū, mulieres quibus partus in ver incidit quauis occasione abortiunt: aut si pariāt, tam infirmos & morbosos partus edunt, vt vel statim ipsi intereant, vel tenues & valetudinarij viuant. Cæteris dysenteriæ & ophthalmiæ siccæ fiunt, & senibus catarrhi perniciem breui allaturi.* *

In duobus tēporibus superiore aphorismo comprehensis crasis, id est qualitatum permistio vice versa se habet atque in duobus præsentibus tēporibus. Qualis enim illic hyems erat, tale nunc ver est, & quale illic ver, talis nūc hyems. Atque in illis nō fuisse necessariū vere morbos vehemētes existere abūdè diximus: nunc verò quòd hyeme humida & calida, vere frigido & sicco necessarium sit in ipso vere homines ægrotare demōstrandum esse videtur. Primùm mulieres quibus tempus pariendi in ver incurrit, quacūque occasione abortiunt. Corpora siquidem per hyemem ἔνδιον, hoc est tepidam & clementē humida & mollia & rara facta, intrò facilè ad intimas vsque sui partes ambiētis aëris verni frigiditatem admittunt. Quò fit vt partus qui longo iam tempore aëris tepori & clementiæ assueuerāt, vehemētius à frigore perculsi,

bona

bona ratione alij in ipso vtero iam mortui deprehendãtur, alij in ipso partu moriantur. qui verò viui in lucem editi fuerint, non ferentes repentinam in contrarium mutationem, vel breui posteà tempore è vita decedãt, vel tenues & morbosi ægrè vitam trahant. Cæteris deinde pituitosis & mulierib⁹ dysenterias fieri inquit, pituita nimirum à capite in ventrẽ defluente. Hunc siquidem humorẽ dicto cœli statu cumulari par est, repleto scilicet per hyemem, & circa veris initium repentè refrigerato capite. quandoquidem cerebrum facilè pituitosa generet excrementa, cum refrigeratũ subigendo non est & perdomãdo alimẽto. Sed & hoc pituitæ generationi accedit, vt quæ à vehementi frigiditate fit euadat acida: & quæ à calore caput replente, salsa. sicut & quæ propter exiguam fit frigiditatẽ, nullam ad gustũ manifestam qualitatem aut certè paucam dulcedinem prę se ferat. Quę itaq; ob præsentem aëris statum pituita fit, propter hyemis calorẽ salsa euadet. qua occasione maximè dysenterias generabit, quũ mordens diutius & radens intestinũ labefactauerit & malè affecerit. nam quum propter lentorem in transitu per intestina hæreat & cesset, sempérque

sua

sua qualitate aliquid abradat deterátq;, dysenteriam meritò efficit. Calidis verò naturâ & biliosis hominibus ait Hippoc. ipse ophthalmias siccas accidere. Sic autem eas vocat quæ citra materiæ effluxũ fiunt. Calidis siquidem naturis & siccis, sicca & frigida tempestate calidã & humidam excipiente tales ophthalmias fieri rationi est consentaneum. Caput enim prius per calidam & humidã temporis conditionem repletum est, frigus verò superueniens velut manu quapiã extrinsecus apprehenso & cõpresso veluti spongia cerebro contentã humiditatem exprimit: quæ delata aliàs ad alium locũ iniuriæ opportunũ & àd patiendum facilem varios cõcitat morbos: quo modo iis qui infirmos naturâ & debiles oculos habẽt ophthalmiæ fiũt, ex quibus propter aëris frigiditatem superficiem densantis foras nihil effluere potest. Iam verò quòd hæc omnia Hipp. quæ diximus ad causas referat antedictas liquet ex iis quæ lib. de aquis, aëre, & regionibus scripsit: cui⁹ ita habet oratio, Pituitosis itaque & mulieribus par est dysenterias accidere ꝓpter naturæ humiditatẽ pituita à cerebro defluẽte: Biliosis autem siccas ophthalmias ob carnis caliditatẽ & siccit

taté. Similiter & illud quod in fine aphorismi scribitur, Et senibus catarrhi perniciē breui allaturi, ipse eodē libro his verbis scriptū reliquit, Valde autē senib9 tales, ppter venarū raritatē & attenuationem catarrhi fiunt, vt repētè ex iis nonnulli intereāt, aliis pars dextera sinistráve resoluta stupeat. qbus verbis Hip. non illos valde cōsuetos catarrhos appellatos, q ex capite per arteriā asperā in pulmonem fiunt, significare videtur, sed eas fluxiones omnes quę ex capite per venas in partes feruntur subiectas. Vnde illud, Breui perniciem allaturi rectè adiectū esse videtur, qa fluxiones eiusmodi subita crisi terminātur, cum alij catarrhi longiore durent tempore. Nonnulli tamen interpretes eos ipsos catarrhos intelligi volūt qui ex capite per fauces & arteriā in pulmonē fiunt. itaque orationē hanc cum negandi particula efferūt hoc modo, Et Senibus catarrhi, qui celeriter nō interimant. ídq; rectè ipsi dicūt. Siquidē frigidæ in senibus fluxiones propter ætatem coctionem non recipiunt. Verùm in quibusdam exemplaribus scriptum est, breui perniciem allaturi, quandoquidē in lib. de aquis, aëre & regionibus dixerit, Vt repentè ex iis nonnulli intereant.

XIII.

ΗΝ δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον: κεφαλαλγίαι ἰσχυραὶ ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

*Aestate verò sicca & aquilonia, Autumno pluuioso & australi, vehemētes capitis dolores in hyemem, & tusses, & raucitates, & grauedines, nonnullis etiam tabes expectandæ.*

Eandem crasim nūc æstati & autumno tribuit, quam hyemi & veri attribuerat paulo suprà, quum diceret, Si hyems sicca & aquilonia fuerit, ver pluuium & australe. Quinetiā eo loco propter hūc temporum statum febres acutas æstate futuras dixit, ophthalmias item & dysenterias, sic nunc capitis dolores (cephalalgias Græci vocant) tusses, raucitates & destillationes hyeme expectandas esse dicit. Sed neque illic ascripsit æstatis conditionem, neq; hîc hyemis: quippe qui naturalem vtrumque tempus temperationem seruare vellet. Nam si præter alia tempora, in his etiam diuersa quædam aëris fiat intemperies, propterea quiddam etiam aliud ad dictos morbos accedet, quod eius intēpestatis sit propriū. Verùm in eo cœli sta-

tu quo hyemem ſiccam & aquiloniam, ver pluuium & auſtrale eſſe dixit, morborum qui hyeme fieri deberent cauſas explicuit in libro de aëre,aquis & regionibus : ſed in præſenti ſtatu de ipſis nihil eo libro dixit. Statim eñ poſt illas duas tempeſtates ſuprà ſcriptas, vnam qua hyemem borealem ſimul & ſiccam, ver pluuium & auſtrale eſſe ſtatuit:alteram, in qua vice verſa hyems pluuioſa eſſet & auſtralis,ver ſiccum & aquilonium,hanc iſtis conſequenter ordine tertiam à naturali ſtatu temporum declinationem, de qua ꝓpoſito agitur aphoriſmo, eo libro nõ adſcripſit, ſed huius loco aliam ſubiũxit,quæ talis eſt, Si verò æſtas pluuioſa fuerit & auſtrina, ſimiliſque ſequatur autumnus, morbis abundare hyemem eſt neceſſe. poſtquã deinceps alias quaſdam ſcripſit,ſed ne eas quidem præſenti ſimiliter. De quibus omnibus ipſi agemus, quum in eum librum cõmentabimur. In præſentia de propoſita ab ipſo Hipp.inter aphoriſmos tempeſtate dicamus,diſputationis eodem ſumpto initio quod paulò ante fecimus.Veriſimile eñ eſt Hippo.ipſum naturalem hyemi temperationem retinere,id eſt humidam & frigidam eatenus hyemẽ facere, quatenus

nus vtraque qualitas temperatis orbis terrarum partibus conuenit. de quibus moderatis mundi tractibus ipsum verba facere memoria tenendũ est, vt ipse paulò pòst quum eorum nominatim faciam mentionem dicturus sum. Seruante itaque suam naturam hyeme, in ea nullus magnus morbus ortũ est habiturus, sed solæ cephalalgiæ & tusses, & raucitates & grauedines erunt molestæ, quæ pleni capitis sunt symptomata. Quòd si fortè, vt antè dicebam, imbres austrini vtrumque tempus tum æstiuũ, tum autumnale habuissent, in ipsa etiam fortasse ęstate, sin minus, autumno certè frequẽtes omnino fuissent tempestatis humidæ & australis proprij & familiares morbi. Nunc quoniam æstatem siccam & aquiloniam præcessisse, & autumnũ humidum & australem sequutũ fuisse ponitur, rationi profectò consentaneum est nõ solùm protinus neminem ægrotare cœpisse, sed siccitatis etiam æstiuæ immoderatioris remedium nõ paruum fuisse autumni tempestatem humidam. Verũtamẽ quia totus autũnus talis secutus est, atq; idcirco iis qui humidiore sunt natura caput præter modum repletum fuit, vt in proximam hyemem dicti morbi incurrant est necess

se, quinetiam ex ipsis tabidi euadant qui tabi erãt obnoxij, quales tum qui stricto angustóque sunt pectore, tum quibus à capite in pulmonem fluxio defertur. His ergo tabes cõciliabitur, aliis autem nullus grauis morbus, sed tusses, raucitates & eiusmodi alia symptomata erũt molesta, quæ fiunt dum hyems repleta per austrinos imbres capita excipit. quæ deinde ipsa in quibusdam hoc solũ efficit, vt in capite permanens excrementum ipsi sit *doloris causa. Siquidem nulla corporis parte plenitudinẽ vllam hyems digerit aut discutit: In aliis verò auctor est vt vehementius coacto & constricto capite expressum excrementum in *partes ferantur capite inferiores. Atque hæc velut capitis purgatio est & vacuatio. Sed in quibus prę copia grauatum prius & debilitatum caput hyemis frigus ferre nõ potuit, in iis iam per intemperiem refrigeratum *maiorum partibus inferioribus fluxionum causa existit.

*Causa cephalalgiæ in hyeme.*

*Raucitatis & grauedinis.*

*Tabis.*

XIIII.

ΗΝ δὲ βόῤῥον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσι ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον, τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

Aquil

*Aquilonio verò & sicco autũno, hominibus natura humidis & mulieribus cõmoditas parabitur. Alios ophthalmiæ siccæ, & febres partim acutæ partim * longæ, quosdam etiã melancholiæ malè habebunt.*

Orationem hanc integrum aphorismum non esse, sed vnius aphorismi partem alteram, cuius priorem explicandi modò finem fecimus omnibus est manifestum. Qualis enim superiore aphorismo æstas esse ponebatur, talis vtriq; orationi cõmuniter manet, sed prior autumnũ illic pluuium & australem faciebat, & posterior nunc proposita eũdẽ ἄνυδρον id est siccum & aquiloniũ esse dicit. Nihil enim refert siue ξηρὸν id est siccũ, siue αὐχμηρὸν id est squalidum, siue ἄνυδρον id est pluuiarum expertem dixeris. Si itaque tempus vtrũque & æstiuũ & autumnale squalidum fuerit & siccum, naturæ humidæ nõ modo nihil quicquã offendentur ab eiusmodi tempestate, sed aliquam etiam vtilitatem capient. Cuius causam Hipp. ipse in lib. de aëre, aquis & regionibus aperuit his verbis, Pituitosos hæc omnia iuuant. Desiccãtur enim, atque ad hyemẽ præ nimia humiditate minimè liquescentes & defluentes, sed exiccati perueniũt. Reliquos verò, q tali non

** Loco μακρὰς in Græco exemplari reponẽdũ μακραὶ, vt Celsus legisse videtur: quã lectionem cõprobat locus citatus ex lib. de aëre, aquis & reg.*

ſunt natura præditi, ophthalmiæ ſiccę, & acutæ & diuturnæ febres; & quoſdã melancholiæ etiam comitãtur. Quorum af fectuum gignendorũ cauſam eodẽ ipſe libro ſuprà ſcripto expoſuit his verbis, Bilioſis verò hęc tẽpeſtas eſt infeſtiſſima. Nimis enim exiccãtur, atque ſiccæ ipſis ophthalmiæ ſuperueniunt & febres tum acutæ tum diuturnæ, quibuſdã etiã bilis atra. Deinde orationem continuans ait, Bilis nãque quicquid humidiſſimum eſt & aquoſiſſimũ deſiccatur & conſumitur, quod craſſiſſimũ & acerrimum relinquitur: quod in ſanguine quoq; eadẽ fit ratione. Qua ex re ipſis dicti fiũt morbi. Atque hæc ſatis de propoſitis tempeſtatibus. Quamobrem autẽ Hip. harum meminerit ſolùm, quum & aliæ ſint multæ, dicere non habeo neceſſe. Malo viam & rationem aperire, quã ſi ſequaris, tempeſtates oẽs permiſte implicare & committere poſſis. Atq; method⁹ ea talis eſt, A ſimplicibus aëris nos circunſtantis intempeſtatibus tanquã ab elementis incipiendum: quarum in paruas, maximas & mediocres diuiſione facta, de vnaquaque poſteà in ſingulis temporibus dicendum quos ſecundũ ſuam quæque naturã morbos ſit generatura. Quo facto, inter

ſe

ſe duorum deinceps temporum intẽperies cõmiſcere oportet,quemadmodum nunc Hipp. facere eſt aggreſſus. Quibus commemoratis omnibus poſtea trium deinceps temporum omnes cum omnibus implicãdæ intemperies, atque ita demum deinceps quatuor etiã temporum copulandæ dyſcraſię. Sic enim perfecta abſolutáque & integra exercitatio euadet. De quibus intempeſtatum cõplexibus ipſi fortè aliquando ſi plus otij nacti fuerimus,ex profeſſo ſcripturi ſumus. In præſentia ſatis erit illud ſolùm dixiſſe, valde paucas Hipp.intempeſtatum complexiones proſequutum fuiſſe, vt exemplum potius quám pars quædã iuſta totius doctrinæ quę de his tradi poteſt,videri debeãt. Atq; de his plura dicturi ſumus quum librum de aëre,aquis & regionibus, & Epidemiωn primum interpretabimur. Iã verò ſi quod paulò ſuprà dicere sũ pollicitus ſuperioribus attexuero, plura de his commentandi finem faciam. Tẽpeſtates enim omnes de quibus agit Hipp. in temperatis mundi regionibus fieri intelligere nos oportet,exceptis iis Thraciæ locis quæ remotiora ſunt à mari.ea enim pluſquàm par eſt humida ſunt & frigida: quẽadmodũ Aegyptus & Li-

bya regiones iusto calidiores sunt & sicciores, dēpris earū tractibus illis qui ad mare sunt siti. Nam frigidis regionibus, qualis Thracia & Pontus, quia humiliores sunt oræ maritimæ, ideò temperamē to sunt calidiores. Calidis verò, qualis Aegyptus & Libya, quoniā per æstatem ventis ab Arcto perflata loca maritima refrigerātur, idcirco minus calent, quàm quæ à mari continentē versus recesserūt. Exactè verò tēperata & totius orbis media zona per Cnidum & Coum insulas, & loca ea porrigitur, quæ ab his nō lōgè ad Arctum Notúmve versus recesserunt. Intelligere autē te oportet & cogitatione cōprehendere rectam quādā lineam per quę dixi loca ad ortū & occasum versus perductam, quæ nihil aliud est quàm temperata illa zona appellata. quam rē exactius ab hominibus talium peritis discere poteris. Astrologi nonnulli non zonas sed parallelas appellant, id est perpetuo ductu æquè inter se distantes lineas, quę in terra ab ortu ad occasum vsq; ductę habitationū similitudines designant. Atque de his maximè locis Hipp. sermo est habitus. Temporum autē ordo, vt & ipse passim libris Epidemiωn indicauit & præstantissimi scripserunt Astrologi,

talis eſt. Vergiliarum ortus æſtatis eſt ini tium: poſt quas Caniculæ ortus Operam appellatam, id eſt pomorũ ſeu fructuum cortice molliore generationem inchoat. quam ipſam eſſe volunt alteram æſtatis partem. Poſt eam Arcturus ſuo ortu Au tumno dat initium. Deinde Vergilia- rum occaſus hyemi facit principium. quã excipiens æquinoctium veri initium im- pertit.

X V.

Τῶν δὲ καταστάσιων τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβριῶν εἰσιν ὑγιει- νότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες.

*Ex tempeſtatibus anni in vniuerſum ſiccita tes aßiduis imbribus ſalubriores & minus mor tiferæ.*

Quòd hic aphoriſmus, quem nunc ex- plicandum ſuſcepimus inter eos primus ſcribi debuerit, in quibus de ſtatu tem- porũ agitur, tum ipſa rerum commenta- tione didicimus quũ ipſo ad ſuperiorum aphoriſmorum probationẽ indiguimus, tum neceſſitate etiam ad id nos cogente ſumus edocti. Siquidem & natura & do ctrina prius eſt ſimplex compoſito. Ita- q; ſecundum illum aphoriſmum ſtatim, cuius initium, Auſter auditum & viſum hebetat, caput grauat, corpora pigra tar

dáque & languida efficit, ordine primum locabimus eum qui ita incipit, Tempestates quotidianæ siquidẽ Boreales fuerint, cogunt corpora. Secundum verò statuemus eum qui nunc propositus est. In quo Hippoc. inter omnes tempestates anni siccitates perpetuis præfert imbribus, ídq; meritò facit. Siquidem per siccitates superuacanea digeruntur, quæ imbribus in corpore collecta putrescunt, nisi quis ipsa quotidie congesta quotidianis expurget & discutiat exercitationibus. Neque enim ea pro magna vacuatione habenda est excremẽtorum vaporatio, quæ balneorum cõsuetudine perficitur, sed ferè quæ in cute hærẽt solùm vacuat: quæ verò in profundo sunt carni & solidioribus partibus interiecta & sparsa, non satis abundè per balneas vacuantur. Sed nec si medicamentis purgantibus quotidianorum excrementorũ procureturvacuatio, apta commodáque fuerit, quippè quæ magnopere egẽtibus & magnis temporum interuallis vtenda veniat. Adhæc superuacaneorũ quæ quotidie in corpore generãtur vacuatio minor est, quàm pro purgantis medicamenti efficacitate & viribus. Quòd si veritus quispiam ne multa in corpore excremẽ

ta cumulentur, purgationẽ bis aut certè semel in mẽse adhibeat, is præterquàm quòd in malam consuetudinem corpus adducet, etiam ipsum labefactabit, deteriúsque reddet. Porrò alimẽti excrementum quoddam est velut serosum & humidum, quod ipsi distribuendo vehiculi vice est admistum: alterum est velut fuliginosum quiddam residuum in cibariis permultis peioribꝰ presertim: quod subactionẽ naturæ & coctionem effugiens, nec assimilari alendo corpori nec agglutinari potuit. Quæ omnia quotidie quũ vacuari desiderẽt, siccis potius quàm humidis tempestatibus vacuari possunt. Atque propterea Hippoc. illas salubriores esse pronunciauit.

X V I.

*Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται πυρετοί τε μακροί, καὶ κοιλίης ῥύσιες, καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ κυνάγχαι· ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι, φθινώδεες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι, καὶ δυσεντερίαι.*

*Aßiduis imbribus morbi ferè fiunt, febres longæ, fluxiones alui, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ, anginæ. Siccitatibus autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, vrinæ & intestinorum difficultates.*

Mirum

Mirum videri non debet si febres longæ humiditatis consequãtur multitudinem. siquidem ægroti ad solutionẽ morborum coctione egent,& plures humiditates nonnisi longo tempore concoqui possunt. Huc accedit quòd pluuiarũ assiduitate frigidiores fiunt & humidiores humores, sicut rursum siccitatibus biliosiores. Quare hac quoque ratione febres pluuiosis temporibus diuturniores,contráq; siccitatibꝰ acutiores euadũt. Quòd autẽ alui fluxiones meritò imbriũ abundantia fiant, ex ipsa per aluũ humorum expurgata redundantia fit perspicuum: quemadmodum & quòd putredines. siquidem manifestò cernũtur sicca humidis minus esse putredini obnoxia. Constat etiã apoplexiam & epilepsiam morbos esse pituitosos. Angina autem fit interdum ipsa superuacaneorum copia in fauces regesta. fit etiam magna ex parte fluxionibus à capite in faucibꝰ impactis & firmatis. Manifestum porrò quod & à nobis sæpè dictum est, cum fluxiones alias tum maximè eas quæ ruunt ex capite, ꝑ multos & assiduos imbres fieri plurimùm. Cõtrà morbos ait tabificos per siccitates multũ fieri,& ophthalmias, & articulorum dolores,ac vrinæ & intestinorum

norum difficultates: de iis mihi quidem non satis distinctè & definitè pronunciare & statuere visus. Morbi enim tabifici duas has tempestates cõsequuntur, tum summè frigidam qua vas aliquod instrumentorũ respirationi seruientium rumpatur, tum calidam humiditate adiũcta, qua caput repletũ ad pulmonem fluxiones ablegat. Siccam verò tempestatem, quantũ in calore est & frigore naturaliter habentem, quiduis potius morborũ quàm tabes comitabitur. Vnde coacti sunt nonnulli adiectiuum nomen tabifici referre ad oculorum vitium, quod in dictione proximè sequitur, vt oratio esset eiusmodi: Siccitatibus autem immoderatis tabificæ ophthalmiæ fiũt, hoc est quæ in tabem oculorum desinant. vnde oculi destituti alimento exucci fiunt, & plus quàm eorũ naturæ conueniat exiccantur, eorúmq; redditur pupilla angustior, consumpto scilicet & desiccato humore proprio. à quo quidẽ mediocriter distenta, in naturali modo retinebatur, magis verò quàm ratio postulat ampliata, in vitiosam & improbandã extẽdebatur latitudinẽ. Quòd si ipsas per se dici ophthalmias intelligamus, ipsis addendum siccas. Quamobrem verò siccæ per

squalores

squalores immoderatos ophthalmiæ fiāt, causam nō ita multò antè explicauimus. Iā verò à fluxione morbi articulares, siccitatibus immodicis fieri omninò nō possunt. nā qui humorū quandā consequuntur acrimoniam, si immoderatus quoque calor accesserit, tum demum fient solùm. Quasnam igitur arthritides siccitatibus fieri dixerit Hip. inuestigandum. Si enim tantus fuerit squalor vt articularem humorem exiccet & consumat, motus profectò præ siccitate difficultatem, & verò etiam dolorē fortè fecerit, nunquam tamen affectionē arthritim appellatam cōmiserit, nisi quis omnem articulorum dolorē ita vocitare velit: quanquam ipse Epidemiωn secundo eos qui Aeni per annonæ caritatem leguminibus vesci coacti in crurum debilitatem inciderāt & propter eruorū esum genuum dolores patiebātur, nō arthriticos, sed γονυαλγᾶς, id est ab genibus dolentes appellauit. Dicat etiam fortasse quispiam non vnius articuli dolorē, sed multorum arthritim nominari. atq; eo certè modo τοὺς γονυαλγᾶς, id est ex genuū dolore causarios, nondū arthriticos appellandos esse. Atq; hæc de arthritide in quæstionē & dubium hactenus reuocasse, sit

ſe, ſit ſatis. Deinceps dicamus de vrinæ difficultate. neque enim hęc ſiccitates abſolutè ſequitur, niſi tribus additis & explicatis conditionibus. quarum prima ſiccitas eſt immoderata, altera eadē eſt immodica ſiccitas quæ caliditatem, vel frigiditatem (quæ tertia eſt diſtinctio) habeat coniunctam. quarum Hipp. non meminit. Si cuipiam tamē placeat omnium anni tempeſtatum naturam inquirere, ſic ipſi erit faciendū. Erit autē manifeſtior oratio ſi à propoſitæ quęſtionis exemplo non recedamus. Squalor enim immodicus aliam in temperatis naturis, aliam in ſiccis, & aliam in humidis affectionē in corpore relinquit. Sic etiā in calidis & frigidis, diuerſam in vtraque efficit affectionem. Et coniugatis ſimplicibus intemperaturis, aliam cum calida & ſicca communicat, diuerſam ab ea quā frigidę & ſiccę impertit. Similiter in reliquis duabus fit coniugationibus. Et quemadmodū ſimplicem aëris intemperiē retinētes modo dicebamus, pro quaq; natura propriam quandam affectionē efficere: ſic compoſitam ſuppoſitantes ſecundum ſingulas rurſum naturas conſyderare poterimus affectiones ab ea corporibus infligendas. Fuerit autem compoſita ambientis aëris

ſicca tempeſtas, quæ vel frigiditatem vel caliditatem habuerit admiſtã. quanquã videri poteſt vel ſimplex quodam modo compoſita eſſe. miſcebatur enim aëris ſicca hæc intempeſtas cũ tempeſtate temperata inter exceſſum vtrunq; tam eũ qui in calore eſt, quã eũ qui in frigore reperitur media. Verũ quando tradendis doctrinis habetur pro cõfeſſo ſimplices eas intemperies eſſe, quæ qualitate vna à naturali ſtatu recedant, non ſimplices, quæ pluribus, meritò aëris ſi oppoſitione ea quæ ſicci eſt cum humido intemperatus, & ea quæ calidi eſt cum frigido temperatus fuerit, dicemus ſimplicem eſſe intemperiem. Nobis verò ita ſpeculantibus omnia & perſcrutantibus, nõ dubiũ quin oratio tam ea quæ de tempeſtatibus eſt, quàm quæ nũc de veſica habebatur, multò ſit longior euaſura. Stranguria enim, id eſt vrinæ incontinentia, vel vrinæ difficultas, quòd guttatim & ægrè vrina reddatur, fit tũ propter vrinæ ipſius acrimoniam, tum propter imbecillitatem virtutis retẽtricis veſicę. quę imbecillitas rurſum fit propter immodicã quampiã intemperiem. Cum verò immoderationes octo habeantur, harũ vnaquaq; poterit imbecilla veſica fieri, atque idcircò eam

ſtrang

ſtranguria comitari. Quinetiã vrinæ acrimonia & mordacitas ab intẽperie fit aliqua, pręcipuè verò à caloris, deĩde à caloris & humiditatis ſimul, & tertiò à ſiccitatis exceſſu. Strãguria igitur his etiã de cauſis fiet, pręter veſicæ proprios & peculiares affectus, *quos ſymptomatis ratione ſtranguria cõſequitur, veluti quũ propter vlcus, aut eryſipelas aut abſceſſum in ea factum, aut inflãmationẽ aut eiuſmodi aliquẽ affectũ in ſtranguriã inciderit: neq; enim de his in pręſentia agimus, ſed de iis ſolùm quæ ab aëris proficiſcũtur tẽperatione, quemadmodum nec de iis quę propter vitioſum & improbabilẽ victũ accidunt. Quæ de vrinę difficultate ſunt dicta, eadẽ mihi de dyſenteria quoque dicta eſſe intellige, de qua neq; ipſe cum Hip. cõſentio, neq; enim dyſenteria abſolutè ſiccitates ſequetur, niſi diſtinctè explices, primùm ſiccitatis extremum exceſſum, deinde aëris in calore & frigore mutationem, poſtremò naturas etiã affectorum corporum cõſyderes. De Hippocrate verò addubitare, & mirari quòd tãtam artem quã primus inchoauit & informauit, vniuerſam non excoluerit & perfecerit, nõ pariter ęquũ fuerit, atq; de Diocle primùm, deinde ſecũdum ipſum

*Symptomatica ſtranguria.*

de Mneſitheo quoq;, & aliis poſteà multis medicis qui veris Hippo.viis inſiſtentes multa ſibi particulatim expoliẽda & cõficienda propoſuerunt. Quũ enim ipſi deberent, ſi quid aliud maximè, de tẽporibus anni diſputationem, quemadmodũ nuper inſtitui, articulatè explicare, & abſolutam perfectámq; reddere, prætermiſerunt omninò atq; neglexerunt. Sed nos id ipſum alio opere integro his priuatim dicato præſtare conabimur, ſi quę in manibus habemus prius abſoluta fuerint.

XVII.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα συνιστᾶσι, καὶ εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα ἄλγημα ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν· αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καὶ καρηβαρίας ποιέουσιν, καὶ ἰλίγγους ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι, καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

*Quotidianæ tempeſtates, Aquiloniæ cogũt corpora firmántque, mobiliora itẽ expeditioráq; & coloratiora & auditu valẽtiora reddunt, aluum ſiccant, oculos mordent, & ſi pectus dolor aliquis prius habuerit, exaſperant. Contrà auſtrinæ eadem ſoluunt & humectant, auditũ*

*hebetant,*

*hebetant, caput grauant, vertiginem oculis, tarditatem & langorem corporibus adferunt, aluum humectant.*

Boreas ventus ſiccus & frigidus ex corpore excrementa omnia abſumit, atq; in ſtrumẽtis ſubſtantiæ denſatione à ſe conſtrictis & coactis robur ingenerat. Propterea enim inquit, perfectius ſuas functiones & munia obeunt tam naturales quàm animales facultates. Cũ enim corpora dixit mobiliora & expeditiora fieri, animales, cũ coloratiora, naturales actiones oſtendit, quarũ vtriuſq; commu nis eſt eutonia, id eſt firmamentum & robur inſtrumentis additũ. Manifeſtũ etiã eſt, vnico auditus ſenſu velut exẽpli gratia propoſito, idẽ quoq; de reliquis ſenſibus intelligẽdum indicauiſſe. Atq; hæc in Borealibus tẽpeſtatibus inſunt bona, quibus ij maximè fruuntur qui ſalubritate corporũ ſunt præditi, præſertim ſi humidiores fuerint. Adſunt tamen ſua his etiam tempeſtatibus parua quædam mala, minimèq; iis quæ auſter inuehit ſimilia. Quis enim inficias eat iſta pro paruis habenda, aluum ſiſti, oculos pungi, inueteratos pectoris dolores irritari? ſed horũ paruitatẽ apertius intelliges, ſi ea cũ auſtrinis tẽpeſtatibus cõtuleris. quas ait

soluere & eneruare corpora, rē profectò ad omnem tum vitalem tum animātem functionem maximo malo futuram. nec paruum etiam capitis grauitas & auditus hebes malum. Quid de vertigine dicam, proxima epilepsiæ & apoplexiæ affectione? Ea enim scotodinia quędam est, id est tenebrosa obuersatio qua circumagi videntur omnia: quę fit dum crassus spiritus humore permistus mouetur in capite. Vnde & ipsa epilepsiam & apoplexiam *præcedit. Dyscinesiam quoq;, id est motus peruersitatem (quam palpitationem interpretātur nōnulli) oculis & vniuerso corpori cōciliari dicit: quæ & ipsa praua sunt symptomata. Id solùm ipsis moderati adest, quòd aluū humidiorē efficiant, quod & alia omnia cum propter caliditatem, tum maximè propter humiditatem præstare possunt. Initio autem orationis quod scriptū reperitur, præstitisset cōmutato ordine legi, vt primo loco humectant, secundo soluunt legeretur, atq; deinceps alia eo quo habētur ordine. Nam si humectant, aliorum etiam continuò quodq; faciūt, ad id calore etiā conferente. Actiones enim fiunt per solidas animalis partes, quæ quidem reipsa & verè sunt censendæ ipsius particulæ.

* *Vertigo apoplexiæ nuntia.*

hæ ſemel humiditatis copia oneratæ & grauatæ agunt deterius.

XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος, οἱ παῖδες, καὶ οἱ τουτέων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μὲν τινὸς, οἱ γέροντες· τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

*Quod ad ætates verò pertinet, vere & prima æſtate pueri & his ætate proximi optimè degunt valentq; maximè. Aeſtate verò & autumni ad aliquã vſque partem ſenes. Reliquo autũno & hyeme qui mediam ætatem agunt.*

Si orationem hoc loco Hippocrati habitam non ſolùm in ætatibus, ſed & in omnibus aliis quæ ſecundum temperationem vel moderatè vel immoderatè ſe habent examines, veram eam eſſe cõperies. Naturis ſiquidẽ, ætatibus & regionibus temperatis tempus optimum, quod temperatiſſimum. quippè quæ non habitudinis quam habent mutatione, ſed cõſeruatione egeant. quãdoquidem à ſimilibus ſeruetur res quęq;, mutetur à contrariis. Quare pueri, & adhuc magis adoleſcẽtes (ipſorũ enim ætas eſt omnium optima) ætatem vere degũt optimè: eadẽ quoq;

ratione temperatæ regiones & naturæ vere habēt bellissimè. Adiunxit autē veri æstatis principium Hipp. latius extendens vniuscuiusq; theorematis vsum. Exactius autē & apertius dicere poterat, adolescentes vere, pueri æstatis principio optimè valēt. At verò senibus ꝓpter naturæ frigiditatē æstas est vtilis: sicut iis qui florentē & vigentē ætatē agunt hyēs vtilissima. hæc enim biliosæ ipsorū temperiei cōtraria est. Sic naturæ biliosiores hyeme, pituitosiores æstate, tēperatæ vere degūt optimè. Similiter tēperatis regionibus ver conuenientissimum, vt frigidioribus æstas, calidioribus hyems cōuenientior. Quin pessima etiam cuique ætati & naturæ & regioni tempora ex iis quæ dicta sunt inuenire possumus. Siquidē quæ optimis sunt aduersissima, pessima cēsenda. Eadē ratione media etiam inter optima & pessima inuenire licet. Illud prēterea diligenter animaduertendum, ver adolescētibus dictū optimum, aliis omnibus esse mediū. neq; enim his optimum est, neque pessimum. Similis eius est ad naturas quoq; & regiones respectus. Contrà verò omnibus & ætatibus & naturis & regionibus malus autūnus. minus tamen per id temporis calidæ

&

& humidæ naturæ læduntur quàm aliæ.

XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

*Quilibet in quibusuis temporibus morbi fieri possunt: Nonnulli tamen in quibusdam magis tum fiunt tum irritantur.*

Si aëris ambientis tẽperatio sola esset morborum causa, singulis temporibus omnes morbis illis afflictaremur, q ipsorum sunt proprij & peculiares. Nũc verò cum etiam propter vitæ intemperantiã, & alia peccata in vita admissa morbi fiãt, omnes in omnibus temporibus fieri poterunt, plures tamen qui cuiusq; temporis proprij sunt & familiares, non parum ad id conferente etiam naturarũ discrimine. Neq; enim similiter ab eadẽ causa calidus ac frigidus, nec humidus ac siccus offendi solet. quemadmodũ nec temperatus ac quilibet horum, aut ij qui per coniugationem aliquam sunt intemperati, vt suprà diximus.

XX.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ λέπραι, καὶ λει-

χῆνες, καὶ ἀλφοὶ καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

*Vere enim insania, melancholia, epilepsia, fluxiones sanguinis, anginæ, grauedines, destillationes, tusses, lepræ, impetigines, vitiligines & pustulæ vlcerosæ plurimæ, tubercula, articulorum dolores.*

Quí quæso iã rectè ab eo supra dictũ videatur, Ver autem saluberrimũ & minimè exitiosum, cum in eo fiant permulti morbi? Siquidem ipsum præter quàm quòd vniuersa tempora morborũ quos generat varietate adęquare videtur, suos etiam quosdam & proprios morbos habet. Nam vesania, atra bilis, quã melancholiam appellãt, epilepsiæ, anginę morbi sunt autumnales: vt grauedines, destillationes, tusses hyemis proprij sunt affectus. Quã autẽ communitatem ęstas habeat cũ vere ostendere volens, de ea ipse deinceps dicet, Æstate verò horũ nõnulli, id est suprà cõmemoratorũ i vere morborũ. Auctarij verò vice & ex abundanti pręter aliorũ tẽporũ morbos, Ver ipsum sanguinis efficit fluxiones, lepras, impetigines, quas lichenas Græci appellant, vitiligines, id est alphos, & eruptiones in cute vlcerosas plurimas: tubercula q̃ phymata dicũt, & articulorum dolores.

quidem

uidem tẽporis verni proprij morbi om
i periculo vacãt,tãtúmq; abeſi vt apho
ſmũ illũ falſum eſſe conuincant,in quo
ixit,Ver autem ſaluberrimũ & minimè
xitioſum:vt maiorẽ ipſi confirmãdo fi-
em aſtruere videantur. Nã hoc ipſo tẽ-
ore profundum corpus expurgatur vi-
ioſis humoribus,à partibus principali-
us ad cutem peruenientibus. Sic enim
unt lepræ,lichenes,alphi,& quàmpluri-
næ vlceroſæ puſtulæ. Aliter verò tuber-
ulis enatis,& articulorum doloribus af
igentibus,corpus altum purgatur,vitio
s ſcilicet humoribus ad extremas partes
ranſlatis. Quòd autem ſanguinis profu-
iones plenitudinẽ & cacochymiam, id
ſt humorum prauitatem vacuando, ab
is morbos fieri prohibeant omninò eſt
nanifeſtum. Quòd ſi corpus aliquod eu-
hymum, id eſt ſucci bonitate abundãs,
ernum tempus accipiat, integerrimam
pſi valetudinẽ tuetur & ſeruat, nihil ex
ropria innouans natura. non tamen de
ſtate ita aut autumno, aut hyeme dice-
e poſſis. Hæc enim tempora licet purũ
orpus & omni ex parte inculpatum exci
iant,flauam tamen bilem æſtas iuſto co
ioſiorem, atram Autumnus, pituitam
yems generare conſueuit. Porrò eiuſ-
modi

modi aliquid in vere accidit, quale corporis exercitationibus fieri videmus. Nã etsi ipsa alioqui corporis exercitatio est saluberrima, tamen si pituita plenũ hominem, aut bile alterutra, aut etiam sanguine ipso exercere volueris, ei epilepsiã aut apoplexiã tali exercitatione contraxeris. Aut si ista non accidant, periculum certè imminebit ne rupto aliquo in pulmone vase, in morbum incidat incurabilem. Iam verò multi cum febricitare cœpissent propter exercitatiões acutissimis morbis sunt correpti. Quibus verò purgationis humorum in profundo latentiũ loco exercitatio imperata fuerit, ea ad cutem cacochymiam, id est prauorũ humorum copiam euocans & spargens, vlcera & scabiem excitat. Nam & hoc innuebat Hippocra. ipse cum diceret, Impurgatum si exerceas, vlcera exorientur. Sic sanè verno tempore aëris ambientis calor humores fundens euocat ad cutẽ persimili exercitationum effectu. Nec verò exercitationũ effectis solũ, sed ipsius etiam naturæ operibus similia sunt veris effecta. Illius siquidem partes sunt, tum occultã illam toto corpore perspirationem efficere, qua corporis excernantur superuacanea, tum etiam per morbos va-

riis modis corpus expurgare.

XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος, ἔνιά τε τούτων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι, καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάρροιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

*Aestate verò superiorum quoque nonnulli & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ itē, & vomitiones, alui profluuia, ophthalmiæ, aurium dolores, oris vlcerationes, genitalium putredines & sudationes.*

Ex vernis morbis quosdā ęstate etiam fieri dicit, id est æstatis initio. Nam æstatis pars quæ fini veris committitur, quēadmodum similem habet cum vere temperationem, ita morborum etiam communem habet generationem. Nam & alios quosdam æstatis proprios morbos fieri dicit, febres continuas & ardentes & tertianas, &, ne singula enumerem, quęcunque ex flaua bile corporibus accidūt mala æstate fieri consueuêre. Nam bile sursum ad os ventriculi repente & innatante vomitiones fiunt, vt alui deiectiones deorsum eúnte. Ophthalmiæ quoq; æstate plurimę, vtpotè repleto capite. Sic & aurium dolores, aliáque similia æstate corpus patitur propter repletionem capitis

tis aliâs ad aliam corporis partem excrementum deponentis. Oris etiam vlcerationes propter biliosum humorem fieri est manifestum. Genitalium verò putredines non quauis æstate fiunt, sed quando vel humidior paulò fuerit, vel vento ferè vacauerit, vel ad austrinam códitionem inclinauerit. Nam vbi plurimùm à statu naturali ad humiditatem & auræ vacationem recessit, non modò naturalium, sed cuiusuis etiam alterius partis putredines facit, qualis profectò erat illa cœli tempestas, quæ & tertio Epidemiωn & secundi statim initio describitur: quæ verò parum à naturali statu desciuerit ad humidius, ea naturalia tentat, ipsa alioquin ob humiditatem & caliditatem facilè putrescentia. Quare quum propriã etiam ęstas seruat temperationẽ, si multis excrementis infestentur, quæ fortè occasione aliqua ad naturalia fluxerint, ipsorum putredines patiuntur. Sudationes autem è genere sunt eruptionum in summo corpore hærentium, quæ more vlcerum cutem exasperant. Fiunt autem, vt ipsum nomẽ ostendit, propter multos sudores, qui vel biliosiores, vel mordaciores omninò euaserint. mordẽt enim hi cutem, & pruritum in ea ardorémque

excitant

cant,& vlcerum instar exasperant.

XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι, καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικά.

*Autumno æstiui etiã multi morbi, & febres quartanæ, & incertæ, lienis tumor, aqua inter cutem, tabes, vrinæ difficultas, intestinorũ tum læuitas tum difficultas, coxæ dolores, angina, anhelatio, intestinorum parte quapiam coarctatio, epilepsia, insania, melancholia.*

Autumno, inquit, æstiui morbi multi fiunt, manẽte adhuc per id temporis humore æstiuo, flaua scilicet bile. Neq; eñ quo modo æstas veri succedẽs humores vacuat, ita & autũnus æstiuos, sed modo prorsus contrario à partibus summis & externis ad interiores & profundas reuocat. Itaq; meritò ęstatem quidem nõnullos vernos morbos gignere, Autumnum verò æstiuos nõ aliquot, sed multos creare dicit. Quinetiam id temporis quartanas febres fieri ait, quæ ex atra bile ortũ habent, geminam & ipsa generationem

sortita, vnam ex flaua bile retorrida & perusta, alteram ex crasso sanguine. Fiūt etiam incertæ & erraticæ febres per autumnum propter tēperaturæ inæqualitatem. Fiunt & lienes magni, redundāte excremento melancholico, & aqua inter cutē lienis vitio. Et si qua est affectio tabida suspecta, maximè autūno deprehēditur ob siccitatem & frigiditatē, & temporis inæqualitatē, nihilóque min⁹ etiā propter humorum vitium. Fit & iisdem de causis eo maximè tempore vrinæ difficultas, stranguria Græcis, Latinis vrinæ incontinentia dicta. Nam & incertis illis inordinatísq; ac repentinis caloris & frigoris mutationibus refrigeratur vesica, & ex cacochymia, id est humorum vitio profecta acrimonia ipsi molestiam exhibet, præsertim cum facta in frigidius mutatiōe humores qui anteà cutis perspiratu digerebantur & sudoribus vacuabantur, ad vesicam fuerint conuersi. Læuitas vero intestinorum, id est λειεντερία, subita est, & sine vlla omninò mutatione ciborū deiectio, quę fit vel propter exulceratio-nē vētriculi aut intestinorū in superficie eodem modo factā, quo aphthæ in pueris, id est oris vlcera, vel propter virtutis retentricis imbecillitatem. quorū prius
propter

ppter mordaces & substãtia tenues humores fieri solet, secundũ magnam ventriculi aut intestinorũ intemperiem consequitur. quæ duo mala autumno maximè fieri consueuére. Coxæ autem dolores cũ ex humorũ malignitate, tũ refrigeratione maximè fieri rationi est cõsentaneũ. At verò anginæ ex biliosis humoribus originem ducunt ad fauces decumbẽtibus: quæ ab iis quæ verè fiũt eo differunt, quòd illæ sunt quodammodo pituitosiores. Iá verò anhelatio, id est animæ ducẽdæ difficultas, quá asthmatis vocabulo Græci intelligũt, tũ propter humorum ad interiora motũ, tum propter refrigerationem fieri solet. Propter hæc ipsa intestinorum coarctatio, quẽ εἰλεὸν Græci appellant quia in arctum cogatur intestinum, fit dum alimẽti excrementa deorsum descendere & intestina peruadere prohibentur, quod magna ex parte accidit propter intestinorũ partis alicuius inflammationem, maximè verò par est, frigido, & inęquali & malos humores gignente tempore offendantur vẽtriculus & intestina. Nam æstate tenuatos & mobiles factos humores autumnus excitẽs in profundũ corporis sua frigiditate inæqualitate cópellit. est verò profun

dus intestinorum situs. Epilepsia verò iis qui natura sunt huic malo obnoxij, accidit propter repentinã in contrarium mutationem. nam ferè meridianis tēporibus calor, nocturnis atq; matutinis & vespertinis frigus viget. nihil autem æquè epilepticas accessiones generare, atque eiusmodi mutatio potest. Insania verò quam maniam appellant, propter tenuiũ ac biliosorum humorũ malignitatē accidit, quo modo melãcholia propter atram bilem, de qua paulò antè diximus.

XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, καὶ πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

*Hyeme pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, grauedines, raucitates, tusses, pectoris, laterum, & lumborum dolores, cephalalgiæ, vertigines, apoplexiæ.*

Hyemales morbos statim post autumnales exponēs, non eadē qua in superioribus vsus est loquēdi forma, hyeme scilicet multos etiã autũnales morbos fieri. quãquàm prius, quũ de æstiuis ageret, vernis eos comparans dixit, Aestate verò horũ etiã nonnulli: & quum de autũnalibus disputaret, Autũno æstiuorũ etiã

ult

nulti. Nunc autem morborum hyema-
ium catalogum absolutè citra alterius
emporis mentionem cõfecit, siue quòd
le communi voluerit hoc etiã loco nos
ubaudire ex dictis morbis aliquot, siue
bsolute pronuntiare, tãquam nihil au-
umnale tempus cũ hyemali cõmunicet.
Atqui prima certè quidem hyemis pars
ratione & experientia cõmunitatem
um autũno & similitudinem habere vi
etur. Ipse eñ dicebat, Aestiuæ quarta-
æ magna ex parte breues, Autumnales
nge, præsertim quæ hyemẽ attigerint.
isi qs diçat, ipsum de quartanis iis quæ
xtrema autũni parte generãtur mẽtio-
ẽ facere. Verùm hosce vult hyemis ꝓ-
rios morbos esse, pleuritides & peri-
neumonias, qm̃ instrumẽta respirationi
ruientia à frigore lædantur. Cætera
nim licet tam exactè obtegere & muni
aduersus cœli iniurias, vt nihil aut cer
minimum sentiant aëris ambientis fri
ditatem. Respirationis verò vsu neque
obis interdicere possumus, neq; aliũde
atur respirãdi facultas. Sola enim aura
t, quam inter respirandum ducunt red
intq; cõmuniter omnia animantia. Ob
ic ipsam refrigerationẽ caput læsum,
auedines, tusses, & raucitates cõmittit.

Et quéadmodũ dolores laterũ propter refrigerationem fiunt, ſic etiam capitis, lumborum, & omnium denique partiũ neruoſarum. Vertigines etiã, capitis læſionẽ conſequuntur, ſimiliter & apoplexiæ. Nam hic quoq; morbus fit, cum cerebrum pituita repletum fuerit.

XXIIII.

ΕΝ δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει. τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναὶ, ὤτων ὑγρότητες.

*Secundum ætates autem hi morbi fiunt, paruis & nuper natis puerulis oris vlcera, vomitiones, tuſſes, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.*

Diligentior fuit Hipp. in explicatione ætatum & morborum qui in ipſis fiunt, quàm temporũ. ſiquidem ætates in minimas etiã partes ſecuit. In puerulis itaque recẽs in lucẽ editis aphthas fieri dicit. Sic Græci vocãt exulcerationes, oris ſuperficiẽ occupãtes, præ mollitie inſtrumentorum maximè factas. ea enim tenella adhuc neq; cõtactum, neq; qualitatẽ lactis non parum ſeri continentis ferre poſſunt. quod quidẽ ſerum cum abſtergendi vim habeat, nihil mirum, ſi in mollioribus corporibus quaſdã in ſuperficie

exulc

xulcerationes excitet. Vomitiones autẽ
d ætatis ipſis accidere par eſt, propter la
ɛtis quod ſugunt nimiam copiam. Vigi-
ias verò ipſis adeſſe, res eſt minimè con-
ueta. quippe qui maximã temporis par
em dormiãt, niſi fortè quia patiãtur ali-
quid, vigilias ipſis fieri putes. Siquidem
nultus ſomnus ipſis eſt maximè ſecũdũ
naturam. Pauores autẽ per quietẽ infan
es pueros inuadunt, eos præſertim qui
ſunt natura edaces, quando ventriculus
ſentiẽdi quidẽ vi pollet exquiſita, ſed im
becillitate naturali laborat, & in eo cib⁹
corrũpitur. Nos ſiquidẽ non in tantillis
ſolùm ſed etiã ætate perfecta & grandi
hominibus horrificas per ſomnũ imagi-
nationes fieri obſeruauimus, quũ & mul
ti & vitioſi humores ventriculũ & ipſius
os præſertim grauarẽt & morderẽt. hæc
enim ipſius particula ſenſibilis eſt maxi-
mè. Vmbilici quoq; nõ multò antè præ-
ſici inflãmatio recens natis pueris meri-
tò accidit, nõ aliter quàm ſi qua alia pars
vlcerata foret. Sed & auriũ humiditates
reponit inter morbos, nõ etiam palati &
narium excrementa eodẽ numero com
prehendens, quoniam ſecundũ naturam
fit per nares atq; palatum cerebri excre
mentum deriuáre, quod iis etiã qui æta

te iam sunt perfecta vsu venit: præter naturam autem per aures deriuatio. Pueris tamē infantibus per aures quoq; expurgatur cerebrū, rectéq; Hippoc. inter proprios huius ętatis morbos aurium etiam humiditates scripsit. Est certè quidē puerulis recèns natis corpus totum humidissimum, adeò vt ossium etiam natura in ipsis veluti cerea sit potius quàm lapidea, præ cæteris verò partibus cerebrum lōgè humidissimū, vtpote quod in adultis etiam & perfectis tale existat. Quare non citra rationem in ipsis quum multa superuacaneorum copia redundet, per omnes excernitur meatus.

X X V.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, οὔλων ὀδαξισμοὶ, πυρετοὶ, σπασμοὶ, διάῤῥοιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παίδων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

*Aduentāte dentitionis tempore gingiuarū pruritus, febres, conuulsiones, alui profluuia, maximè quum caninos edunt, & ijs præsertim qui crassissimi sunt, & qui aluo sunt dura.*

Gingiuarum ὀδαξισμὸν, id est pruritum fieri, quum puerulis dētes prodituri sunt & emersuri mirum videri nō debet. ὀδαξισμὸς enim pruritus quidā est cū exiguo

quodã & leui dolore. Febres verò & cõuulsiones & diarrhœæ, id est solutiones alui pueris ipsis iam dentientibus, id est dẽtes iam edentibus, non etiam edituris accidũt. quemadmodum ipse his verbis ostendit, Maximè quum caninos edunt. Quæ sanè symptomata euenire est verisimile, foratis à prodeuntibus dentibus gingiuis, veluti quum paxillus carni fuerit impactus. Atq; profectò plus dentes affligũt, quàm infixus paxillus, hic siquidem semel firmatus in mẽbro cui ab initio infixus est quiescit, dẽtes verò semper tantum procedunt, quantũ augẽtur. Febricitãt ergo hac ætate pueri ꝓpter dolores, vigilias & inflammationes. Conuelluntur etiam tum ob hæc ipsa, tum quia probè in ipsis non coquitur alimentũ, & quia neruosarum partium natura nõdũ satis valida existit. Quę omnia necessariò diarrhœæ & alui deiectiones cõsequuntur, quia alimentum non bene coquatur neq; distribuatur. Illud autẽ, Et iis præsertim qui crassissimi sunt, & qui aluum duram habent, ad conuulsiones referri debet. His enim maximè pueris conuulsiones fieri dicit qui crassissimi sunt, & qui aluo sunt dura. Tales enim plethorici sunt & excrementis abundant, & ideò

conuulsionibus facilè corripiuntur.

XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι παρίσθμια, σφονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ, στραγγουρίαι, χοιράδες, καὶ τ᾽ ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

*Ipsis verò grandiusculis tonsillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrsum luxationes, anhelationes, calculi, lumbrici rotūdi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, stranguriæ, strumæ, & alia tubercula, præcipuè verò antedicta.*

Primum scripsit de puerulis recens in lucē editis, deinde de dētiētibus, nūc de iis agit qui mediam ætatem agunt inter eos qui dētire desierūt, & eos qui pubertati sunt proximi. Nā de pubertati ꝓximis deinceps secūdū hos quartū ordine locū obtinentibꝰ mentionē facit sequēti aphorismo. Verùm tertiā ætatē, qua de nunc agitur, ad duodecimū & tertiūdecimum vsq; annum progredientē corripi dicit Hip. iis affectibus, quorū prima paristhmia scribit, quę locorū sunt ad isthmum, id est fauces pertinentiū inflāmationes. Hoc autē loco per*isthmū intelligēda est pars illa quæ os & gulam interiacet

*Isthmus* fauces

iacet, quę per metaphorā ab Isthmo proprie dicto ita est appellata. Est autē āgusta quædā terra inter duo maria peruia, quas fauces Latini & angustias maris appellāt. Hæc autem paristhmia interdum solius sunt tunicæ ventris & gulæ & faucium totiúsq; oris cōmunis inflammationes, interdū verò ipsis etiam subiectorū musculorū: quo tempore vertebræ etiā quę est in occipitio antrorsum inclinatio fit. de qua statim post paristhmia inquit, Et vertebræ in occipitio antrorsum luxationes. nam vertebra hæc à musculis inflammationem patiētibus tracta, ad partē inclinat colli anteriorē. sed hanc partem Hipp. nō anterionem, sed interiorē appellauit, vt qui ad vertebrā ponè locatam orationem referret. Corporis enim è sua sede in profundum emotio, siue ex anterioribus, siue ex posterioribus fiat partibus, per vocem vnam introrsum significatur. Quę cùm ita sint, quamobrem tandem Hip. in pueris recèns natis neque de paristhmiis, neque de vertebrę in occipitio luxatione quicquā dixit, quum & illi nihilò minùs habeant cerebrū humidum & excrementis abūdans, adeò vt in subiectas partes fluxiones dimittat? An quia tam pusilli & tenelli prius moriātur

*nomina metaphorica: vndè paristhmia glandula ad lingua radicē, & earundē inflammationes.*

quàm subiecti faucibus musculi vnà cũ neruis vehementem patiantur inflammationem: & alioqui partes has molles habeant, atque ideo tam vehementem nequeant sustinere tẽsionem, vt vertebram intrò ad se possint attrahere? Quinetiam asthma, id est anhelatio, (sic autem Græci crebram respirationem vocant, qualis currẽtibus, aut quouis alio modo ad vehementem motionem adductis accidit) in concitatis quidem vehementius fit, quia multa propter exercitationẽ respiratione animal indigeat: vbi verò exercitatio abest, fit ob coarctationẽ & angustiam pulmonis cauitatum. Hæc verò angustia fit fluxionibus supernè irruẽtibus repleto viscere Atqui hę plures in recèns natis puerulis fiunt, & citò ipsos interimunt, quoniam aliàs etiam habeant malè. nam & ab vtero in aërem ambientem insolens transitus, & alimenti diuersitas, & inflammatio tum quæ primùm fuit locorum ad vmbilicum, tum quæ deinde propter dentium ortum est nata, hæc inquam eiusmodi omnia imbecilles reddunt, & vix ea quæ dixi tolerãt mala, nedum præter hæc fluxiones etiam in pulmonem decumbentes sustinere possint. Lithiasis verò, id est calculi in vesica gene-

,proprius eſt puerorũ morbus,pro-
edacitatem & ingluuiem crudos hu
res non paucos coaceruãtium.ex qui
craſſior pars vnà cum vrinis ad veſi-
delata,fit lapidum gignendorũ ma-
ia:accedẽte cauſa altera caloris copia.
m & ſenes aceruant humorẽ quidem
dum non paucum, nõ propter voraci
em vt pueri; ſed propter vis co ctricis
becillitatem:verùm calorẽ non habẽt
rtem, qui ex craſſa materia per humo
s reſolutionẽ in vaporẽ deſiccata lapi-
em generet.Lumbrici verò & aſcarides,
identur aliis animalibus ſimiliter gignil
uę non ex ſemine,ſed ex putredine ortũ
abẽt.Sola enim putredo nõ ſatis eſt hi-
ce generãdis,ſed multo etiã calore eget.
Pueris ergo cibus plerũque corrumpitur
in ventre pręſertim inferiore:verùm cali
ditas in valde paruis & tenellis nondum
materiæ potens eſt, & ipſi dominatur.In
grandiuſculis verò materiã obtinet ido-
neam ad eiuſmodi animaliũ generatio-
nem,& pręter eã inſuper calorẽ acquiſi-
uit. Aſcarides ergo ſunt tenues quidã lũ
brici in parte maximè inferiore craſſi in
teſtini geniti:cuiuſmodi plurimi manife-
ſtò cernũtur in veterinis animalibus ma-
iè cibũ coquẽtibus,quorũ deprauatã co-

ctionem

nem fœtor indicat excrementorũ. Aliud lumbricorum genus rotundorum, in superioribus magis inteſtinis generatur, vnde fit vt in ipſum quãdoq; vẽtriculum aſcendant. Atque multò plures hi quàm aſcarides gignũtur in pueris. Rarior lumbrici lati generatio, qui & lõgiſſimus eſt, & ſæpe per omnia extenditur inteſtina. Verùm de hoc penitus nullam Hip. fecit mentionem, quoniam neq; ipſi erat propoſitum de omnibus morbis agere, qui accidunt hominibus, ſed de iis tantum qui quaque ætate fiunt. Propterea enim ipſe enumeratis iam dictis, deinceps verrucas penſiles, quas Græci acrochordonas appellant, & ſtrumas adiecit. morbos ex vitioſi humoris foras & ad cutem vergẽtis copia natos. quorũ genus totũ appellat phymatis, id eſt tuberculi nomine, ita deinceps ſcribens, verrucæ pẽſiles, ſtrumę, & alia tubercula. Verùm eximiè phymata quędã appellãtur inflammationes nonnullæ ſpontè naſcentes, quę & celerrimè oriuntur, & ocyſſimè in acumen & altum attolluntur, & citiſſimè etiam ad ſuppurationẽ perueniunt. quorum plurima in inguinibus & axillis generatio, quoniã in his locis multi ſunt adenes eã ſortiti naturam, vt in ſe excremẽta facilè

recipiant

t. quorum morbus ſtruma quoque non vtique ex calida materia, & ad ɔurationem feſtinante, ſed ex pitui-ore & frigidiore maximè conſtans.

XXVII.

Τοῖσι δὲ ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τούτων τε τὰ πολλὰ, ι πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵ-τος ῥύσιες.

*Grandioribus autem & ad pubertatem ac-dentibus ſuperiorũ etiam morborum multi, r febres diuturniores potius, & ex naribus inguinis fluxiones.*

Pueri pubeſcere incipiũt poſt annum quartumdecimum. illi ergo prope æta-tem hanc accedere dici poſſunt, qui vel duodecimum, vel tertiumdecimum, vel quartumdecimum annum agunt. neque enim vnus eſt omnibus certus ſtatúſque pubertatis terminus, propter caliditatẽ & frigiditatem naturarum. Calidiores enim citius, frigidiores tardius pube-ſcunt. Verùm ætate hac laborant multis ex morbis ſuprà dictis propter tempe-rationis ſimilitudinem, & præterea lon-gioribus febribus quàm erant ſuperio-res. quamquam de iis febribus quæ pri-ma ea ætate abũdant quales eſſent nihil quicquam dixit: verùm ex eo quod nunc dicitur,

dicitur, apertè ostendit acutas esse. immutatur enim & alteratur citissimè habitus puerorum propter corporis humiditate,&* naturalis virtutis imbecillitatem. Sanguinis verò per nares fluxiones fiunt grandioribus, quoniam talis humor ea ætate redundare incipit, non quod copiosior generetur quàm anteà, sed quia nunc ipsius minus cōsumatur, propterea quòd augmentum pro corporis ratione minus hac ętate procedat, quàm superiore.

** In pueris fortissima naturalis facultas cæterarũ virtutum comparatione, per se verò imbecillior est quàm proximis ætatibus.*

XXVIII.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

*Pueris maximam partem morbi iudicantur, alij intra dies quadraginta, nonnulli intra septem menses, quidam intra annos septem, alij ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanserint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis cum menstrua erumpunt soluti fuerint, inueterascere consueuerunt.*

Si vox diuturni, orationi adiecta fuisset,

ſet, melius foret. inde enim nonnulli nomen πάθος, quo hîc vſus eſt Hippoc. de diuturnis tãtũ morbis intelligere ipſum arbitrãtur. Verùm his aduerſantur, quæ in aliis dixit aphoriſmis, quale illud eſt, In acutis πάθεσι rarò & p initia medicationibus vti oportet. Itẽ & illud, Victus tenuis in longis ſemper πάθεσι & in acutis. Ex quibus fit manifeſtum non in diuturnis tantum morbis Hippo. ſed etiã in acutis vſurpare conſueſſe πάθος nomẽ. Videtur tamẽ nũc aut diuturnis morbis id nominis accommodaſſe, aut imperfectam orationem reliquiſſe. Nos verò ipſi quod deeſt ad perfectionem ſupplẽtes, ita efferemus, Maximam partem pueris diuturni morbi ſoluuntur, quidã intra dies quadraginta, alij ſpatio ſeptimeſtri, nonnulli ſeptennio. Quadrageſimus namq; dies diuturnorũ morborum primus criticus, & degenerũ acutorum vltimus decretorius, quemadmodum ſuprà docuimus. Qui verò hunc ſuperant terminum, ſeptenaria ratione iudicationem ſortiuntur, non iam diebus connumeratis ſeptem, ſed primùm quidem menſibus, deinde annis. Et verò morbos qui hoc tempus ſuperauerint ad quartumdecimum annum peruenire eſt manifeſtũ.
Nam

Nam ſecundus ſeptenarius eo tempore completur, cũ eo quòd in pubertate magnæ fiũt corporis mutationes, in fœminis præſertim propter mẽſium eruptionem. Quo fit vt qui ne hac quidẽ ætate morbi ſoluti fuerint, in longum vſque tempus permanere ſoleant.

XXIX.

Τοῖσι δὲ νεηνίσκοισιν αἵματος πτύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

* *Iuuenibus ſanguinis expuitiones, tabes, febres acutæ, epilepſiæ, aliique morbi, ſed præcipuè nunc dicti.*

Quum primas ætates ad pubertatem vſque minutiſſimè & particulatim explicuerit, neſcio quo modo nunc adoleſcentiã prætermiſit, inter puberes & eos qui floridam iuuenilémque ætatẽ agũt mediã. Verùm qualis ea ſit licet ex iis quas oratione eſt proſequutus cõiecturã facere. quippe quę in multis cõmunicet cum illis ætatibus quæ vtrinq; eã circunſtãt: ſed in maribus peculiarem eximiámque habet ſanguinis per nares ꝓfuſionẽ. de qua in iis mentionẽ fecit qui propius pubertatem accedũt. Nam hoc ſymptoma ea ætate apparere incipit, ſed maximè viget in adoleſcentibus, deinde remittitur

in viris. Verùm ætatẽ hanc prætergressus Hip. ad iuuenum ætatem peruenit, ac primùm sanguinis excreationes & tabes, deinde febres acutas, & secundũ has epilepsiam scripsit, postremò adhæc omnia, & alij, inquit, morbi, sed maximè nunc enumerati, rectè quidem hoc adiiciés. Nam ita rem habere cernimus, sed nõ satis de morbis acutis dixit. Neq; enim absolutè dictum oportuit acutos (nam & in pueris nihilo secius videntur fieri) sed inter acutos morbos febres maximè tertianas, & ardentes. Hę enim omniũ sunt biliosissimæ, & sæpissimè iuuenes inuadunt, quoniã flaua quoq; bilis hac ætate abundat. ex qua morbi tales iis qui florente & vigente sunt ætate fiunt. Nam tabes & sanguinis expuitiones pariuntur non secundum ætatis naturã, sed ex accidenti ipsius quopiam. vnde suprà dicebat, Senes ferè minus quàm iuuenes ægrotare: vbi nos quoque diximus propter intemperantiam, non ob virtutis imbecillitatem iuuenibus ægritudines multas accidere. Eadem quoque ratione sanguinis screatus iuuenibus accidunt, vel quia vulnus acceperint, vel contusi sint, vel saltauerint, vel vehementius & contentius vociferati, vel refrigerati fuerint, vel humi

cubitauerint, vel plenitudine nimia aut eiusmodi occasione aliqua in id mali inciderint. Ad sanguinis verò sputum, tabes consequitur. Quare propter eiusmodi actus iuuenes ægrotabunt per accidens non primariò neque ætatis ratione. Epilepsia verò iuuenibus, quamuis etiam malo victu vtantur, non multùm accidit: vt mirari subeat quo modo Hippocr. hanc ascripserit, cum alibi non modo pueris plurimùm accidere, sed indè etiam puerilem morbum appellatum fuisse, & verò ætatis mutatione sanari dixerit. Fit ergo Epilepsia in quibusdam iuuenibus, quibus antea pueris nó acciderat, propter ipsorum vitiosam & inordinatam viuendi rationem, & peccata in cibo & potu & aliis actibus admissa: exempli gratia cum humi cubãt, & soli se exponunt & imbribus, aliáque patiuntur his similia. Verùm nec sic quidem multæ hac ætate epilepsiæ: aliíque his non minus quidam morbi fieri possunt eadem ratione. Quare melius fuerit, si ita scribatur aphorismus, Iuuenibus cum alij propemodũ omnes in aliis ætatibus dicti morbi fiunt, tum verò præcipuè ardentes febres, quos causos appellant Græci, & tertianæ fieri solent.

XXX.

*Τοῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.*

*Vltra hanc ætatem prouectis asthmata, pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna alui profluuia, choleræ, dysenteriæ, lienteriæ, hæmorrhoides.*

Iuuenum ætas quinto septenario circũscribitur. Siquidem id innuens ipse in prognostico dicebat, Expectanda in iis magis profusio sanguinis, qui nondum trigesimumquintum annum attigerunt. Nam quę iuuentutem ætas proximè excipit, ad sequentes duos septenarios extẽditur, in qua ętate qui sunt, omnia quę geruntur in vita facere adhuc aggrediuntur, non aliter quàm qui floridam & iuuenilem ætatem agunt, sed non similiter labores perferre possunt. Nam ab ardoribus solis & frigoribus, & in nuda humo cubatu, quam chameuniam Græci appellant, & vigiliis, & cibi potúsve expletione nimia magis offenduntur quàm iuuenes. Iam verò horum quoq; temperamentum quodã modo melancholicum magis est. ideóque per eam ætatem, vt inter anni tempora per autumnũ multi atra

bili perciti vexantur. Quemadmodum enim hoc tempus frigidum existens flauam bilem æstiuis caloribus perustam excipit, sic vergens ætas & inclinata iuuenilẽ æstati simillimã subsequitur. Vnde mirari subit, quî factum sit vt in hac ætate non meminerit melancholiæ. quanquam ego hanc quoq; in quibusdã exemplaribus ascriptã inueni, siue sit quispiam ausus adiicere id quod deesse videbatur, tanquam ab Hipp. prætermissum, siue alij deprauatis & falsis exẽplaribus fidentes, ita legendum omnino putauerint. Sed & ex tabidis quoq; multi, & ex iuuenibus quotquot ex sanguinis sputo in tabẽ inciderint hac ætate moriuntur, non tamen hac ætate multi sanguinem expuunt, quoniam neque ætate tam pro gressis sanguinis copia adest. Asthmatis autẽ id est anhelationibus & peripneumonía id est pulmonis inflammatione, & pleuritide corripiuntur hac ętate magis quàm iuuenili, vt potè qui & victu simili & laboribus vtãtur, & multo imbecillius quàm iuuenes corpus habeant. Deniq; morbos quos silentio pręteriit quum de iuuenilibus ageret, nũc omnes recenset. Nam phrenitides & ardentes febres & cholerę, & dysenterię nihilominus accidunt

dũt iuuenibus quàm ætate prouectis, ortus vtique occasionem ex flaua bile sorti tæ. Diuturniores autem diarrhœæ, id est, ventris solutiones ætate deferuescente (quæ eadem matura & constans ætas dicitur) fiunt propter imperfectam & deficientem alimenti distributionem. Nam omnium ferè ætatum deferuescens paracmastice Græcis dicta, paucissima indiget corporis refectione. siquidē id quod discutitur & dissipatur paucissimum est. neque enim corpus similiter calidum ac prius, neque amplius in augmentū quicquam absumitur, sed neq; in his facultate retentrice valdè imbecilla, sicuti in senibus, effluit plus ex corpore. Cum igitur diarrhœæ fiant, vel concoctione vel distributione offensante, vel etiam bile sua acrimonia intestinū deradēte, & hæ omnia in progressis ætate & prouectis adsint, nō sine ratione ipsis diuturnæ fiūt alui fluxiones. Cæterùm febres lethargicæ fiūt ex humore pituitoso in cerebro aceruato: qui prioribus quidem ætatibus parcior potius est quàm redundantior, in senili verò ætate plurimus habetur, sed propter ætatis frigiditatem febres non accendit. In quibus autem ætatis feruor & vigor elanguescit eiusmodi etiā abun

dat humor, necdum frigidum corpus eſt. Lienterias verò, id eſt læuitates inteſtinorum oſtendimus aliâs à frigida fieri pituita, aliâs à ſola intemperie, quę vẽtris vim retentricem imbecillam reddiderit, aliâs denique ab vlceroſa quapiam committi affectione: quæ omnia abundãter adſunt ætate progreſſis. Ex hæmorrhoïdib⁹ autem venis ſanguis profluens huius ætatis verus eſt & proprius morbus, ſicut & melancholia. Fit enim id ab atra bile ad ſedis venas cumulatius decumbente. Atq; ſic mihi omnium enumeratorũ morborum cauſa eſt explicata. Qui verò certã horum probandorum ſcientiam comparare ſibi volet, is commentationes noſtras, in quibus horum demonſtrationes docuimus, diligenter euoluat, quæ quot qualéſq; ſint, & quam quæque rem profiteatur & doceat intelliget, de librorum noſtrorum ordine libello perlecto. Hinc enim auſpicatus quomodo ipſorũ quiſque legi debeat intelliget.

XXXI.

Τοῖσι δὲ πρεσβύτῃσι, δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, δυσουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμ-

βλυω

βλυωπίαι, γλαυκώσεις, βαρυηκοΐαι.

*Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tussi, stranguriæ, dysuriæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus, cachexia Græcis dictus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui, oculorum & aurium humiditates, visus obtusior, glaucomata, auditus hebetior.*

Quidam Hipp. sectatores τοὺς πρεσβύτας τῶν γερόντων, id est vt ipsi interpretãtur, prouectos ætate, à senibus distinguunt, nomen τῶν γερόντων postremæ ætati tribuentes, atq; id perpetuũ esse existimantes: τῶν πρεσβυτῶν autem appellationem priori ætati accõmodantes inter iuuentutem & senectutem mediæ. Sed nũc manifestò ostendit se πρεσβύτας eos appellare, qui postremam ætatem agunt. In ipsis siquidem de ætatibus disputationem finiuit, quasi omnes iam ætates percurrisset. Senes ergo destillationibus cum tussi sæpissimè corripiũtur, quoniam ipsis caput facillimè refrigeratur, atque idcirco multa in eo gignuntur pituitosa excremẽta, cum iam cerebri sint temperamento valde frigido. Asthmata verò & anhelationes, tum propter has destillationes ortũ habẽt, tum etiam, quia alioqui ipsa respirandi instrumenta nõ rarò proprium fri-

goris habent principium. Cum verò ipsis multa ac crassa excrementa generentur, insupérq; virium adsit imbecillitas, sæpe fit vt renes obstruantur & lapides gignát, postquã tenax & crassa superuacanea materia ibidē hærens & permanēs callosam fuerit concretionem nacta. Articulorum quoque dolores fiunt interdum affluentibus ad hæc loca excrementis, interdum verò instrumentis ipsis refrigeratis articulos mouentibus. Vertigines verò spiritus cũ multo vapore in ipso cerebro contenti inordinata & turbata motio sæpè excitat, sæpè etiam in ventriculo vitiosis superuacaneis coaceruatis vapida in cerebrum exhalatio tollitur. Sed quid de apoplexia dicere conuenit? nullus enim adeò senili ętati familiaris est morbus. in ea nanque cerebrum pituitosis repletum est excrementis. Sicubi verò vlcus factum fuerit in senibus, ægrè sanatur propter sanguinis defectum. Et assiduè se scabunt toto pruriente corpore, quia pruritum excitantia superuacanea difficilem per cutem vacuationem habent. Siquidem propter refrigerationem tum cutem ipsis densari & cogi, tum plura excrementa simul & crassiora euadere rationi est consentaneum. Complures etiã

(neque

(neque enim omnes) continenter vigilant, tum quia alioqui ferè senectus ipsa solicita est & anxia, tum etiam propter corporis siccitatem. Quare tunc etiam magis vigilant, quum integra sanitate fruuntur. Nanque diximus in commentariis de temperamẽtis ipsas quidem corporis partes per senectutẽ sicciores euadere, sed excrementorum pituitosorum aceruari copiã. Vnde vulgò ratione quadam probabili habetur senectus frigida & humida. Quandiu igitur eiusmodi excremẽta in cerebro plura coaceruata fuerint, somniculosi magis senes, quandiu bellè excernentur vigilãtiores fient. Verùm & pauciora gigni excrementa & citius excerni accidit ipsis benè & salubriter habẽtibus. Vnde vel maximè propria affectio senilis ætatis videtur esse vigilia. Humiditates verò oculorum & narium in ipsis fieri liquet propter cerebri superflua excrementa: quibus in ventrem defluẽtibus ipse etiam sæpius humectatur. Obtusior autẽ visus & hebetior auditus sensibili facultate in senibus imminuta & obscurata, fiunt. Et glaucomata, id est glaucitates ipsis accidunt ob immodicã instrumentorum visui seruientium siccitatẽ, & quia suffusionis habeãt speciem,



# GALENI IN APHORISMOS,

*Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,*

COMMENTARIVS QVARTVS,

GVLIELMO PLANTIO CENOMANO INTERPRETE.

I.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

*Prægnantes purgabis, si materia vrgeat, quadrimestres, & vsque ad septimum mēsem, sed has parcius. Minore verò aut grādiore cōceptu, cautius religiosiusq; agendū.*

Eandē fœtus cum vtero cohæretiæ & coalitus rationē habent, quā cum arboribus fructus. Hi etenim prima generatione infirmis pediculis continētur, atq; ideò facilè decidūt, si quādo ventus vehementior cōcusserit, posteā verò aucti ipsi diffic

difficulter à plantis dissoluuntur & diuellũtur. quemadmodũ rursus, vbi ad perfectam maturitatẽ peruenerint, sponte sua & sine vlla vi externa decidunt. Eodẽ sanè modo cõceptus quoq; primo à seminis submissione tẽpore si vel saltare aliquãdo, vel loco lubrico vestigiũ fallente cadere, vel quoquo modo aliter aut animo aut corpore vehemẽtius moueri mulierẽ cõtigerit, facilè ab vtero abrũpuntur: quemadmodũ & cũ perfecti iam fuerint & adulti. Tempore verò intermedio firmiorẽ coalitũ habẽt & auulsioni minus obnoxiũ. Quare mulier tũ in vtero ferẽs potest vehemẽtiores motus sustinere sine fœtus offensiõe. Quæ omnia animaduertẽs & probè tenẽs Hip. rectè ait, Prægnãtes purgabis, si materia suo motu inuitet, quadrimestres, & vsq; ad septimum mensem: quod prægnationis tempus est mediũ, cum scilicet fœtus vtero firmiter adhæreſcit & cõtinetur. Sed ne hoc quidem tempore omnes quæ purgatione indigeant vacuari permittit, sed si materia, ὀργᾷ, id est ἐπείγεται καὶ ὁρμᾷ, suo motu inuitet & solicitet ad sui vacuationẽ. Tracta eñ appellatio est ab animalibus ad coitũ concitatis. Nã cum humores redũdãtes mouẽtur & quaqua per corpus f-

runtur nondum corporis parte aliqua firmati, tunc ad eorũ expulsionẽ natura incitatur, atq; aliquo qui veluti manũ porrigat, & illũ humorũ motũ ad aluum dirigat atq; deducat indiget. Nã qui parte quapiã firmati fuerint & impacti humores mouere nõ oportet. In eam siquidem sententiam illud dictum est, Qui inflãmatas partes per morborũ initia aggrediuntur purgatione soluere, ij præter quàm quòd de parte contẽta & inflammatione laborãte nihil educũt, (neq; enim crudus adhuc morbus permittit) sanas etiã partes & morbo resistentes colliquefaciunt. Quòd autẽ Hip. verbum φαρμακεύειν, pro medicamẽto pῦrgãte vti vsurpare cõsueuerit, in confesso est apud omnes qui vel minimã habẽt eius dictionis notitiã. Nã vt alia eius scripta omittas solis aphorismis contẽtus, aliud profectò nihil per eam vocẽ in ipsis significari posse fatearis necesse est, vt paulò post fiet manifestum.

II.

EN τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα, χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα παύειν.

*Purgantium medicamentorũ vsu talia è corpore educenda, qualia sponte etiã prodeũtia, iuuant: Contrario verò modo exeuntia, sistenda.*

Vltrò

Vltrò ex corpore vacuari ea dicimus quæ citra omnem medici operam excernuntur, natura nostrũ corpus moderante & regẽte ea per se interdũ expurgãte, interdum etiã alicundè irritata, vel quia à vasis capi nequeãt. Quum itaq; natura quod superfluũ est euacuat, iuuatur animal: quũ verò aliter excernitur ratione symptomatis, præterquam quòd indè vtilitas nulla cõsequitur, talis vacuatio prauæ etiã affectionis est signũ. Rectè igitur Hip. cõsulit imitandã esse naturã. Quod assequemur, si singulis morbis tales humores vacuare tentabimus, quales vidimus in spõtinis profuisse vacuationibus. Suprà itaq; ipse de omni humorũ vacuatione generalius locutus est in hunc modum, Sic & vasorũ depletio si quidẽ talis fiat qualẽ fieri oportet, confert & leuiter ferũt. nunc verò de sola purgatione eundem habuit sermonẽ, quoniã de ea hoc maximè libri loco disputationem instituerat. Atq; præstiterit fortasse de omnibus vacuationibus, quas medici circa ægrotantiũ corpora occupati moliuntur, altius disputationem repetere. Fiunt ergo vacuationes interdũ medicamentis tum vomitoriis, tum deiectoriis totum corpus purgantibus. Nonnunquam verò medica

medicamentum ex parte quapiã vacuãdi vim habet, qualia quæ per palatũ & nares capitis educũt excremẽta. Sunt etiã de genere expurgantium superflua, quæ per tussim thoracem & pulmonẽ expurgant, & quæ per vrinas eliciũt totius sanguinis serosum excrementũ. Clyster quoque fuerit de hoc genere, & quicquid denique totum corpus æquabiliter nõ vacuat. quo modo tũ phlebotomia vacuare creditur, tũ generaliter omnis sanguinis ablatio quouis modo facta. Eiusmodi quoq; est vacuatio tũ quę per vterũ & hæmorrhoidas fit, tum etiam quæ per exercitia & frictiones & motũ omnem, & quæ tepore fit & balneis calidis, præsertim si vel nitrosæ vel sulfureę, vel bituminosę fuerint, & deniq; ex accidẽti inedia æquabiliter vacuat. Hæc siquidẽ omnia videntur totum æquabiliter corpus vacuare: quamquam si quis exactius veritatem exquirat, nõ æqualiter vacuare cõperiet. Verùm quum in his paruus sit alterius ad alterum excessus secundum eorum quæ vacuãtur qualitatem & quantitatẽ, ideò ęqualis vacuatio videri queat. At verò cathartica appellatã pharmaca euacuationis diuersam speciẽ cõstituũt. de quibus, vt dixi, ipsi nunc est differendi

pro

propositum: non tamẽ maius quicquam docet, quàm quod de omnibus vacuationibus ipse iã dixit. Vnus enim est omnibus cõpus propositus, humor redũdans. cuius quidem humoris internoscendi peritia petenda est, tum ex cuiusq; colore præter naturam toto corpore apparẽte, tum etiam ex symptomatis & morbis, anni etiam tempore, regione, ætate, aëris conditione præsenti, & ægrotãtis natura & vitæ genere & studio, & victus modo. Vt si exempli gratia flauus toto corpore color appareat, vt in his fit q regio morbo laborãt, & per sedem bilis non excernatur, si pustulæ quædam biliosæ per totum corpus eruperint. Et particulatim, si ventriculi morsus, & cibi fastidiũ, & inappetentia adsint, si sitis & oris amaritudo, aut si aliqua pte corporis erysipelas, aut tertiana febris hominẽ habeat, aut ãrdens ex bile sæuiente febris, quẽ *καῦσον πικρόχολον* Græci dicunt. Nã in his omnibus abũdat flaua bilis: atque idcircò eam educere conabimur iis medicamentis quæ ab effectu cholagoga, id est bilẽ ducentia appellata sunt. Atque illud est quod ab Hip. dicebatur. Si qualia oportet purgẽtur, confert & facilè ferunt. Nã illud qualia oportet, humorum sua qua
litate

litate ægrotum infeſtantium abundantiam ſignificat. propterea, quia ſcilicet peccans humor vacuatur, tales ait cõferre vacuationes. Sed quoniã omnes ſolertes & artificioſæ coniecturæ in agendo fallunt interdum (ſimilitudines enim, vt ipſemet ait nõ ſolùm vulgo medicorũ, ſed præſtantibus etiam medicis errorem creant) alterũ nos indicium docet & non tam à bonis non ſeparatam vacuationibus euphoriam ſcilicet, id eſt in ferendo facilitatem, & leuationem ægrotantis: et vel hui⁹ fiduciã rectè nos vacuationẽ moliri fiamus certiores. Quod autem de flaua bile veluti exẽpli gratia dixi, de atra quoque intelligere potes. Nam & in hac totius corporis color nigrior, & puſtulæ atræ bilis colore erumpũt. Morbi etiam propter eius abundantiã facti manifeſtò humoris indicant copiam, vt elephas & cancer. Quinetiã quartana periodus, id eſt quarto quoq; die morborũ repetitio fit propter melancholicũ humorem. Et lien magnus, & nigreſcentes varices affectus ſunt eiuſdẽ humoris ſoboles & propagatio: quemadmodũ & melancholia appellata, furor deniq; omnis, & inſania iracunda, temeraria, immanis & fera. Hipp. verò ex menſtruis quoque redundantem

dantem in mulieribus humorem conie-
ctabat, cui⁹ rei notas & signa scripsit pri
mo li. de morbis muliebribus. Ex his igi
tur atram bilem redundare internosces,
atq; his adductus indicationibus, ita de-
mum poteris ad eius accedere vacuatio
nem. Posterius autem ipsa durãte vacua-
tione secunda sumetur indicatio ex ægro
tantis euphoria, id est ferẽdi facilitate &
leuatiõe. Quæ de atra bile & flaua dicta
sunt, ea mihi de pituita quoq; intellige,
œdematosos tumores, eruptiones item
quas Greci ἐξανθήματα appellãt & totius
corporis colorem secundũ humoris for-
mam, adhęc febres quotidianas, & mẽtis
pigritiam & torporẽ, ad somnũ propen-
sionem, capitis grauitatem, & acidos ru-
ctus, oxyregmias Græcis dictos, siquãdo
in vẽtre talis cõtinebitur materia. Nam
hæc omnia suadent dandum pharmacum
quod purget pituitam ob id phlegmago-
gon appellatum. Iã verò purgatione fa-
cta, euphoria & facilitas ferendæ vacua-
tionis tuã de internoscendo humore re-
dundante coniecturam confirmabit, qua
confisus ad talem aggressus es vacuatio-
nem: quam quidem coniecturam & fidu
ciam vacuationis non solùm ætas & na-
tura ægrotantis adiuuabunt, sed & anni

tempus,& pręſens cœli ſtatus,& regio,& victus antecedēs ſimul cum aliis vitæ inſtitutis,artibus & ſtudiis ad eā rem conferent aliquid. Etenim iam didiciſti ex iſtis omnibus alia pituitā, alia flauam bilē,atrā alia augere & amplificare. Atq; ab his omnib⁹ vti diximus exhibēdi medicamenti ſumūtur indicationes, quod peccantis humoris expurgandi vim habeat.Media verò vacuatione altera exiſtit indicatio,quæ vel cōiecturæ veritati aſtipuletur,vel errorē coarguat.Siquidē ægrotantis euphoria, id eſt ferēdæ purgationis facilitas rectè nos peccātē coniecisse & internouiſſe humorem teſtabitur,dyſphoria verò,id eſt in ferēdo difficultas perperā iudicaſſe coarguet. Nā ſi infeſtātes humores vacuētur,facilè ferēt ægrotātes,ſi verò aliud quiddam & non quod moleſtum eſt vacuetur, neceſſariū eſt omninò grauiter moleſtéque ferre. Quod igitur,vt modò dicebam,libri initio complexus aphoriſmo vno oſtendit his verbis,Sic & vaſorū depletio, ſiquidem talis fiat,qualem fieri oportet,confert & facilè ferunt: id nūc de purgationibus agens in duas ſecuit orationis partes,quarum priore quænā ſint commodæ vacuationes, poſteriore ꝙ tales vacuatio

cuationes firma approbatio & nota committetur ægrotãtis ſcilicet euphoria docuit. Porrò vacuationũ benè ac fœliciter ſpõte naturæ factarũ exẽpla ꝓtulit ipſe multa libris Epidemiων, pauca verò hoc aphoriſmorum libro, qualia ſunt, A quã inter cutem laboranti per venas in ventrem aqua fluente, morbi ſolutio. &, Si ophthalmia vexet, alui ꝓfluuio corripi, bonũ. &, Quibus biliosæ ſunt deiectiones, ſurditate ſuperueniente ceſſant: Et contra quibus ſurditas adeſt, bilioſis deiectionibus interuenientibus, ceſſat.

III.

ΗΝ μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι. τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

*Si qualia oportet purgẽtur, confert, & facilè ferunt: Contrà verò ſi fiat, grauiter.*

Suprà nobis hic aphoriſmus declaratus eſt in præcedentis aphoriſmi expoſitione: ſcriptus etiã antea alia libri parte iiſdem verbis. Quare nonnulli eum ex hoc loco ſuſtulerunt.

IIII.

ΦΑρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω, χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω.

*Aeſtate ſuperiorem potius, hyeme inferiorem purgare conuenit.*

Subaudire oportet ventrẽ. Recte autem æstate purgat supernè. Nam per id tẽporis humor exuperans bilis est flaua, & vniuersa omninò animalis natura ꝓpter aëris ambientis calorẽ sursum magis mouetur. Superuacaneũ verò quodque & redundans quo vergit ducere per loca commoda oportet. Adiecit autem huius aphorismi dictioni aduerbiũ potius, neque absolutè dixit, Aestate superiorem, hyeme inferiorem ventrem purgare oportere. Nam vt non sæpius, at certè quandoque (licet raro) visus in quodam est per æstatem abũdare pituitosus humor, sicuti hyeme aliquando bilis flaua.

V.

Ὑπὸ κύνα καὶ πρὸ κυνὸς ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

*Sub Canicula & ante Caniculam difficiles sunt purgationes.*

Nam & nostra tum natura ardoribus deflagrans æstiuis purgantium medicamentorum acrimoniam & vehementiã non facilè feret, vnde complures purgari hoc tempore in febres incidunt: & natura propter æstum imbecilla, purgatione magis soluetur & debilitabitur. *Quin ipsa etiam purgatio ægrè procedet.

*Hinc colligi posse ut dicitur, a medica potione omnium ne esse prohibendum.

det, aëris scilicet ambientis calore foras contra quàm medicamẽtum agat humores retrahente. Vt enim calidæ balineæ purgationibus aduersari solent, ita calor æstiuus iisdẽ reluctatur, præsertim si se ipso extiterit vehementior.

VI.

Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

*Graciles & ad vomẽdum faciles per superna purgare, nisi hyems adsit.*

Etiam hîc addẽda particula potius, vt paulò antè monuimus. Magna enim ex parte qui graciles, biliosi: quibus si ad vomendum facilitas accesserit supernè sunt purgandi, nisi reclamet hyems. Nam supra dixit, Aestate superiorẽ potius, hyeme inferiorem ventrem purgãdum esse.

VII.

Τοὺς δὲ δυσημέας καὶ μέσως εὐσάρκους κάτω, ὑποστελλομένους θέρος.

*Ægrè vomentes & modicè carnosos, quos eusarcos appellant Græci, infernè purgato, deuitans æstatem.*

Si quidem & vomat facilè & gracilis sit, supernè purgandus est, præterquàm quum hyems adest, id est æstate, autũno & vere. Si verò difficulter vomat, & mediocriter carnosus sit, per inferna purga-

ri debet, si quidem eò vergat materia, solam vitando æstatem: aliud verò nullum anni tempus reformidandum.

VIII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας, ὑποστελλόμενος τὰς ἄνω.

*Obnoxios phthisi suprà ne purgato.*

Nunquam, inquit, obnoxios phthisi suprà purgaueris, veritus nimirũ instrumentorũ respirationi seruientium imbecillitatem. Per obnoxios phthisi intelligere par est, vel eos qui phthisi, id est tabe morbo sunt correpti, vel qui ad phthisim sunt idonei aptíque natura. De quibus ipse primo Epidemiων in hunc modum scribit: Maximéque moriebantur, quorum natura ad tabem propẽsa erat. his verò angustum strictúmque pectus adest, & qui in eo continetur pulmo nõ modo angustus, sed & imbecillus.

IX.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τ' ἐναντία προστιθείς.

*Melancholicos infrà vehementius purgabis, eadem ratione contrariam iniens vacuandi viam.*

Ventres inferiores melancholicorum ἁδροτέρως, id est σφοδρῶς fortiter, vehementérque

que purgare oportet. Quia autẽ hic humor propter insitam grauitatem tendit deorsum, meritò eũ per inferna vacuari iubet, sicut flauam bilem per superna, leuem ipsam & sponte sua continenter per summa fluitantem. Habet itaq; humor vterq; id commune, vt quò vergũt duci debeant per loca conuenientia: verùm vnius proprium est, vt per superna vacuetur, quoniã eò vergat, alterius verò per inferna, quandoquidem & eò inclinet. Cum igitur supernè facta vacuatio, contraria sit ei quæ infernè fit, vtriusq; profectò vna fuerit communis ratio. Quare rectè dixit Hipp. Eadem ratione cõtrariam iniens vacuandi humoris viam.

X.

Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ὀργᾷ, αὐθημερὸν. χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν.

*Purgandum in valde acutis, si incitet materia, eodem ipso die. differre enim in talibus malum.*

Hoc loco repetam quod suprà etiam mihi dictum est, Hippocratem verbum ὀργᾷν ab animalibus ad veneris vsum impulsis & concitatis transtulisse ad humores, cum ea naturali quadam cupiditate mouétur ad seminis excretionẽ. Siqui-

dem ostendimus in lib. de semine fœminā quoq; in coitu semen emittere. Quando igitur vel toto corpore similis huic animātiū cōcitatæ ad seminis emissionē libidini, fuerit naturæ impetus ad excretionem redundantium humorum, vel si non toto corpore, at certè partibus principalibus: eiusmodi naturæ quæ molesta sunt expellere gestiētis motum cōsueuit Hip. verbo ὀργᾶν significare. Itaque cēset protinus medicamento vacuandum esse, priusquā vel corporis virtus collabatur imminuatúrq;, vel febrilis augeatur calor, vel vagi & errātes per corpus humores in partem quampiam principem decumbant. Quòd autē valdè acutos morbos nūc dixerit, quos prius peracutos appellauit, cuiuis est manifestū. Quinetiā horum iudicationis primam septimanā esse terminum mihi suprà dictum est.

XI.

Ὁκόσοισι στρόφοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτ' ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

*Quibus tormina adsunt & circa vmbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento neque aliter soluatur, in siccum hydropa firmatur.*

Tormina

Tormina fiunt tū propter morsum vehementem, tum propter spiritum flatuosum, qui exitum nō habet sed intestinorum flexuosis illis orbibus & gyris interceptus hæret. Quòd verò dolores & cruciatus ad tales affectiones consequantur nemini dubiū. Verùm vbi circa vmbilicū & lūbos firmati fixíque, neq; medicamentis postea neque aliis remediis solui possunt tum earū partiū habitualis quędam vt ita loquar, intemperies est, quæ ferè perseuerans eū hydropa facit, quem Hip. siccū appellat, quē subsequuti medici Tympaniā nominarūt, quoniam hypogastriū percussum talē sonitū reddat, qualem tympana edunt. Nā & in his per circuntensam pellem cōrētus aër verberatur, quemadmodū in hoc morbi genere per mediā cutim qui in profundo est flatus percutitur. Quòd autem à tumoris similitudine quā cum aqua inter cutē habet id morbi genus, hydropē quoq; appellauerit est manifestum: nō tamen humidum dixit, quēadmodum Ascitem ab asci, id est vtris similitudine appellatū, in quo materia collecta non aër est flatuosus, sed aquosus humor. A maiore autē frigiditate aquosus hydrops generari videtur, quē Ascitē appellāt, quoniā in pe

ritonæo veluti in aſco, id eſt vtre quodã humor contineatur: à minore verò Tympanias. neq; enim mutari in aërẽ flatuoſum humiditas ſine aliquo calore põt.

XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

*Quibus propter leuitatẽ ventris cibi ſunt incontinentes, hyeme ſuprà purgare malum.*

Quũ celeriter cibaria talia deiiciuntur, qualia ſunt deuorata, eum affectum Lienteriam Græci, læuitatem inteſtinorum Latini nominant. Fit autẽ propter retentricis facultatis infirmitatem: atque omnium ad ventrem pertinentiũ inſtrumentorum, hoc eſt ipſius ventriculi, in quem vorando cibos ingerimus, & inteſtinorum cibos ab hoc acceptos trãſmittentium dyſcraſias comitatur & intẽperies. Fit etiam interdũ Lienteria, inteſtinorum ſuperficiẽ occupãte exulceratione quapiã, illis non diſſimili quæ in ore fiunt, quas aphthas appellãt. Porrò habituales, vt ita dicam, intemperies aliquãdo fiunt (ſic eas vocãt quæ ipſo corporũ habitu læſo perficiũtur) propter frigidã pituitã, qualis maximè eſt acida. Exulcerationum verò ſuperficiẽ tenentiũ cauſa exiſtit humor acris & tenuis. Hic ergo

quã quàm per superna purgari postulat, quoniá eiusmodi humores per summa potius fluitare, quàm pessum ire soleant, non tamẽ hyeme hoc faciẽdũ est, quemadmodum suprà est dictũ. Alter verò pituitosus ille humor, quũ infer&tus indu&úsque intestinis fuerit, nunquã est per superna id est vomitorio medicamento purgandus. Sola enim ea euomi cõparata sunt natura, quæ habentur in vẽtriculo. Eorũ verò quæ continentur in intestinis nihil possis per vomitum vacuare.

XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηιδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ δὲ πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ, καὶ ἀναπαύσει.

*Qui ad veratrum non facilè suprà purgantur, eorum corpora ante potionem copiosiore alimento & quiete prahumectanda.*

Prius fecisse oportet periculũ naturæ eius qui elleborũ sumpturus est, quomodo se habeat ad supernas purgatiões, hoc est leuioribus & moderatioribus quibusdã medicamẽtis vomitoriis antè periclitari & tẽtare quo modo vomitiones ferat. Si itaq; non facilè purgari videatur, nõ oportet eiusmodi hominem ad elleborum adigere ante legitimam pręparatiõ

parationem. id autē fiet si is qui ellebo-
rum sumpturus est continēter vomendo
assuescat ad promptè vomēdum. Verùm
hoc ipsum tāquam paruum & omnibus
notum prætermisit Hipp. Melius autem
fiat eiusmodi pręparatio, per corporum
præcedētem humectationem. Pręhume
ctātur autē alimento copiosiore, & quie
te. Nam quietē corpora humectare cla-
rum est. Quo modo enim exercitia exic-
care solēt, sic & quies (quæ aliud nihil est
quàm otiū & ab exercitatione vacatio)
corporū seruat humiditatem. Cibus ve-
rò nō qui plenior absolutè naturā hume
ctat sed qui nullā fortem habet qualita
tem, hoc est neque acerbā neque acrem,
neque salsam, neque amaram. Quin for
tasse ne alimētum quidem absolutè di-
cēdum est eiusmodi, sed quasi medica-
mentosum alimentū. quippe quod abso
lutè est alimentum, solum ex omnibus
secundū suam ipsius naturam, nō ex ac-
cidenti potest solidas animalis partes hu
mectare: quod ipsum non per se, sed per
accidens præstat quies. Quia enim acce-
ptam ab alimento partium humiditatē
non exiccat, idcircò humectare dicitur.
Aqua verò neque epota, neque extrinse
cus aduenieus potest de sua natura soli-
das

das animantis partes humectare. Cæterùm qui perfectiorem horum intelligentiam assequi volet, is nostros de facultatibus naturalibus commentarios, & de marasmo librum diligenter legat.

XIIII.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας, ἧσσον· δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

*Poto elleboro, corpus mouedum potius, quàm somno tradendum aut quieti. Nam vel nauigatio indicat motione turbari corpora.*

Ipsemet causam attulit, quamobrem eorũ corpora moueri precipiat qui sumpserunt elleborum. Quies siquidem eodẽ statu seruat corpus, mutat & alterat motio. quod vel indicare potest nauigatio, quæ motus species est, adeò turbãs corpora vt ad vomitũ adigat. Quũ igitur talis motio vel sola possit ad vomitũ corp⁹ præparare, fit verisimile ipsam vomitorio cuipiã paruo medicamẽto iunctam longè maiorem habituram efficaciam. Quidam pro nauigatione nauseã legunt, vt sit talis oratio, Nam vel nausea quæ corporis vehementes motiones

sequitur

sequitur, satis potest ostendere motionē corpora turbare. Hinc liquidò constat hunc aphorismum eandem cū superiore vim habere.

XV.

Ἐπὴν βόλῃ μᾶλλον ἄγειν τ' ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ κίνει.

*Cum elleborum citare voles, moue corpus: cum verò sistere, somnum concilia, nec moue.*

Superior aphorismus quo modo oporteat hominem qui elleborum hausit ad purgationē comparare nos docuit, præsens verò quo modo sistēda sit purgatio tradit. Consentaneum porrò rationi est ea purgatione sistere, quæ vomitū cientibus sint contraria. Quod itaque citat motio, quies sistit, multóq; magis somnus, per quem actiones animales feriantur & quiescunt, tum quæ per sensuum sunt instrumenta, tum quæ per musculos, in motibus voluntariis.

XVI.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι· σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

*Elleborus periculosus sanas carnes habentibus, Conuulsionem enim ingenerat.*

Quod supra de omnibus purgationibus dixerat, hoc nūc de ea sola repetit, quæ

quæ elleboro fit. itaque possunt aphorismi inuicem iungi hoc pacto, Qui corpore sunt sano, ægrè molestéque ferunt purgationes. Sic nanque elleborus iis qui carnes sanas habent periculosus. conuulsionem enim accersit. Siquidem habet præ cæteris id eximium elleborus, vt propter actionis vehementiam spasmum accersat.

XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

*Non febricitanti cibi fastidium, cordis dolor, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo purgatione per superna opus esse significant.*

Apositia, nomen quo vsus est Hipp. idẽ quod anorexia, id est cibi fastidiũ significat. καρδιωγμὸς (quam vocẽ nos popularẽ loquendi cõsuetudinẽ sequuti cordis dolore reddidim⁹) morsus est cordis, id est oris vẽtriculi. nã hoc quoque veteres cor appellabant. Scotodinos, id est vertigo fit, cum simul quæ cernuntur circumagi videntur, & derepentè sensus qui visu fit euanescit, putantibus qui id mali patiuntur sibi offusas esse tenebras. Hoc autẽ accidit ore ventriculi morso & vellicato ab humorum prauitate. Nã pro-

pter

pter neruorum magnitudinē ex cerebro in ipsum descendentiū animæ functiones læduntur, hac malè affecta particula. Atque symptomata eiusmodi comunia sunt omnium humorum mordendi vim habentium: Oris verò amaritudo, solius pallidæ & flauæ bilis appellatæ symptoma existit. Quare rectè Hippoc. ait enumeratis symptomatis significari purgationem per superna. Quod eius dictum explicare si placeat, sic sonabit, Enumerata symptomata significāt medico hominem supernè, id est, vomitu purgandum esse.

XVIII.

TA ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσιος δέονται, ἄνω φαρμακεύειν δηλοῦν σημαίνει· ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

*Supra septum transuersum dolores, quicunque egent purgatione, per superna purgādum esse significāt. Qui verò infra sunt, per inferna.*

Quod superiore aphorismo de vno dolore docuit oris vētriculi hoc nūc ad omnes extendit dolores. ex quibus quicunque supra septum transuersum consistunt, purgatione scilicet egētes, supernè purgandum esse significant: quicunque verò infra subsistunt per inferna quoque purgationem postulare est manifestum.

Addidit

Addidit autem orationi,quicumq; purgatione egent, ne quis Hipp. omnes absolutè dolores per purgationem ſanare putet.neque enim in præſentia hoc dixit,ſed pro humorũ noxiorum momento & inclinatione vacuationem eſſe faciendam:neque ſupra ſeptum conſiſtentes dolores per deiectoria medicamenta, neque infra ſitos per vomitoria vacuare oportere.

## XIX.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι, καθαιρόμενοι οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

*Qui potione medica dum purgantur non ſitiunt,ipſorum purgandi finis non ſit donec ſitiuerint.*

Quidã dum purgantur ſtatim ſitiunt, alij poſtea. Quod fit tum propter ipſius ventriculi affectionem,tum ob propinatum medicamẽtum, tum etiam propter humoris vacuãdi naturã.Ac propter ventriculum quidem fit,dum præ caliditate vel ſiccitate vel vtraque ſimul promptè ſitim concipit, ſiue hoc naturâ adſit ei qui hauſit medicamentum,ſiue eo duntaxat tempore.Medicamenti verò ratione fieri poteſt,ſi acre & calidũ,& mordax fuerit.Humor quoq; vacuandus eſſe poteſt

in causa, si bilis amara fuerit. Atq; hisce quidem de causis sitiunt, contrariis verò plurimo tẽpore sine siti permanẽt, quando scilicet & qui purgatur frigidiore fuerit vel humidiore ventriculo, ídq; vel ab initio vel purgationis tempore, aut cum medicamentum ipsum omni mordacitate vacat. & tertiò cum vacuandus humor vel pituitosus vel aquosus extiterit. Verùm nonnulla in his etiam, cum liberalius fuerint vacuati, sitis sequi solet. Potest enim vel quæ restat à vacuatione siccitas sitim efficere. ad hæc purgantis etiã medicamenti vis aliquam, licet non manifestam neque sensibilem, latentem tamen habentis acrimoniã & caliditatem, potest sitim accendere.

XX.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γίνηται στρόφος, καὶ γουνάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

*Si citra febrem tormina adsint & genuum grauitas, & dolor lumborum, inferna purgatione opus esse significant.*

Quemadmodũ paulò antè signa tradidit eorum qui supernè purgãdi essent, ita hoc loco docet signa quibus eos cognoscas qui per inferna purgari postulant. Atque vtrorumque purgandi communis

munis est ratio, à differẽtibus ostẽsa symptomatis. Nã ꝑ momẽto & nutu humorũ noxiorũ, vacuandi viam inire oportet.

XXI.

Ὑποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτου ἰόντα καὶ ξὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, οὐ πονηρά.

*Excremẽta alui nigra sanguini atro similia, spõte eũtia siue cũ febre siue citra febrẽ, pessima: & quãto ipsorũ colores peiores fuerint plures, eo deteriora. A medicamẽto autẽ talia exigi, melius est, ídque quanto ipsorum plures fuerint colores.*

De iis excremẽtis ipsi nunc est sermo quæ à veteribus medicis nigra vocãtur, bilis verò atra exquisitè nõ sunt. Nã nec acrimoniam, nec exedendi & exulcerãdi vim, nec acerbitatem habẽt, multóq; minus in terram iacta & effusa eam fermentant, sed sunt, vt similitudine rẽ apertius declarẽ, velut sanguinis sordes & limus quidã, qualis in vinis crassis quum defæcantur & ab ebullitione residẽt subsidere solet, quam fęcẽ appellãt. quæ si diutius retineatur in corpore, nec per aliquẽ sensibilẽ aut occultum meatum expel-

lendis è corpore excremẽtis comparatũ excernatur, sed mutetur atq; putrescat, atra exacte bilis generatur. Verùm antequam hæc generetur, liẽ impurũ & cœnosum illum humorẽ, qui veluti sanguinis fęx est, attrahit, eóque sanguinem & iecur expurgat, quemadmodum in commẽtariis de facultatibus naturalibus est demonstratum. Quo quidẽ succo melancholico ad sui nutritionem liẽ abutitur. Deinde quicquid eius vi nec subigi nec molliri potuit, id tanquam ad nutriendũ ineptum in ventrem propellit, vnà cum aliis purgamentis excernendum. Si quando igitur liẽn malè iecur expurgauerit, atque ideo sanguis in hepate contentus multũ huius squalidę & cœnosæ materiæ habuerit, in eam debilitatem viscus deueniet, vt superuacanea in seipso cõtinere nequeat. Quo facto nigra illa appellata excrementa deiicientur, de quibus nũc ipsi sermo habetur. Porrò addidit in aphorismi cõtextu Hippo. sanguini atro similia: quibus verbis tale quiddam significare voluit, Qualis apparet sanguis ille qui mora in intestinis dum per ea fertur denigrari solet, talia sunt nigra reddita excrementa. Nam extremæ foret dementiæ existimare sanguini secundũ naturã

haben

habenti nigra ista reiectanea esse similia. ea enim rubra essent & nigra. Atqui idẽ simul rubrum esse & nigrum est impossibile. Quamplurima eiusmodi excrementa pestilenti morbo illo longo vidimus, quæ nõ magis in iis qui perniciosè quàm qui salutariter ęgrotarẽt apparebant: nõ tamen morborum initio vel incremento conspiciebantur. Tunc enim quæ vacuabantur, tum flaua tum fulua colore erãt colliquefacta ramenta. Quæ verò posterius apparebant veluti sanguinis fæx nigra, vel ipso sanguine retorrido & perusto, vel extraneam aliquam putredinem nacto habuerant originem, non aliter ac in ventriculi fit cruditatibus, cum in vitiosos scilicet humores cibariorũ corruptela desinit ac terminatur. Quare morborum quidem initio nunquã in bonum apparere solent talia excreta, vtpotè grauem afflictationẽ & vexationem visceris indicãtia: vigorẽ verò sæpè sequũtur, natura tũ superuacanea expurgãte. Verùm ista hoc aphorismo non distinxit Hipp. quãuis alibi vniuersaliter dixerit, Signa crisima, id est quę in melius discernũt, nõ protinus apparere: & particulatim sequẽti aphorismo. Morbis quibusuis incipientibus, si bilis atra supernè infernéve sub-

ierit, perniciosum. Nunquid igitur satis mentem suam aperire visus est, cum euntia dixit (temporis enim lōginquitatem indicat id nominis) vt vel per totū morbum, vel per longum ipsius tempus talia excrementa exierint? Si enim vnum aliquod tempus ostēdere voluisset, omninò vel superuenientia, vel deiecta, non sponte euntia dixisset. Cæterùm sumpto medicamento melanagogo, id est quod vacuandi nigram vim habeat, si talia deiiciantur nihil mirum videri debet. Sic sanè excrementorū quoq; plures colores si sponte vacuentur, multarum in corpore affectionum sunt signa: à medicamento verò plures humorum species vacuādi vim habente si exigantur, absurdi nihil alienive significant.

XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ὑπέλθῃ, θανάσιμον.

*Morbis quibussuis incipientibus si atra bilis suprà infráue exierit, perniciosum.*

Præcedente aphorismo melancholicū succum ab atra bile distinximus, de qua Hip. nūc sermo habetur. Et causam quidem, quamobrem morborū initio si cō paruerint humores eiusmodi sint perniciosi-

ciosi,posterius verò si se prodiderint, cri simi sint & decretorij,abūdè eo aphorismo explicuimus.Verū quādo de iis quæ ad artem sunt imprimis necessaria sæpius disputatio suscepta habet operæpreciū, ideò hoc etiam loco eadem repetere nō grauabimur. Cum morbus aliquis incipit,si quid excernatur,id tunc naturæ ratione & lege nō excernitur,sed sunt omnia earū quæ præter naturā sunt in corpore affectionum symptomata. Quādiu enim à causis morbū faciētibus grauatur natura,& humorū adest cruditas,tunc vt aliquid rectè vacuetur fieri omninò non potest. Siquidē vt bona crisis fiat,coctionem præcessisse oportet, & secretionē secutam fuisse, tandémque vacuationem. Hæc enim ipse nos docuit primo Epidemiωn his verbis: Coctiones crisis celeritatem,salutis securitatem significant: Cruda verò & incocta,& in malos abscessus conuersa, vel iudicationis frustrationē, vel dolores, vel diuturnitatē, vel mortē, vel eorundem malorū reditum denunciāt. Quoties igitur post morbi coctionē humor aliquis vitiosus excernitur, tunc corpus à natura expurgatur. Et proinde atra etiam bilis & quiuis alius eiusmodi humor,siquidē coctionis signa apparue-

rint in morbi progressu bonā vacuationem significant: aliâs si excernantur sine coctiōis signis, exitiosum est symptoma. Quare cum in morbi principio semper sint cruditatis signa, omninò vt tum mala non sit eiusmodi humorum vacuatio fieri non potest.

XXIII.

ΟΚόσοισιν ἐκ νουσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένοισι χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

*Quibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera, aut alium modum extenuatis atra bilis, aut velut sanguis niger subierit, postridie moriuntur.*

Huius aphorismi potestate talis est oratio, Siue atra bilis (de qua pręcedēte egit aphorismo) siue nigra quædam atro sanguini similia (de quibus in eo aphorismo qui præcedentem antecessit) extremē attenuatis superuenerint, postridie moriūtur. Natura enim in talibus adeò imbecilla est, vt neq; coquere, neq; secernere, neque excernere quæ tā praua sunt possit. Propter morbi igitur magnitudinem cum contineri & regi nequeant, effunduntur, & eodē die mortis difficultatem & sæuitiam non in posterum adferunt, vt in

in aliis fit morbis, propter virium imbecillitatem. Ostẽdit porrò hoc aphorismo apertè, quod suprà, cum diceret, Excrementa alui nigra vel qualis sanguis, subaudiendum esse voluit: vt talis sit orationis plenitudo, Excrementa alui nigra, vel qualis sanguis ater. Ostendit etiam nos rectè bilem atram ab excrementis illis nigris distinxisse. Hæc enim sanguini denigrato similia deiiciuntur, sed differũt, quòd fusa sint, non vt ille concreta. Atra verò bilis differt, quòd & ipsa sit sine concretione fusa, & splendentem nigrorem habeat, prætereáque sit vt acetum mordax, & terram excutiat fermentétq;, quorum nihil nigris adest.

XXIIII.

Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

*Dysenteria, si ab atra bile incipiat, exitiosa.*

A bile pallida quibusdã, ab aliis flaua appellata ferè dysenteria incipit, primũ derasis propter humoris acrimoniam intestinis, deinde etiã exesis, adeò vt exulcerentur, fiátq; dysenteria. Hanc itaque dysenteriam sæpe sanauimus. Cæterùm quæ ab atra bile facta fuerit, incurabilis planè est, nihil ab exulcerato cãcro differens. Si igitur in corporis superficie con-

sistens eiusmodi cancer vix curetur, aut etiam omninò curationem nō recipiat, licet impositum sibi remedium semper habere queat, eum profectò qui occupauit intestina, nō solùm quia medicamentum continēter adhærescens habere nō potest, sed quòd alimenti præterea excrementorum contactu perpetuo irritetur, insanabilem prorsus remansurum rationi est consentaneum.

XXV.

Αἷμα ἄνω μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακὸν· κάτω δὲ, ἀγαθὸν, μέλαν ὑποχωρέον.

*Sanguinem supernè quidem efferri, qualiscunque sit, malum: Infernè verò niger si deijciatur bonum.*

Superioribus aphorismis de iis quæ per os & sedem excernuntur verba fecit Hip. Quare proposito etiam aphorismo cum supernè sanguinem efferri dicit, ea sola intelligēda quæ per os fit excretio, ea quæ per nares fit minimè comprehensa. Illam itaq; ait semper malā esse, qualiscunq; sit sanguis qui excernitur, hoc est siue spumosus, siue ruber, siue flauus, siue niger, siue aquosus crassúsve extiterit. Infernè enim subire melius esse dicit, sed ne illac quidem copiosè erumpentē, vt in hemorrhagia fieri solet, sed paula-

tim fluentem, ita vt transitus morâ denigretur. Et verò ipsum omninò sanguinẽ confluere in aliquod intestinum, malum esse arbitrari oportet, sed melius est cũ sensim, quâm cum hęmorrhagiæ instar abundãter & cumulatè effunditur. Quare & illud quod dixit, bonũ, non tanquã propriè dictum accipere oportet, sed vt idem quod melius significet: quasi ita diceret, Infernè verò nigra deiici melius. Nam si verum fatearis, multò malis hac, quã quoquo modo per os tibi sanguinẽ efferri. Atque ista sic distinguere possis, ad tollendã antiqui Senis verborum repugnantiam, qui quidem nunc si nigra deiiciantur, bonum esse pronũciat, quod paulò antè pessimum esse dixerat. Possumus in eum quoque sensum nigra accipere, quo ipse in Epidemiis cum de hæmorrhoidib⁹ ageret, vsurpauit, eatenus scilicet probandam nigrorum deiectionem esse, quatenus melancholicos affectus sanat. Nam reuera maximo & iam factæ melancholiæ remedio, & futuræ impedimento est hęmorrhoïs. Quæ si ita acceperimus, eiusmodi esse poterit oratio, Sanguinem supernè efferri, qualiscunque sit malum, infernè verò per hæmorrhoides profluere bonum, cum nigra

gra

gra vacuantur, id est cum hominis natura multum humoris huiusmodi accumulat. Alioqui temere non est vacuationi per hemorrhoidas assuefaciendi natura. quippe quæ vtrunque periculosum excessum habeat, & cũ vltra modũ sanguis excernitur, & cum ex toto sistitur.

XXVI.

Ἢν ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ οἷον σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

*Si dysenteria laboranti veluti carunculæ deijciantur, mortiferum.*

Dysenteriæ initio opima quædam & adiposa excernũtur corpora, postea, nisi ipsa prius desierit, ipsorũ intestinorũ ramenta quędã, derasa scilicet interiore superficie ipsorum membranosa ac densa existente, non secus ac epidermis est, quę cutem corporis extimã obtegit. Postremò de ipsa etiã intestinorũ substantia aliquid deraditur. Quo demũ tempore, nõ adhuc fieri dysenteriã, sed iam factã, absolutámq; & consummatã esse dicimus. Quando igitur per dysenteriã intestinorum partes adeò magnæ excernuntur, vt ipsæ carnis appellationẽ mereantur, tum perniciosum inquit morbum esse, cum neque caro regigni neque cicatrix obduci tam magna exulceratione possit.

XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγίη πλῆθος ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τουτέοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται.

*Quibus per febres sanguinis vndecunque eruperit copia, conualescentibus ventres humectantur.*

Calore natiuo propter hæmorrhagiam debilitato, neque probè concoqui cibi, neque in sanguinem mutari, imò verò nec distribui possunt. Quibus omnibus ventres ipsis humidiores fieri par est, quoad vires natura cum tempore reparauerit ac receperit.

XXVIII.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος γινομένης παύεται, καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων γινομένων παύεται.

*Quibus deiectiones sunt biliosæ, superueniente surditate cessant: & contrà quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur.*

Non de inueterata & firmata in habitum, ob idq; solutu difficili surditate ipsi nunc sermo est, sed de ea quæ repentè in febribus, aut aliter facta est ascendere in cerebrum bile. Ipsa siquidē quum meatus auditorios obsedit surditatē efficit: rursúmq; inde à natura deturbata, dum per aluum deiicitur, eandem soluit.

XXIX.

XXIX.

Ὁκόσοισι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἑκταίοισιν ἔσοι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτα.

*Febricitantibus si sexto die rigores fiant, iudicationem habent difficilem.*

Febribus ac præsertim ardẽtibus rigores superuenientes bona perfectaque crisi decernere solẽt, si & die decretorio, & cũ signis coctionis acciderint: nõ bona neque perfecta, si vel diei, vel coctionis signa fuerint imperfecta. Quòd itaque cõcocta esse oporteat, quę rectè sint decernẽda, docuit primo Epidemiῶn in ea dictione, quám paulò antè protulimus, cuius est initium, Coctiones criseῶs celeritatem, salutis certitudinem significant. Quòd autem non in omnes dies crisis incidat, & in prognostico, & in hoc ipso aphorismorum* libro declaraui, & pręterea primo Epidemiῶn. Congesta autẽ & collata nobis sunt hæc omnia cũ apta & conueniente expositione, quæ quidẽ ab eo de diebus decretoriis scripta sunt, in tractatũ de diebus crisimis, quæ verò de signis coctionis, in libros de crisibus. In quibus cõmentationibus de crisi etiam, quæ sexto die fit disseruimus, cuius ipse nunc meminit. Ait enim rigores qui hoc die fiant, dyscritos esse, id est vel malã iu-

* *Galeno vnus tantum aphorismorum liber.*

dic

dicationem adferre, ac si cacocritos dixisset, vel certè parum firmã incertámq; ita vt facilè reuertantur febres vel in lõgum tempus protrohantur, quasi dysflytos, id est solutu difficiles dixisset. Quinetiam interdum cum grauibus symptomatis sexto die crisis fit. de quibus omnibus, quicquid ad perfectã absolutámq; ipsorum cognitionem attinet scripsimus in cõmemoratis tractationibus. Hæc verò ita fieri, ipsa etiam experientia compertum testatúmque est: quorum longũ foret in præsentia causas exponere. Nã de diebus decernentibus tertio de diebus decretoriis libro diximus. De rigore autem seorsum proprio huic dicato libro.

XXX.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

*Quibus accessiones fiunt, quacunque hora febris dimiserit eadem si postero die repetat, iudicatu difficilis esse solet.*

Ponamus primo die aliquem ægrotare cœpisse hora tertia, & desiisse alia quauis hora: deinde secundo die eadẽ tertia hora cœpisse, rursúmq; cessasse alia quacũq;: itẽ tertio rursum die tertia similiter hora cœpisse, ac rursum quauis hora

desiisse

desiisse: & quarto itē die cœpisse eadem tertia hora, atque ita deinceps tertiā horam, in qua initium habet accessio, eandem semper seruari, alias verò horas in quibus desinit, non seruari: necesse est eū qui ita ægrotet morbo impediri diuturniore, quàm si principij accessionis horā incertam inordinatamq; habere contigisset. Atq; hoc nos ab Hipp. experientia comprobante & attestante dictum esse arbitramur. Sunt tamē q quod ab Hip. dicitur esse velint eiusmodi, Si quæ primo die ægrotū accessio inuasit, hora exēpli gratia tertia, & (si ita sors tulit) duodecima desiit, eadē secundo rursum die duodecima incipiat, morbum aiunt iudicatu fore difficilem: cum interim nullam sui dicti rationem adferre, nullā attestante experientia probationem monstrare possint. Iam verò * illud iudicatu difficilis, quod δύσκριτον appellat Græci, in alio significatu intelligere nō possum, quàm pro solutu difficilis, id est δύσλυτος, quasi Hip. diceret, siue quotidie, siue tertio quartóve quoq; die accessio eadē hora repetat, morbus hic erit dyslytos, id est solutu difficilis, siue multas, siue paucas horas duret accessio. Quod dictu Hipp. experientia vt dixi, cōprobatur. Eius verò

* Dyscritā pro dyslyto.

rò

rò causam talem esse putandũ est. Cum accessionũ causa minimè fixa firmatáve fuerit, eandẽ periodũ & statam horam non seruat: cum verò firmata & constãs extiterit, eandẽ seruat, atq; idcircò quæ firmata stabilitáq; est causa, eadẽ solutu difficilis, quæ verò talis nõ est, solutu facilis existit. * Nam quæ firmata sunt & impacta, robusto quodam vt dimoueantur quasi vecte opus habẽt, qui & longo tempore, & cũ fortibus & pluribus auxiliis adhibeatur.

*Tenax & impacta materia nõ facilè excutitur.*

XXXI.

Τοῖσι κοπιώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

*Qui per febres laßitudinem sentiunt, ijs ad articulos, & iuxta maxillas potißimùm abscessus fiunt.*

Quasdam lassitudines ob multos motus fieri suprà diximus, quæ simpliciter & propriè lassitudines nominantur. Nonnulli verò neque multis neque vehementibus vsi motionibus lassitudines sentire consueuerunt. Tales itaque lassitudines, non lassitudines absolutè, sed cum adiectione lassitudines spõtaneas appellare solent. quarum vtriusque communis est locus affectus, totum scilicet in corpore

genus musculosum. earum verò fatigationum quæ motiones plures sequũtur, propria & peculiaris est excitata in articulis caliditas. Quare per has in articulosos abscessus si decumbant, mirum videri non debet, vt pote qui iuxtà ac musculi laborauerint, atque incaluerint præter modum. Spontaneis autem lassitudinibus quemadmodum & aliis omnibus ferè morbis qui abscessu iudicantur, vt fluxiones decumbant ad articulos vna fit ratione sola, nempe quia spatia superuacaneis recipiendis idonea faciliáque habeant. Rariores igitur in cæteris morbis abscessus fiunt: in iis verò qui lassitudinis cõiunctum sensum habent plures, præsertim si fuerit spontanea lassitudo, & morbi à plenitudine profecti. Erit igitur aphorismi paucis & summatim comprehẽsa huiusmodi sententia: Quoquo modo in febribus facta sit lassitudo, ad articulos, & maximè circa maxillas fiunt abscessus. hoc verò ideo vsu venit, quia à calore febrili sublata in caput est humorum copia, quam indè postea ruẽtem maxillarum adenes suscipiunt, quo modo fit, cum in alas & inguina à superioribus partibus aliquid peruenerit.

XXXII.

XXXII.

Οκόσοισι δὲ ἀνιςαμένοισιν ἐκ τῆς νόσου ἤ τι πονεῖ, ἐνταῦθα αἱ ἀποςάσιες γίνονται.

*Quibus ex morbo conualescentibus pars aliqua laborat, eò abscessus fiunt.*

Siquidem labor & vehementem motum, & dolorem & læsionem significat, quemadmodũ suprà demonstrauimus, cõstat sanè laborare quoq; verbum, tum motione vsum esse vehementiore, tum dolorem aliquem aut noxam cõtraxisse significare. Propterea in nõnullis etiam qui se ex morbo recipiunt, cum humores morbum facientes nõ satis rectè purgati fuerint, sed quædam eorum reliquiæ superuacaneæ restiterint, si vel laborantem vel dolentem partem quampiam habeant, in eam apostemata decumbere videntur, idq; defatigationis causæ, dolore signi rationẽ obtinente. Nam per vehementiores motus tum vires imbecilliores fiunt, tum caliditas maior accẽditur: dolor autem fluxione iam decumbente perficitur. Hic igitur abscessus, vt dixi, qui sic signum est: imbecillitas vero & calor ad locum aff. ctum viam superuacaneis præeũt. Vtroq; igitur, vt demõstrauimus modo accipere possumus verbũ laborare: vniuersæ tamen eorum senten

tiæ de quib⁹ pręsens instituta est ab Hippocratio, alterum significatum magis conuenire videtur. Siquidem prius de febribus cũ lassitudine copulatis locutus est, ... deinceps inqt, Sed si qua pars prius laborauerit. Primo ... in aphorismo, cuius initiũ, Qui per febres lassitudinem sentiũt, de iis lassitudinibus quæ fiunt in morbis: in eo verò qui nũc propositus est, de iis quæ conualescentibus accidunt, in sequente de iis quæ morbũ antecedunt disputare videtur.

XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τῆς νόσου, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

*Sed si qua ante morbum pars laborauerit, ibi morbi sedes.*

Siue placet cum duobus superioribus aphorismis præsentẽ cõnectere ad vnius aphorismi perfectionis explẽdos numeros, siue seorsum vnumquenque scribere, nihil retulerit. Nam & quid ipsi inter se commune habeant, & quid singulare & proprium explicuimus superiore aphorismo. Quod etiam nũc paucis repetere non abs re fuerit. Cum in morbo lassitudinis sensus est, ægro abscessus aliquis ad articulos ac præsertim circa maxillas expectãdus. Similiter si se ex morbo

bo recolligenti, aut etiam antequā ęgrotaret, pars aliqua corporis laborauerit, in eam abſceſſus timendus. nā ferè in tales partes humorum *decubitus fieri ſolet, in iis videlicet morbis in quibus ſpes eſt futuri abſceſſus, neque prius per excretionem ſoluendus morbus videtur. nam de talium morborum dignotione tum in ſuperioribus nonnulla diximus, tum quicquid de his dici debuit declarauimus in commentariis de criſibus.

** Pars ſemel affecta fere ſemper manet imbecillior, & quaſi vicinarum partium ſentina ſit.*

XXXIIII.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγένηται, θανάσιμον.

*Si febre detento ſuffocatio derepentè ſuperuenerit, nullo in faucibus apparente tumore, eſt mortiferum.*

Poſſumus ſimpliciter intelligere huius aphoriſmi initium ī quo ait, Si febre detento, quaſi ita diceret, Si homini febricitāti in faucibus nullo exiſtēte tumore: poſſumus etiā cū maiore quapiā emphaſi exaudire, quo modo in Epidemiis ſcribere ſolet, quum dicit, Febris eū habebat, non abſolutè eū qui quouis modo febricitat demōſtrans, ſed eū cui magna febris adeſt his verbis deſignans. Cōtingit nanq; etiā ſine magna febre ſtran-

gulatione derepētè superueniente inter hoc hominē: sed ineuitabilior & celerior mors est, ita vt ne inopinatò quidē vllus vnquam seruatus sit, quū vehemens febris detinet ægrotantem. Indiget enim eiusmodi febris (vt in commentariis de dyspnœa demōstrauimus) copiosa inspiratione: fit verò non modò non copiosa, sed etiā prorsus exigua in iis quibus suffocationis imminet periculū. Neq; enim aliud est suffocatio, præter internecionē ob respirationis defectū factam: qui quidē respirationis defectus fit propter angustiam & coarctationē alicuius spiritalium instrumentorum. neq; enim talis angustia sine instrumētis respirationi seruientibus fieri potest. Deficit etiā respiratio vel propter virtutis thoracē mouētis imbecillitaté, vel propter vitalis principij vehementé refrigerationem. Ob angustiā verò fit omninò strangulatio. angustia autem fit vel repleta regione ea quæ inter thoracē est atq; pulmonē media, vel pulmonis cauernis & fistulis, vel inflammatione quapiā totum viscus habente, vel arteriam asperā, vel eam partem, quæ est velut eius caput, quā Laryngem & bronchon Græci, guttur Latini nominant. Sed & si illius capacitas guttu ri

ri præiacēte(quæ Græcè pharynx, Latinè fauces dicitur) suffocatio quādoque fieri cōsueuit. Sic enim Homerus internum oris locū, vbi gulæ & gutturis summa conueniunt, appellat. *Odyssea decimo.*

*-Vinúmque eructat faucibus imis,*
*Humanósque artus.*

illam scilicet regionem quæ gulæ & gutturi præposita est, fauces nominans, quē hoc loco imitans Hip. hanc eandē particulam ita appellasse videtur. ait enim tumore in faucibus non apparentè. Nam ore multum hiante partē eam licet exactè cernere: id quod in gutture fieri nequit. Erit igitur tota istiusmodi oratio, Si febre detēto suffocatio repētè superueniat citra tumorem in faucibus conspicuum, lethale est. Nam veteres promiscuè tumorem quemuis τό τι οἴδημα καὶ τ̀ ὄγκον appellabāt. neq; tamē nos latet triplicem esse tumorum differentiam. Vel enim sunt cum dolore, quas recentiores appellant phlegmonas, id est inflammatiōes, vel sine dolore duri, quos scirrhos vocant, vel citra dolorē molles, quos iidem recētiores Græci œdemata propriè appellāt. proptereáq; ab appellādi veterum vsu in tantum recesserūt, quatenus non iam omnes præter naturā augmēta

tiones complectũtur œdematis vocabulo. Cum igitur ſine tumore fauces apparuerint, & derepentè ſuperuenerit ſuffocatio, ſolius gutturis eſt eiuſmodi affectio. Sanè ſuffocãtur, vt dixi, ꝓpter alios etiã morbos paulò antè cõmemoratos: ſed repetina ſuffocatio ſoli adeſt gutturi. Peripneumonia enim derepentè non ſuffocat ægrotantes, ſed poſtquã ab initio paulatim incrementum capeſſens ad proprium vigorẽ ſummúmq; incrementũ peruenerit, in eo tale ſymptoma adfert. Si quod etiã tuberculũ aut abſceſſus in pulmone fiat, hic quoque diuturnus morbus eſſe ſolet. quẽadmodũ etiã inter pulmonem & thoracẽ pure repletũ ſpatium hominẽ ſæpè ſuffocat, rupto ſcilicet apoſtemate, & intra ipſum pure effuſo, quod certè & ipſum lõgo tempore cõflatũ eſt. Aſperæ verò arteriæ inflãmatio difficultatem quidẽ ſpirãdi aliquam efficere poteſt, ſuffocationem verò non poteſt, tum propter eius capacitatis magnitudinem, tum ob tunicæ tenuitatem. Siquidem corpore adeo tenui inflammationem magnum ſpatium replere eſt impoſſibile. Reliquum igitur guttur eſt, quod ſubitam poſſit ſuffocationẽ efficere, quandoquidem quantũ ipſum patet

in

in lógum coarctatur pulmonis meatus, & interiores ipsius musculi vnà cum ambiente tunica inflammationem patiétes, spiritus viam possunt intercipere: quam affectionem ex medicis nonnulli nô per s.synanchen, sed per c.cynanchen nominant. quibus placet fauciũ inflammationem per s.synanchen, id est anginam appellare. Alij verò parasynanchen & paracynanchen vocant, illam quando musculorum faucibus adiacẽtium phlegmone fuerit, hanc quũ extra guttur inflammatio extiterit ita appellãtes. Ex his igitur quæ dicta sunt rationi est cõsentaneum, talem affectionem gutturi dolorem aliquem inferre, cuius doloris Hipp. manifestò meminisse videtur in Prorrhetico hisce verbis, Fauces dolẽtes, graciles, id est nullo manifesto tumore, cũ inquietudine suffocantes citò perniciẽ adferunt. [illegible] verò dolẽtes fauces nõ appellauit, si [illegible] quia ex iis quę antè dixerat posset subdiri, siue quia etiã absque dolore [illegible]erit memoratam pręcedẽte oratiõe suffocationẽ aliquãdo fieri posse. Quòd si omninò esse potest sine dolore suffocatio, eiusmodi causas cõsequetur. Fieri potest vt humiditatis præsertim pituitosæ copia interiorẽ gutturis tunicã madefa-

ciente, in eo tumor anodynus excitetur: potest etiã aperientibus ipsum musculis resolutis meatus angustior reddi. Potest vtrisq; ~~etiam simul iunctis idem~~ fieri, nec impossibile præ siccitate nimia musculis internis gutturis admodum tensis meatum coarctari, qui quidẽ musculi quales sint, & quomodo dum tenduntur guttur claudant, demonstrauimus in tractatu eo qui nobis de voce scriptus est.

XXXV.

ΗΝ ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

*Si febre detento repentè collum intorqueatur, ac vix deglutire queat, nullo existente tumore, mortiferum.*

Non hîc locum designauit, quũ dixit, nullo existente tumore, quemadmodum in præcedente aphorismo, quũ faucium meminit his verbis, ~~Nullo in faucib⁹ existente tumore.~~ Nos verò ex duobus alterum dicturi sumus, vel de cõmuni subaudiendum esse in faucibus, vel certè in omnibus locis ad collum pertinentibus. Quum enim horũ nullo, neq; ore multùm aperto in faucibus, neq; extrinsecus tumore apparente, æger deglutire nõ potest,

teſt. Symptoma id perniciofum eſt ob inflammationem aliquando muſculorum gulæ ſubſtractorum, interdum verò gulæ ipſius natiuæ. Eſt enim partibus iſtis per neruos & ligamenta cōmunio quædam & ſocietas cū dorſali medulla & meningibus ipſam ambiētibus, ac præterea hiſce extrinſecus adiacentibus vertebrarū oſſibus. Quum itaque ad partes inflammatas ligaméta & nerui tenduntur, vertebrasquoq; vel intrò vel ad latus trahi eſt neceſſe. Nam ſi in altero tantùm neruorum exortu tenſionem fieri cōtigerit, ad latus: ſi vtroque, intrò fiet vertebrarum diſtortio. Verùm nos pluribus de iſtis agemus, quum de articulis librum interpretabimur, vbi ſpinæ diſtortiones fieri tradit crudis tuberculis intra ipſam natis. *Eo itaque libro cyphoſim etiam, id eſt gibbum ſeu extuberationem ſpinæ fieri eſt auctor vertebrarum ad interna tenſionibus, non ſolùm lordoſim, id eſt excauationem, & ſcolioſim, id eſt ſpinæ in obliquum tortionem. Secundo verò Epidemiωn libro de ea, qua de nunc agitur, angina mentionem faciens, inquit: Erant anginæ tales affectiones, ceruicis vertebræ intrò vergebant, & forinſecus manifeſta videbatur in ceruice cauitas, in

qua

febris duplicem habitura est ad mortem rationem, tum quia vt signum ceruicis deprauationem illam & in deuorando difficultatem propter siccitatẽ accidisse indicabit, tum etiam quia & ipsa aliquid conferet, tanquam vna quæpiam ex caussis ad mortem perducentibus.

XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νόσους κρίνουσιν· οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νόσου, καὶ ὑποτροπιασμόν.

*Sudores febricitãtibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoseptimo, vicesimoprimo, vicesimoseptimo, tricesimoprimo, & tricesimoquarto. ij enim sudores morbos iudicãt. Qui secus euenerint, laborem, & morbi longitudinem, aut eiusdem reditum significant.*

Non tantùm sudores, sed alui nõ contemnedæ deiectiones, & vrinæ multæ, & iuxta aurem aut aliquem alium articulum abscessus dictis diebus cõmodè apparere solent. Oratio enim vniuersaliter

si esse

verò Hip. in quibus de hisce diebus scripsit. habes in commentatione de diebus criticis, & de crisib⁹ omnes à nobis collectas. Nũc verò à tertio incepit, q quarto anteuertit per breuioris temporis morbos. post quem quintum scripsit vno die posteriore quarto. Sic enim in omnibus ferè exemplaribus scriptum inuenitur, nusquam in aphorismo quarto die ascripto, quamuis hic primus criticus esse videatur. attamen ipsum nũc prætermisit vel Hippocrates ipse, vel is qui primus librum scripsit. Quòd si Hip. omninò eum præterierit, mihi propterea id fecisse videtur, quia morbi plurimi peracuti, qui cũ sudore iudicatur, tertio & quinto die potius quàm quarto iudiciũ subeant. rariores enim sunt, qui die quarto decernãt. Quod cum diu multúmq; vel ob eã causam quæsiuissem, qa hoc aphorismo fuisset ab Hip. prætermissus dies quart⁹, ita tandem habere longa experiẽtia cõperi. Hoc autem ideo accidere videtur, quia morbi peracuti tum primã statim accessionem vehementissimam habeãt, tum eã quæ die tertio fit primæ ad proportionem respõdens. Per vehementiores autem accessiones crises fieri, & morbos qui diebus imparibus cõmouentur

citius

citius crisi terminari, qui verò paribus, longius trahi, id quoque nos experientia didicim⁹. Atq; ideo si initio statim morbus aliquis concitetur vehementius, in dies impares poti⁹, si verò trahi debeat, in pares vehemẽtiores accessiones incidũt. Atq; hæc habui, quæ de quarto die dicerem. Ad finem autẽ aphorismi nonnulli tricesimumprimũ diem; alij tricesimum quartũ scribunt, quos criticorum dierum numero contineri certò scimus, ac fortasse plus potest tricesimusqua₍t⁹. Quadragesimi verò non meminit, quia forte hunc diuturnorũ morborũ principium putabat, qui non libenter sudoribus iudicantur. nã & ipsum tricesimumprimum, & tricesimumquartum, & ante ipsos vicesimumseptimũ rarò per sudores iudicare comperias.

XXXVII.

ΟΙ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, θάνατον· ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ, μῆκος νόσου σημαίνουσι.

*Frigidi sudores cum febre quidem acuta mortẽ, cum mitiore verò morbi longitudinem significant.*

Rem ita habere sæpè docet experientia: eius verò inquirenda est causa. Nam explicatu difficillimum esse videtur, quo

modo

modo febre calidiſſima hominē habente, ſudor frigidus fiat. Quòd itaque in aliis corporis partibus vehementem ineſſe caliditatem, ex aliis ſudores frigidos vacuari oporteat, cuiuis eſt manifeſtum. Calfacti enim fuiſſent, ſi ex partibus calidiſſimis manaſſent. Vacuantur autem ex eadem cute ſudores, quæ frigida eſſe poteſt, cum vrantur interim ea quæ ipſi ſunt ſubiecta. Nam humoribus quibuſdam putreſcētibus febres acutas fieri oſtendimus. hi verò ſæpè toto corpore, ſæpè etiam in ſolis vaſis putreſcūt. Si quando igitur hæc duo contigerint, vt & humores in vaſis putreſcant, & natura ſolidas partes moderans & regens (quæ ſecundum Hippocratem eſt natiuus calor) vel prorſus extinguatur, vel propius extinctionem accedat, quæ tum ex his vacuantur frigida apparēt, atq; interim vehementiſſimā eſſe caliditatem ex putredine ortā nihil prohibet. Ac propterea frigidus ille ſudor exitiale eſt ſignum, indicās ſcilicet in animalis corpore humorum ſuperare copiam vſque eo frigidorum, vt neque ab inſito, neque a febrili calore excalfieri potuerint. Verùm ſi febris fuerit remiſſior, poterit homo ſeruari, concocta ſcilicet longiore tempore

humorum multitudine, atq; euicta à natura. Nam acuta febris & causa est, & signum perniciosissimũ. ac causa quidem, quando suapte natura potest resoluere corpora: signum verò, quia humorũ multitudinem ostendit, quæ frigidissima est, cum ne à febrili quidem calore mutetur. Quæ verò acuta non est, sed moderatior febris materiæ copiam per diuturnitatem temporis coquẽdam naturæ permittit: quippe quæ hominẽ frangere, aut tollere de medio non præoccupat. Nec verò signũ adeo exitiosum est, ac febris vehemens. fieri enim potest, vt remissiore febre, etiam si modicè frigida sit humoris copia, inexcalfacta maneat.

XXXVIII.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

*Qua corporis parte sudor, ibi morbus.*

Si ad totum animalis corpus morbus pertineret, ex toto etiam æquabiliter fieret vacuatio. Fiunt ergo sudores, vel natura superuacanea euacuante (quo tẽpore ipsi commodè & vtiliter decernũt) vel etiam quia in corpore contineri non possint morbi ratione fiunt. Vtrolibet autem fiant modo, partibus affectis contentam humiditatem vacuant.

XXXIX.

XXXIX.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

*Et qua parte corporis ineſt calor aut frigus, ibi morbus.*

Quacũq; corporis parte inſignis fuerit calor, aut frigus, ibi morbũ delitescere eſt neceſſe: ſiquidẽ ipſa longius receſſit à naturali eucraſia, id eſt, proba tẽperatione, quæ nihil aliud eſt quàm ſanitas.

XL.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νούσου σημαίνει.

*Et quando toto corpore mutationes accidunt, vt ſi corpus refrigeretur & viciſſim calefiat, vel color alius ex alio oriatur, longitudinem morbi ſignificant.*

Variæ & diſcrepantes affectiones, ſemper diuturniores fiunt, quàm quę ſunt vniuſmodi & formæ: quia ſcilicet natura paruo tempore multas affectiones ſubigere & concoquere nequit.

XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ φανερῆς αἰτίης γινόμενος τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται.

*Sudor multus per somnum factus, copiosiore cibo corpus vti significat: Quòd si parcius epuliti hoc accidat, vacuatione indigere sciẽdũ est.*

Nonnulli aphorismũ scribũt in hunc modũ, Sudor multus per somnũ factus sine causa manifesta. Quidã verò sic, sine causa altera. Verum ista & eiusmodi alia locis innumeris ab Hipp. prætermissa, intelliguntur facilè, etiamsi non ascribantur, quia ea nos subaudimus, quãuis non dicãtur: quippe qui semel ab eo didicerimus, propter externã causam, non corporis affectũ secura symptomata, nullã certam afferre præsagitionem: quod documẽtũ memoria semper teneri velim. Quod autem presenti aphorismo docemur, id maximè cõsistit in adiectione vocis multus. Nam si copiosus sudor non emittatur, poterit & propter viriũ imbecillitatẽ, & corporis raritatem accidere: multus verò si manat, is vel propter cibariorum quæ modò sumpta sint immodicã copiam, vel propter eorũ, quæ anteà sunt assumpta nimietatem accidat necesse est. Quòd si propter recèns sumptorũ ciborum abũdantiam fiat, ne in posterũ plures ingurgitent prohibendum: si verò propter pristinam eduliorum multitudinem acciderit, vacuandum est.

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μέζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

*Sudor multus, frigidus calidúsue semper fluens, frigidus grauiorem, calidus minorẽ morbum significat.*

De sudoribus qui diebus criticis erumpunt dictum est supra. De iis verò qui toto morbi tempore citra crisim vllam apparent, in hoc agit aphorismo. in quo deteriores sudores frigidos, his verò minùs malos calidos esse dicit. Ostendunt certè quidem vtrique copiam, sed alteri frigidam, qui sunt peiores, alteri calidam, qui illis minùs sunt perniciosi.

XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

*Febres quæ tertio quoq; die vehemẽtius affligentes nõ intermittũt, periculosiores: quoquomodo aũt intermiserint, p riculũ abesse significãt.*

Quòd Hipp. verbum intermittere de accessionibus in apyrexiam, id est integritatem & febris vacationem desinentibus efferat, apertè ipsemet indicat præsenti aphorismo, cũ febriũ tertio quoq;

die vehemētius affligentium accessione quoquo modo intermittētes, omni periculo vacare pronūciat. Ex ipsis enim solæ extra periculo vacant, etiam si vehemētissimam & valdè longam habeant accessionem, quæ in apyrexiam desinūt. Si enim accessio breuis fuerit, vt in tertianis exquisitis, minore vtiq; quàm duodecim horarum tēpore circumscripta: nō solùm periculo vacat eiusmodi febris, sed cito etiam iudicatur. Si verò lōgior fuerit, vt horarum exēpli gratia octodecim, est & hęc sine periculo, sed tāto est diuturnior, quāto eius accessio maior, quàm pro tertiana exacta & legitima. Porrò non absq; ratione est, quòd ad integritatem & quietem febre vacantē peruenietes, periculo vacare dicit, vtpote quę neq; propter inflammationem aliquam fiant, neque ob malignam humorum putredinem. nam siue ex inflammatione, siue ex maligna putredine ortum habeant, ad integritatem non perueniunt. Quoquo igitur modo intermiserint febres, periculū abesse significatur, id est siue vehemens accessiò fuerit, siue longa.

XLIIII.

Κόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τούτοισι φύματα ...
[illegible]

*Quos febres longæ exercent, ijs tubercula ad articulos, vel labores fiunt.*

Non est* hoc perpetuum, vt nec taliũ aliud quicquã, sed ferè ita vsu venire videtur. Eius rei autẽ causa est manifesta. Nam vel propter copiam, vel crassitiem vel frigiditatem humorũ febres efficientium quàm plurimùm morbi producuntur, ipsis nimirum ad concoctionem longum tempus postulantibus. Verisimile igitur est propter hos excitari tubercula, & ad articulos superuacanea decũbere. Siue autem per labores dolorem, siue læsionem intellexerimus, vterq; intellectus habet rationem aliquam. Siquidem & dolor & noxa tales humorum irruptiones, τὰ ἀποσκήμματα Græcis appellatas, comitari solent.

* *Nã & per σύμ-*

XLV.

Ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

*Quibus tubercula ad articulos, vel labores post febres fiunt, ij cibarijs pluribus vtuntur.*

De his qui se recipiũt ex morbo agit. Hos enim si se repleuerint plethorica excrementa vel maximè propter virium imbecillitatem colligere par esse videtur.

XLVI.

HN ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον.

*Si rigor febre non intermittente ægrum iam debilem inuadat, mortiferum est.*

Non idem eſt, cum ſi ſuperuenerit, & cum ſi inuadat dicitur. nam illud vnicum rigoris impetum, hoc plures ſignificat. Si itaque ſemel rigor inuaſerit, nondum liquet, pernicioſáne an ſalutaris ſit ſequutura criſis. poteſt enim vel propter virium imbecillitatem exitioſum eſſe ſymptoma, poteſt etiam dubia & fallax iudicatio eſſe, quæ tamen tãdem benè cedat. Sæpius verò ſi irruerit rigor non intermittente febre, cum id alioqui minimè bonum eſt, tum in virium imbecillitate pernicioſum. Nam ſi qua etiam vacuatio rigorem ſequatur, quæ nullam febris intermiſſionem adferat, vtriuſque ratione hominem frangi reſoluíque par eſt, & quia virtus imbecilla rigoris vehementẽ quaſſum ferre non poteſt, & quia vacuatione reſoluitur. Solus verò rigor ſi fiat nulla vacuatione ſubſequente, ne ſic quidem bonũ fuerit ſymptoma. Nam & vt mala cauſa vires hominis tentabit, & vt malum ſignum extremam indicabit virtutis imbecillitatem: quippe quæ per ri-

gores vacuare humores molestos sit solita, nunc verò id præstare non sustineat.

XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

*Excreationes in febribus non intermittẽtibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ, omnes malæ, commodè tamen si prodeant, bonæ. Sed eadem quoque est eorum quæ per aluum, & vrinas excernuntur ratio. Si quid verò quod non iuuet per hæc loca excernatur, malum.*

Fortè conueniebat doctrinæ aphoristicæ dici compendiosius, Omnes malas excretiones, si cómodè prodeant, ad bonum peruenire exitum. ita tamen locutus non est Hippocra. Sed cum tria excretionum genera, tum quod per os, tum quod per deiectiones, tum etiam quod per vrinas fit nobis in memoriam reuocasset, id quidem quod per os fit particulariùs est prosecutus. Non enim simpliciter dixit, malas excretiones commodè exeuntes bonas esse, sed speciatim earũ meminit his verbis, Liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & bilio-

.. Porrò vna quædam est communis in ..s omnibus ratio, Malas scilicet vacuationes, affectionum prauarum .... existere. Ac sæpè quidē eiusmodi excretiones fiunt eo modo, quo ex putridis vlceribus profluens excrementum tenuius, sanies Latinis, ἰχὼρ Græcis appellatū, quod affectam partem nihil iuuat: nonnunquā verò vt pus ex rupto abscessu erumpens, .... patientem expurgat. Quòd verò benè & cōmode excernatur, .... maxima sunt coctio, & euphoria id est mali per vacuationem materię noxiæ leuatio: quibuscū annumeratur morbi species, & anni tempus, & regio, & ægrotantis tum ætas tum natura. Quod autem est ad finem aphorismi, bifariam scriptum inuenitur. In quibusdam exemplaribus eo modo quo suprà scribitur, Si verò eorū quæ non conferunt, aliquid excernatur. In aliis verò sine negatione hoc modo, Si verò eorum quæ conferūt aliquid excernatur. Si itaque priorem lectionē sequamur, talis erit orationis sententia, Si quid eorum quæ excerni nihil prodest vacuari videatur, malum. Posteriorem verò si retineamus, eius erit talis sensus, Si quod animali vtile est & familiare excernatur, nō est bonum. Prior

igitur præferenda eſt lectio.

XLVIII.

ΕΝ τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

*In febribus non intermittentibus ſi partes externæ algent, internæ vruntur & ſitiunt, lethale eſt.*

Videndum eſt nunquid poſſint in febre interpolata fieri talia ſymptomata. ipſe enim neque vidi, neque rationem, quomodo fiant inire poſſim. Solis ſiquidem exitialibus febribus ardentibus adeſſe vidētur, aut ſi aliter libet appellare, multùm admodum malignis febribus, vt lipyriis. Nulla verò febris alia profundum corpus perurit, cute inalgeſcente. Neque enim Cauſus, id eſt ardēs febris, modò maligna non ſit, neque tertiana: quæ febrium omnium ſunt calidiſſimæ. Itaque videtur non diſtinctionis gratia illud aphoriſmo adiectum fuiſſe, In febribus non intermittētibus, ſed ſimilem locutionem fuiſſe illi, Vertebræ quæ in ſpina habentur, non quòd alia corporis parte ſint vertebræ, ſed quaſi ita diceretur, Vertebræ quibus hoc adeſt, vt in ſpina habeantur. quo certè modo in præſentia accipiendam eſſe Hippoc. orationem [illegible] ducimus

ducimus, si altæ partes exuruntur, cutis perfrigerata, perniciosum: id quod fit in nonnullis febrium non intermittentium. Porrò huius rei talis est causa, Cum vehemens aliqua inflammatio aut erysipelatis initium est in aliqua profunda corporis parte, vniuersus ex toto corpore sanguis ad locum laborantem trahitur: quæ causa est vt profunda ardeāt, frigeat cutis, quemadmodum accessionum febrilium initiis fieri solet.

XLIX.

ΕΝ μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅ, τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

*In febre non intermittente si labrum, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertitur, si non videt, si non audit, imbecillo iam corpore, quicquid horum acciderit, in propinquo mors.*

Cum nerui tenduntur atque ad proprium principium contrahuntur, partiū ad quas pertinent, contortiones fiunt. Porrò ipsorū tensio & inflammationes, & scirrhos, & siccitates, & immoderatas refrigerationes sequitur. Hæc autem eo sunt grauiora, quo propius neruorum originem fuerint constituta. Quare si

cum febre continua æger debilis fuerit, non absque ratione proximam mortem esse putandum est: multóque magis qui non audit, aut non videt propter virtutis sensificæ imbecillitatem.

Ὅκου ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γένηται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

*Vbi in febre non intermittente difficultas spirandi & delirium acciderit, lethale.*

Ob eandem causam vtraque fit & dyspnœa & deliratio, affecto scilicet cerebro: túncque apparet spiritus, vt ipse in prognostico tradit & magnus, & ex multo interuallo haustus, hoc est & magnus & rarus. Potest etiam propter aliquam partium respirationi seruiētium affectū fieri difficultas spirandi. Nam & pleuritides & peripneumoniæ, & reliqua thoracis atque pulmonis mala spirandi difficultatem efficiunt. Quæ omnia periculosa sunt, adiuncta præsertim febre continua: nam semper cū eiusmodi febre fieri consueuere. Quare hoc etiã loco, verba illa, In febre non intermittēte, eadem ratione dicta esse videntur, qua etiam in præcedente aphorismo.

menda primi potius bibliographi, quam Hippocratis esse videtur.

LIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περίγλισχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

*Quibus per febres circa dentes lentor quidam obnascitur, ijs vehementiores sunt fe[bres].*

Neque enim eiusmodi περίγλισχρα, id est lentor & sordes dentibus obhærentes fieri possunt sine multo calore humiditatem pituitosiorem exiccante.

LIIII.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τοι διψώδεες εἰσίν.

*Quibus siccæ tusses paulùm irritantes in febribus ardentibus perseuerant, ij non admodum siticulosi sunt.*

Siccas tusses appellat in quibus nihil expuitur, ob intemperiem interdum instrumentorum spiritaliū, aliquando verò propter faucium asperitatem, aut humore aliquo tenui & pauco destillāte factas. Quicquid horum fuerit, irrigantur quodam modo loca ad arteriā asperam attinentia, atq; propterea minus siti vexantur. Nam si sola sit inæqualitas, eó motu qui tussiendo fit ex vicinis locis ali-

fluens. Ipse verò nunc & quo pacto eiusmodi sudorem dixerit malum esse, & quàm ob causam indicauit. Malus itaq; existit, quia cum eo quòd morbum non soluit, tum etiã ipsum prorogari significat. Cuius quidem longitudinis temporis causam multæ humiditati acceptam refert: ad cuius humiditatis copiæ dissipationem & coctionem cum temporis multum natura requirat, morbum profectò ipsum longum fore est necesse.

LVII.

Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει τὸ νόσημα.

*Spasmo aut tetano febris si accesserit, morbum soluit.*

Est sanè &* tetanus spasmus, id est conuulsio: Sed in tetano partes cõuelli & retrahi non vidẽtur, quia æqualiter retrorsum prorsúmque tendãtur: ac propterea eximium & proprium nomen est sortitus. Quo fit vt tres illæ rigidæ affectiones opisthotonus, emprosthotonus, & tetanus omnes sint conuulsiones seu spasmi. Fiunt verò secundum Hippo. spasmi omnes ex repletione aut vacuatione partium neruosarũ. Quicunq; igitur spasmi ardentibus febribus superueniũt, eos propter siccitatem fieri rationi est cõsen

* *Spasmũ Celsus distensionem neruorum, & tetanũ eorundẽ rigorem appellat.*

taneum: qui verò ab initio proprio inuadunt, habent ex repletione ortum. Hisce igitur spasmis accedentes febres partim superfluam digerunt humiditatem, partim frigiditatem concoquunt: quæ duæ sunt medicis remediorum indicationes, ad quas tanquam scopos totam curandi spasmi ex plenitudine orti rationem dirigere solent. Meritò igitur à febribus spasmi sunt perniciosi, qui verò ante febres, non exitiosi.

LVIII.

Ὑπὸ καύσου ἐχομένῳ ῥίγεος ἐπιγενομένου, λύσις γίνεται.

*Si febre ardente laboranti rigor superueniat, solutio fit.*

Ostendimus enim in libro de rigore etiam ob flauam bilem, quæ per mēbra sentientia ocyus feratur, fieri rigorem: quā ob rem scilicet & alui fiat solutio, & sudores ac vomitus biliosi superueniant. Bile igitur ardentis febris causa expurgata, febris fit solutio. Nam ardentem febrem fieri nouimus, cum æstiuo tempore venulæ exiccatæ acres & biliosos ad se ichoras attraxerint.

LIX.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον.

*Tertiana exquisita septenis ad summum circuitibus iudicatur.*

Tertiana febris quod ad humorem morbificum attinet ab ardēte, quæ Causus Græcè dicitur, nō differt: sed eo multùm inter se differunt, quòd ardēs in venis vnà cum sanguine flauam bilem redundantem & feruentem habeat: in tertiana verò eadē bilis toto feratur ac moueatur corpore. Est igitur legitima & exacta tertiana quæ syncerā suam naturam vbique seruat. cuiusmodi est, quæ flauam bilem, vt diximus redundantem & cōcitatam habet: & præterea tempus adest æstiuum, & regio tempori similiter calida & sicca, & hominis tum ætas, tum temperatio similis. Protinus ergo in tali tertiana cum rigore fiet accessio, & eius solutio cum sudore, aut bile per vomitum aut aluum vacuanda, aut hisce omnibus simul factis. Est etiā eiusmodi tertianæ multò minus accessionis quàm remissionis tempus. Nam cum duobus diebus & totidē noctibus totus eius circuitus perficiatur, exquisitam tertianam vltra horas duodecim accessionem proferre nunquam reperies. Talis itaq; Hip. intra septem circuitus vel cum tardissimè iudicatur. Nam quod in continuis v-

nus dies potest, hoc in intermittentibus accessio. Siquidem secūdū accessionum supputationem intermittentiū fiunt iudicationes. Quod ipse innuebat in prognostico, cum de quartana agens ita loquebatur, Seruat etiam quartanarū constitutio talem ordinē. Sed & ipsi quoque obseruauimus tū in quartanis ipsis, tum in tertianis fieri iudicationem secundum periodorum non dierum numerum. Siquidē in hac ipsa tertiana ab initio inita supputatione quæ septima est accessio in decimumtertium incidit diem, & sæpè in ipso morbus iudicatur non expectato quartodecimo. Quemadmodū igitur in morbis continuis, acutorum quidem morborum terminus erat quatuordecimus, peracutorum verò septimus: sic in intermittētibus, quæ longissimum tempus durat tertiana terminum habet circuitum septimū. Et rursum vt in peracutis quinto, quarto, & tertio die morbus iudicari poterat: sic in tertiana quoque iisdem circuitibus fieri solutio potest, natura minimè septimā periodum expectante. Porrò Hippoc. tertianam aliquando cum additione exactam appellat, aliquādo verò simplici appellatione contentus, tertianam absolutè dicit: quæ

nunc

nunc etiam Græcorum est consuetudo omnes eiusmodi res infinitè nominandi.

LX.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα λύει τὸ νόσημα.

*Quibus per febres aures obsurduerint, iis sanguis è naribus profluens, aut perturbata aluus soluit morbum.*

Ipse etiam antea surditatem fieri dixit retentis excrementis biliosis, & in caput sublatis: & contrà aluo perturbata eiusdem fieri solutionem. Quod hoc etiam loco repetit, præterea de profluuio sanguinis è naribus mentione facta. Nam hoc etiam surditatem soluit, eã scilicet quæ per febres fit, absq; vlla peculiari & eximia instrumenti auditus affectione. Nec mirum videri debet, si vacuatis aut trãslatis nocuis humoribus cessét morbi.

LXI.

Πυρέσσοντι ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

*Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet reuerti.*

Vtrum hunc aphorismum Hippo. scripserit, an in eorum numerum referri debeat, qui falsò sunt ascripti, nescio. Nam & in Prognostico eas dierum criticorum

augmentationes & compositiones quæ per quaternarium fiunt docuit, & in hoc ipso Aphorismorum libro. atque in Epidemiis nō solùm decimoquarto multos iudicari vidisse se dicit, sed vicesimo etiā, quadragesimo, sexagesimo, & octogesimo. Sed & vicesimusquartus & tricesimusquartus, & ab initio statim quartus secundum ipsum iudicant. Quo modo igitur nunc, nisi imparibus diebus febris desierit, incertam fore ait & minimè fidam iudicationē? Præstat igitur pro impari die scribere crisimo, id est iudicatorio, vt nonnullis visum est. quanquam multa exemplaria multitudinis numero imparibus diebus habent scriptum.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν.

*Quibus perfebres morbus regius superuenerit ante diem septimum, malum.*

Icterus (quem regium & arquatum morbum vocant) fit aliquando criticus, id est iudicatoriè, natura in totum corpus maximéque in cutem flauam bilem deponente: aliquando etiam symptoma est iecoris male affecti. Atque eius affectiones malæ propter quas morbus regius superuenire solet, sunt tres, schir-

rhus, inflãmatio, obstructio. Verũ schirrhus morbus est diuturnus: inflammatio verò & obstructio etiã repentè fieri possunt: atq; ideò icterus qui ante septimũ diem acciderit, ex harum alterutra ortum habet. Nam citius critico more bilis in* corpus summum regeri & effundi non potest. Ante septimum igitur diem icterum malum esse, verum est: non tamen propterea post septimum omni vacare periculo, est similiter verum. neque istud nunc agitur. Possunt enim inflammatio & obstructio diutius permanere. Verùm ante septimum bilem modo critico in summum corpus effundi est impossibile. Porro in quibusdam exemplaribus adiectum est ad finem aphorismi, nisi humores per aluum cedãt: iis nimirum qui ista adiiciunt, per aluum quoq; bilem expurgari volentibus.

*Eius causa esse videtur, quia icterus non ex quauis, sed crassiore bile fiat.*

LXIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

*Quibus in febribus certo die rigores repetunt, eodem febres soluuntur.*

Cum bilis per totum corporis habitum motione rigores accidãt, atq; ideo singulis ipsa accessionibus expurgetur &

*Rigoris nomine horror & frigus comprehendi debèt: à quibus febrium typi sumuntur.*

vacuetur, non absque ratione ad integritatem, quam apyrexiam appellant Græci, peruenit eiusmodi febrium intermissio. Hoc igitur ipsum est, quod nunc dicitur, eodem die febres soluuntur, ac si dixisset ægrotantes apyretos, id est sine febre eo die degere. Quemadmodū autem si quotidie rigores fiant, quotidie etiam febres cessent: sic etiam si tertio quartóve quoque die. quod vtique & in tertianis & quartanis circuitibus fieri apparet, in quibus febres soluuntur, & rursum redeunt. Remanet nanque quædam in corpore præter naturā affectio, à qua in orbem febres aliæ & morbi generantur, & tanquā ex fonte quodam aut foco scaturiunt & redaccenduntur.

LXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ μὴ, οὐκ ἀγαθόν.

*Quibus per febres morbus regius die septimo, aut nono, aut vndecimo, aut quartodecimo superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium durum sit: alioqui, minimè bonum.*

Aphorismus qui ante hunc proximè scriptus est, non sine ordinis turbatione interp-

interpoſitus eſſe videtur. Satius enim erat, præſentem aphoriſmum cũ illo copulari, in quo dicebat, Si febri ante diẽ ſeptimum morbus regius acceſſerit, malum: vt tota eſſet eiuſmodi oratio, Ante ſeptimum diem morbum regium fieri, malum eſt prorſus: poſt ſeptimũ verò bonum, niſi ſit dextrum hypochondriũ durum, id eſt niſi quis malus affectus ex iis quos paulò ſupra retulimus, viſceri ſeu iecori acciderit. Nã quum ſanguis in eo repurgetur, & bilis ex ipſius venis in meatus à Græcis quòd bilem excipiant cholodochos appellatos, quaſi bilis ductus dicas, deriuetur, ſiue obſtructio in his locis aliqua fuerit per quę traducitur, ſiue inflammatio, vel ſcirrhus, omnino ſanguinem non repurgari, ſed vnà cum ipſo bilem quoquo verſum per corpus ad ſummam vſque cutem deferri, atq; inde morbum regium fieri eſt neceſſe.

LXV.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν ἢ καρδιωγμὸς, κακόν.

*In febribus circa ventriculum vehemens æſtus & cordis morſus, malum.*

Quòd veteres non ſolùm viſcus illud quod ex ſe ſecũdum naturam pulſat, ſed etiam os vẽtriculi cor appellauerint, con-

fessa res est & manifesta: sicuti etiã quòd cardialgiam, quasi cordis dolorẽ dicas, huius partis dolores appellent. Complures nanque ex iis qui aphorismos interpretandos susceperunt verbũ καρδιώσσειν idẽ quod καρδιαλγεῖν, id est ex cordis dolore laborare significare autumant: nonnulli verò cordis ipsius visceris scilicet cardiogmõ hîc significari dicũt, motionem quandam palpitationi similem cardiogmum interpretati. Vehemẽs itaque ventriculi æstus à flaua bile generatur in ipsius tunicis feruente: pro cuius feruoris & incendij modo os quoque ventriculi morderi ita affectis rationi est consentaneum: atque ideo malum est symptoma. Si quis verò per cardiogmum crebram illam & celerem cordis motionem, maximè quum palpitationi fuerit similis, intellexerit, extremũ iam hoc malum est, inflammatũ significans & incensum vitæ principium.

LXVI.

EN τοῖσι πυρετοῖσιν τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

*In acutis febribus conuulsiones, & circa viscera vehementes dolores, malum.*

Febres vehementes ignis instar ner-

uos

uos exiccant, ac ideò eosdem tendunt & conuellũt, atque ita demum perniciosas adferunt cõuulsiones. Nonnunquam verò viscera quoque ipsa per talem affectũ dolent propter inflammationis & siccitatis vehementiã, atque idcirco ipsum malum esse dicit. Sed multo peior erit, si vehementes dolores accesserint. Porrò non ignoramus etiã propter inflammationẽ, aut erysipelas, aut fortè obstructionẽ, aut abscessum in visceribus dolores fieri: sed nunc ipsi de his sermonem haberi nõ est verisimile. Euidentissimũ siquidẽ in ipsis inest periculum, neque necessariò adiunctã habet cõuulsionẽ. Adhæc Hip. illud In febribus solet dicere pro in morbis febrilibus, quãdo videlicet febres ipsæ sunt morbus, non partis alicuius quoniã enumeratorũ affectuũ laborãtis symptoma.

LXVII.

ΕΝ τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τ ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν.

*In febribus per somnum pauores, aut conuulsiones malum portendunt.*

Etiam suprà dixerat, somnum qui lædat ægrotantem, esse mortiferum: qui verò non lædat, non esse perniciosum, vbi exẽplum etiam sui dicti adiiciens, ita locutus est, Vbi delirium somnus sedat,

bonum, tanquam ſomnus poſſit eſſe aliquis qui delirationem non ſedet, ſed cócitet interdum & generet. Verùm hoc loco alia profert exépla noxæ ex ſomno contractæ, pauores ſcilicet & conuulſiones. Nonnulli tamen non pauores, ſed labores ſcribunt. Sed & ipſi ſępè vidimus in morbis pernicioſis & pauores, & labores, & conuulſiones ex ſomno profectas fuiſſe. Quod accidere videtur, quum in cerebrum humor noxius aſcenderit, per id temporis intrò magis quàm foras mota natura. Quinetiam quemadmodum à cibo in ſomnũ collapſis caput repletur, ſic plethoricis affectibus ſõni caput replétes aggrauãt cerebrum & obruunt. Si itaque ea plenitudo magis ad atrę bilis naturam accedat, pauores inuadent: alioqui ſi talis non ſit, labores fient & cõuulſiones. Et verò ſomni etiam ipſi, quantum in ea eſt materia quę in profundum & viſcera ipſa per quietem confluit, ſemper læderent, niſi coctionis ratione maiorem adferrent vtilitatem, quàm ſit damnum illud quod motum ad interiora conſequitur. Nec ſolùm in cerebro ipſo aceruati praui humores, talia inuehunt ſymptomata, ſed in ipſo etiam ore ventriculi. Vnde magis etiam per ſomnum

exhal

exhalationes fiunt, ipsis incoctis manentibus. Nam coctiones somnos adferunt vtiles.

LXVIII.

EN τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακόν· σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

*In febribus spiritus offendens, malo est: conuulsionem enim significat.*

Spiritum audiendum est nũc ab ipso dici, qualem in prognostico intellexit, dum inter respirandũ animam ducimus ac reddimus. qui vbi offendit, id est media respiratione sistitur & interrumpitur, conuulsionem significat. hoc enim fit musculis thoracem mouẽtibus, & neruis iam quodam modo tentatis conuulsione. qua aucta affectione, & plures partes occupante, aperta tum conuulsio hominem corripiet. Cum verò geminus sit inter respirandum motus, vnus quo spiritum intrò haurimus, inspiratio dicitur, alter quo eundem exhalamus, contrariã appellationẽ sortitus, expiratio nuncupatur. Interciditur autem & interpellatur spiritus nobis inspirantibus quandoque, vt cùm ipse dixit, Gemina intrò reuocatio, quasi superspiratio: interdum expirantibus, vt cum dixit, Et spiritus offendens in via cum foras effertur. In

his

his locis alterius partis respirationis tantùm meminit: at proposito aphorismo de tota ipsa vniuersim pronuncians, inquit, Spiritus offendẽs, siue intrò foras've, siue vtroque feratur, per febres malus est.

LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγα, οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν, ὠφελέει· μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

*Quibus non sine febri vrinæ sunt crassæ, grumosæ, & paucæ, si ab his tenues & copiosæ meiantur, prosunt. Maximè verò tales redduntur, in quibus statim ab initio, vel non ita multò post sedimentum apparuerit.*

Non simpliciter crassas vrinas appellauit, sed grumosas addidit, ex duobus alterũ indicans, vel crassitudinis quantitatem, vel sedimenti inæqualitatem ac disparationem: vt secundum quandam etiam circunscriptionem multę ipsarum concretiones quasi grumi appareãt. Itaque nonnulli, vt Numisianus & Dionysius non grumosas sed cœnosas scribũt: qui si per eã vocẽ simul fœtorem quendam indicari velint, quiddam amplius quàm alij interpretes explicant. Si verò crassitudinis copiã significari cõtendant, nihil

nihil quod non alij hoc ipso docent. Verùm si quis totam Hipp. orationem spectet, non de graueolentibus vrinis, sed de solis paucis ac crassis sermo institut[us] esse videbitur, vt ex antithesi fiet manifestum. Ab his enim, inquit, si tenues & copiosæ meiantur, iuuant: vt si vel hoc solum scribatur, Quibus vrinæ crassæ & paucæ, nihil orationi desit. Fiunt itaque quibusdam etiam sine febribus tales vrinæ, natura per renes totius corporis superuacanea expurgãte: fiunt etiam cum febribus. Quo tempore suspicetur fortè quispiam eiusmodi in contrariũ factam vrinarum mutationem bonam non esse, quandoquidem maximam partem in febribus vrinæ ab initio tenues, in crassiores euadant morbo ad solutionem tendẽte. Atqui propterea mihi aphorismus ab eo scriptus esse maximè videtur, vt quod raro vsuvenit, doceret. nonnunquã enim vel morbi initio, vel non multò pòst vrinæ crassæ redditæ propter materiæ grauitatem habent sedimentum. In his itaque vrinis sedimentum apparens non est bonum signum: sicuti cõtrà optimum spectatur in iis, quæ ab initio tenues existentes, postea totius morbi coctionis ratione sedimentũ sumunt. Por-

rũ non est absque ratione, q crassæ vrinæ multitudine sint paucæ, vtpote quæ renes ægre permeent. Posiquam igitur tum maior eiusmodi cacochymiæ pars vacuata fuerit, tum cõcocta reliqua, tũc multo prioribus tenuiores excernũtur. Nam eas sic appellare erit rectius, nõ tenues absolutè, quemadmodũ dixit Hip. Nam quæ secũdum naturã habent, neque absolutè tenues existũt neque crassę: sed cum inter vtrunque excessum mediæ sint & symmetræ, aquosis quidem crassiores sunt atq; dicũtur: grumosis verò tenuiores. Multę verò meritò excernũtur, quia prius fuerunt retentæ: quo tempore scilicet præ crassitie ægrè percolabantur.

LXX.

Κόσοισι δ' ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀναταραγμένα, οἷον ὑποζυγίου, τούτοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν ἢ παρέσονται.

*Quibus per febres vrinæ turbatæ, quales iumentorum, ijs dolor capitis vel adest vel aderit.*

Hunc aphorismum nonnulli cũ superiore connectũt tanquã eius sit pars, ita scribentes, Quibus verò vrinæ turbatæ sunt, his cephalalgię, &c. Ac volũt quidã per vocẽ turbatæ significari cõtrarias vrinas iis quæ suprà sunt tenues appellatæ:

alij verò eas ipsas turbatas. Atqui tenues vrinas cephalalgicas esse, id est doloris capitis indices, à veritate est alienum. Siquidem videntur dolores capitis præcedere interdū, nonnunquā verò vnà cum turbatis vrinis adesse. Cæterum qualesnam hæ sint, manifestò ostendit cū dixit, quales iumentorū. Fiūt verò tales vrinę crassam ac densam materiā agitāte & versante calore, atque in ea subigenda occupato. Nā hæ maximè materiæ ab externo etiam calore flatuosum spiritū cōcipere & edere vidētur, sicuti bitumē, pix & resina. Ex his itaque vrinis, quædā diutissimè turbatæ manent, nonnullæ sedimentū crassum statim habēt, & tardam morbi solutionē significāt. Tertiū verò turbidarum vrinarū genus non residentium, si quidē vires constent, longū fore morbū: si earū imbecillitas adsit, ægri mortē denunciat. Atque hæc quidē nobis obiter, quia vtilia, sint dicta. Quæ verò ad aphorismi explicationē dicēda restāt, sunt eiusmodi: vnà cū turbatis vrinis dolores capitis necessariò adsunt, vel aderūt, vt inquit Hip. quia vnà cū calore flatuosus spiritus in caput facilè tollitur. nō tamē si cui doluit, aut dolet caput, ei cōtinuò tales vrinæ futuræ sunt. Siquidem cephalalgia fit



quando aliquando

etiam propter calorem solum, interdũ vero propter flauã bilem quæ in capite aut ventriculo cõtineatur, vel ob humorum caput aggrauantiũ copiã, vel locali quapiã obstructione, vel spiritu flatuoso, ea ipsa in pte generationẽ sortito, ex quibus nulla talẽ vrinã necessariò adfert.

LXXI.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαῖα κρίνεται, τούτοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον.

*Quibus die septimo futura crisis est, ijs vrina rubram die quarto nubeculam habet, cæteráq; pro ratione.*

Vt in multis aliis seipsos rudes & ignaros artis Hip. ostenderũt cõplures ex his qui hunc aphorismorũ librũ exponẽdũ susceperũt, sic & in hoc aphorismo. Existimãt enim per verba illa ad aphorismi finem addita. Cæteráq; pro ratione, significari ea quæ de somno & vigilia, de respiratione, & decubitu, & surrectione, & si quid aliud eiusmodi in prognostico scripsit: vt si hæc omniá rectè fieri videãtur, futuram die septimo iudicationẽ speremus. In qua re pręcipua pręsagitionis capita ignorare videntur. Vigilant enim ferè semper & afflictãtur, & febricitant vehementius ęgroti quanto propius crisim venerint,

venerint,&ex ipſis complures iudicationi proximi ſpirandi difficultate laborant. Minimè verò præſens ex vrinis ſignum, etiam citra iſthæc cõmemorata ſymptomata ad certiorẽ futurę iudicationis ſpẽ & coniecturam ſignis apparẽtibus in vrinis deficitur:ſed ſunt multa alia, quæ frequentius in vrina quàm iſtud ſpectantur: quę ignorare mihi prorſus vidẽtur ij qui Hipp.ſcripta priuſquàm ipſius artem vniuerſam perdidicerint, audent exponere. Nam quum ſit quartus dies index, quẽadmodũ ipſemet ſuprà docuit, & qualis ſit futurus ſeptimus prędmonſtret, quodcunq; in ipſo primùm apparet effatu dignum coctionis ſignum, futurã ſeptimo die criſim ſignificat. Itaque nõ ſolùm rubra aliqua nubes in vrina apparẽs, prius non viſa iudicationem præſignificat: ſed alba etiã multò magis quàm rubra,atq; his adhuc multò magis enæorema (latinè craſſamentum quoddam ſuſpenſũm, & velut nubecula media vrina penſilis dici poteſt) æquale, & conſtans, ſibíque ipſi cohærens, criſim forè prænuntiat. Quòd ſi celeriter admodum morbus moueatur, etiam coloris & corporis vrinæ (conſiſtentiã vocãt) mutatio, idonea ſunt futuræ iudicationis ſigna. Quæ itaque

tenuis est vrina, si mediocriter crassa euadat,& quę alba si pallida fiat, in tali morbo iudicationẽ prænunciat. Vnius igitur signi Hippo. nominatim meminit, rubræ scilicet nubeculæ: sed simul cum eo alia quoque nos eadẽ ratione ęstimare & recordari vult, quæ iudicationes futuras ostendũt. Cuiusmodi sunt ea quæ diebus indicibus ab eo appellatis & prænuntiis superueniunt, vel in vrinis, vel alui excrementis, vel sputis spectanda. Nam quæ talia sunt, omnia iudicationes quidẽ præsignificant, sed non semper bonas. Solis enim coctionis signis diebus prænuntiis apparentibus bonę iudicationes pręsignificantur. Atque talis est aphorismi sentẽtia. Rubræ autem nubeculæ mentionem fecit, quia perrarum signum est. Albæ enim frequentissimè apparent, & coctionis euidentius signum præ se ferunt. Rubræ verò raro fiunt: & nisi hoc loco ipsas dixisset Hippo. diebus indicibus conspicuas futuram nunciare iudicationem, nemo fortassis ab his talem vim expectaturus erat. Siquidem rubrum colorẽ salutarem quidem esse, sed diuturnum morbum significare dicit. Nam in prognostico ita ad verbum scribit, Si verò & subrubra vrina, & sedimentũ subrubrũ & læue fuerit

fuerit, diuturniorem quidem sed admodum salutarem morbum significat. Vtrũ autem quarto die talis nubecula conspecta futuram septimo iudicationem significet, in alio verò quopiam indice si appareat, non significet diligenter est considerandum: quod ipsum in ipsis artis operibus obseruari debet. Nã quod ad rationes attinet, sunt in vtranque partem, & magis in alteram, nempè in quartũ diem indicationem non incidere, nisi morbus celeriter admodũ moueatur. Nã si quod quarto die designatum est, tantundẽ temporis, id est dies tres insuper accipiat, potest futuram crisim ostendere: vndecimo verò si appareat, nõ tribus solùm diebus sed pluribus indigere sæpè visum est. Nã eiusmodi dierũ*indigentiã aliquid admetiri & velut auctarij vice solutionibus morborũ addere, tam verùm est, quàm quod verissimum. Ego certè quidẽ rarò eiusmodi signum aliis diebus quàm quarto spectaui. Cui itaq; septimo apparuisset, is quartodecimo fuit iudicatus, & cui quartodecimo, is vicesimo crisim subiit. Apparuit & cuidã alteri vndecimo, qui decimoseptimo iudicatus est, & alij cuipiam eodem rursus vndecimo apparuit, qui vicesimo fuit iudicatus.

* Tardior indicatio tardiorem morbũ & ad eius solutionẽ plurium dierũ interuallo opus esse significat.

LXXII.

Ὁκόσοισιν οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

*Quibus pellucidæ & albæ sunt vrinæ, malæ: maximè verò si in phreniticis appareant.*

Eiusmodi vrinæ extremæ cruditatis sunt signa. quare & morbos diuturnos significant, & verò etiã ex ipsis quædã deiectis prius per morbũ & prostratis viribus sunt perniciosæ, vt in phrenitide. nullum siquidẽ vidi, in quo talis apparuisset vrina, phreniticum seruatum. Melius enim esset, si queadmodũ totus biliosus morbus est, ita vrinæ quoq; apparerent biliosæ. Aquosæ verò vrinæ (eiusmodi enim sunt pellucentes albæ) maximam ostendunt cruditatem, & præterea totius bilis flauæ motum sursum in caput factũ esse denunciant. Quibusdam enim vrinę sunt perspicuæ, non etiam albæ, compage quidem tenues, colore verò biliosæ. Quę verũ limpidæ simul & albæ existunt, aquosæ sunt omninò. Si igitur simpliciter scribatur, maximè verò in phreniticis malę, manifesta est aphorismi sentẽtia. Si verò vt in aliis habetur exẽplaribus, ad finem orationis adiiciatur verbũ apparent, sensus erit talis, Aquosęvrinę malę sunt, maximè

ximè verò tales apparent in iis phreniticis qui perniciose laborant: neq; enim in omnibus, quemadmodũ interpretes nõnulli intellexerunt, ignari prorsus eorũ quæ in ægrotis apparent. In quibusdam exẽplaribus ita scriptus inuenitur aphorismi finis, Præcipuè verò in phreniticis tales spectantur: qui intellectus idem est, qui secundæ lectionis nobis suprà dictæ.

LXXIIII.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

*Quibus elata hypochõdria murmurant, lumborum superueniente dolore aluus humectatur, nisi infernè flatus erumpãt, aut vrinæ multitudo prodeat. Atque hæc in febribus.*

Cum multis de causis hypochondria tollantur, hoc est in maiorem tumorem adducantur, ex his vna spiritus est flatuosus, de qua nunc differit, bifariam fieri solita: aliquando propter affectũ aliquem inueteratum & solutu difficilem partiũ ad ventrem attinentium: aliquando verò ob recentem aliquam occasionẽ. Quas quidem affectiones Hip. nunc distinguit. Nã prior fit sine murmure. Tensa enim

atq; inflata vteris instar reddit hypochondria. Altera fit cũ borborygmo seu murmure. hic appellatur strepitus à spiritu editus, cum scilicet neque magnus neq; multus existit, & cũ aliqua mediocri humiditate deorsum mouetur. Atq; etiam vsu venit tali borborygmo pessum eũte, vt vnà cum ipso in eam ventris regionem quæ est ad lumbos hypochondriorũ tumor descendat: vnde partibus inibi sitis ab eodem distentis dolorem excitari cõtingit: atq; ita demum fieri, vt quãdoq; humore ad distributionẽ suopte impetu incitato solus spiritus flatuosus, quãdoq; etiam vnà cũ humore per aluum emittatur. Quinetiam distributus ille humor ferè per vrinas excernitur. Dictis ergo signis conuenienter ait aluum deiici, nisi seorsum humorẽ qdẽ distribui, seorsim verò spiritum in intestinis detentum per sedem excerni contingat. Sed & vterque interdum tum spiritus tum humor ad distributionem festinantes in vesicam facilè permeãt. Quod autẽ ad finẽ aphorismi scribitur, atq; hæc in febribus, tale aliqd mihi significare videtur. A febrib⁹ malè habere & vexari antiqui dicebãt eos qui sine certa inflãmatione, aut abscessu, aut dolore, aut erysipelate, aut vt generatim

& vni

& vniuerse dicam, absq; aliquo mẽbro eximiè præ aliis affecto, ægrotabãt. Qđ si vel propter lateris aut pulmonis, aut alterius cuiusdam partis inflammationem febricitarent, non iam febricitãtes ipsos appellabant, neque febribus vexari dicebant: sed pleuriticos, aut peripneumonicos, aut hepaticos, aut splenicos, aliísve similibus nominibus nuncupabant. Nunc itaq; mihi videtur Hippo. ex duobus alterum velle significare, vel quòd ea quæ præsenti aphorismo sunt comprehẽsa, in his febribus fiant, in quibus nullum priuatum membrum est affectum: vel quòd illis etiam morbis, qui ob malè affectam quampiam partem fiunt accidãt, non tamen ipsis aluus soluatur, aut flatus vrinæ ve prodeant. Neque enim aliquo naturali motu partiũ flatuosum spiritum depellentium, murmur in illis fieri contingit, sed tanquam symptoma solum est affectus partem quampiã malè habẽtis.

LXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμορραγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται.

*Vbi spes est ad articulos abscessũ iri, abscessis liberat vrina multa crassa & alba reddita: qualis in febribus laboriosis quarto die quibusdam exire incipit. Quòd si ex naribus etiã sanguis profluxerit, breui admodum solutio fit.*

Diximus etiam suprà abscessus in articulis fieri tum in iis quibus anteà defatigati sunt & debilitati articuli, tũ quibus quoquo modo per morbum lassitudinis in ipsis sensus est, tum etiã in quibus propter crassorum humorũ copiam morbus inueterascit. Si igitur natura validè per vrinam corpus expurget: abscessu ægrum liberabit, eo scilicet humore qui alioqui ad articulos prolapsurus erat per vesicã euacuato. Porrò satis habuit Hip. febriũ laboriosarum veluti exempli gratia meminisse, quæ die indicatore initium motionis ad vrinas sumunt. Hisce enim laboriosis febribus hoc adest, vt citò in ipsis fiant abscessus, non expectato (quod aliæ febres faciunt) tempore longiore. Iisdé ipsis secũdum aures etiam abscessus fieri consuêuere: quemadmodũ aliis chronicis & diuturnis febribus in partes potiùs inferiores humorũ redundantia decumbit. Quibus igitur maior calor in altum materiã sustulerit, ipsis vel profluit è naribus sanguis, vel parotides, id est secun-

dum-

dum aures abſceſſus fiunt. Quòd autem febris ſolutio eiuſmodi ocyus fiat, quã quæ per vrinas fit, vel citra rationem eſt manifeſtum. Quare ſtatim poſt eam addidit Hip. Celeriter admodũ fit ſolutio: cum altera quæ per vrinas fit vacuatio, plures ad ſolutionẽ dies requirat. Quod autem quarto die dicitur, exẽpli vice eſt poſitum: id autem ad alios etiam dies omnes indices & criticos transferre licet.

LXXV.

ΗΝ αἷμα ἢ πῦον οὐρῇ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

*Si quis ſanguinem aut pus meiat, renũ aut veſicæ exulceratio ſignificatur.*

Siue in renibus, ſiue veſica ſit vlcus, ſiquidẽ ſimul cum vaſis alicuius maiuſculi ruptione maximéq; eroſione inciderit, ſanguinis ſubſequitur excretio: ſi verò iſta abfuerint, ſolũ pus excerni ſolet. Sed fieri etiam poteſt vt in aliquo meatuum vrinariorũ, quos οὐρητῆρας appellant Græci, facto vlcere tũ pus excernatur tũ ſanguis. Hi verò quia renes & veſicam interiacent, vnà cum illis intelligendi veniũt, qui vtique ſæpè in iis exulcerãtur, qui in renibus calculum habent, cum ab acuto, aut aſpero admodum & ſcabro ipſos obſtruente lapide excoriantur. In pudendo

autem

autem si vlcera consistãt, etiam sine vrina pus & sanguis excernitur. At verò in aliquo etiam superiorum locorũ quandoque abscessu rupto, vna cũ vrinis pus exire cernitur. Vnde interpretes nõnulli alteram lectionẽ magis probarũt, quæ cũ copulãdi particula, &, legitur in hũc modum, Si quis sanguinẽ & pus meiat, renũ aut vesicę exulceratio significatur, quia si horum alterum pus scilicet solum meiatur, non modò renum aut vesicæ exulceratorũ, sed superiorum etiam partiũ alicuius signũ esse possit. Qui sanè aliquid fortassis dicunt: fortassis etiam verbum meiat, aliud quiddã significat quàm minxerit, atque in se distinctionem continet. Neq; enim eóne pacto dicas, Si quis sanguinẽ aut pus meiat, an illo, Si quis sanguinem aut pus minxerit, parũ interest. Vno enim aut duobus aut tribus diebus potuit pus meiere, rupto scilicet abscessu & effuso in mictionis instrumenta: multis autem diebus, aut etiã mẽsibus postquã hoc factum fuerit, renũ aut vesicæ exulceratio indicatur. Vtrius autẽ horum potius ipsa sit, tum dolor nõ iisdẽ locis factus, tum ea quę cum vrinis excernũtur, discriminãt: de quibus deinceps loquetur. Eadem est de vreteris quoque ratio.

LXXVI.

LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι, σαρκία μικρὰ, ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

*Quibus cum vrina crassa exigua carũculæ, aut veluti pili exeunt, his à renibus excernitur.*

Exiguæ quidem carunculæ renũ substãtiæ notæ sunt & indicia: illud verò veluti pili, renũ substantiæ indicio esse nullo modo potest. neque enim fieri potest, vt in talem substantiæ formam ren dissoluatur, & qui hoc asseuerant, renum ignorant naturam. Sed neq; retexta vesica aut exesa talia meiũtur, vt quibusdam visum est. Siquidem sunt huius particulæ lamellis similiores, quo modo ipsemet Hippo. eas paulò pòst squamulas appellat. Verùm rei veritas ita se habet, quemadmodũ nobis forte quadã sæpius videre cõtigit: & alij etiam nõnulli medici experientissimi sæpè se tales vrinas vidisse dicunt. quam quidem affectionem medici recẽtiores τριχίασιν vocant, quasi pilimictionem dicas, quòd villis præsertim albis, ea quæ per vrinam feruntur, similia appareant. Sed nuper etiam quidam corpora eiusmodi tam longa meiebat, vt incredibili longitudine viserentur. Siquidem ex ipsis nonnulla dimidium æquabant cubitum.

tum. Is toto ferè anno prætergresso frequentissimè fabam fresam, & caseum tenerum & siccum comederat. Et alij denique omnes quibus talia meiere contigit pachychymis & crassis cibariis vescebātur. Hic igitur crassus humor in renibus ad aliquem vsq; modum siccatus & torrefactus, pili similē nanciscitur concretionem. Quinetiam ipsa curādi ratio, inueniendę causæ viam demonstrat. Nam qui ita ægrotarent omnes medicamētorum tenuantium & incidentium vsu simul cum reliqua victus ratione humectante persanati sunt. Quòd si renum aut vesicę tanta fuisset exulceratio, vt ipsorum dissolueretur substantia, non modò nihil talibus medicamētis adiuti, sed etiam magnopere offensi & irritati fuissent. Quare in his Hippoc. vt in aliis summa est admiratione prosequendus, quia ea inuenerit quæ medicis cōpluribus fuerūt ad hunc vsq; diem ignorata. Sed ipsius etiam accurata & exacta loquendi ratio habet admirationē, abs renibus talia excerni dicentis. Neque enim quemadmodum in superiore aphorismo renū incusat exulcerationem, sed simpliciter, à renibus excerni affirmat: nō secus quàm si quopiam cum vrina reddito lapide, ex renibus ipsum

ſum delatum eſſe dixerimus, non quòd eorum ſit ſubſtātiæ particula, ſed quia in ipſis ſuam ſit concretionem ſortitus. Exiguæ itaque carunculæ vlceratorum omninò renum ſubſtantiæ partes exiſtunt: quæ verò ſunt pilis aſſimilia, in renibus quidem concreſcunt, vt & lapides, cæterùm eorum ſubſtantiæ partes non ſunt. Perperam in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſcribitur ſine diſiungēdi particula aut; hoc modo, Carunculæ paruæ, veluti pili. nequaquam enim exiguæ carunculæ pilis ſunt ſimiles. Verùm inter adiectiuum exiguæ, & veluti particulam media collocāda eſt diſiunctio aut, quia duarum rerum nō vnius hoc aphoriſmo Hippoc. faciat mentionem, quarum vna eſt, Carunculæ exiguæ: altera veluti pili. Atq; in iis quidem quæ pilis ſunt ſimillima, ſemper craſſa ſpectatur vrina, vtpotè pituitoſam ſubſtantiā quam venæ cumularunt, per renes expurgāte natura: in carunculis autē non eſt neceſſarium. Quanquam ipſe nūquā ſpectaui talem renum affectionem, ſed veluti carūculæ quidem mihi ſæpius in iis febribus viſæ ſunt, in quibus etiam ὀροβοειδᾶς ὑποστάσεις appellatæ Gręcis, id eſt erui ſpecie ſedimēta ſpectantur in vrina, ex craſſo ſanguine in re-

nibus

nibus, aut in iecore assato & torrefacto: perfectas autē & exactas carūculas nunquam cum tenui vrina exire vidi. Potuit itaque, mea quidē sententia, crassa vrina ab ipso dici, quæ secundū naturam est & symmetra. hæc etiam tenui quodā modo opponitur. Neq; nos latet propriè quidem superlationū & extremorum oppositiones ita dici: per abusionem autem medio etiam & symmetro interdum tribuuntur extremorum nomina, nobis id quod symmetrum est, ad summè quidē crassum, tenue: ad summè verò tenue, crassum appellantibus. Quam interpretationē si recipiamus, eiusmodi erit oratio, Quibus in vrina non tenui vna excernuntur quæ suprà sunt commemorata, renum est pathema: tenuis verò si reddatur vrina, totum patitur genus venosum. Eandem etiam sequenti aphorismo sententiam indicare videtur.

LXXVI.

Ὀκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

*Quibus cum vrina crassa furfurosa quædā vnà exeunt, his vesica scabie laborat.*

Si quidē tenuis fuerit vrina, non se habent venæ secundum naturā: Si verò non

tenuis,

tenuis, sed mediocriter constãs & compacta fuerit (in eo enim significato crassam in præsentia accipere oportet) tũ ea quę simul cum tali vrina excernũtur, in renibus aut vesica affectionẽ esse indicabũt. Cum enim ex venis deducatur vrina, & à renibus prolectetur, in his verò percoletur, indéque per canales vrinarios in vesicam transmittatur, atq; in ea vt receptaculo asseruetur, qcquid in ipsa præter naturã apparuerit, aut venas, aut renes, aut vesicã malè habere significabit: quo modo nũc furfurosa ista aff. ctãm scabie vesicam portendunt, duntaxat quando in venis non est vitiũ. Nã ex ipsis etiam aliquando furfuracea eiusmodi deferũtur, ipsarũ aliàs affecta tunica, quo modo vesicæ quoq; tunicã affici accidit: aliàs etiã sanguine qui in ipsis continetur, caloris feruore & vehementia perusto & fricto. Ad quam nimirũ rem aptior in ipsis contẽtus quiuis humor crassus, multóq; magis is qui veluti *fæx* est sanguinis, quem consueto more appellamus succũ melancholidum. Quemadmodum enim cutis superficies (quã ἐπιδερμίδα vocãt Græci, nos summam extimámq; cuticulam dicere possumus) tenue quiddã (cuiusmodi est quæ serpentũ senectus appellatur)

per scabiem, lepram, & lichenas abiicit ac deperdit: sic cum pars quæpiã interna simili aliquo quo cutis vitio laborat, mali quoq; symptoma sit simile. Quæ cum ita sint, tum venæ ipsæ, tum vesica scabie laborantes furfurosas cuticulas vnà cum vrinis emittent. quæ vnde prodeãt distingues ex tenuitate & crassitudine vrinæ, quemadmodum diximus suprà. Nam tenuis vrina venas affectas esse, non tenuis vesicam laborare ostendet.

LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ ταυτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβὸς ῥῆξιν σημαίνει.

*Qui inopinanter sanguinem meiunt, iis à renibus venulam ruptam esse significatur.*

Illud inopinanter potest idẽ quod sine causa externa significare, potest etiã idẽ ferè quod derepentè, nullo prægresso symptomate ex iis qualia apparent in vesica vlcerata. Neq; enim in ipsa propter sanguinis affluentis copiam vena rumpi potest, quemadmodũ in renibus solet accidere, quia per eius venas sanguis nõ percolatur, sed solũ suppeditatur quantũ ad ipsam alendã satis esse potest. Huc adde quòd neq; venæ per vesicam sparsæ nudæ sunt, aut minus benè firmatæ & cõstabilitæ,

litæ, quemadmodum quę in renum ventres inferuntur, quarum anaſtomoſes, id eſt oſculorum apertiones, & ruptiones propter humorum qui in ipſis continentur craſſitiem & multitudinem fieri accidit. Verùm ruptionem veri ſynceríq; ſanguinis ſequitur vacuatio: anaſtomoſis verò quę non cõfertim ſanguinẽ profundat, pręſertim ſi copioſus nõ eſt, ſed paulatim tenuiorẽ percolet, totam ſubcruentam vrinam, id eſt leuiter ſanguine tinctam reddit. Porrò fit, vt dixi, veſicæ etiã venis eroſione laborãtibus ſanguinis vacuatio, quam vlceris in ea conſiſtentis ſigna præcedunt, id eſt tum partis dolor, tum pus, tum ipſius ſæpè corporis veſicæ veluti minuta quædam detrimenta. Hac igitur ratione præſtat vocem inopinãter pro repentè, quàm pro ſine euidente cauſa accipere. Nam ex renibus ſæpè quidẽ ſine externa etiam cauſa, propter nimiã copiam vaſe rupto, aliquãdo verò etiam contentius ſaltantibus, aut ex alto lapſis, aut percuſſis meiitur ſanguis.

LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, τούτοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

*Quibus in vrina ſubſident ſabuloſa, ijs veſica calculo laborat.*

Non necessariò vesica calculo laborat residentibus in vrina sabulosis, sed renes etiã possunt laborare. Quare manifestò mancus ac imperfectus est aphorismus, siue Hip. ipse parté totius orationis dimidiam neglexerit, siue primus bibliographus per imprudentiam omiserit. Nam seu in renibus, seu in vesica lapides fiant, vnà cum vrinis arenosa prodeunt.

LXXX.

Ἢν αἷμα οὐρῇ, καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τε ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονέει.

*Si quis sanguinem aut grumos meiat, aut vrinam guttatim emittat, dolore ad hypogastrium & pectinem & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant.*

Duobus modis finis aphorismi scriptus inuenitur. In quibusdã exemplaribus laborant, in aliis ęgrotãt, legitur nullo aut certè paruo discrimine. Neutra tamẽ lectio errore vacat, si quis illud ad vesicam loca, pro vesica ipsa ab Hipp. dictum esse interpretetur. Siquidem commemorata symptomata omniũ mictionis instrumentorum vesicæ, renum, & ductuum à renibus ad vesicam pertinentiũ sunt communia. Quare illud ad vesicam loca sic exaudi re

dire erit melius, vt nõ sola vesica, sed ipsi etiam annexę partes intelligãtur. Quam interpretationem vt probemus, sequens etiam facit aphorismus, in quo non quæ ad vesicam attinent ægrotare dicit, sed vesicę ipsius exulceratioñe incusat, quasi non idem dicturus sit is, qui vesicã ipsam solam absolutè pati aliquid, & qui ad vesicam sola affecta esse pronunciat.

LXXXI.

HN αἷμα καὶ πῦον οὐρέῃ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρεῖα ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνῃ.

*Si quis sanguinem, aut pus, aut squamulas meiat, & grauis odor adsit, vesicæ exulceratio significatur.*

Sanguinem certè quidẽ & pus meiere vlceratorum instrumentorũ omnium mictioni seruientium signa sunt cõmunia: graueolentia autem, hoc est insuauis & ingratus quidã odor, multóq; magis squamulæ propria sunt affectæ vesicæ signa. In plurimis itaque exẽplaribus sic legitur, Si sanguinẽ & pus meiat: in quibusdam, Si sanguinẽ, aut pus meiat, quæ lectio secunda indicat coniunctionẽ autem esse disiũctiuam, vt commemoratorum vtrumuis acciderit, exulcerationis signũ existat: altera verò lectio vtrunque vel simul vnà, vel vicissim adesse vult.

LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα φύεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

*Quibus in meatu vrinario nascitur tuberculum, suppurato eo & rupto, solutio.*

Propter brachylogiã nihil hoc aphorismo magni momẽti tradi suspicabitur fortè aliquis. Nemini enim dubium est, quin si in eo ductu vrinario, qui ad extremum vsque penem porrectus est (hunc enim meatum οὐρήθραν Græci appellant, nos vrinarium canalem & vrinæ viam dicere possumus) oriantur tubercula, quæ postea rumpantur, mali protinus fiat solutio. Verùm si diligentius animũ aduerterimus, rei cuiusdam maioris fit indicatio. Fieri certè quidem potest vt propter eiusmodi tuberculum aliqua fiat vrinæ suppressio, ad cuius ruptionẽ eiusdẽ procul dubio sequatur sanatio. Sed suboritur ex dictis sequens illa quæstio, vtrum hoc loco ortum tuberculum velit Hipp. rumpi solùm, an sępissimè quidẽ vt rumpatur accidere, digeri tamen posse: an potius hoc vnum solutionum proposuerit exemplum, ruptionem scilicet? quod vltimum verius esse videtur.

LXXXIII.

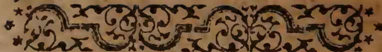
LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

*Mictus noctu plurimus, paruam deiectionem significat.*

Quòd distributo & in venas exhausto eo humore qui in ventre cõtinetur, alui necessariò minuatur deiectio omnibus est manifestum: sed simul & illud eadem ratione apparet, quòd illo eodẽ humore vnà cum aliis cibariis intestina perua dẽte, aluus quidem reddatur humidior, atque idcirco plura deiiciat, minor verò excernatur vrina. Qua ex ratione fluẽtis & siccæ alui remedia intelligere possumus. Nam in quibus iusto est aluus humidior, iis potus minus dabimus, atque ipsius ad vesicam motum ciebimus: contrà verò quibus siccior est, potus plus exhibebimus, & eius distributionem quoad fieri potest prohibebimus.

*



# GALENI IN APHORISMOS,

*Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,*

COMMENTARIVS QVINTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

I.

πασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

*Conuulsio ab elleboro, lethalis.*

Qui elleborum potarũt, album scilicet (hunc enim simpliciter elleborum, non sicut nigrũ cum adiectione nominare solent) iis si dũ purgantur superueniat conuulsio, perniciosum inquit esse symptoma. Fit enim non initio purgationis, quo tempore suffocationis imminet periculũ, sed quãdo nausea vehemẽtius afflictãtur, & vellicatus dolore disrũpuntur ac lacerãtur: neruis propter ipsam maximè in vomendo contentioné & nisum laborantibus per eam symp

sympathiam & consensum, quem habét cum ore ventriculi. In quo etiam alioqui, cum vehementius morderetur conuulsiones fieri vidimus, sicuti adolescéti accidit, qui æruginem vomuit. Præstat enim vomitum illum æruginem quàm æruginosum appellare. Erat enim qualis quæ vera sinceráque ærugo appellatur viridissimus. Huic totum est inter vomendũ corpus cõuulsum, & simul vt vacuata est ærugo, protinus febris ipsius & cõuulsio cessarũt. Materia autem vomitu reiecta talis erat, veluti si quis optimam æruginem eo modo aqua soluat, vt ex vtraq; conflatũ corpus, sapæ referat crassitudinem. Potest igitur, vt dixi, etiã per cõsensum cũ ore vẽtriculi cõuulsio fieri bibito elleboro albo: quę moderatissima habenda est conuulsio. Potest & propter ipsam vacuationẽ, dum extra modũ purgantur accidere : sicut cholericis cum aliorum musculorũ tum maximè eorũ qui in suris sunt positi contractiones sæpè accidunt. Sed illud quoq; fieri potest, vt propter efficaciã pharmaci ex neruis humores vehementius ad se attrahentis superueniat ex hoc labore & vexatione conuulsio. Quinetiã ellebori interdum vi ad distributionem vehementius conci

tata contingit neruorum substantiã violentius exiccari. Nam ipsemet ex repletione & inanitione conuulsionẽ fieri tradidit, corporum scilicet neruosorum, à quibus motus perficiũtur voluntarij. Ea autem sunt nerui, ligamẽta, musculi, tendones. Quemadmodum enim in rebus etiã externis lora & chordas, vbi præter modum exiccantur, aut multo imbuuntur humore tendi videmus: ita in animalium quoque corporibus par est non rarò fieri conuulsionem. Porrò liquet ex repletione conuulsionem curabilem esse per vacuationẽ: quæ verò ex inanitione fit & siccitate neruorũ, vix vnquam admittit curationem. fit etiam vti dicebam per consensum conuulsio, quam ab Hip. prætermissam fuisse credibile non est. Nam eam quæ primario fit conuulsionem declarauit, cum spasmum ex repletione & inanitione oriri dixit. Quinetiam vellicationis stomachi ratione, in eo singultum fieri non ignoramus, adeò vt neruos etiã similiter affici putes. Quod conuulsionis genus in iis quoque qui veratro purgãtur fieri interdum videbitur: quod Hip. silentio præteriit, nisi, credo, propter inanitionem accidere dicat aliquis, quia mordaces scilicet humores sic

candi vim habeant. Atq; tot quidẽ modis homines conuelluntur hausto elleboro. Curationẽ verò recipit tum qui propter morsum, tum qui propter contẽsionem in vomendo cõuellitur: propter siccitatem autem, præsertim si consummata est, qui conuulsus fuerit, is curationem respuit. Meritò igitur Hipp. totum hoc conuulsionis genus perniciosum esse dicit, quoniam ipsius quidem nonnullæ differentiæ ægrè curantur, vna autem insanabilis existit.

II.

Ἐπὶ τρώματι σπασμὸς ἐπιγινόμενος, θανάσιμον.

* *Conuulsio à vulnere perniciosa.*

Quemadmodum in eo aphorismo qui hunc præcessit, thanasimon, id est perniciosam dicebat cõuulsionẽ, pro eo quod est periculosam, & sæpe morte terminandam: sic etiam nunc à vulnere cõuulsionem exitiosam esse dicit, non tanquã ex necessitate ac semper, sed crebrò admodum mortem adferentẽ. Sic etiam superioribus multis aphorismis thanasimon nomine vti visus est. Siquidẽ vulneribus superueniunt conuulsiones inflammationis ipsa sequẽtis ratione, postquam scilicet partes neruosas tẽtauerit. Ac primũ quidem

* *Siue in parte principe, aut neruosa & exquisito sentiente soluatur cõtinuitas, quod vulnus appellatur, siue in neruo, quæ neruipunctio dicitur, si magna sequatur inflammatio, timenda est conuulsio.*

quidem cõuelli videntur quę ex directo partibus respondent inflammatione laborantibus. Deinde vbi ipsum etiam principium prehenderit inflammatio, in totum corpus extenditur conuulsio.

III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος κακόν.

*A copioso sanguinis fluxu singultus, aut conuulsio mala.*

Nõ aliud superiore aphorismo thanasimi nomine, aliud pręsenti per cacon, id est malum significari existimandum est. Siquidem ita solet Hipp. ea symptomata appellare, quibus mors sæpè superuenit. Si quid verò magis minúsve differre hæc nomina inter se videantur, maius per vocem thanasimon periculum, quàm per cacon significabitur. Siquidem quæ copiosæ sanguinis vacuationi accedit conuulsio, ex altero genere est causarũ ipsam efficientium, vt suprà dictum est.

IIII.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

*A purgatione immodica (quam hypercatharsim vocant) conuulsio aut singultus malus.*

Quod quibusdam poto elleboro accidere dicebamus, hoc nũc de omnib⁹ qui quouis

quouis modo purgantur pronuntiat. Iisdem enim de causis conuelluntur ij qui præter modum purgantur, quibus qui sumpserunt elleborum, atque inde ipsis non paruum impendet periculum. Siquidem peior multò est à vacuatione quàm per repletionem facta conuulsio. Quòd autem etiam singultus sit stomachi conuulsio secundum Hippo. sententiam minimè nos latet.

V.

ΗΝ μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

*Si ebrius quispiam derepentè obmutescat, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur, vocem recuperet.*

Ob neruorũ repletionem talis fit cõuulsio. Solet autem neruos facilè replere vinũ, vt pote calidũ tẽperamento. Talis siquidẽ natura prõptè subit & penetrat omnia, præsertim si nõ ita crassis partibus cõstet. Substantiæ itaq; copia vinum neruis conuulsionem conciliat: sua verò qualitate neruos excalfaciendo & desiccando, rursus eã affectionẽ sanat, quam effecerat. Quòd si quãdo id præstare nequeat, mortẽ sequi necessarium est. Ve-

rùm

rùm qua facultate vinum dicimus conuulsionem sanare, eadem febris quoque sanat. Hoc autē maximè loco obseruāda est Hip. consuetudo, qui τοὺς ὁπωσοῦν καρ-ἀμελίους, id est eos quibus quoquo modo grauatum & attonitum caput est, mutos vocitet: quum tamē propriè carus nominetur totius corporis repentina sensus motúsq; priuatio. Hanc itaq; affectionē consueto more Hippoc. de vno symptomatum nominat, aphonia scilicet, quæ vtique fit neruorum læso principio. Neq; enim aliter omninò potest corpus conuelli, quàm hoc prius patiatur vel primariò vel per cōsensum altera prius affecta particula. Porrò liquet capitis noxam ex vino contractā à Græcis omnibus κραιπάλην, à Latinis crapulam appellari. Sic nanque nonnulli nominis etymologiam notauerunt, παρὰ τὸ κάρηνον πάλλεσθαι, quasi caput percelli ac labefactari dicas. Horā autē pro tēpore dixit, quo crapulę soluūtur, quod nō omnibus eadē mēsura præcisum est aut circunscriptū. Quidā enim postridie crapula liberātur, alij sequenti nocte, nonnullis in tertium vsque diem durat, pro vini epoti viribus & copia, & potoris natura. Sicuti enim cibi concoquendi vnū non est omnibus hominibus certum

certum ac statutum tempus, sic neque vini exhalandi. Aut igitur oportet medicū ægri naturam compertam notámq; habere, aut extremum obseruare exhalandæ crapulæ terminum: in quo si neque febricitare, neq; loqui anteuerterit, proculdubio conuulsus morietur.

VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

*Qui tetano corripiūtur, ītra quatuor dies intereūt: si verò hos superauerīt, īcolumes euadūt.*

Tetanus morbus est peracutus, vt potè ex emprosthotono & opisthotono, id est in partem anteriorem & posteriorē tensione compositus. Quo fit meritò, vt breuior eius sit iudicatio, diuturniorē tensionis laborem non ferente natura. Primo igitur statim dierum criticorum circuitu, crisis est morbo.

VII.

Τὰ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται, μετάστασιν ἴσχει· ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

*Epilepsia ante pubertatē amotionem recipit: post vicesimum verò quintum annum ferè comitatur ad mortem vsque.*

Propriè

Propriè morbi metaſtaſis appellatur, cum ex parte vna in alteram malum migrat: per abuſionem verò ipſius etiã ſolutio ita nominatur. ac mihi quidé certè Hipp.in præſentia ſecũdo hoc ſignificatu dictionẽ hanc vſurpare videtur. neque enim ſolùm in alias partes traſlatis humoribus comitialem morbum facientibus ſoluitur affectus, ſed omninò etiã percuratis. Sunt enim hi craſſi, frigidi & pituitoſi. Curantur autem tum ętatis in ſiccius mutatione, tũ exercitatione, tum victu exiccante, accedéte adhæc idoneorum medicamentorum vſu. Verùm nunc Hip. ſolius meminit ætatis mutationis: à qua edocti victus etiam formã ſimúlq; accommodata medicamẽta facilè inueniemus. Quod igitur alia aphoriſmorũ parte dixit, Epilepſia laborantes adoleſcentes magnam cum regionis & vitæ & temporum, tum maximè ætatis mutationem liberare: hoc nũc in ipſis morbis declarauit: quippè qui epilepſiam ſi ante pubertatem cœperit, in ipſa ætatis mutatione finiri: ſi verò vltra viceſimum quintum annũ proceſſerit, comitari ad mortẽ vſq; hoc aphoriſmo tradat. vnde liquet Hip. poſt ſecundam ſeptimanam ſumpto initio pubertatis tempus vſq; ad viceſimum

mumquintum annum extédi putare. At verò nó omnibus est ab ætate pubere sanatio eiusmodi affectus, nisi se in aliis quoque benè gesserint: neq; quibus hac ætate ortum habuit epilepsia, in reliquā ætatem est permansura, si victus ratione bona vtantur. Imò verò ꝙ ab ætate sanationem non recipiat, sed quantū in ipsa est cōsenescat, apertè indicauit. Est tamē quod obscurè sit dictum, quamuis manifestū iis videatur qui negligentius illud exaudiūt, Quibus verò vicesimoquinto anno Epilepsia fit, consenescit. Neq; enī eos solùm, quibus 25. annum agentibus orta sit Epilepsia ad mortem comitatur: sed multo magis eos quibus vltra hanc ætatem longius progressis aduenerit. Si igitur dictioni Hipp. addiderimus quod deesse videtur, veritati vndequaque eam consentaneam efficiemus, hoc pacto: Comitiales affectus qui ante pubertatē ortū habent, pubertatis tēpore soluuntur: qui verò vltra sunt pubertatem longius progressi, ferè cōmoriuntur. Est verò pubertatis tempus à 14. anno ad 25. Habetur & alia lectio eiusmodi, Quibus verò fit vicesimoquinto anno Epilepsia, ferè cōmoritur, aduerbio ferè, idē quod magna ex parte significante.

VIII.

Ὁκόσοισι πλευριτικοὶ γενόμενοι, οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

*Horũ dierũ ineunda eſt ſupputatio ex quo æger expuere cœpit.*

*Qui pleuritide laborant, niſi intra dies quatuordecim ſupernè repurgentur, ijs in empyema fit mali tranſlatio.*

Per ſputa vacuationem humorũ pleuritim committencium ſolet Hipp. per ſuperiora factam repurgationé, & purgationem abſolutè dicere, ſicuti etiam expuere verbũ pro purgari tũ in libro de victus ratione in morb. acut. tum in prognoſtico vſurpauit. Nunc verò ipſius purgationis tempus determinat & circũſcribit: in quo ſi nõ fiat, in empyema pleuritim tranſire dicit: vel quamlibet in pus mutationem ita vocitans (vt in prognoſtico ſæpè appellat) vel factam inter thoracem & pulmonem puris effuſionem. Vtrunque enim accidit, cum pleuritici per ſputa nõ repurgantur. Verùm quod ſecũdo loco diximus, ipſemet in ſequentibus empyematis ruptionem appellat.

IX.

Φθίσιες γίνονται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων, μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

*Tabes ijs maximè ætatibus fit quæ à decimo-*

*ectauo sunt ad tricesimumquintum.*

Cum superioribus aphorismis morbos per singulas ætates narraret, Iuuenibus autē, inquit, sanguinis exputiones, tabes. Nunc verò etiam annorum apposuit numerū: quæ tamen causa non fuit, quamobrē eadem denuò scriberet quæ suprà, sed propter sermonis consecutionem, & thoracis & pulmonis (de quibus institutus erat sermo) affectionum communionem factum est. Cæterùm cur iuuenes his maximè morbis corripiantur, * suprà diximus. Nunc itaque restat, vt quas ætates intelligat explicemus, quandoquidem tabē ipse dixerit iis maximè ætatibus fieri quæ ab anno decimooctauo sunt ad tricesimūquintū vsq;. Quod enim ætatibus multitudinis numero dixit, quandā habet significationem, quòd non vnam existimet Hipp. inter commemoratos annos ætatem esse mediā. Neque enim diligentius rem spectantibus vna est. sed quæ ab anno decimooctauo est ad vicesimumquintum, adolescentiū est ætas: inde verò quæ ad tricesimūquintum intercedit, iuuenibus est attributa.

* Aph. 29 commen. 3

X.

Ὁκόσοισι κυνάγχην διαφεύγουσιν ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν

ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

*Quibus ex angina in pulmonem mali fit conuersio, ij intra dies septem moriuntur: Si verò hos effugerint purulenti euadunt.*

De ea humorum translatione nunc ipsi sermo est, quæ ab angina fit in pulmonem: quã quidẽ ante septimũ plerunq; diem interimere dicit, suffocato scilicet ægroto. Quòd si septenos dies possit superare, per fluxionis in pus mutationem eundem empyũ fieri, id est intra thoracem ipsi pus colligi tradit.* Porrò an in pulmonem angina migrauerit, ex pulsu cognosces. Nam durus, inordinatus & inæqualis in membrũ principale translatam esse materiã significat: mollis autem, ordinatus, & æqualis cum facili & æquabili respiratione, aliò deriuatã indicat materiam.

** Hæc sunt ex veteri translatione.*

X I.

Τοῖσιν ὑπὸ τῆς φθίσιος ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, θανάσιμον.

*Qui tabe vexantur, si sputum quod extussiunt carbonibus iniectũ olet grauiter, & capilli defluunt, perniciosum signum.*

Tabem nũc appellat affectionem pulmonis,

monis vlcerosam, in qua quod expuitur carbonibus infundendum, & ex odore examinandum diligenter & probandum esse censet. Quemadmodum autem suprà in vesicæ vlceribus grauem odorem percipi dixit, ita nunc phthisicorum quoque sputum grauiter olere affirmat. Quòd si ita affectis capilli etiam defluant, tum demum ipsos perniciosè ægrotare: quia scilicet vltimi alimenti defectus, atque etiam aliquando humorum corruptela ostendatur.

X I I.

Ὁκόσοισιν ἂν φθισιῶσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι διαῤῥοίης ἐπιγενομένης ἀποθνήσκουσιν.

*Quibus per tabem capilli defluunt, ijs fluxione alui superueniente in propinquo mors.*

De tabidis iam morti vicinis ipsi nunc habetur sermo, quos malè quidem habere capillorũ indicabat defluuium: alui verò superueniente profluuio, mortem quamprimùm affore expectãdum: quum eiusmodi symptoma & mala causa, & malum signum existat. Quum enim propter virium imbecillitatem fiat, ipsas rursum magis magísque debilitat.

X I I I.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τούτοι-

*σιν ἐκ τὸ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναχωρὴ γίνεται.*

*Qui ſpumantem ſanguinem extuſsiunt, iis ex pulmone educitur.*

Et multa habent exẽplaria, & huius libri interpretes nõ pauci ſciũt in hæc verba ſcriptum aphoriſmũ, Qui ſanguinem ſpumoſum vomũt, iis è pulmone reiectatur. Quinetiam nõnulli aphoriſmum explicãtes, per id verbi copiam indicari volunt: ac propterea à proprio ſignificatu trãslatum eſſe. Verùm iſti reclamãte euidentia id ſe dicere palámque mentiri nõ ſentiũt. Sępè enim ſpumoſi ſanguinis expuitio viſa eſt fieri ſine copia. Si itaque Hippo. ita ſcripſit, ipſum verbo abuſum fuiſſe dicemus. Neq; enim copia, ex pulmone reiectionem, neq; paucitas, ex alio quopiam loco eductionẽ ſignificat. Si verò expuunt aut extuſſiunt ſcribatur, tunc & proprio vſus fuerit vocabulo Hippoc. & ſanguis eiuſmodi carniformẽ pulmonis ſubſtantiam (quod ipſius eſt propriũ corpus) vlcerationem ſuſcepiſſe indicauerit: adeo vt verè dici poſſit, ſanguinẽ ſpumoſum ſolius pulmonis exulcerationem indicare: nõ etiam exulcerato pulmone, neceſſariò ſpumantẽ excreari ſanguinem verè dici queat. Sępè enim lapſis quibuſ-

dam

dam ex alto, aut calcibus cæsis, aut in palæstra percussis sanguinis coloratissimi plurimum tussiédo expui sine vllo dolore vidimus, quē ex rupto pulmonis vase quopiam prodiisse est verisimile.

XIIII.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγινομένη, θανατῶδες.

*Si tabe detento profluuium alui superueniat, perniciosum.*

Paulò suprà dixerat, tabidis cum pus grauiter olet, & capilli defluūt, alui fluxione interueniēte, breui mortē ad futurā. Hîc autē simpliciter dixit, accedēs tabi alui ꝓfluuiū exitiosum esse, nulla de pure & capillis facta mētione: quasi hoc per se ad mortis significationē satis esse possit, non tamen ita propinquā & tam citò adfuturam perniciem indicet, atq; cum habet capillorū adiunctū defluuiū.

XV.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται· ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μεθίστανται.

*Qui ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur: alioqui transeunt in tabem.*

Ruptionis addito nomine de iis se ver-

ba facere apertè ostendit, quibus lateris inflāmatione in empyema cōuersa, deinde rupta, in medio spatio inter pectus & pulmonem pus colligitur. His enim omnibus, nisi ad summū intra quadraginta dies puris screatu expurgandi vacuatio fiat, pulmonē exedi est necesse, pure tpis longinquitate putrescēte. Pleuritidi itaque Hippo. quartumdecimū diem, purgationis statuit terminum: Empyis verò quadragesimum. Verùm nos de horū & aliorum criticorū dierum discrimine copiosissimè in ea cōmētatione sumus loquuti, quę de dieb⁹ decretoriis nobis est scripta: quam tractationem si quis perlegerit, facilè ea omnia assequetur, quæ Hipp. de diebus decretoriis sunt dicta.

XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι, σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας, ταῦτα οἷσι θάνατος.

*Calidum frequentiore vsu hæc inuehit incommoda, carnis effæminationem, neruorū incontinentiam, animi torporem, profusiones sanguinis, animi deliquia: ad quæ quidem mors.*

De calidi & frigidi vsu immodico & moderato multa in eo lib. dixit q de vsu humidorū inscribitur: & in hac libri parte

te omnia ferè expoſuit capita, & imprimis illud nempè calidū, ſi quis eo vtatur immoderatius, has affectiones parere, carnis effœminationē, hoc eſt infirmitatē, atoniā Græcè dictā. Eſt enim metaphoricè dictum, quoniā in vniuerſum ſit fœmina mare imbecillior. Cui conſentaneū eſt quod de neruorum incontinētia ſubiungit. hi enim redduntur infirmi, eorum ſcilicet ſubſtantia à calore ſoluta. Mentis etiam torpor & ignauia, eiuſdem eſt atonia & imbecillitas, cerebri ſcilicet perindè ac neruorum diſſoluta ſubſtantia. Eodem modo immoderatus calidi vſus hæmorrhagias, id eſt ſanguinis eruptiones accerſit his corporū naturis, quæ ad ſanguinis profluuium aptę ſunt & diſpoſitę. Sequuntur autē eiuſmodi ſanguinis profuſiones lipothymiæ, id eſt defectus animi, quos, vt alia etiam prius enumerata mors conſequitur: ſed illa quidem tempore longiore in aliis magis in aliis minus pro naturarum diuerſitate: ſanguinis verò profuſiones & animi defectus euestigio. Exemplaria nō vno modo ſcriptū habent aphoriſmi finē, ſed omnes lectiones quem diximus intellectum demonſtrant. Harum vna eſt, His mors ſuccedit: altera, Ad quæ mors: tertia, Hæc quibus

mors: quarta, Hæc ad mortem ferunt.

XVII.

TO δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

*Frigidum verò conuulsiones, tetanos, nigrores, & rigores febriles adfert.*

Immoderatius scilicet frigidum conuulsiones, tetanos & neruorum perfrigerationem efficit. Vt enim ipsorum nõ est immodico calore soluenda substantia, sic neque præter modum refrigeranda & in vnum cogenda ac constringenda. Sed & nigrores perfrigeratione, & rigores febres accersentes cutis densatione & pororum coarctatione efficit frigidum. Rectius itaque fuisset dictum, Rigores qui & conuulsiones, & nigrores, & febres faciũt. Verùm de symptomatum causis copiosius priuato opere diximus.

XVIII.

TO ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν φίλιον.

*Frigidum inimicum oßibus, dentibus, neruis, cerebro, dorsali medullæ: Callidum verò amicũ.*

Partes natura frigidiores (cuiusmodi in animalibus sunt omnes planè exangues) citius magísq; immoderato frigidi vsu offendũtur: quibus ipsis ratione opti-

ma

ma calidū familiarius & conuenientius.

X I X.

ΟΚόσα δὲ κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμορραγεῖ ἢ μέλλει.

*Quæ perfrigerata sunt excalfacere oportet, præter ea quæ sanguinē profundunt, aut breui sunt profusura.*

Præsens exceptio minimè illud euertit, Contrariorum esse cōtraria remedia: de quo theoremate copiosè diximus in ea cōmentatione quæ de arte curandi inscribitur. Vbi ostēdimus aliud quoddam esse theorema huic præuertēdum, quod iubet curāda prius esse ea, quæ magis vrgent, id est præsentius periculū adferunt: cuiusmodi nunc hæmorrhagia minatur. Huic itaque prius obsistendum: tùm demùm pars affecta ad propriam temperationem reducenda.

X X.

ΕΛκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιεῖ, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

*Frigidum vlceribus mordax, cutē obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrorem inducit, rigores febriles, cōuulsiones, & tetanos creat.*

Propriè quidem appellāti calidū mordax est: sensus autem similitudine frigida

etiam

etiam aqua mordax appellatur, non simpliciter cuti sed vlceratæ occursans. Nam quod morsus sensum est relicturum, rei mordendæ substantiã peruadere debet, quod in cute habenti secundũ naturam frigida aqua facere non potest: quoniam cutis densior est, quàm vt eam penetrare possit frigidæ substãtia. In partibus verò vlceratis, vtpotè rarioribus pertransire potest per earum substantiam in profundum vsq; subiens. Verùm nos de mordaciũ natura in lib. de simpl. medicamentorum facultate abundè diximus. Vlceratis igitur frigidũ mordax, integris autẽ minimè, sed cutem indurat eius densata substantia. Dolorẽ etiam reddit insuppurabilem, quia natiuũ calorem vlcera ad suppurationem perducentem refrigerat, eaque perspirabili cute digeri prohibet quæ dolorem faciunt. Quæ sequuntur prius ipsi sunt exposita, nigrores, rigores febriles, conuulsiones, & tetani.

XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται· θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

*Est tamen vbi in tetano sine vlcere, iuuene eusarco, æstate media frigidæ larga profusio*

calorem

*calorem reuocat. Calor verò hunc soluit.*

Posteaquàm à calido & frigido incom moda retulit, deinceps rara quædã eorum cõmoda explicat: ac primùm quidem frigidum ait in tetano (liquet autẽ in alia etiam quauis conuulsione idem vsuvenire) media æstate, ægro eusarco, id est modicè carnoso & quadrato, ac iuuene frigidæ perfusione per caloris epanaclesim, id est foras reuocationẽ eum affectum curare. Vnde fit manifestum non propria virtute frigidã id morbi sanare, sed ex accidenti, qa scilicet in iuuenibus eusarcis calorem foras euocet. In alia siquidem ætate nihil profuerit talis frigidæ profusio, quia neq; caloris efficit reuocationem: quãdo ne hac quidem ætate, alio quopiam anni tempore, præter quàm æstate media facere potest. Nam occursus frigidæ aut vincit natiuũ calorem, aut cogit: ac vincit quidẽ, si est debilis, cogit verò si fortis, ipsius perspira tionem prohibens, & effluuium retinés. Porrò cõiunctas cum vlcere conuulsiones excipit, quippè quæ frigidæ perfusio ne nunquam sanari possunt, ne si iuuenis quidẽ æger & calidus natura, & æstiuum anni tempus, & regio calida sit, quia frigidum, vt ipsemet suprà dixit, vlceribus

mordax,

mordax, dolorem insuppurabilem facit. Iis igitur qui cum vlceribus conuelluntur ob neruosorum corporũ inflammationem, aduersissima erit frigida, vtpotè quæ neq; vlcus mitiget, neque neruosorum corporum soluat inflammationem.

XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν ὂν ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφαλείην, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν. τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. τούτων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι, καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει· τούτοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον· τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

*Calidum in quo vlcere pus mouet, maximũ securitatis præstat indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulsiones, tetanos mitigat: capitis grauitatem soluit: Ossibus fractis plurimum prodest, maximè si nudata sint, multóque magis si in capite. His etiã prodest quæ moriuntur aut vlcerantur à frigore. Herpetibus denique exedentibus, sedi, pudẽdo, vtero, vesicæ, his omnibus calidum amicum & decretorium, frigidum inimicum & interimẽs.*

Quemadmodum frigidũ conuulsio-

nes

nes & ter[illegible]s sua natura pariēs, aliquādo tamen, licet rarò, tetanum ipsum sanat: sic & calidum quantum in se est ad pus mouendum efficax, interdum suppurationem prohibet. Siquidem in vlceribus putridis, & omnibus denique quæ fluxione laborant, (rheumatica appellant Græci) tantum abest vt pus generet, vt his etiam magnopere incōmodet: vt ista duo conueniant eodem, & quod lædit & quod ad suppurationem nō perducit vlcera: sicuti contrà quod adiuuat & quod maturat vlcera. Maximū enim vlceri ad securitatem signum est tum pus ipsum, tum puris conficiēdi vim habens medicamentum. Nihil enim potest mali accidere vlceri pus generanti. Siquidem vulnera conuulsionē adferētia sunt prorsus insuppurabilia. Similiter etiam vlcera putrida, & quæ corrosas circunstantes partes habent, & quæ ægrè cicatrice obducūtur, dysepulota Græcis dicta, insuppurabilia sunt omnia. Item ex malignis vlceribus quæ per excellentiā quandam ꝓpriis nominibus sunt insignita, qualia cancrosa, Chironia, Telephia, & phagedænica, id est carnē depascentia, eiusmodi sunt oīa etiam anecpyeta, id est insuppurabilia. Maximum igitur vlceri ad securit

curitatem signũ est pus. Cuius rei ex calidi vsu cõiecturam capere potest. Nam in quibus nõ cõuenit, ea à calido insuppurabilia permanere cernes. Deinceps calidi effecta quæ frequẽter apparẽt, enumerat. Etenim cutem induratã emollit, incrassatam extenuat, est anodynum, id est lenit dolorem, & cõuulsionis ac tetani paregoricum, nec vt frigidum, dolorem insuppurabilem facit, quia sit alienum à nostra natura, quæ vtiq; calor est natiuus, quẽ adauget vbi moderatè adhibetur. Calidum itaq; externũ ea præstat omnia quę diximus, nonnulla cõcoquens & in melius alterãs, alia verò discussis ac vacuatis iis quæ dolorem faciunt persanans: quod si perfectè nõ sanet, at dolorem certè mitigat. In capitis verò affectibus hæc eadẽ facit, & appellatas Græcis καρηβαρίας, id est capitis grauitates sanat, cõncoquens scilicet ac digerẽs quæ grauia sunt & molesta. Quinetiam ossium fracturis est vtilissimum & maximè nudatis, id est carne exutis, multóque magis iis quæ accidunt in capite. Nam talibus frigidum infestissimum, vt potè quod non ossibus solùm, sed ipsi quoque cerebro sit inimicum. Est etiam partib⁹ nimia perfrigeratione emoriẽti-

bus

bus remedio calidum. Pariter quę refrigeratione exulcerātur, vt hyeme calcanei, & digiti, cæteræque partes extremæ, sanantur à calido: Herpetes etiam exedentes, quāuis ab humore bilioso & calido fiant: sed propter exulcerationem ipsis est frigidum contrarium, vt quod vlceribus sit mordax. Similiter omnibus sedis affectibus familiare calidū, aduersissimum frigidum, tum quia neruosa sedes est, (frigidum verò neruis inimicū) tum quòd per communicationem frigiditas ex sede in ventrem facilè ascendit: similitérque caliditas. Sic etiam vtero genitali, & vesicæ calidum amicum & salutare: inimicum verò & perniciosum frigidum. Hæ enim partes neruosæ sunt, & superioribus partibus de sua facilè impertiunt refrigeratione. Quòd autem de omnibus communiter hoc aphorismo comprehensis dixerit, His calidum amicum & salutare: frigidum verò inimicum & exitiosum, etiam me tacente est manifestum.

XXIII.

ΕΝ τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέειν μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ· καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν

*καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ ταῦτα. ἐπεὶ τά γε παλαιὰ μελαίνει, καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελεῖ· ἐπεὶ τό γε ἑλκούμενον βλάπτει.*

*Frigido verò in his vtendum vndè fluit aut fluxurus sanguis est, non quidem eodē loci, sed ad ea loca vndè influit admoto: & si quæ partium inflammationes aut deflagrationes ad rubrum sanguineúmve colorem tendunt recenti efflorescēte sanguine, iísdē ipsis adhibito. Nam inueteratas nigrefacit. Erysipelas etiā non vlceratum iuuat: siquidem exulceratum lædit.*

Quæ à frigido cōmoda & incommoda corporibus importātur, hoc aphorismo refert. Ac primùm quidē ipsum ad partes sanguinem fundentes aut fusuras vtilitatem habere dicit, non ipsis partibus sanguinem profundentibus, (vlceribus enim frigidum mordax) sed circunstantibus eísque maximè vnde aliquid vlceribus influit admotum. Quinetiam ad omnem inflammationem, & ad ea quæ *ἐπιφλογίσματα* appellauit, id est propter humorū inflammantium calorem velut à flamma tostas partes & vstas frigidum prodesse tradit. Nam & hæ frigido gaudent. Horum autem omnium colorem spectanti ea rubra apparent & florida, recēti scilicet nō vetusto sanguine suffusa.

Nam

Nam vbi diu detétus in parte inueterauit, floridum illum colorem non habet. Quò fit vt si eiusmodi sanguini frigidũ admoueatur, liuorem ac nigorem contrahant partes affectæ. Eodẽ planè modo erysipelas etiam non vlceratũ à frigido iuuatur, sicuti exulcerato mordax & dolorificum esse solet. Qua quidẽ ratione nocet, cũ dolentes partes in se semper fluxiones moueant.

XXIIII.

ΤΑ ψυχρὰ οἷον χιὼν καὶ κρύσταλλος τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ, καταῤῥοϊκά.

*Frigida veluti nix & glacies pectori inimica, tusses mouent, venarum ruptiones & destillationes efficiunt.*

Hactenus de calida aqua & frigida disputauit, nunc de niue & glacie differit, ab his tantò maiora inuehi incõmoda ostendens, quantò hæ sunt aqua frigidiores. Nam omnibus pectoris partibus sunt inimicissimæ, cúmque tusses moueant & vasorum ruptiones faciant, hæmorrhagiæ sæpè causæ existunt, atq; destillationibus è capite pectus & pulmonem offendunt. Has enim efficiunt nix & glacies, cæteráque cerebrum refrigerantia.

*Aqua quæ citò calefit & citò refrigeratur, leuißima.*

Non est dicendum aquam eiusmodi, pondere esse leuissimam. Sic enim magnum & difficile nihil doceret,& prꝫterea per quendam circuitum inueniendum foret, quod alioqui erat ab initio inueniri facile. Nã si statera & põdere de aquæ leuitate iudicare velit,ad manum est rerum ponderandarũ trutina,ad quam reuocatam aquam expendere & examinare poterit.Verùm in præsentia leuiorem aquã esse dixit,quæ ventri & hypochondrio grauis nõ est,sed citò permeat:sicut contrariam grauem dicimus,quæ nõ citò peruadit.Liquet autem non solã hanc esse salubritatis aquæ probandæ regulam,sed quum alia bonitatis aquæ signa obuia sint & omnibus nota,hoc verò artis nonnihil habeat, ideò factum esse vt ad id scribendum veniret Hipp. Sed quænam alia sunt ? Primùm quidem si neque turbida neq; cœnosa est,deinde neq; odore neque gustatu aliquam alienam prꝫ se fert qualitatem : Ad postremum si quod nunc dixit Hipp. citò refrigeratur & calefit.nam talem facilè alterari est manifestum. Vt autem cibi virtus est & commẽdatio si facilè alteretur & immutetur,ita

& aquæ. Siquidem facillimè mutari volumus, quicquid ab instrumentis coquinariis probè coqui debeat. Porrò qui sola bibētiū affectione de optima aqua iudicant: ij certissimo quidem vtuntur indicio, verùm si hoc sint solo contenti, faciunt perperam. Priùs enim de aqua ex dictis signis iudicandum est, quàm ad talem veniatur experientiam.

ὉΚόσοισι δὲ πιεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τοῖσι πάνυ διψῶσιν ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

*Quibus noctu bibendi est auiditas, ijs admodum sitientibus obdormiscere, bono est.*

Dandus sit potus necne, iis qui noctu magnopere sitiunt, nō declarauit, sed solùm si obdormierint, conferre ostendit. Coquetur enim & descendet per somnum sitis causa quęcunque ea sit tādem. Non tamen illud est in obscuro, valde sitiētibus potum dandum esse, siue haustu meracioris vini, siue potus indigentia sitis nata sit. Nam & inopiæ medendum esse copia, & ex vino calorem aqua restinguendum esse, medica sunt theoremata. Si tamen parum sitiant, non omninò ipsis prębendus potus est, sed considerandum vtrum defectu humidi tale quid patiuntur, an liberaliore vini potione. Nam hi

si dorm

dormierint, vtilitatem ex somno capere possunt.

XXVIII.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη· πολλαχῇ δὲ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρίας ἐνεποίει.

*Suffitus aromatum muliebria educit. Ad alia verò multa vtilis esset, nisi capitis ingeneraret grauitatem.*

Muliebria appellauit ea scilicet quæ mulieribus per vterum mẽstruis purgationibus, & à partu vacuantur. Hoc autem loco fit manifestum, eas quidẽ mulieres, quæ propter vteri vel inflãmationẽ, vel peruersionẽ, vel eiusmodi aliquid malè purgantur, non aliter sanari posse, quàm ea affectione percurata, cuius symptoma est mẽsiũ suppressio: eas verò quę sine eiusmodi aliquo affectu parci⁹ purgãtur, iis ipsis quę nũc ab ipso docẽtur odorũ suffimẽtis curãdas esse. In his enim vel sanguinis crassitudo, vel vasorũ ad vterũ pertinẽtiũ obstructio, vel eorũdem conniuẽtia & occlusio, vel totius substantiæ vteri densatio, eorũ retẽtionis causa existit. Quicquid verò horũ in causa fuerit, aromatũ suffitio affectionẽ curat: qppe quæ sua vi vasorũ extrema conniuentia recludere, & humorum crassitiẽ ex-

tenuare,& obstructiones incidēdo liberare possit. Sæpè verò inquit, ad alia etiā vtilis esset, nisi caput feriret, id est τὰς ἐκκεφαλαργίας ingeneraret. Nam continenter per vterum in omnibus frigidis atq; humidis affectibus totum corpus suffiri poterat, nisi à suffitione cephalalgiam cum aliàs, tum in febribus maximè timeremus. Nā aromata ferè omnia capitis cōmouere dolorē tū experiētia ipsa ostendit, tum ratio docet. Nam quæ valdè excalfaciunt, ea omnia caput tentant, calore nimirum naturaliter sursum tendēte. Atqui omnium aromatum cum abūdè calet natura, tū verò maximè Cassiæ aromaticæ, Costi, Cinamomi, & Amomi.

XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν ἧσσον· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι.

*Prægnantes purgabis, si materia incitet, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem, sed has minus. Minore verò aut grandiore fœtu, religiosius cunctantiúsque agendum.*

Præsens aphorismus etiam anteà scriptꝰ est, vbi de purgatione habebatur sermo, sed nunc quoq; inter muliebria mala in quamplurimis exemplaribus habetur: quem nonnulli ne bis scriptus inueniatur

niatur indè eximunt. Noua autem explicatione altera non indiget, præter eam quam suprà scripsimus.

XXX.

ΓΥνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκτιτρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

*Mulier in vtero ferens secta vena abortit, eòque magis si sit fœtus grandior.*

Non modò sectione venæ, sed longiore etiam inedia fœtus in vtero necatur alimẽti defectu: quod paulò pòst aliis etiã aphorismis ostensuri sumus. Meritò itaque grandior conceptus secta prægnanti vena citius corrumpitur, quia videlicet alimento eget copiosiore.

XXXI.

ΓΥναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

*Mulierem grauidam morbo quopiam acuto corripi perniciosum.*

Meritò sanè. Siue enim acutus cum febre morbus sit, necesse est febrem continuam esse. talis enim est morbus acutus. vndè geminum impendet fœtui periculum, vnum à febre ipsa eum perimente, alterum quòd ex longo interuallo cibaria dantes, eundem alimenti indigentia & fame enecamus. Quòd si vt hunc ser-

uemus, cibaria benignè & crebrò exhibuerimus, intempestiuo cibo auctâ febre continua prægnantem tollemus de medio. Siue absque febre alius quispiã morbus acutus fuerit, qualis epilepsia, apoplexia, cõuulsio, tetanus, morbi tùm magnitudini tùm vehementiæ par grauidã esse nullo modo poterit.

XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τ͂ καταμηνίων ῥαγέντων λύσις γίνεται.

*Mulieri sanguinẽ euomenti, menstruis erumpentibus solutio fit.*

Meritò sanè. fit enim sanguinis sursum ruentis reuulsio simul & vacuatio. Quod quàm vtiliter fiat ipsa nos docet experiẽtia, à qua inducti naturam in iis quæ rectè gerit imitabimur, atque mulieres sic affectas vacuabimus secta in poplite aut malleolis vena.

XXXIII.

Γυναικὶ τ͂ καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τ͂ ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

*Mulieri menstruis præter naturam deficientibus, sanguis è naribus profluens bono est.*

Quòd sanguis is qui mulieribus vnoquoq; mense probè ac commode vacuatur, quum propter aliquam affectionem retinetur, mulieri molestiam & noxã necessariò

ceſſariò exhibeat quódque per alium locum ſi vacuetur, totũ corpus ea moleſtia & læſione liberet, omnibus eſt manifeſtum. Quũ verò multa ſint loca per quæ vacuari poſſit, aliis quidem omnibus ſua quędam maior minóve adeſt lęſio, ſola autem per nares vacuatio eſt abſq; moleſtia: quam vtique nunc laudat Hipp. Non tamen ſi qua alia inueniatur vacans moleſtia, propterea aphoriſmus fuerit falſus. Neq; enim vbi méſes defecêre ſolam per nares vacuationem bonam eſſe dixit, ſed eam ſimpliciter commendauit, non quòd ea ſola ſit addito. Quòd ſi quiſpiã vacuationem eam quæ per ſedem fit ita affectis mulieribus vtilem eſſe dixerit, id minimè pugnat cum aphoriſmo. Siquidem Hipp. aliquádo vno quopiam velut exempli gratia propoſito, de aliis ſimilibus omnibus pronunciare videtur.

XXXIIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

*Mulieri vterum gerenti ſi aluus multũ fluat, periculum eſt ne abortiat.*

Vacuationis ratione nunc quoq; Hippocra. abortionis periculum imminere dicit grauidæ aluo immoderatius fuſa, quemadmodum paulò ſuprà in miſſione etiam

etiam ſanguinis fieri oſtendebamus.

XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγενόμενος, ἀγαθόν.

*Mulieri *hyſtericæ, aut difficulter parienti ſternutamentum ſuperueniens, bonum.*

*Hyſterica id eſt ſtrangulationibus vteri obnoxia 6. de locis aff. cap. 5.*

Vnum aphoriſmus nomẽ habet obſcurum, hyſtericum. Nonnulli enim id pro omnibus affectibus vteri (quẽ ὑστέραν appellant Græci) accipiunt. Alij verò pro iis tãtùm affectionibus vteri exaudiũt quas ſequitur quæ hyſterica, id eſt ab vtero ſuffocatio vocatur: quanquam reuera ſtrãgulatio non eſt, ſed quæ Græcis ἄπνοια, id eſt reſpirationis ablatio dicitur. Alij secũdas eo nomine intelligunt: ſiquidem has etiã Græci appellant *ὕστερα. Verùm hi apertè errant, longéque opinione falluntur, etſi quàm maximè in eo verũ dicere videantur, quòd ſecundæ vtero retẽtæ ſternutatione deturbantur. nam alius de his Hipp. ſcriptus eſt aphoriſmus. Et ſi appellationem ipſam ſpectes, non idem ſonãt hyſtera & hyſterica, ſed plurimùm inter ſe differunt. Falſum porrò eſt de omnibus vteri affectibus efferri orationẽ. Neque enim exulcerationes vteri, aut inflammationes, aut eryſipelata, aut etiam abſceſſus ſternutatio iuuat. At verò illud

*ἡ ὑστέρα vterus: τὰ ὕστερα τὸ χωρίον, ſecundæ.*

eſt

eſt veritati conſentaneum, ab vtero reſpirationis priuationi, id eſt apnœæ hyſtericæ interueniente ſternutamento, meliuſculè habere mulieres, & laboris leuamentũ ſentire, nõ ſolùm quia bonũ ſit ſignum ſternutatio ſpontè naturæ ita affectis mulieribus ſuperueniens, ſed etiam quia vt cauſa huic affectui remedio exiſtat. Signum itaque bonum eſt, quia indicat languidam anteà & torpentem naturam nunc expergefieri exuſcitaríq; & recreari, & propriarum motionũ reminiſci: quandoquidẽ ipſa quædã excrementa reiicit & à ſe depellere conatur. Ita enim ſternutamentum fieri oſtendimus lib. de ſymptomatum cauſis. Cauſa verò boni & commodi exiſtit, quia vehementiore quaſſu & iactatione partim naturam excitet, partim quæ corporis partibus tenaciter impacta ſunt excutiat. Sic enim ſingultum quoque ſanare ſolet.

XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα, ϗ̓ καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

*Mulieri menſes decolorẽs, nec eodem ſemper modo & tempore prodeũtes, purgationem indicant eſſe neceſſariam.*

In multis exemplaribus dictionẽ ita

habere,

habere, reperire licet, Mulieri menstrua tarda nec bene respõdentia. Possunt itaque menstrua tarda, id est consuetum statúmque circuitum excedentia & morantia, purgatione egere humoris pituitosi: ob quem etiam malè colorata fiunt, nõ tamen sola hac necessariò. Nam & extenuante aliquãdo victu tales affectiones sæpè curauimus, quo de scriptũ à nobis habetis librum: vnà autem cũ hoc victu coniungi potest etiã aromatum suffitus: & supposititij pessi eandem cum eo vim habẽtes, & potiones medicæ quæ humorum crassitiem incidãt & tenuẽt, qualis est diacalaminthes, qua nos peculiariter vti solemus, & quę sæpè cõmorãtes menstruas purgationes mouit. Etenim indicatio & scopus earũ prouocationis est, vasorũ ad vterum peruenientiũ ora tum recludere, tum extenuare sanguinem. Et verò purgatio etiã totius corporis, vt dixi, cum crassi vacuandi sunt humores, tales affectiões sanat. Quòd si decolôres scribatur, multò magis purgatio ita affectas mulieres sanauerit. Neq; eñ propter humorẽ pituitosum solum, sed etiã propter melancholicũ & biliosum decolôres fiunt menses. Quo autẽ modo dignoscere oporteat humorem redundantem

tem, ipsemet primo de morbis muliebribus docuit: nūc verò ipsum per purgationem vacuandum esse tradit. Illud etiā, Nec eodem modo & tempore prodeuntes, huic lectioni magis consonat, vt tota sit eiusmodi oratio, Si menses decolôres fiant, nec similiter prodeant atque anteà manare cōsueuerunt, purgatione mulier indiget. Vsu enim venit cacochymis mulieribus, vt non modò decolôres in ipsis mēses appareāt, sed etiam statum periodi tempus non seruent: humoribus qui quidem crassiores sunt & ad fluendum ineptiores, morantibus & tardantibus: qui verò his sunt contrarij, id est humidiores ac tenuiôres, consuetum statúmque terminum anteuertentibus.

XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μασθοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γένωνται, ἐκτιτρώσκει.

*Si mulieri vterum ferenti mammæ subitò extenuentur, abortus sequitur.*

Hic etiam aphorismus est de eorū numero, quos indicare diximus fœtum alimēti penuria laborare. Cōmunes enim quædam venæ sunt mammis cum vtero: quibus destitutis sanguine mām̄æ emacrescunt, & alimenti inopia interdū fœtus enecatur, nonnunquā etiam ad exitum

tum incitatur eam ob causam, quá ipse lib. de natura infantis his verbis explicat, Alimentũ & augmentum quod à matre descendit, non amplius infanti sufficit, vbi nouem exactis mensibus fœtus grandior factus est. Trahit enim quod dulcissimum est in sanguine ad sese, simúlque lactis parte aliqua fruitur. Quæ vbi rariora & pauciora ipsi fuerint, & infans vegetus & robustus fuerit, præsenti non contentus alimento calcitrat, & se conuolutans crebra manuum pedúmq; impulsione disruptis mẽbranis initium partionis matri adfert.

XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαζὸς ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχούσῃ, τὸ ἕτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ ἄρσεν, ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

*Mulieri geminos ferenti si altera mamma extenuetur, alterum abortu edit: Et siquidem dextra mamma extenuata est, marem: si verò sinistra, fœminam abortione excludit.*

Quod superiore aphorismo de ambabus mammis dicebatur, id nũc de altera pronunciat, atque propter eam causam, quam suprà retulimus venarum communitatẽ, fœtus è directo mãmæ attenuatæ & imminutæ sit⁹ aboritur. Quòd au-

tem dum gemelli mas ſcilicet & fœmina vtero geſtantur, ſi dextra mamma ema-[illegible]cat, ſolus mas: ſi ſiniſtra, ſola fœmina corrumpatur, ex illa ipſius opinione pendet, qua mares dextra vteri parte, fœminas ſiniſtra potius geſtari putat.

XXXIX.

ἩΝ γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

*Si quæ nec prægnans nec puerpera eſt lac habet, ei menſtrua defecerunt.*

Et lõga eſt opus oratione, & lectorem qui eam ſit aſſecuturus diligenter verſatum eſſe oportet in commẽtariis quæ de naturalibus facultatibus ſcripſimus. De his tamen in præſentia tantũ dicturi ſumus, quod ſumma breuitate repetitũ ad præſentis aphoriſmi explicationem ſatis eſſe poſſit. Hoc omniũ eſt animantis partium cõmune (quæ quidem vel aliis partibus vtiles humores, vel ad generis propagationem, vel conceptus nutritionem accommodos gignendi vim habeant) vt talis humor ſit alimenti partis ipſum generãtis reliquum. Non enim quia partis natura nouerit in quã rẽ animali vſui ſit futurus eiuſmodi ſuperans humor, ipſius propterea generationem molitur. alioqui tali eſſet intellectu prædita, qualem

in iis arbitramur inesse oportere qui ciuitatum tenent gubernacula. Sed eã animantium opifex prouidentiam habet & cogitationem: pars verò ipsa naturalib⁹, vti demonstrauimus, regitur & gubernatur viribus, cum aliis quibusdam, tum alteratrice, qua sibi assimilat alimentum. Quantum itaq; alimenti ab ipsa immutati & alterati alẽdo corpori fuerit perfectè assimilatũ, ipsi apponitur parti, eámq; alit: atq; hoc est qđ ipse dicebat, Alimentum est & quod alit, & quod est quasi alimentũ, & quod futurũ est. Alimẽti verò residuum & veluti opimæ quædam reliquiæ, humor quidam est naturæ partis similis: qualis in ossiũ quidẽ cauernulis & inanitatib⁹ est reliquus, in iocinore verò sanguis. De hoc genere spumosa est in pulmonis carne contẽta humiditas, & in artuum cõmissuris viscidus & glutinosus humor: in testib⁹ & parastatis (sic Græci vocãt vasa semẽ eiaculãtia, quæ ab vtroque teste reflexa in pudendũ pariter perueniunt) sperma appellatum, & in lingua cui saliuæ nomẽ est. In mãmis etiã sunt glandulæ, id quod affluit sibi assimilandi vim sortitæ: quæ cũ exãgues sint & albæ, familiarẽ & propriũ humorẽ talem efficiunt, quale lac est: atq; quanto alimenti

plus

plus affluit, tanto lactis est copia maior, quod circiter octauũ & nonum à grauidatione mésem vsu venire solet: quo tẽpore communes mammarum & vteri venę sanguine turgent, queadmodũ in grauidatorum animalium anatome manifestò conspicitur. Cuiusmodi res aliquãdo etiam licet rarò, citra vteri gestationem accidit, quum propter remoratos mẽses venæ ad similẽ peruenerint, repletionẽ: cuius nunc affectionis meminit Hipp.

X I.

*Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.*

*Quibus in mammas sanguis colligitur, furorem significat.*

Quòd sanguis in mammas delatus: deinde à glandulis quæ inibi sunt mutatus fiat lac, superiore diximus aphorismo. Nunc verò, si in mammas coactus, ibidem immutabilis permaneat, furorem denunciari ait Hippo. Equidem nondum hoc accidere vidi. Quare si quando vsu veniat, ex iis fuerit quæ rarò eueniunt. Hipp. verò quasi id viderit, scribit. Quòd si verum est, talem ipsius causam esse existimare oportet. Glandularum cum omnium, tum earum maximè quæ sunt in mammis exanguis natura est, & proindè

frigida (omne enim exangue frigidum) & propterea etiam sanguinis eò delati alterationem in frigidius faciunt. Quanto enim hæ glandulæ fiunt iocinoris carne frigidiores, tanto lac est sanguine frigidius. Si quando igitur mulieri copiosus simul & feruidus sanguis ex toto corpore sursum, & præcipuè in caput feratur, ea in furorem agetur, quoniã caput eiusmodi sanguis occupat: quæ verò ipsius pars in mammas cogitur, in contrarium fieri solitam alterationem nancisci non poterit vt lac euadat, propter ipsius tum feruorem tum abundantiam.

X L I.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ, μελίκρητον διδοὺς πίειν, κἢν μὲν στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει, ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

*Si scire velis an mulier cõceperit, dormitura aquam mulsam potui dato: & si ventris tormina patiatur, concepit: sin minus, nõ cõceperit.*

Tormina fiunt tum propter morsum, tum etiam propter spiritum flatuosum qui facilem exitum nõ habet, cuiusmodi nunc à flatuoso spiritu torsionẽ prægnantibus fieri putandum est propter intestinorum ab vtero coarctationem. Dat autem aquam mulsam mulieri dormiture

cru dam

crudam ſcilicet, quoniã ea flatulenta ad diiudicationem opus habet: quippe qui & quieſcere & cibariis refertam mulierem eſſe velit. Siquidem vtrunq; ad torminum confert generationem.

LXII.

ΓΥνὴ ἔγκυος ἢν μὲν ἄῤῥεν κύει, εὔχρους ἐστίν· ἢν δὲ θῆλυ, δύσχρους.

*Mulier grauida ſi marem gerit, coloratior eſt: ſi fœminam, decolor.*

De prægnante marémne an fœminam geſtet, ex coloris bonitate & prauitate diiudicandum eſſe dicit, eiuſdem ſcilicet ad ſeipſam non ad alteram reſpectu habito. Nam quę fœminam vtero gerit, ſeipſa minusprobè colorata apparet, quia mare ſit fœmina frigidior. Nec verò talis conceptus fuiſſet niſi & viri ſemen, & mulieris vterus quo concepit tẽpore fuiſſent frigidiora. Quare qđ hoc aphoriſmo dicitur, de numero eſt eorum quæ ſæpius ita fieri ſolent. Fieri ſiquidem poteſt vt tam benè in omnibus ſe gerat mulier poſt grauidationis tẽpus vt bene colorata euadat. Porrò cõſtat alia præterea eſſe maris concepti ſigna, quales ſunt frequentes & validi ipſius motus: quæ tamen ne ipſa quidem ſunt perpetua cõcepti maſculi indicia. Fit enim interdum,

licet raro, vt fœmina dũ vtero gestatur, mare sit robustior, ac multas & validas motiones edat: contráque mas sit fœmina infirmior, & paucioribus & obscurioribus agitetur motionibus.

XLIII.

Ην γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

*Si pragnanti fiat in vtero erysipelas, perniciosum est.*

Vtrum in grauidæ mulieris vtero natum erysipelas solũ perniciosum, an etiã propriè dictam phlegmonem exitiosam esse putat? Nam quòd facto in vtero erysipelate, fœtus necessariò pereat, nemini est dubiũ. Siquidem acutæ etiam febres sine erysipelate ipsum interimunt. An verò vtero inflammationem patiente possit aliquando fœtus vitã tolerare, digna quæstione res est.

XLIIII.

Οκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

*Quæ prćter naturam tenues vterum gerunt, abortiunt donec habitiores euaserint.*

Huius lib. interpretes trifariam aphorismi sensum accipiunt. Quidã enim arbitrãtur ipsas omninò abortire: alij verò

si non

si non crassescant, & reficiantur, nec alimenta sentiát, sed attenuatę permaneát: nonnulli si quo refocillantur tépore conceperint, tum demùm maximè abortum pati putant: id quod cæteris prius dictis videtur minus esse verisimile. Ita tamen Numesianus exposuit, de iis dictũ aphorismum esse affirmans, quæ præter naturam sunt attenuatæ, quasq; prius refici, deinde grauidari oporteat: sed cum priusquam probè sint refocillatæ cócipere occupant, eas ait non posse refici, quin sanguis ad fœtus nutricationem suppeditandus, ad grauidæ ipsius nutritionem rapiatur. Quo fiat bona ratione vt fœtus sufficienti destitutus alimento enecetur. Sed & illud, Præter naturam tenues, quidam similiter ac Numesianus interpretantur, népe vt prægnátem præter suiipsius naturam attenuatam esse significet: alij supra modum & magnopere significare dicunt, nobis indicare volente Hippoc. non quæ mediocriter attenuatæ sint, id ex necessitate pati, sed quæ magnopere emaciatæ fuerint. Vtraque autem expositio sua quędã nititur ratione.

X L V.

Οκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος

*φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι· καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ᾽ ἀπορρήγνυνται.*

*Quæ verò mediocriter corpulentæ abortum faciunt secundo mense aut tertio sine occasione manifesta, ijs cotyledones lentoris sunt plenæ, nec præ pondere fœtum continere possunt, sed abruptis decidit.*

Sine euidēte causa ait, id est sine febre vehemente, vel alui fluxione, vel profluuio sanguis, vel erysipelate orto in vtero, vel grauida ipsa vehementius saltante, vel vociferata, vel contristata, vel ira exardescente, vel timore perculsa, vel victu vsa parciore, vel denique aliud eiusmodi admittente aut patiente grauidata muliere. verisimile enim est cuiusdam lentæ & mucosæ pituitæ plena esse ora vasorum ad vterum peruenientium, ex quibus secundæ pendent: quæ sanè ora cotyledonas appellauit, non vt quorundam est sententia, ipsis adnatas carnes glandulosas. Nam & ipsemet Hippo. primo de muliebribus malis ait, Si cotyledones pituita refertæ fuerint, pauciora fluunt menstrua: & Praxagoras de naturalibus primo, cotyledones, inquit, sunt ora venarum & arteriarum in vterum ferentium.

XLVI.

XLVI.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν τῇ γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ἀποπιέζει· καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ κύουσιν.

*Quæ præter naturam crassæ non concipiunt, ijs vteri os ab omento comprimitur. Itaque grauidari donec extenuentur nequeunt.*

Illud etiam præter naturã hoc loco bifariam accipiunt, arbitrãtibus quibusdã idem quod præter modũ significare, aliis verò præter ipsius mulieris grauidę naturam. Sed verior est prior acceptio. Nã ab epiploi, id est omenti pinguitudine premitur & coarctatur os vteri mulieribus supra modum crassis. Porrò intelligit os vteri interius vbi vterus desinit & ipsius ceruix incipit, qđ propriè os vteri appellatur. Nam alterum ceruicis extremum, quod mulieris pudendo cõmittitur, non vteri, sed ipsius ceruicis os meritò appellaueris.

XLVII.

Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἔμμοτον γίνεσθαι.

*Si qua parte vterus coxæ adiacet suppurauerit, emmotis medicamẽtis curetur necesse est.*

In coxam vteri partem inclinatã, quia per cõcerpta & medicamẽtis conuenien

tibus oblita linaméta curationem requirit, eam ob id ἔμμοτον appellauit, quasi dicas concerptis linteolis curandam. Nam quòd vterus si suppurauerit, (suppuratione præsertim extrorsum vergête, id qđ nunc indicare videtur) tali necessariò curatione egeat, nemini est in obscuro.

XLVIII.

Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

*Mares dextra vteri parte, fœmina sinistra magis gestantur.*

Quod propter temperamentũ statim ab initio calidius masculus fœtus generetur, demonstrauimus in commentariis de semine. Sæpè etiam propter locum, id est partem vteri dextram (hæc autem protinus ob hepatis viciniã calidior existit) conciliatur fœtui temperatio calidior. Ad eiusdem caliditatẽ confert aliquid muliebre quoq; semen ex propriis testiculis per vtraque cornua profusum partim in dextrum vteri sinum, partim in sinistrum, cuius seminis sinistri dissimilem esse conditionem nos quoq; demonstrauimus. Siquidẽ tum serosius tum frigidius existit semen sinistro testiculo contentum. Quo bona ratione fit vt partus læua vteri parte collocatus ab initio statim

tim frigidior euadat. Porrò de his omnibus abundè diximus quinto Anatomicorum Hippocra. libro.

XLIX.

ΕΣ ὑστέρων ἐκπτώσιας πταρμικὸν ἐπιθεὶς ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

*Ad secundas deturbandas sternutatorio immisso nares & os manu obtura.*

Non circunflexa vltima syllaba ὑστερῶν legẽdum (ita enim vterus significaretur) sed grauata ὑστέρων. Neq; enim αὐτὰς τὰς ὑστέρας, id est, vterũ ipsum, sed τὰ καλούμενα χόριά τε καὶ ὕστερα, id est secundas deturbari vult per sternutatoria medicamenta contentione adhibita.

L.

ΓΥναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλε.

*Mulieri si placet menstrua sistere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.*

Quemadmodũ mensium parcius, aut omninò non fluentiũ curationem suprà docuit, ita nunc quoque ipsorum pręter modum prodeuntium sistendi rationem tradit: amplã iubens cucurbitulam mammis esse admouendam. Verùm melius fuerit non in ipsis mammis, sed infra ipsas firmare cucurbitulã qua maximè

parte

parte venæ ex partibus inferioribus ad ipsas pertinent. Qua ratione moti nonnulli sic legunt, Cucurbitulam grandem sub mammis defige. Porrò quàm maximam vult esse cucurbitam, vt fortius ab vtero sursum reuellat, per communes id machinatus venas.

L I.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

*Quæ ventrem ferunt, ijs vteri os conniuet.*

Maximum prægnantis mulieris hoc est indicium, si digito immisso obstetrix os vteri potuit attingere. Nam vbi primùm vterus intra se semen concepit, vniuersam capacitatem suam contrahit, & os claudit. Videtur tamen propter inflammationem etiam & scirrhum arctari os vteri. id verò ipsius duritie distingues.

L I I.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μαζοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

*Mulieri partum gerenti si lac è mammis copiosè fluat, fœtum imbecillum significat: Si verò firmæ solidæq; mammæ fuerint, valentiorem conceptum indicant.*

Eo demùm tépore lac è mammis manat (quibus certè quidê fluere apparet) quo tempore naturaliter prægnantibus generatur. Neque enim protinus primis mensibus generatur. Quòd autem fluat omninò, nec intra mammas retineatur, in causa est eius copia cumulatior. id verò fit oppletis nimiũ venis iis mammarũ quæ habent cum vtero communitatem. Sed multo magis replentur quum fœtus pauxillum sanguinis consumit: quod ipsum propter eius imbecillitatem accidere putandum. Quę quum ita sint, constat mammas neque tam macilentas flaccidasque quàm quum non erat prægnans mulier, apparere oportere (hoc enim signum penuriam sanguinis indicat, proptereáque fœtum fame contabescere) neque adeo plenas turgidásque, vt lac effluat, sed in tantum attolli debere, vt firmæ solidæque tangentibus appareant. Media enim hæc est inter duras appressóque digito renitentes propter nimiam repletionem, & molles, fluidas, laxásque ob sanguinis inopiam constitutio. Meritò itaque Hippocrates signum hoc celebrat, vtpote quod neque fœtum imbecillum esse, neque alimentum ipsi deficere indicet.

L I I I.

Ὁκόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, τούτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γόνασι, καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

*Quæ fœtura sunt perditura iis mammæ extenuantur: Contrà verò duræ si fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua fatigabit, nec abortiunt.*

Dixerat suprà, Mulieri vterum gerenti si mammæ repentè extenuentur, abortit. Dixerat item, Mulieri geminos ferenti, si altera extenuetur mamma, alterius abortus sequitur. Nunc verò consecutionis mutato ordine non à signis, sed à mulieribus ipsis fœtum corrupturis incœpit, mãmarũ extenuationẽ in ipsis præcedere affirmans. Neque enim idem est omninò, quum ad mãmarum extenuationem fœtus consequi corruptionẽ dicitur, & quum si futura est fœtus pernicies, mammarum prægredi attenuationem pronũtiatur. Nam qui ad mammarum gracilitatem dicit fœtus consequi corruptionem, id solùm pronuntiat futuræ corruptionis signum esse: qui verò iis quæ partum sunt elisuræ mammas dicit

gracil

gracilescere, nō solùm hoc corruptionē fœtus præcedere, sed etiam aliter conceptum non perimi indicāre videtur. Itaq; eius rei veritas diligenter inuestiganda est & perscrutanda, obseruandúmque in iis quæ prægnationis tempore apparent in mulieribus, an nunquam aliter quàm cum mammarū extenuatione præcedente sint fœtum corrupturæ: exēpli gratia an saltantibus ipsis, aut multùm vociferatis, aut ira exardescentibus, aut repētino aliquo timore perculsis mammarum aliquādo non præcedēte extenuatione fœtum interimi accidat. An etiam propter febris magnitudinem, aut erysipelas in vtero ortum, aut cotyledonibus lentore refertis, aut ob eiusmodi aliud fœtus sequatur internecio absque mammarum extenuatione. Hippocra. certè hanc sem per præcedere existimare videtur: & mihi obseruanti, sæpè in supradictis internecionis fœtus causis, mammarum visa est præcedere extenuatio. An non igitur quandò citra aliquam eiusmodi causam mammarum fit extenuatio, sanguinis in venis vteri mammarúmque cōmunibus penuriam in causa esse dicendum? propterea enim atrophia, id est alimenti defectu enecari fœtum dicebat. In aliis verò causis

causis,ob quas vel aliquid passus conceptus moritur,vel abrumpitur ab vtero, cum membranæ ipsum obuoluentes & retinentes perfringuntur & diuelluntur, natura scilicet vasorum in vterũ desinentium oscula & vincula quibus cum secundis cohærent dissoluente,& dolores excitante,an non inquã sanguinis propterea ad partes genitales motũ fieri putandum est? Nam hæc communis quædam ratio est,vt vbi natura aliquid violenter excernit, eò sanguinis & spiritus motus fiat:quibus veluti instrumentis quibusdã vsa per vim propellit ea quæ molestiam exhibét.Hac siquidem ratione & dolentibus partibus superueniunt inflammationes,doloris causam excernere & propulsare enitente & properante natura, quæ vt id præstet, sanguine ac spiritu dolentem locum replet. Atq; hæc mihi in priorem aphorismi partem sint dicta.Altera verò pars quæ sequitur, & in qua mammarum contrariæ affectionis meminit, hæc est, Contrà verò, ait, mammæ si duræ fiant.Quum verò duo in eiusmodi locutionibus significet particula contrà,vnum quo antedictę coniungitur affectioni,alterũ quod alia dictione ecõtrario solent efferre,verius mihi & Hip. senten

ſententiæ congruentius ſecundum ſignificatū eſſe videtur: vt quod toto dicitur aphoriſmo ſit eiuſmodi Extenuatę māmæ fœtuum omninò præcedunt corruptionem, nec niſi prius extenuatis mammis, hi corrumpi poſſunt: duræ verò māmæ corruptionem quidem non portendunt, ſed partium enumeratarum dolor aliquis duritiem earum conſequitur: vt quemadmodū mammæ graciliores ſanguinis indicant penuriam, ita duræ demonſtrent copiam, ab illis nimirum differētes, quas paulò antè firmas ſolidáſque appellauit: à quibus rurſum māmis duris cum id quod redundat natura deponat in partes alias, hæ quidem dolore cruciantur, fœtus verò noxæ & iniuriæ expers permanet. Porrò hoc loco oritur quæſtio, quam ob cauſam in corpus vteri redundantem materiam nūquàm natura reiicit, & inflammationem committit: quod ſi fiat, cur inflammato vtero partus nō corrumpetur? an diuerſum eſt quod ab Hipp. dicitur? Neq; enim vt ad mammarū tenuitatem ſemper, ſic & ad earundem duritiem nunquam fœtuum corruptionem conſequi putādum eſt ab Hippocra. fuiſſe dictum, ſed non ſemper. Nam ſi quod redundat in aliam

locum quàm vterum propellat natura (quod doloris sensu cognoscemus) fœtus non erit corruptio. Rursúmque si ita accipiamus, tota eiusmodi erit oratio, Grauidis fœtum corrupturis semper mammarum pręcedit extenuatio, durities verò ac plenitudo non semper. In his enim id quod redundat in aliam ferè quandã partem natura protrudit. Quod si in vterum illam redundãtiam propulerit, etiã tùm graciles omninò mãmæ fient. Nam secundũ Hippocratis, vt apparet sententiã, etiamsi alia quauis occasione, & non propter alimẽti egestatem fiat abortus, mammarũ omninò prægressura est gracilitas ob explicatã à nobis causam. Quare si vel propter cotyledonũ humiditatem conceptus prolabatur, etiam tùm ipsum natura ad exitum contrudente & propellente, motus fiet sanguinis ad vterum, & eo modo graciliores quàm erãt anteà mammæ euadent.

LIIII.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

*Quibus os vteri durum est, ijs arctetur necesse est.*

Etiam suprà diximus præclusionẽ oris vteri

vteri commune signum esse & tumoris cuiusdam in ipso præter naturam consistentis, & prægnationis in muliere; idque distinguendum esse eius mollitie & duritie. Grauidis enim molliculum est & secundum naturam: iis verò quibus vteri tumor præter naturã siue cũ inflammatione siue cum scirrho adest, durum. Melius itaq; hic aphorismus statim post eũ scriberetur, in quo dicebatur, Quæ vterum gerunt, iis vteri os conniuet.

L V.

Οκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

*Quæ gestantes vterum febribus corripiũtur, aut vehementer sine euidente causa extenuantur, eæ difficulter & cum periculo pariunt, aut abortientes periclitantur.*

Grauidis quibusdam mulieribus in quibus priusquàm cõciperent, vitiosi humores fuerunt aceruati, vsu venit, vt febribus aliquãdo tam vehemẽtibus corripiantur, vt omninò abortiãt: nonnunquàm verò moderatioribus detineãtur. sed cum exactè perpurgatæ non sint, aliquid cacochymiæ in corpore relictum est, vnde febres redaccensæ exarserunt.

Neq; enim medici propterea quòd prægnans esset mulier, potens aliquod remedium adhibere, neque exquisitam victus rationem imperare ipsis sustinuerunt. Quæ causa est vt & febris subindè reuertatur, & temporis magnam partem affligat grauiter. Quo fit meritò, vt aliàs fœtus resistere nequeat, sed propter febres & humorum vitiū elidatur: aliàs perferat quidem vsque ad partus tempus, sed cum & ipse infirmus & morbosus existat, nimirum qui longo tempore miserè afflictus vexatúsque fit, & matrem imbecillam habeat, non sine periculo paritur. Siquidem ad eutociā, id est partus facilitatem, duorum corporum & grauidæ ipsius & infantuli robore est opus.

L V I.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγίνηται, κακόν.

*Si muliebri profluuio conuulsio aut animi defectus superueniat, malo est.*

Nō statim vt talis eluuies promanare cœpit, isthæc accidere putandum est, vt nec aliud quicquam eorum quæ sequēti oratione quibusdam aliis interuenire dicentur, sed cum vel vehementia fuerint, vel diu durauerint. Itaque lipothymia cujusuis immodicæ vacuationis est sympt

ſymptoma: cõuulſio verò etſi communis non ſit omnium vacuationum, plurimas tamen ſequitur, multóque magis ſi affecta pars eſt neruoſa.

L V I I.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων, νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

*Menſtruis abundantibus morbi eueniunt; & ſubſidentibus accidunt ab vtero morbi.*

Multos exceſſu & abundantia morbos fieri, defectu & paucitate nullũ nonnullis medicorum viſum eſt. Verùm Hippocrates non mulieres ſolùm propter defectum etiam, ſed viros quoque ęgrotare interdum arbitratur: ſiquidem defectum modò ſiccitas ſequitur, modò frigiditas, modò vtraque. Eas autem intemperies quæ tam magnæ ſunt & inſignes, vt actionem lædant, de morborum eſſe genere demonſtrauimus. Verùm hactenus neque falſum neque obſcurum eſt Hippoc. dictum. Quod autem menſtruis pluribus ſimpliciter morbos fieri dixit, neque addidit ab vtero: ſuppreſſis verò aut paucioribus iſtud adiecit, quærere non fuerit indignum, vtrum ad vtraque ſupradicta communiter retulerit, an deficientium menſtruorum ſit proprium.

Hoc autem nisi causas omnes quibus vel plura quàm par est, vel pauciora fluunt menstrua tenuerimus, certò peruestigare non possumus. Potest itaque & vasorum ad vterum pertinẽtium osculis nimium patentibus, & tenuiore aut calidiore sanguine, & toto corpore propter aliquam cachexiam, id est prauam habitudinem sanguine grauato (etsi nondum is conuenientem naturæ symmetriam superet) atq; propterea ipsum in vteri venas protrudẽte, (vt rheumaticis affectibus aliàs in aliam aliámque partẽ solet mittere) potest inquam immodica fieri mensium vacuatio. Eadem rursum menstrua pauciora fiunt, vel propter venarum in vterum menstruam purgationem deferentium, conniuentiam contractionémque osculorum, vel earum obstructionẽ, vel sanguinis crassitiem & frigiditatem, vel ipsorum vteri vasorum robur affluẽtem sanguinem nõ admittentium. Quicquid autem horum fuerit, temporis spatio vterum ipsum eiusmodi aliquo affectu laborare, qui vel ad phlegmonem vel erysipelas, vel scirrhum, vel cancrum referatur, tandémque per cõsensum corpus totũ affici est necesse. Immodicis verò mẽsium vacuationibus nullus talis vtero cõ-

ciliatur affect',quo sympathiæ ratione, id est per consensum vnà quoq; totũ corpus ægrotet. Quare verisimili⁹ fit de sola menstruorũ retẽtione Hippocratẽ illud extulisse,ab vtero morbos accidere.

L V I I I.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ στραγγουρίη ἐπιγίνεται, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ ἥπατι φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται.

*Ad recti intestini & vteri inflammationẽ, purulentósq; renes accedit strãguriá:iecore verò inflãmatione laborãte interuenit singultus.*

Vbi quis vrinæ parũ continenter reddit,is affectus Græcis stranguria dicitur, id est guttatim profusa vrina:quod accidit quandoque ob virtutis retẽtricis vesicæ imbecillitatem,interdum verò propter ipsius vrinæ acrimoniam. Atque imbecillitas quidem fit tum intemperie, tum tumore aliquo præter naturã: acrimonia verò accidit vel propter renum affectionem & vitium:vel quia tale prolectatur in ipsos ex venis percolatum serosum excrementum. Bona itaq; ratione Hipp.stranguriam ait recto intestino & vtero inflammatione affectis,& purulentis renibus accidere:in recto quidem intestino & vtero per consensum patien-

te vesica, in renibus autem purulẽtis per vesicã pure se expurgãte. Hoc enim sua acrimonia mordẽs vesicam stimulat ad excretionẽ. Porrò in vteri & recti intestini inflammatione viciniæ ratione vesicã affici est necesse, vtpotè quæ & intemperantiæ & inflãmationis sit particeps, affligatúrq; præterea & prematur à tumoribus præter naturã partes eas occupantibus. Iam verò suprà diximus nõ simpliciter affectionem alterã alteri superuenire solere, sed vbi iustã primigenia acquisiuerit magnitudinẽ. Sic itaq; & iocinore inflammationem patiẽte singultus accidit propter neruorum communitatem, non quidem semper, sed vbi in maximam iecur peruenerit inflammationẽ.

L I X.

Γυνὴ ἢν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω· ἢν μὲν πορεύεσθαί σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑαυτὴν ἄγονός ἐστιν.

*Si mulier non concipit, & scire placet an sit conceptura, veste præligatam & vndique obuolutam subter suffito: ac si odor corpus peruadere videatur ad nares & os vsque, non sua culpa sterilem esse scito.*

Verbum

Verbum suffire materiã quæ suapte natura suffiri potest indicat, vt thus, myrrham, styracem cęteráque temperamento calida & valdè odorata. Vult enim in totum corpus ipsorum vim sustolli, vt quum ad os & nares peruenerit, à muliere manifestò sentiatur. In iis itaque solis mulieribus totum corpus nõ permeabit incẽsi odoris qualitas, quibus durum densúmque adest vteri corpus. tale verò ad conceptionem ineptum est, vt paulò pòst dicturus est, Quæ frigidos & densos locos habent, non concipiunt. Porrò id quod in fine aphorismi scribitur, nõ sua culpa sterilem esse scito, aphorismi vsum demonstrat. Sæpè enim vt sacerdotalis aut regalis propagatio quædam & soboles supersit, studiosè faciunt ciuitates vt ab iis seu viris seu mulieribus susceptos liberos habeãt, ad quos solos eius progeniei spes est redacta: deinde vbi mulieres non concipiunt, vtrius causa id accidat quæritur, vt facto diuortio ex aliis suscipiantur liberi. Atque hanc Plato in Theæteto doctarum pronubarum artẽ esse innuere videtur. Tota autẽ ea de re disputatio absoluetur nõ ita multò post, vbi omnes ad id attinentes aphorismos explicabimus.

L X.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

*Si prægnanti purgationes menstruæ cursum suum teneant, benè valere fœtū est impossibile.*

Et purgationis nomē multitudinis numero elatum, & quod sequitur verbum πορεύεσθαι, id est cursum tenere, nō paucum indicant sanguinem esse qui excernitur, neque semel erumpere, sed & sæpè & multum. Nam paucus sanguis semel atque iterum prægnantibus excerni sæpenumero conspicitur fine vlla omninò fœtus læsione: cum verò nihil à iusta mensura purgationis menstruæ differt, deincépsque seruat legitimum circuitionis menstruæ terminum, tum vt fœtus validus sit & robustus fieri nō potest. Siquidem fortis & robustus fœtus eo sanguine ad sui alimentūm abutitur, qui ex toto corpore deriuatur ad vterum. Porrò excretio quæ grauidis accidit, ex iis venis quæ vtrinq; in vteri ceruicem inseruntur fieri videtur. Nā ab internis in ipsam capacitatem fundúmq; vteri pertinentibus secundæ dependent. Quare nihil per eas in muliebrem sinum excerni potest.

L X I.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται,

μήτε

μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, ἄσαι δ' αὐτῇ προσπίπτωσιν, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

*Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore neque febre superueniente, cibique fastidium accidat prægnantem esse putato.*

De iis quibus anteà legitimè purgatis, derepentè posteà retenta sunt menstrua sine causa manifesta, scriptus est Hippocrati aphorismus: in quo ea nos docet quæ ipsa experientia quàm plurimæ norunt mulieres. Nam si retentis mensibus languentes ipsæ cibi fastidio laborent, tum se concepisse arbitrantur. Accidit autem cibi fastidium eadem qua pica ratione, malè scilicet ore ventriculi grauidis mulieribus affecto. Potest etiam propter totius corporis cacochymiam & humorum vitium eiusmodi aliquid mulieribus accidere: verùm id cum horrore & febre quadam patiuntur, atque eatenùs distinguuntur a prægnantibus.

L X I I.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, οὐ κυΐσκουσι· καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν. ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος. καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαέας. ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα· ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφο-

τέρων

*τέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.*

*Quæ frigidos & densos locos habent, vtero nō concipiunt. Et quæ præhumidos habēt, grauidari nequeunt: extinguitur enim in ipsis genitura. Et quæ sicciores & æstuosos: nam alimenti defectu semen corrumpitur. Quæ verò ex vtraque oppositione moderatam nactæ sunt locorū temperationem, eæ fœcunditate valent.*

Si in suum quemque aphorismum & debitum ordinem redigere mihi liceat, paulò suprà explicatū aphorismum huc transferre non dubitem in huius locum: vt absoluta de mulierum purgationibus disputatione, de ipsis deinceps locis muliebribus instituatur oratio, quęquot modis steriles euadant mulieres doceat. Primus itaq; inter eos ordine fuerit aphorismus ille vbi dicebat, Si mulier non concipit, scire autem velis an sit conceptura, vestimentis vndique obuolutam subter suffire oportet. Secundus autem nunc propositus, cuius summa est, Probè quidem temperatos muliebres locos ad conceptionem aptos accommodatósque esse. Intemperatos autem, si quidem mediocriter id patiantur, ægrè ac difficulter concipere: si verò sine modo, steriles mulieres efficere. Quibus verbis virorum

rorum quoque vnà venit infœcunditatis causa intelligẽda, verùm id multos latet. Sed qui diligenter dictis Hip. aduerterit animum, is primùm quidem quam ob causam ex viris etiam nonnulli sint prorsus infœcundi intelliget, deinde temperatos quidem tam viros quàm mulieres semper gignere, etiamsi cum intemperatis coeant: Intemperatos verò, cũ iis solis qui contrario sunt temperamẽto copulatos generare discet. Prius tamen de mulierum sterilitate dicendum, quarum vteri statim ab initio intẽperata est constitutio, vna quapiam ex primis qualitatibus exuperãte, vel duabus: quemadmodum in commentariis de temperamẽtis explicauimus, vbi intemperãtias omnes octo numero esse demõstrauimus, simplices quidem quatuor, quarũ nũc meminit Hipp. totidem verò compositas alias simplicibus hisce inuicẽ implicatis. Cum itaq; frigiditas immoderata tantum præpollet, vt densior vterus euadat, tum & angusta admodum strictáq; sunt vasorum ad ipsum peruenientium ora, & steriles mulieres reddũtur, vt pote neq; secũdis cohærere & agglutinari ad vasorum ora potentibus, neque si id quãdoque fiat, ꝓbè vnquàm cõceptu nutrito.

Vel

Vel enim nullo prorsus modo talib⁹ mulieribus fluunt purgationes, vel admodum exiguæ, & hæ ipsæ vitiosæ, solo tenuiore & aquosiore sanguine per acta vasorũ oscula elabẽte. quæ & ipsa facilè obstruũtur tum ob natiuam angustiam, tũ quia magna ex parte tali natura præditæ humoré cumulant pituitosum. Ferè siquidem est totum corpus vtero simile. Quinetiam maris quoq; semen talibus locellis exceptũ refrigerari accidit, nisi sit natura calidius. Primùm igitur frigidæ vteri tẽperationis meminit his verbis, Quæ frigidos & densos locos habẽt: non mehercule in ipsis volens implicare cum frigiditate densitatem, nó secus atque si siccitatem, aut humiditatem addi disset. Neutra enim harũ perpetuò comitatur frigiditatem, atq; propterea ipsi modò vna, modò altera miscetur: densitas verò muliebribus locis valdè frigidis adest necessariò, ob quam neque concipere possunt propter explicatam à nobis causam. Quo fit vt totam aphorismi sententiam ita accipiendam putemus, Quæ frigidos locos habent, grauidæ fieri non possunt ob substantiæ ipsorum densitatem. Quamobrem verò densitas conceptioni aduersetur, dicere neglexit, tanquàm

quàm eius rei essemus causam facilè intellecturi. Et quæ immodicè, ait, humidos locos habẽt, prægnantes nõ fiũt. Extinguitur enim in ipsis genitura nõ secus atque in palustri solo cerealia semina. Et quæcunq; siccos & æstuosos ardẽtésque vteros habent, alimenti inopia non concipiunt. Nam siccis locellis eiusmodi aliquid accidere solet, quale cũ arenæ, aut argillosæ & petrosæ humo semina mandatur: calidis verò immoderatè & ardentibus similiter euenit, atq; si valide calenti terræ (qualis per caniculæ ardores esse solet) semina committerentur. Atq; hactenus quatuor qualitatũ Hippocrates meminit, cuiusq; seorsim vi exposita, vt si quando inter se misceantur, earum sit permistio manifesta. Deinceps inquit, Quæ verò ex ambabus moderatã nactæ sunt locorum temperationẽ, eæ fœcundæ existũt. Sed quibus ambab⁹? nõ profectò qualitatibus (sunt enim quatuor) sed ipsarum oppositionibus. Vt enim nobis demonstratũ est in libris de tẽperamẽtis, vna quidẽ est eucrasia, id est proba temperatio ex moderata calidi & frigidi mistura: altera verò humido & sicco moderatè inter se mistis. Atq; vterus aliquis vna quidẽ oppositione temperatus,
altera

altera verò intemperatus esse potest: sed ne cōcipiatur potest etiam altera intemperies efficere: vt verò fœcūdetur mulier, vtraque opus est proba qualitatum temperatione. Quemadmodum itaq; Hipp. tota fuit de muliebribus affectibus superior disputatio, sic etiā præsens de vteri tēperationibus habetur oratio: nihil tamen quicquam ipsi de viris additum est, vel quia promptum faciléque esset ex iis quæ dixit, easdem ad semen intemperantias transferre, vel cum in posterum sermonem distulisset, postea est dicere oblitus. Quidam tamē sequentem pro maribus aphorism. ascripserunt, cuius initiū est, Similiter etiam in maribus: quē vtique probatissimi quique aphorismorū interpretes ab Hippocratis & sentētia & elocutionis ratione affirmant abesse longissimè. Et verò iuxta analogiam & proportionē eorū quæ scripsit de mulieribus, licet nobis ad viros transeūtibus dicere vel propter temperamenti frigiditatem non exactè ipsis semen cōcoqui: atque propterea, si quidem mediocris ipsi intemperies adest, vterum calidiorē postulare: si verò immoderata sit, infœcundum planè reddi: vel rursum propter humiditatem non percoqui: atq; etiā pro-

propterea

pterea si moderata adest intemperies calidiore id & ficciore vtero indigere, si verò immodica, fœcundũ minimè existere. Eodem quoq; modo excedente etiã calore semen veluti torreri, exuccúmq; reddi: præ siccitate verò, simulatque exciderit, extendi non posse: qua maximè re ad mulieris grauidationẽ est opus. Siquidẽ lib. de semine ostendimus nisi per plurimam fundi vteri partẽ semẽ extendatur, non concipere mulierem. His nobis veluti elementis cõparatis, deinceps dicamus id quod paulò suprà in hũc dicendi locũ distulimus in Theęteto à Platone propositũ. Inquit enim hoc præcipuũ esse munus obstetricum, apta ad liberorum procreationẽ corpora conciliare inter se & copulare (quę res nũc hoc aphorismo est tradita) simúlque posse internoscere qui sint infœcundi viri, & quæ mulieres steriles. Nã immodicæ dyscrasiæ, id est intemperantiæ horũ sunt causa, modicæ verò si sint, & cõtrariis iungãtur, tunc grauidæ fient mulieres: si verò cum similibus copulentur, non concipient. Neq; enim fieri potest vt semen frigidius in frigidiore vtero fœcũdetur, neq; siccius in sicciore, & aliis qualitatibus vtrobique similiter: sed frigidius quidem semen tanto

calidiore vtero indiget, quãto ipsum longius abest ab optima tẽperatione: humidius verò ficciore, sicq; de aliis eodem modo. Quacunque autem immodica intemperie vterus laboret, certa sterilitatis cognoscendæ ratio est aromatũ suffitio, quam paulò suprà exposuit. Nam frigiditas propter vteri densitatem ad os & nares sursum aromatũ vaporationẽ efferri non sinit. Eodẽ modo nec siccitas. Humiditas verò sicuti Hipp. dicta est extinguere genituram, ita aromatum quoque qualitatem obtundet. Reliqua est vehemens caliditas, quæ si odorũ vim alterabit & corrũpet, atque propterea ipsam seruata synceritate nõ permittet subuehi ad os & nares, satis tum in his etiam calidioribus naturis esse poterit ad sterilitatis cognitionẽ aromatũ suffitio. Si verò hæc præstare nequeat, ex aliis tunc nobis indiciis erit eiusmodi spectanda natura, hoc ipsum imprimis tenentibus, rarum admodum in mulieribus talem temperationem esse, siquidem natura est fœmina mare frigidior. Quare vel ob id in mulieribus sterilitatis ex aromatũ suffitu probãdæ ratio erit multò vtilissima, quia vel omnis immodica intemperies ipsi subiicitur, vel rarissimè ipsam vnica effugiat.

in iis scilicet mulieribus quæ tenues, nigræ, & hirtæ apparent; vt ex his signis immodica ipsarum intemperies percipi queat sine aromatum suffitu.

LVIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρένων· ἢ γὰρ δι᾽ ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρεῖ ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυροῦται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

*Par est de maribus ratio. Aut enim propter corporis raritatem spiritus foras dissipatur, ita vt genituram eiaculari nequeat: aut propter densitatem humor foras non prosilit: aut propter frigiditatem non inceditur, vt eò loci coaceruari possit: aut propter caliditatem hoc idem ipsum vsu venit.*

Qui hunc addidit aphorismum, ne suá quidem ipsius orationem intelligit. Nam eûdem sibi de viris sermonem, quem de mulieribus Hippocrates habuit forè pollicitus, hoc non præstitit. Quum enim ille de quatuor intemperiebus fecerit mẽtionem, hunc quoque quatuor in maribꝰ, vt nos superiore aphorismo fecimus, intemperies prosequi oportuit. Verùm nõ sic fecit, sed imprimis corporis statim.

incusauit raritatem, quæ in mulieribus est prætermissa: Deinde ne oratio quidẽ ipsa per se diligenter examinata, vera cõperitur. Raro siquidẽ & laxo corpore viri complures reperiũtur, qui semẽ emittant fœcundissimum: neque id mirum videri debet. Nã corporis raritas calidiores & humidiores temperationes comitatur, quæ vtique plurimo semine & fœcũdissimo abundant omniũ maximè. Nam & materiam vnde semen generatur, & vim à qua coquitur habẽt copiosam. Porrò autem spermaticorum vasorum contentione expressam genituram, non spiritus violentia protrusam foras eiaculamur. Spiritalis enim substãtia cum seminis humiditate permiscetur, quæ & ipsa vt erumpat vasis exprimentibus indiget similiter atq; spermatica humiditas, quæ tanto exhuberat siccitatem, quanto celerius emicat, & diutius & longius fertur. Ista ignorabat is qui aphorismum ascripsit: & prætereà quum humorẽ propter densitatẽ negat foras peruadere, siquidẽ diuersum à semine humorem dicit, leuis & nugatoria est eius oratio: si verò propter corporis totius spissitudinem semẽ dicit foras non prodire, quę sit instrumẽtorum seminalium conformatio prorsus
ignorare

ignorare videtur. Præstitisset enim ipsorum angustiam causari. Quinetiam id quod deinceps dicitur quadamtenus verum existens, sequentem habet clausulam ab omni sensu abhorrentem. Nam quòd propter temperamẽt: frigiditatem semen non incendatur, ac propterea infœcundum existat, veritati est consentaneum: quòd aũt eo loci colligi nequeat, ex abundanti additum est, cum eo quòd neq; loci cuiusquam ipsi suprà facta est mentio, sed nobis intelligẽdum reliquit: tametsi vox demõstratiua eò, ad aliquid, quod suprà dictum esse oportuit, habet relationem. Sed hæc quidẽ parua sunt; quod verò ad finẽ aphorismi dicitur, errorem habet maximum, cum propter caliditatem idem euenire dicit. Manifestò enim ea oratio ad superius dictũ est referenda: dictum verò suprà fuit ob frigiditatem semen non inflammari, vt eò loci coaceruetur. Quib⁹ verbis fit, vt propter calorem etiam non incendi semen, neque in vasa cogi seminalia intelligere debeamus, quæ res euidẽter est absurda. Nam torreri, aut assari, aut eiusmodi aliquid affirmare pati semẽ à calore habet rationem, at non incalescere absurdum est omninò.

LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν· κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορίζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι· κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γεγόνεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

*Lac præbere capite dolẽtibus, febriculosis, & quibus hypochondria elata aut murmurãtia, & siticulosis, malum: Malum item quibus biliosæ deiectiones, febres acutæ, & copiosæ sanguinis vacuatio facta est. Conuenit verò tabidis nõ ad modum valde febricitantibus, & febribus longis & languidis, si nullũ ex suprà dictis signis adsit, & præter rationem extenuatis.*

Quòd lac citò alteretur, & bifariam subeat mutationem, multo adhibitum calori protinus in nidorem abiens, pauco statim acescens, tibi scire licet, si partim vt emulctum est supra ignem decoxeris, partim verò seorsum per se reposueris. Nam decocto fit in nidorem deprauatio, reposito acor omninò vel citius vel tardius contrahitur. Similiter

in hominibus bene valentibus nisi probè coquatur, quibusdam acescit, aliis aduritur & nidorem contrahit. Nam ventriculo frigidiore omninò acescit tardius citiúsve, calidiore nidorulentũ euadit. Lac tamen si bene concoquatur alit multum, succúmque corpori præbet laudabilem. Cæterum inter coquendum sanis etiam hypochondria attollit, & caput ferit. Hæc igitur lactis effecta & mala in sanis etiã spectare licet. Verùm ea Hippocr. quæ ægrotis hausto lacte accident recenset, quotidiano vtentium vsu & experiẽtia omnibus manifesta; & alioqui possunt ante experientiam cognosci. Vbi enim iis qui integra valetudine fruuntur, lac capitis mouere dolorem, & hypochondria inflare videmus, quibus profectò iam dolitat caput, aut sublata sunt hypochondria, aduersissimum esse cogitatione colligere facilè possumus. Porrò rectè elata dixit hypochõdria, quũquam poterat inflata & flatuosa dicere. Neque enim sola lac hypochõdria lędere solet, sed & alia omnia viscera quoquo modo propter eiusmodi aliquam affectionem, cuiusmodi est inflãmatio, vel erysipelas, vel scirrhus vel œdema in tumorem sublata: multóq; magis si abscessus sit in hy-

pochondrio nondum ruptus. Atq; hæc omnia Hippocr. vno verbo ostẽdit, dum inquit hypochondria elata. Nocuũ etiã lac esse dicit murmurantibus hypochon driis quæ ab inflatis & distentis sunt diuersa, flatuosa tamen ipsa existunt & ven tosa. Maior itaque læsio hypochondriis contentis, minor murmurantibus accidit à lactis esu: veruntamen ne his quidem lac vtile. Acescit enim in ipsis. Lactis tamen serum sale & melle condîtũ, multis, quibus hypochõdria murmurarẽt, cum exhibuissemus profuit citata ipsis aluo. Pariter siticulosis malum lac esse dicit. In nidorem enim ipsis conuertitur & aduri tur, siue ipsi natura sitiãt, siue p aliquod tempus euaserint siticulosi. Et quibus de iiciuntur aut vomũtur biliosa, nidorulẽtum fieri lac dixerim. Siquidem ab omni bus caussis calidis lac in nidorem celerrimè verti omninò iam didicimus. Meritò igitur iis quoque qui acutè febricitant, lac noxium. Atque mihi quidem rectius ita habere dictio videtur, Malum etiam lac quibus biliosæ deiectiones, & quibus febres sunt acutæ. Neque enim vtrisque simul iunctis solùm, sed seorsum etiã lac incommodat. His igitur affectibus lac est nocentissimũm: iis verò qui deinceps ita

ab

ab Hippo. enumerantur vtile, Conuenit verò tabidis non admodũ valdè febricitantibus. Nam primùm facit tabidorum mentionem. Sic enim Hippocratem eos appellare accipere debem⁹, qui phthoë laborant, id est nata in pulmone vomica contabescũt. Nam de cæteris extenuatis & exhaustis deinceps dicet in ea dictione, cuius initium est, Et febribus languidis. Porrò omnibus communiter qui lactè egent, boni succi cibus, quem euchymum Græci appellant, & qui citò distribuatur est necessarius. Neq; tibi mirum videri debet, si lac ventosum aliquid habens euchymum esse & bonum succum præstare dicamus. Nam in vniuersum euchyma ea esse dicimus, quæ post coctionem in bonum mutantur succum, videlicet sanguinem. Hic enim familiaris nobis & amicabilis succus est. Quãobrem verò cum dixisset, Conuenit autem tabidis, adiecit non admodum valde febricitantibus, dignum mihi videtur consyderatione non parua. Nã sufficiebat sine valde dixisse non admodum. Vtrũ solis valde febrientibus lac non exhibet, solis iis qui non admodum valde febricitant potui dans? an potius ab aliquo falsò interposita est & adscripta particula valde,

vt & alia pleraque? Per otium ergo ista exquirere poteris, à nobis verò hoc in præsentia habeto, lac valdè febricitantibus dadũ non esse. Porrò miror quî in iis quibus lac dari vult, illud adscripsit, dum nullũ ex supradictis signis adsit. id enim à doctrinæ aphoristicæ brachylogia alienum est. Siquidem ex iis quæ prius dixerat intelligebatur, etiam si dictum non fuisset, dandum scilicet tabidis, & præter rationẽ extenuatis lac esse, nisi caput doleat, aut hypochondrium tumeat, aut biliosa deiiciantur, aut cæterorum deniq; aliud eiusmodi ipsis adsit. An non simpliciter, nec semper seruare breuitatem Hippo. videtur, sed vbi magnum aliquid docet, à quo si negligentius audiatur, periculum impẽdeat, tum bis térve eadem repetere non grauatur.

L X V.

*Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται· τούτων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι, ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη, ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.*

*Quibus sunt cum vlceribus tumores cõspicui, ij nõ admodũ conuellũtur, nec insaniũt: Quibus verò repentè euanuerint, siquidẽ postica parte factum*

*factum sit, cōuulsiones & tetani accidūt: si verò à fronte, insania, lateris dolor acutus, empyema & dysenteria, si rubicundi fuerint tumores.*

Tumores omnes prçter naturam oedemata Hippo. appellat, phlegmonis etiam eo nomine comprehensis: quanquã hoc ipsum phlegmones nomen apud veteres omnes de phlogosi potius, id est inflammatione dicebatur, etiam si sine tumore consisteret. Est igitur quod nunc dicitur tale, In quibus tumores superueniunt vlceribus, ij non admodum conuelluntur aut insaniunt. Porrò hæc eadem indicat oratio nónullos etiam propter tumores vulneribus accidentes conuelli & furere, sed id rarò accidere : tum scilicet vbi in parte neruosa insignem magnitudinem, aut aliquam malignitaté acquisiuerunt. Contrà verò si tumores derepentè oblitescant, conuulsiones & tetanos sequi affirmat duntaxat, si in partibus posteriori bus, hoc est in dorso fuerint vlcera: Si verò partibus anterioribus cōstiterint, tum alia quæ deinceps enumerat consequi dicit. Posteriores nãq; partes neruosç sunt, anteriores venosæ & arteriosæ. Cũ itaq; ab vlceratis partibus humor qui tumoré faciebat, in parté aliquam principem remeauerit, in posterioribus quidé partibus

bus vtpote neruosis conuulsiones fiēt & tetani.(nam hi sunt neruorum affectus) In partibus verò anterioribus mania, siquidem in caput humor feratur: lateris dolor, si in thoracem vertatur: hinc verò sæpè purulenti euadunt ibi collecto humore minimè discusso aut digesto. Dysenteriā autē fore inquit, si rubētibus tumoribus materiæ repentè fiat in ventrē translatio. Cæterū dysenteriā eiusmodi cruentā appellare solemus, quę vtiq; definitur, sanguinis per intestina citra exhulcerationem vacuatio. Quòd itaque, si vel in dorso, vel partibus anterioribus ipsi ex aduerso sitis, tumores aliquando contingat derepentè euanescere, ægri in tales incidant affectus est manifestum: non tamē nobis Hip. ipse declarauit de hísne partibus loquatur solis, an de omnibus simpliciter agat, ita vt art⁹ quoq; ipsi hac oratione cōprehendantur. In tibiis certè non sunt parte anteriore musculi, qui in tēdones validos & latos desināt: in femore verò parte genu anteriore maximū vidimus tendonē: quo affecto cōuulsionē per cōsensum secutū iri est probabilius, quàm aliquo ex musculis parte femoris posteriore positis. Sunt enim omnes carnosi. Itaq; nō videretur verū id quod vniuersaliter

uersaliter pronũtiatur, nẽpe partibus tãtum posterioribus accidere cõuulsiones. Et quidẽ persæpè id nõ in cruribus solis, sed etiã manibus accidere videtur, fortasse quia hę partes omnes directò respondẽt dorsali medullę, ab eáq; tum artuũ, tum dorsaliũ musculorũ nerui oriuntur.

LXVI.

ΗΝ τραυμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ πονηρῶν οἰδήματα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

*Si magnis vulneribus & prauis tumor non appareat, ingens malum.*

Poteſt & cũ vltima aphorismi dictione adiectiuũ ingens coniungi, poteſt & cum priore parte aphorismi, hũc in modũ habẽte oratione, Si vulneribus prauis existẽtibus tumor nõ appareat, eſt ingẽs malũ: vel sic, Vulneribus malis existẽtibus si tumor magnus nõ appareat, malũ. Poteſt etiã de vtraque cõmuniter simul dici: ac si ita dixisset, Si prauis vulneribus existentibus tumor ingẽs nõ appareat, malũ eſt ingẽs. Sed quę ex tribus meo quidẽ iudicio præferri debeat lectio, habet hũc in modũ, Si vulneribus prauis existentibus, tumor nõ appareat, malũ eſt magnũ. Porrò monui suprà œdematis nomen generaliter Hip. de omnibus dici tumoribus pręter naturã. Praua aũtẽ vulnera dici pu

tandum

tandum est, quæ in capite aut fine musculorũ cum omniũ, tum maximè neruosorũ sunt accepta. Nã principio & origine musculorũ nerui inserũtur in ipsos, ex fine verò tendones enascuntur. Quẽadmodũ igitur paulò antè oẽs derepente euanescẽtes tumores dãnabat, ita nũc si malis vulneribus nullo modo superueniant tumores, nõ probat. Nã suspicio est in ipsis humores vulnerib⁹ affluẽtes ad partes principes esse trãslatos. Atq; hoc maximè in iis vulneribus fieri videtur, quibus dolor adest, propter quẽ aliquid omninò influit in partẽ: cęterũ ab imperitis medicis reprimitur & inhibetur medicamẽtis valdè refrigerãtibus, aut astringentibus. Nã quæ dolore vacant, neq; fluxionẽ concitãt. Maximè verò omniũ partes neruosæ vulneratæ dolent, quæ calefacientibus & siccantibus medicamentis curari volunt.

LXVII.

Τὰ χαῦνα χρηστὰ, τὰ ἔνωμα, κακά.

*Incõtenta bona, cõtenta verò & cruda mala.*

Hæc oratio appendix est præcedentis. Docet autẽ Hip. œdemata quæ sunt incontenta bona esse & laudabilia omnia, contraria verò, mala. Propriè autẽ incontento & cedenti opponitur durũ, resistẽs, & refractarium. hoc verò Hipp. crudum

appel-

appellauit. Neq; enim vnquam renitens & durus tumor fieri poteſt, partis natura probè affluentes humores coquente.

LXVIII.

TΩι ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

*E parte capitis poſteriore laboranti, rectà in frontem excurrens vena inciſa prodeſt.*

Non vacuare ſolùm Hip. cam vſus poſtulat, ſed etiā cum reuulſione vacuationem inſtituit. Fit porrò reuulſio in contrarium: ac ſecundū longitudinē quidem ſurſum ac deorſum, ſecundū latitudinē verò dextrorſum & ſiniſtrorſum, & ſecū dum profunditatem antè & ponè. Nunc itaq; parte capitis poſteriore dolente cū reuulſione vacuatio fiet ex fronte: ſicuti & cum anterior pars laborat, ex occipite. Ita enim ſæpè diuturnæ oculorum fluxiones ſanatæ ſunt, ex partibus occipitis miſſo ſanguine, & admotis cucurbitulis.

LXIX.

PΙγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐκ τῆς ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν· ἀνδράσι δὲ, μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπό τε πήχεων καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

*Rigores incipiūt mulieribus ex lumbis magis, & per dorſum perueniūt in caput: Sed & viris*

*parte corporis posteriore magis quàm anteriore, veluti ex femoribus & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.*

Rigor omnis incipit cũ sensibili quodam frigore. Dorsi autem partes vt potè neruosæ non solùm facilius refrigerantur, sed promptius etiam frigus sentiũt. Quò fit meritò vt indè rigores capiant initium, & magis in mulieribus fiãt, quia fœmina frigidior natura est & imbecillior. Hinc porrò incipiens rigor excurrit in caput neruorũ principium, celerrimè per spinalem medullam facta cõsensione, id est affectionis communicatione: quandoquidem & ipsa non secus ac cerebrum frigida est naturâ, & propter substantię mollitudinem similiter obnoxia. At verò ex partibus anterioribus rigores non incipiunt, quia calidiore sunt quàm posteriores temperamẽto. Cuius rei indicium statuit cutis raritatem, & huius rursus ipsius pilorum multitudinem. De quorum generatione abundè egimus in libris de temperamentis.

LXX.

*ΟΙ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται· ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγίνηται τεταρταῖος, π…ώονται.*

Qui

*Qui quartana corripiuntur, non admodum conuulsionibus tentantur: Si verò prius tentati fuerint, superueniente quartana, liberãtur.* *Vide 4. Epide. ad finem.*

Quæ propter vacuationem fit conuulsio, acutissima est & perniciosissima: quæ verò ob neruosarum partiũ repletioné accidit (qualis est epileptica) neque acutissima est, neque perinde periculosa. De qua conuulsionis specie Hippoc. in præsentia meminit. illa enim verba, Tentantur & Tentari, temporis productionem indicant. Hanc ergo conuulsionem fieri quartana non solùm prohibet, sed etiam si fieri occupauerit, soluit. Fit porrò talis conuulsio lentis & pituitosis humoribus partes neruosas infarcientibus & obstruentibus. Quibus liberandis cum duplex sit comparata ratio, excretio & coctio, vtranque habet quartana: excretionem quidem vi rigoris (eiusmodi enim concussio & conuulsio sola potest crassum humorem excernere) coctionem verò caloris ratione rigorem excipientis.

LXXI.

Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, ξὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

*Quibus arida & dura cutis obtenditur sine*

*sudore moriuntur: quibus verò laxa & rara, cum sudore vita defunguntur.*

*Philotheus τι- λειῆ ac cipit αὐτὶ τῦ ἐρίνεσθαι, ἤτοι αρεῖ βίον, ἢ πρὸς θάνατον· εἰ μὲν τις δυσφορία ἐστι τῷ αὐτοῖς, πρὸς ὑγεία· εἰ δὲ δυσφορία, πρὸς θάνατον.

Morituris * siquidem squalida, dura, sicca, & obtensa cutis est, sine sudore vitã finiunt: Si cõtrà rara, mollis & laxa, cum sudore fato cõcedunt. Prioribus siquidẽ vel omninò exhausta est humiditas vel ex cute: in aliis verò inest etiam in cute.

LXXII.

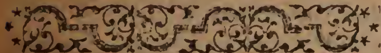
ΟΙ ἰκτερώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσιν.

*Aeruginosi non admodum ventosi.*

Ventosos ab ipso nunc dici putãdum est, qui in ventre colligunt copiam spiritus flatuosi, qui vel per ructus, vel flatus infernè erumpentes excernitur, vel remanet, & cõtinentes partes distendit. Fit autem aliàs propter atoniam quandam, id est virtutis remissionem & imbecillitatem partium ipsarum ad ventrẽ attinentium, aliàs propter phlegmaticum humorem & frigidum. Qui itaque sunt ob pituitosum & frigidum humorem flatuosi, auriginosis sunt contrarij vt pote biliosis. Quæ cum ita sint, fit vt ictero obnoxij nunquàm ventosi fiant, duntaxat, secundum abundantis humoris naturam. Nam propter partium imbecillitatem possint aliquando flatus gignere.

Prop

Propterea enim dictioni adiecit, nō admodum, ita perpetuitatem negationis interrumpens, simúlque quod dicit ferè fieri ostēdens. Perrarò enim auriginosos inuenias, qui partium habeant ad ventrem attinentium imbecillitatem.



# GALENI IN APHORISMOS,

*Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,*

COMMENTARIVS SEXTVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

I.



N τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ἐξυρεγμίη ἐπιγενομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον ἀγαθόν.

*In diuturna leuitate intestinorum si ructus acidus superueniat qui priùs non extiter, bonū est signum.*

Lienteria (quasi læuitatē intestino-

rum dicas) celer est per ventrem, & intestina esculentorũ potulentorúmq; trãsitus, quo talia deiiciũtur qualia fuere deuorata. Quòd si breuius definire placet, potes dicere coctionis priuationem esse, nulla neq; secundũ cõsistentiam, neque secundum colorem, aut odorem, aut vllam aliam omninò qualitatem in ventriculo ciborũ mutatione facta. Ita porrò morbus hic appellatus est, existimãtib* qui primùm ipsi talem appellationẽ imposuerũt, propter internæ τῶν ἐντέρων, id est intestinorũ superficiei læuitatem fieri, ob quam nõ amplius ipsa retineãt in se contenta cibaria, sed ocyssimè præter labi sinant: quasi verò sua, cũ secundum naturam habebant, asperitate retinerẽt. Ego verò cum in aliis multis laudandos eos censeã, qui rebus primùm posuerũt nomina, minimè tamẽ in lienteriæ appellatione probare possum, quippè q ingestos cibos circumplicare & amplecti & constringẽdo retinere tẽpore legitimo, posteáque deorsum propellere propriũ vẽtriculi munus esse ignorauerint: & rursum quemadmodũ in vesica fit strangurία cum ipsa scilicet vrinæ impatiẽs non expectat donec coaceruetur, sed statim vt mordacẽ sibi, aut graue summouet & reiicit,

reiicit, eodem quoque modo citam per vẽtrem cibi potúsq; permeationem fieri nõ intellexerint. Hæ enim sunt omnium excretionum cõmunes causæ, quas si illi sciuissent, qui primi huic morbo lienteriæ nomen indiderunt, talem de lęuitate intestinorum opinionem repudiassent, & eius loco, totius ventriculi & intestinorum imbecillitatem statuissent causam, ob quam partes hę cibis assumptis grauatæ, à se quàm citissimè ipsos depellunt exigúntque. Potest etiam quandoq; quorundã humorum mordacitate & acrimonia in superficie exhulceratis intestinis accidere hæc affectio, etiam si vires ipsorum nõ magnopere laborent. Tum enim fuerit necessarium, & permeãtibus cibis partes exhulceratæ dolorem sentiant, atque ideò ipsos deorsum propellant, & à seipsis quàm ocyssimè emittãt: quod per singulas partes dum fit, tanta sequitur transitus velocitas, vt cibi nullum coctionis rudimentum inchoationémve accipiãt. Verum tali lienterię morsus cuiusdã inerit sensus, in ea verò quæ propter vẽtriculi & intestinorum imbecillitatem accidit, citra vllum doloris sensum fient deiectiones. Cæterùm non paruum hoc est harum lienteriarum discrimẽ. Nam

quæ propter humorũ acrimoniã totius vẽtriculi & intestinorum abrasa fit superficie, siquidem humorũ malignitas cessauerit, astringente tùm cibo tùm potu curatur citissimè: si vero longiore tempore perseueret, in dysenteriã, id est intestinorũ difficultatẽ transit ac mutatur: quæ verò propter virtutis retentricis imbecillitatem fit intestinorum læuitas, ab intemperie omninò cõciliatur: quæ vel ipsorũ corporum confirmata est qualitas & quidam contractus iam habitus solutu difficilis, vel propter humorem aliquem fit qui in ventre & intestinis continetur, de quorum humorum numero est pituita, ob quam ægrotantibus acidi ructus eueniunt, quas ὀξυρεγμίας appellãt Greci, qui etiam citra pituitæ consortium ventriculo frigidiore fieri possunt. Et certè cum quibusdam lienteriis, quæ ex frigiditate ortum habent, vnà inuadũt ructus acidi, sed temporis progressu cessant. Nam per initia exiguo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedẽte autem atque aucto morbo, ne hoc quidẽ accidit. Vbi igitur in vẽtriculo breuis est cibi mora, tum quædam veluti fit coctionis inchoatio, & propterea eiusdem infelicitas & frustratio accidit, apotychia Græcè dicta,

dicta. Nos autem à frigida causa profectas coctionis frustrationes ruct⁹ acidos gignere didicimus. Vbi auté nullum cibi accipiunt coctionis initium, tùm nec vlla ipsorum ab initio fit secundũ qualitaté mutatio, & proindè nec ructus acidus, nisi pituita præsertim acida in ventriculo abundet. Propterea nõ simpliciter Hippocr. in læuitate intestinorũ acidum ructum dixit signum esse bonum, sed in diuturna addidit: quippe quia cũ incipiente, vt dictũ est, sæpè vnà accedit ructus acidus. Deinde qui priùs, inquit, non extiterit. Quæ enim à pituita vētriculum refrigerante fit intestinorum læuitas, vnà secum semper habet coniunctam oxyregmiam: tanquam symptoma quoddam. Cum ea igitur intestinorum læuitate, quæ neq; etiamnũ incipit, neque à pituita fit, coniuncta non est oxyregmia: quæ si aliquando tandē interueniat, tantisper iam cibũ in vētriculo retineri donec mutationis principiũ accipiat, simúlq; suorum operũ naturam reminisci significabit. Atq; mihi hactenus abundè vt arbitror, expletum est expositoris munus. Eorũ verò quæ dixim⁹ capita si quis scienter certóq; discere velit, in commentatione de naturalibus facul

tatibus non paucas demonſtrationes de ventriculi virtutibus:& in lib.de ſympto matum cauſis omniũ quæ celeriter excernũtur explicatas cauſas habet. Quoniam verò Eraſiſtratus ſecundo de ventriculo ſuperiorum medicorũ auctoritatem ementitus eſt,& de læenteria notionem turbauit confudítq; ,non abs re fore viſum eſt pauca ſuperiorib⁹ addere, ac primùm ipſius Eraſiſtrati verba tran-
» ſcribere,quæ habent hunc in modũ, De
» læenteria appellata dicendum eſſe vide-
» tur. Superiores enim medici inteſtinorũ
» affectum in tres partes diuiſerũt,læente-
» riam,dyſenteriam,& tenaſmũ, quæ aſſi-
» duè laceſſens eſt egerendi cupiditas ina-
» nis. Atque ex his nõnulli in ipſis excretis
» differentias morbi ſpectantes dicunt, Si
» ex ventre ſanguinolenta & mucoſa pro-
» deãt,is affectus dyſenteria appellatur. Si
» verò quæ excernũtur, cruda & coctionis
» expertia fuerint, & ſanguinolẽtis & mu-
» coſis permiſta, læenteria vocatur. Cum
» verò biliofa permiſta ſanguinolentis &
» mucoſis ſubeunt, tenaſmus dicitur. Hæc Eraſiſtratus, quam ſecutus opinionem neſcio, vt crudis excrementis mucoſa & ſanguinolẽta adderet. Hoc enim nullus fecit, neque eorum qui eadẽ tempeſtate fue

te fuerunt clarissimi & præstātissimi medici, vt Philotimus, Herophilus, Eudemus: neque eorum qui eam ætatem sunt secuti vsque ad recētiores istos qui Archigenis temporibus extiterunt. Sed nec quod ipse dicit, medicorum superiorum, hoc est eorum qui ante Erasistrati seculum fuerūt, vllus affirmauit. Diocles siquidem in libr. de causæ morborū curatione in hanc sententiam scribit, Ter- " tium morbi genus ferè dysenteriam ex- " cipit: vocatur autem lienteria, quam hu- " mida & spúmãs crudáque & multa deie- " ctio sequitur statim postquàm comestum " est & bibitum. Praxagoras verò secundo de signis comitantibus inquit, Intestino- " rum læuitate laborantibus, quia lubrica " sunt intestina, imprimísq; ieiunum, citò " cibaria deiici est necesse. Præterea Praxa " goras deinceps scribit, Cibaria quæ ci- " tò permeant, omninò cruda esse opor- " tere: quod peculiare maximéque huius affectionis est proprium, in celeri trāsitu statués, quod verò coctionis expertes & crudi cibi permaneāt, hoc vnū habens in numero eorum quæ necessariò consequuntur. Neque enim quia omnino crudi permanent, ideò citò deiiciuntur: sed quia confestim excernuntur, nullam pro

pterea coctionē nanciscuntur. Quæ causa est quamobrem tùm nos, tùm alij medici complures lienteriam definiamus citam esse ciborum peruasionem, nullam prorsus coctionem habentium. Sic de ipsa veteres quoque medici sentire videntur. Nam & libro de morbis, siue is liber Hipp. sit, siue Polybi eius discipuli, hæc de læuore intestinorū scripta inueniuntur, Cibaria deiiciuntur incorrupta, humida, nullum dolorem facientia: corpus verò extenuatur. nimirū hisce viris fuit consuetudo iam olim recepta appellandi incorrupta, quæ nos cruda & coctionis expertia vocamus. In libro quoq; de victu salubri inscripto, qui & ipse Hippocrati ascribitur (licet non desint qui adulterinum censeant, nonnullis ad Aristonem, aliis ad Philistionem, quibusdā ad Pherecydem referentibus) scribuntur hæc verba: Hæc nonnulli patiuntur, cibus eis deiicitur humidus, non coctus, non propter morbum, verbi gratia lienteriam, neque aliquem ipsis adfert dolorem. Atque hi quidem viri omnes sunt Erasistrato antiquiores, sexcentíque alij vt dixi, tum qui Erasistrati ætate floruerunt, tùm qui post eum fuerunt, in eandem omnes sententiam de læuitate inte

ſtinorum ſcripſerunt. Quare quid Eraſiſtrato in mentẽ venerit neſcio vt de maioribus mentiretur, dum in læuitate inteſtinorum ſanguinolenta & mucoſa cibis nõ coctis permiſceri veterum ſententiam eſſe dicit.

II.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον· οἷσι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον.

*Quibus nares humidiores natura, & genitura humidior, ij minus proſpera valetudine fruuntur: Quibus verò hiſce contraria adſunt, ſalubrius degunt.*

Siccioribus natura temperationibus nullum omninò è cerebro per nares manifeſtum aut ſenſibile excrementum effluit, ſicuti neque per cutem ſudor: ſed quæ medicis ἄδηλος διαπνοὴ dicitur, id eſt cutis perſpiratio ſenſum fugiens, attenuata excremẽta vaporis inſtar vacuat. Humidioribus verò naturis ſenſibilia fiunt excremẽta, cerebri præſertim, quia frigidius naturâ eſt. Quibus ipſis naturis genituram quoque, hoc eſt genitale ſemen, frigidiorem eſſe affirmat, quemadmodum ſiccioribus aquoſa humiditate exhauſta tùm craſſius, tum ſiccius ſemen adeſſe ſolet. Qui igitur humidiore

ſunt

sunt siue solo cerebro, siue toto etiã corpore, inculpabilem illam & inoffensam vitæ salubritatem habere nequeunt, sed frequentibus catarrhis, leui quapiam occasione ortis, infestantur. Quòd si per palatum ipsis deorsum redundans feratur humor, malè partes subiectæ afficiantur & grauiter offendantur est necesse, fauces verbi gratia, guttur, aspera arteria, pulmo, stomachus, & venter. Vnde & tusses ipsis, & dyspnœas, id est spirandi difficultates, anginas, cruditates, diarrhœas, id est alui profusiones, interdum etiam dysenterias, quũ scilicet destillans humor fuerit quodam modo salsior, accidere est necesse. Porrò de his ipsis egit in lib. de aëre, aquis & regionibus, & in lib. de morbis & affectibus.

III.

EN τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακὸν, καὶ ξὺν πυρετῷ κάκιον.

*In longis intestinorum difficultatibus cibi fastidium malum, & cum febre peius.*

Difficultates intestinorum, id est dysenteriæ, exhulcerationes sunt intestinorum ab humoribus acribus factæ. Quippe initio abraditur eorum superficies extima: deinde temporis spatio profundiora, & putria ferè habẽt vlcera: quo maximè

mè tempore ventriculi per cõſenſum affecti labefactatur coctio. qua noxa lati' ſerpente & ſemper magis magíſque ſurſum euecta, ſimul vt ventriculi os vnà eſt affectũ, apoſiti fiũt, id eſt anorecti, qua ſi faſtidioſios cibi & inappetentes dicas. Nam per initia etiã interdũ cibum auerſantur propter defluẽtes ab hepate ichores, id eſt putres & tenues humores, à quibus inteſtina abradi dicebam', præſertim ſi hi picrocholi, id eſt calidi & bilioſi fuerint. ipſorum nanq; pars ſupernatans ad os ventriculi effertur. Longis verò inteſtinorum difficultatibus poſtquã hoc ſymptoma ſuperuenerit, quandam iam per conſenſum mortificationẽ vẽtriculo aduenifſe indicat, qua aboleri prorſus neceſſe eſt appetẽtiam, opus ad vitam neceſſarium. Quòd ſi vnà cum appetentiæ deiectione febris inſuper inteſtinorũ difficultati acceſſerit, ex duabus altera, vel aliqua vlcerũ putredo, vel magna inflãmatio adeſt. atque ita, vt dictum eſt, toto per cõſenſum vẽtre affecto, perniciosè ſe habent ægroti.

IIII.

Τὰ περιμάδηρα ἕλκεα κακοήθεα.

*Circunglabra vlcera, maligna.*

Cum pilos à circuniectis vlceri partibus,

tibus defluere, vel cutẽ squamulas è summa parte amittere videris, scire potes iis qui ita habeant, prauos humores in partem adfluere, qui vehementer vlcus rodunt. Neq; enim certe pilorum radisces corrumpere possunt, & vlceratũ locum non prohibere cicatrice obduci.

V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, καταμαθητέον.

*Doloribus Lateris, & pectoris, cæterarumq; partium an agri multum differãt, discendũ est.*

Animaduertere oportet non modò locũ dolentem, qualis sit, sed magnitudo etiam doloris in eo quãta sit exquirẽda. Quæ res tum ad loci affecti dignotionẽ, tum ad præsagitionẽ eorum quæ ægroto sunt euentura, tum præterea ad curationis inuentionem multo est vtilissima. Siquidem in latere cum magnus vrget dolor, primùm is esse non potest, quin membrana costas succingẽs patiatur: secundò non vacat periculo: deinde maiore etiã indiget curatione. Nam si ad claviculam dolor ascendat, sectione venæ vrẽdũ erit, si ad hypochondria declinet, purgationi locus erit: quemadmodũ in lib. de vict. ratione in morbis acutis ipsemet

met docuit. Si verò mediocris fuerit dolor, nec pungens, ( qualis in membrana erat succingente) nec ad clauiculam aut hypochondrium pertineat, tū ipse affectus costarum carnosis partibus fieri potest, atque ideò neque periculosus fuerit, neq; magno auxilio indiguerit. Sic etiā in singulis aliis partibus doloris spectanda est magnitudo, veluti in renib⁹ si fortè carnosa eorum pars inflammationem sustineat, dolor grauis erit: quemadmodum ipse in Epidemiis tradidit, ita eum dolorem appellans, qui veluti ponderis cuiusdā affecto loco impositi sensum infert. aliæ verò renum partes si afficiātur, acutus dolor cruciabit. alias partes dico, tunicam renes obtegētem, cauitatem internam, & in hanc penetrantes & traiectas tum arterias tum venas, & præterea meatuū vrinariorū ( οὐρητῆρας appellant) exortus. Sic etiam in iocinore res habet. Nam parte eius carnosa inflammata, grauis dolor sentitur: tunica verò ambiente aut vasis inflammationem patientibus, acutus vexat. Atque ipsius doloris acuti indicationé nobis adfert maior minórve efficientis causæ qualitas. Biliosus siquidem & acris humor dolorem intēdit, vt & spiritus flatuosus exitum non habens: remit

remittit pituitosus. Nec verò solū qualitatis cuiuspiā magnitudo nobis aliquā dat doloris significationē, sed etiā quantitatis. Intēditur enim cuiusuis causæ efficientis actio, eius aucta substātia. Si itaque Hipp. quia cuiusque doloris magnitudinem considerandā esse vellet, aphorismum scripsit, satis multis ipsius vsum exposuisse videri possimus. Si verò non magnitudinem solùm dolorum spectandam esse, sed generalius quiddā & velut vniuersalius indicās, omnes aliquo certè numero habendas dolorum differētias, animaduertere & considerare oportere dicit, multo vtiq; maiorē ex ipso vtilitatem sumus percepturi. Erit enim oratio huiuscemodi, Non simpliciter partium dolorem considerare, neque eādem esse in omnibus affectionē arbitrari oportet: vt si exempli gratia anteà quidē Dioni, posteà verò Theoni latus doluerit, eodē propterea modo vtrūque habere existimandum est, sed permultúmne inter se differant, an quodammodo sint similes cognoscendū. Id verò fit ex duobus manifestum, doloris tum specie tum vehementia. Ex specie, si pungēs, si distēdens, aut torporem conciliās, aut cum oneris phantasia grauis, aut aliquo veluti lanci-

nante

nante, aut erodente, aut pertundente, si continuus aut cũ intermissione, si æquabilis aut inęquabilis fuerit. Secũdũ vehementiá et á, qui vehemẽtior remissiórve sit spectare oportet, quæ paulò supra secundum magnitudinẽ in doloribus dicebatur differentia. Solent enim medici per verbi abusionẽ quicquid vehemẽtius est appellare maius, etsi id non quantũ, sed quale existat. Paruã enim aut magnã, aut mediocrẽ febrem appellitandi nullum faciunt finem, quæ suã tamen habet in calore essentiam. Quare mirum videri non debet, si dolorem etiam vehemẽtiorem, maiorem vocitent, multóque minus dignũ admiratione, si quæ speciebus separata sunt, ea inter se multùm differre dicãtur: vt si dolorem qui põderis cuiusdam speciem & phantasiam refert, ab eo qui lancinare & pertundere partem, aut aliud quidpiã ex iis quæ suprà dicta sunt facere videtur, diuersum esse dixeris.

V I.

ΤΑ νεφριτικὰ καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα δυσκόλως ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβύτῃσι.

*Renum & vesicæ vitia in senibus difficulter curantur.*

Renum & vesicæ affectus in senibus

I

vix ſanantur,id eſt multo negotio & longo tempore.Nam earum partium actio irrequieta eſt,& munus nunquam otioſum, quiete autẽ opus eſt, ſi quid ſanari debeat. Ad hęc excrementum per eas vacuandũ,acre eſt,quod irritandi ſiue vlceris ſiue inflammationis, ſiue alterius cuiuſpiam affectionis in ipſis conſiſtentis vim habet. Multò verò difficilius ſanantur in ſenibus veſicæ affectus, quoniam alij etiã morbi omnes præcipuéq; longi in ipſis vix medelã admittũt. Tales enim ſenes ad mortẽ vſq; comitari ſuprà dixit.

V I I.

TA ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

*Dolores ventris ſublimes, leuiores: non ſublimes, fortiores.*

Sublimes nunc accipere oportet, non ſecundum corporis longitudinem, ſed profunditatẽ. Eos autem diſcriminat in ventris regione peritonęum,ita vt qui in partibus hoc elatioribus fiunt, ſublimes vocẽtur,qui verò in partibus huic ſubiacentibus,hoc eſt inteſtinis ipſis, atq; ventriculo, & alto corpore conſiſtunt, non ſublimes dicantur.Porrò liquet tales dolores meritò Hippo.fortiores appellaſſe.

V I I I.

VIII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

*Aqua inter cutem laborantibus exorta in corpore vlcera non facilè sanantur.*

Ipsemet libro de vlceribus, non priùs vlcus ad cicatricē perduci docuit, quàm sit exactè exiccatū. * Hoc autem in hydropicis ob nimiā humiditatis copiam facilè fieri nou potest.

** Hydropicis inest humiditas instrumentalis, & siccitas similaris nimia. Vtraque autē vitalitatem tardat.*

IX.

Τὰ πλατέα ἐξανθήματα οὐ πάνυ τι κνησμώδεα.

*Latæ pustulæ non admodum pruriginosæ.*

Quemadmodū tubercula omnia duplici differentia constant. quædam enim fastigiantur in acutum & sublimia existunt, quædam funduntur latius & ampliorem locum occupant, non tamen in altum tolluntur: sic pustulæ nonnullæ sublimes acuminantur, aliæ humiles latè * sparguntur. Elatiora autem & acutiora tubercula, vt & pustulæ, ab humore fiunt calidiore, humiliora autē a * frigidiore. Quo fit vt duplicem ob causam latæ pustulæ non admodum pruriant. Cutis enim perspiratu vaporat in latitudinē extensæ, & efficientem humorem obtinent minus acrem.

** Pituita aliquando frigida, putrefactione & fuligine calida & acris euadit, vnde pruritum citare mouet.*

X.

Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πύον ἢ ὕδωρ ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

*Capite dolenti & vehemẽter laboranti, pus vel aqua, vel sanguis per nares, aut os, aut aures effluens morbum soluit.*

Sic de aliis etiam multis demonstrauimus pronunciare Hippocratem: quibus nisi diligenter animum aduertas, videatur quod ab ipso dicitur solũ & vnicum esse affectionis propositæ remediũ, aliud verò esse nullum. Verùm ipse non hoc solũ esse dicit: sed simpliciter quòd pus vel aqua per aures aut nares effluẽs morbum soluit. Quòd si ordine inuerso dixisset, quemadmodum ego nunc feci, dictio reprehensione vacasset. * Nam si vel propter inflammationẽ, vel crudorũ humorum copiam in capite collectam fieri dolorem contigerit, tunc inflammatione suppurata, aut excreto humore, morbi fiet solutio: Si verò vel propter spiritũ flatuosum, vel sanguinis plenitudinem, vel mordacẽ bilem, vel denique ab intemperie dolor contractus fuerit, per alia sanabitur remedia.

*Particularia tantum ponit hæc doloris capitis remedia (cõmuni enim materia purgatione & sectione venæ vacuatur, quæ vniuersalia sunt remedia cõtinẽs verò & commista topicis auxilijs.*

XI

X I.

TOῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι, αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

*Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides superuenientes, bono sunt.*

Non vacuationis ratione solùm, sed ipsa etiam humoris vacuandi qualitate eiusmodi affectus hæmorrhoïdes sanāt. Hæ enim crassum sanguinem profundere solent humoris melācholici plenum, talem in sanguine vim obtinentis, qualem in vinis fæx habet. Quare nihil mirum & melancholiam & nephritim per hæmorrhoïdas curari, vtpotè quæ sanguinis veluti fæcem vacuare soleant.

X I I.

AΙμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

*Diuturnas curanti hemorrhoidas nisi vna quæpiam seruetur, periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet.*

Hæmorrhoïdas citari est impossibile, quin propter sanguinis multitudinem & crassitudinem ora quædā venarum aperiantur, iocinore in ipsas fæculentum & melancholicum sanguinem reiiciente. Si quis igitur hanc ipsi viā præcluserit, tum scirrhosum ipsum effecerit, tum multitu

dine & craſſitie grauato calorem in ipſo extinxerit. Simile enim quiddã fit, quale flammę externæ accidere videmus, cum multa temerè ligna congeſta ignem ſuffocant & extingũt. Si itaque natiuo calore generatur ſanguis, ipſo extincto non amplius generandum fore conſtat. At verò aqua inter cutem, ſanguinis fit generatione fruſtrata. Et ſi quandoque iecur plenitudinẽ in pulmonis venas queat ꝓtrudere, vaſe inibi rupto tabidi euadunt. Ratione igitur optima vnã eſſe ſeruandã hæmorrhoidẽ conſulit, vt per hanc ſcilicet fæculẽta iocinoris cacochymia vacuari poſſit, in iis præſertim quibus longo tẽpore per tales venas excerni cõſueuit.

X I I I.

Υπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν.

*Singultu fatigante, ſternutatio ſuperueniẽs liberat.*

Quemadmodum ipſe conuulſionem à plenitudine & vacuatione fieri dicebat, ita ſingultũ quoq; accidere putat. Cum igitur à plenitudine fit (fere autẽ ita fit) violento opus eſt motu, vt veluti vecte quopiam emotæ humiditates ipſum efficientes perſpiratu diſcutiantur & vacuetur. Hoc autem ſternutatio efficit. Eos ve

rò ſingultus qui propter inanitionem ra rò fiunt, ſternutamentũ non ſanat. Quòd autem ob plenitudinem ſingultus frequenter fiant, argumẽto ſunt pueri, cum ſe ſupra modum repleuerint crebrò ſingultientes. Porrò frigus & perfrigeratio quia neruoſa corpora omnia ægrè perſpirabilia reddit, vt hęc repleantur eſt in cauſa, atq; ideò ſingultus ſeu palpitatio quędam ipſis accidit.

XIIII.

Υπὸ ὑδρωπος ἐχομένῳ, κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

*Hydrope detento, ſi aqua è venis in ventrem confluxerit, ſoluitur morbus.*

Hoc etiam vnum eſt exemplũ earum vacuationum, quæ ſpõtè & vtiliter fiunt. Spontaneas autem dicimus, nõ quæ ſine cauſa, ſed ſine opera noſtra fiunt. Si enim exhibito medicamẽto hydragogo, id eſt aquas ducẽte, talis facta fuerit vacuatio, non iam ſpontinam appellaturi ſumus.

XV.

Υπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος, λύει τὴν διαῤῥοίην.

*Longo alui profluuio laboranti ſpontè vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit.*

Et hoc etiam exemplum est eorũ quę rectè à natura gerũtur, quod vtique medicum imitari oportet. Eius autem vtilitas, reuulsionis ratione æstimatur.

XVI.

Υπὸ πλευρίτιδος ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγενομένη, κακόν.

*Pleuritide aut peripneumonia detento diarrhœa interueniens, malum.*

Ad partes affectas non temere & simpliciter aliæ compati solent, sed cum forti affectu detinentur. Hac itaque ratione iecore grauiter patiente, singultus quidé accidit compatiente stomacho: tussis aũt & spirandi difficultas, per cõsensum affectis instrumentis respirationi destinatis. Sic etiam rursum instrumẽtis respirationi seruiẽtibus magnopere & grauiter affectis hepar cõpatitur: & hoc ipsum manifestò ostendit Hippocra. cum non simpliciter dixit in pleuritide aut peripneumonia citatam aluum & solutã, malum esse signũ, sed adiecit detento, quasi habito & talibus morbis vexato diceret diarrhœam superuenientem signum esse malum, quoniam iis qui ita se habẽt profluuium alui accidere solet, iecore non amplius ad se attrahere alimentum, neque probè in sanguinem conuertere valente,

&

& ventriculo etiam interdum ipsum cor rumpente. Moderatæ tamé pleuritidi & peripneumoniæ superueniens alui solutio potest aliquãdo prodesse vacuationis ergò, multóque magis postquam coctionis signa apparuerint in morbis, neq; timor adest, sed morb⁹ periculo vacat. Cómuniter auté in iis & aliis omnibus quę similiter efferũtur, exceptionis huius meminisse oportet, dũmodò nulla alia extemporali & manifesta occasione acciderit eiusmodi symptoma, veluti si nunc diarrhœa ex cibo aut potu aliquo sit orta: sed morbi ratione interuenerit. Nam quæ alia ex causa & non vi morbi eueniunt, ipsius ingeniũ & moré significare non possunt: siquidé signũ in aliquo cum re significata coniunctum esse oportet.

XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

*Ophthalmia laborantem alui profluuio corripi, bonum.*

Hoc non tanquã bonum ophthalmia laborantibus signum, sed vt causa ab eo dicitur, quia scilicet humorum redũdantia simul vacuetur, & ad inferiora reuellatur. Quod vnum ipsi quoque exemplũ est eorum quæ spontè & vtiliter vacuan-

tur,& quæ medicum imitari conuenit. Nimirum ita omnes faciunt, aluum,cum ophthalmia laboratur, clysteriis & purgationibus subducentes.

XVIII.

Κύστιν διακοπέντι, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

*Pertusa persectáve vesica, cerebro corde septo transuerso tenui quopiam intestino, ventriculo, iecore, lethale est.*

Nomen lethale, tum in aliis scriptis, tum hoc ipso libro sæpè de iis qui ex necessitate,& sępe de iis qui ferè morerentur vsurpasse videtur. Quare incertum nunc est, vtrum secuturam omninò mortem altius hisce partibus diuisis velit innuere, an in quibusdam hominem quidem seruari, sed rarò contingat. Quòd itaque cordis vulnus mortem necessariò adferat, vnum est ex iis quæ in confesso sunt apud omnes: non tamen in aliis confessum est & manifestum quòd vulnus omne ineuitabilem adferat mortem, sed duntaxat illud quod magnum est & profundum: cuiusmodi significari verisimile est per participiũ pertusa: vt tota vesicæ tunica vsque ad capacitatẽ internam diuisa persectaque, atque aliorum vnumquodque

quodque similiter diuisum intelligatur. In vesica ergo confessa manifestáque res est, tale scilicet vulnus non vniri aut coalescere, vt nec in parte etiam septi transuersi neruosa, & intestinis tenuibus. De ventriculo verò dubitatur. Nam quosdā qui in eo vulnerati fuissent aiūt aliquando, sed rarò fuisse persanatos. At verò nō vulnus solùm profundū in iecoris fibris acceptum, sed fibram etiam abscissam sanatam fuisse dicūt. Sed & ipsi in libro de vulneribus exitiosis inscripto, ex his nōnulla curare eius libri auctorem aggredi legimus. Quòd verò eorum diacope, id est profundior scissura inglutinata maneat, in corde quidem & septo transuerso fit ob perpetuum eorum motum: in vesica verò, quia neruosa, tenuis & exanguis ipsa existit. Nam ipsius collum quia carnosum est, quotidie sanari videmus in lithotomis, id est per incisionem extrahendis à vesica calculis. Hepar verò si saucietur, vulnerationes habet hæmorrhagicas, id est copiosum profundentes sanguinem: atque idcircò priùs moriuntur qui ita sunt vulnerati, quàm vulnera conglutinari queant. ita dixi, vt perfectā venam esse intelligatur. Quare nec q profunda iecoris vulnera curasse se, nec qui fibras,

id est

id est lobos abstulisse dicunt, videntur veritati cõsentanea dicere. Vulneratum verò cerebrũ sanari sæpè vidimus, sen élque Smyrnæ Ioniæ viuente adhuc Pelope præceptore, vulnere axiologo, id est maiusculo existente. Verùm id ex iis est quæ rarissimè eueniũt: illud verò verum & indubitatum, magnas vulnerationes, quales Hip. diacopas appellare videtur, adferre mortem: quæ tamẽ aliquatenus in ipsius ventriculos penetrant sauciationes, omnium consensu sunt mortiferæ. Tenuium verò intestinorum cum omnium, tum ventriculi multo magis natura non parum carnosæ habet substantiæ, atq; ideò summa parte vulnerata sæpè glutinantur: tota verò ad cauitatem vsque internam diuisa, rarissimè. Hoc autem mea quidem sententia non propter eorum substantiam, sed quia medicamẽtum ipsis vt externis partibus imponere non possumus, accidere videtur. Quapropter per assumpta vulneratum ventriculum auctor libri de vulneribus exitialibus inscripti, siue Hippocratis fuerit, siue alius quispiam, curare aggreditur.

X I X.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται,

αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

*Perfectum os, aut cartilago, aut neruus, aut genæ tenuis particula, aut præputium, neque augetur, neque coalescit.*

Per augeri verbum, talem aliquam generari substãtiã intelligit, qualis est partis diuisæ, sicuti in cauis vlceribus caro succrescere apparet: Per coalescere autem, corporis diuisi labra inter se cõglutinari. Iam verò quòd neq; cartilago, neque os regenerentur confessa res est: an verò glutinentur nonnulli dubitant. Inquiunt enim videri manifestò ossa fracta glutinari. Hi verò opinione longè falluntur, ídque doceri possunt in iis animantibus, in quibus rupta ossa poro fuerũt firmata. Hæc enim si quis viua aut mortua dissecta contempletur, manifestò partes ossium separatas, poro* quodam veluti vinculo circuniecto constrictas esse comperiet, quas si abraserit, fracturę profundam apparebit non glutinatum. Sic igitur de his quæ retulimus ambigunt, quidam augeri affirmantes, non tamen coalescere: nonnulli verò etiam coalescere, sed rarò. Quæ itaque exedendo vlcerata sunt, augeri postulant, nec vllum vidi qui ita affectus esset, cui non regenita sit caro. Glutinari autem desyderant ea quæ diuisa

* *Porus in ossi., vt cicatrix in carne.*

diuisa sunt & nõ perfecta. Hæc enim inter se differũt, quia perfecta diuisionem habent vsque ad extremum peruadentem: quæ quidem nunc Hippo. vniri negat, non ob id tantum quia neruosa sunt & tenuia, sed quia cum eo quòd tali sunt natura prædita, vulneris labra à se inuicem distant non parum.

X X.

HN ἐς τὴν κοιλίην αἷμα ἐκχυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

*Si in ventrẽ sanguis præter naturam effusus fuerit, is suppuret necesse est.*

Quidã sine articulo ἐς κοιλίην scribunt, omnem volentes significari cauitatẽ: quibus suffragatur ab Hipp. prẹter naturam additum: per quã adiectionẽ tale quid ostendere videtur, Si quando sanguis è proprio conceptaculo in aliam quamuis cauitatem exciderit, vt sanguis permaneat fieri omninò nequit. Ita enim in phlegmonis, & contusionibus quas ἐκχυμώσεις appellant Græci, fieri videtur, in illis quidẽ minutatim disperso sanguine in eas musculorũ cauitates quas sola ratione contemplari possumus: in contusionibus verò sanguine in ea spatia effuso, quæ vasa circumstãt. Porrò suppurare verbum nõ recte dictum est, vt porẽ vnicam

in sanguine mutationē significans. Quare ipsius latius extenso significatu, ad omnem sanguinis corruptelam nonnulli transferunt, atque ita nunc accipiendum esse dicunt. Sic enim fieri videtur, siquidē q ex loco naturali emanauit sanguis nō permanebit, sed aliâs suppurabit, aliâs liuescet, aliâs in grumos concrescet, maximè cum in magnam exciderit capacitatem præter naturam.

XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμοῤῥοΐδων ἐπιγινομένων, τῆς μανίης λύσις.

*Insanis si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio.*

Hoc loco insaniam, propriè melāchōliam, non à bile furorem appellat. Est autem varix venarum quę in cruribus & femorib⁹ habētur dilatatio, à crasso & melācholico humore facta. Natura cū humores insaniam cōmittentes, maximè si melancholici fuerint & crassi, ad partes ignobiles protrudēte, dictarum sequitur affectionū generatio, & insaniæ solutio.

XXII.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομίη λύει.

*Ruptiones quæ ex dorso ad cubitum descēdunt, venæ sectio soluit.*

Melius quidam scribunt, Dolores qui. Nam ruptionem ipsam descendere vnũ ex iis est quæ fieri omninò nequeunt. siquidẽ diuulsa & rupta musculi parte carnosa, fit ruptio: quippè interdũ in ipsum ruptionis locum sanguis manifestò colligi videtur, cui ipsa cõparata est digerẽdo curatio. Reliqui verò dorsi dolores locũ mutantes, ex defluente humore fiũt, aliquãdo solo, magna verò ex parte crassum & flatuosum spiritum coniunctũ habente: quem humorem excipere & vacuare oportet secta in cubito vena, cũ eò fluere videbitur. Est enim eius preceptũ, pro momento & nutu humorum vacuationes faciẽdas esse: quod indicant hæc verba, ducendum quò vergunt per loca opportuna. Quòd si de ruptis ipsi sermo est habitus, dolores per consensum & sympathiam factos exaudiẽdum est dici ab ipso in cubitos descendere, nõ ipsam carnosæ partis diuisionem. Et certè talibus vtilis esse potest venæ sectio, communi vacuationis ratione.

XXIII.

Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν χρόνον διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

*Si metus atque mæstitia longo tempore perseuerent, melancholicum est signum.*

Si

Si quis nó manifesta de causa metuat, aut mœstus sit, atræ bilis sunt manifesta symptomata: maximè si longum tempus perseuerauerint. Propter causam tamen manifestam orta si sint, & deindè persistant diu, insaniã significare scias velim. Nam multi iam mania corripi visi sunt, quæ ab excãdescentia, aut ira, aut mœstitia principiũ sumpserat: ipso scilicet corpore per id tẽporis habili & idoneo ad tales suscipiendas affectiones existente.

XXIIII.

Ἢν τέρων ἦν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

*Si quod gracile intestinum perfectum sit, non coalescit.*

Idem paulò antè dixerat eo aphorismo cuius initiũ, Vesica percussa, cerebro. Non itaque video quamobrẽ nunc frustrà repetatur. quod & in aliis quibusdã aphorismis factũ esse certò scimus, quos expungere foret melius.

XXV.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

*Erysipelas foris intrò conuerti, malum: intus verò foras existere bonum.*

Non erysipelas solùm, sed & alium quemcunque affectum ex profundis &

principibus partibus ad cutẽ traduci, & bonum signum, & bonam causam esse existimandum est: Contrà verò ad internas & ꝑfundas córporis partes remigrare, malũ. Sed & alia multa hoc lib. Hipp. similiter efferre visus est, quædam veluti vniuersalium sententiarũ & præceptionum exempla, à quibus euidentiorẽ rei euentus experientiam habere possimus. Eiusmodi enim esse debent exempla.

XXVI.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνωνται, παρακοπὴ λύει.

*In febribus ardentibus tremorẽ delirium fere excipit, tandémque mors.*

*Quibus in febribus ardentibus tremores fiũt, delirio soluuntur.*

Siue Hippocra. ipse tales aphorismos scripsit, qui sint veluti quædam generaliorum & vniuersaliorum documentorum exempla, siue alij addiderunt, id exquirẽdum aliis relinquẽtes, in ipsis illud tantum obseruabimus quod etiã anteà dictum est, & nunc in febre ardente repetetur. Nã huius febris causæ effectrices in venoso genere consistentes, vbi in neruos translatæ fuerint, primariò tremores faciunt, per cõsensum verò affecto neruorum principio, etiã deliria inuehunt. Quemadmodum igitur in febre ardente translatio fit, sic & in omni alia febre

febre fieri poteſt. Et denique ex arteriis & venis in neruos, & contrà ex neruis in arterias & venas noxiorum humorum tranſlatio fieri poteſt. Porrò non exactè locutus eſt, cum febrem ardentem dixit à delirio ſolui. Ea enim Hippocrati constructionem conſtitutionémve eorum quibus ſuperuenerint, ſoluere dicuntur, quæ hominem perfectè perſanant, non quæ aliam affectionem generant, priore nihilominus periculoſam.

XXVII.

ΟΚόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου, ἢ τοῦ ὕδατος ἀθρόως, πάντως ἀπόλλυνται.

*Quicunque empyi aut hydropici vruntur, aut ſecantur, ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit, omninò moriuntur.*

Empyos eos maximè appellare cōſueuit, qui thoracis & pulmonis intermedio ſpatio collectum pus habent, quos quomodo oporteat vrere, tradidit in magno de morbis lib. cuius initium, Pulmonis arteriæ. quem quidem librū de empyis inſcribunt nonnulli. Vſtione itaq; egent qui tantam habēt puris copiam, vt eius nulla ſit ſpes per ſputa expurgādæ, atq; ipſos magna ſpirandi vrget difficultas

propter loci angustiam, quæ & ipsa eos vrere cogit. In hydropicis autẽ αἱ παρακεντήσεις appellatæ vsitatiores sunt medicis quàm vstiones. Verùm in præsentia Hipp. quod vstionis & paracẽteseως commune est, nempe vniuersam & confertam vacuationem vitandam esse cõsulit. ita enim, vt ipse dicit, euenire apparet. Erasistrato etiam scriptum est de hydropicis tum subtilius tũ copiosius: atqui is experientia compertum & comprobatum habere se dicit, vniuersim factam vacuationem febres ac mortem adferre. Sed & in aliis partibus, vt in thorace cũ magnus tumor aliquis suppurauit, periculosam videmus esse vacuationem confertim factam, nimirum ipsis protinus animo defectis, & viribus prostratis: quæ virium debilitatio posteà non facilè sarciri, aut refocillari queat. In talibus itaque ob magnam corporum separationẽ à se inuicem, & puris acrimoniam, vasa quædam arteriosa recludi videntur, quæ prius operculi vice pus habebant: quo derepentè & confertim vacuato multus spiritus vnà cum eo excernitur, vnde detrimentum ægrotantibus & virium debilitatio. Aqua verò inter cutẽ laborantes non ob id tantùm damnum faciunt, sed.

sed & scirrhus visceris, vt potè non amplius sustentatus ab aquosa substantia deorsum tum diaphragma, tum viscera thorace contenta retrahit.

XXVIII.

*Εὐνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.*

*Eunuchi podagra nō laborāt, nec calui fiūt.*

Testiculorum exectio eunuchos effœminat. vt ergo fœminis caluitium nō accidit, sic nec eunuchis propter temperationis frigiditatem. Cæterùm eunuchos podagra non tentari Hippocratis quidem temporibus verum erat, nunc verò propter nimium tum otium, tum vitæ intemperantiam non item habetur verum. Res autem tota ita habet. Qui podagra est laboraturus, necesse est pedes habeat imbecilliores. sicuti cerebrum infirmius, qui epilepticus est futurus: neutrum tamen his affectibus omninò corripi est necessarium, si nihil peccauerit in vita. Quòd autē partis imbecillitas satis esse nequeat ad mobi generationem, ex eo tēpore potest apertè discere, quod acces siones intercedit. Eo enim toto interme dio tempore omninò nihil interpellātur à morbo, quamuis ipsis semper adsit naturalis imbecillitas. Quod in podagricis

*Podagra et Arthritidis vniuersales causa duæ, vna articulorum imbecillitas vel naturalis, ex prauo et enerui parētum semine: vel acquisititia, ob crapulā aut venerē immodicā: altera excrementosum corpus.*

etiam est manifestum, in quibus humore quopiam superuacaneo in pedes defluente, affectum hunc generari constat. Si ergo hic humor nunquam adfluat, neque vnquam talis futurus est morbus. Non affluet autem si corpus semper excrementis vacet, si moderato exercitio vtatur, probéq; cibum concoquat. Vnde desidia ipsos & luxuria & heluatio lædit. lædunt etiam multa & potentia vina potata, maximéque si quis ante præsumptum cibum ipsis vtatur. Hæc enim vt coitus etiam facilè neruosum replent genus. Hippocratis certè quidem temporibus pauci omnino laborabant podagra propter vitæ temperantiam & moderationem summam, nostra verò ætate in tantum auctis deliciis & luxu & voluptatibus, vt nihil suprà addi posse videatur, infinita est podagra laborantium multitudo: nonnullis nunquam se exercitantibus, sed malè coquentibus, séque inebriantibus, nullóque præsumpto cibo fortia vina potantibus, & venere immoderata vtentibus: aliis verò etsi non in omnibus, in vno tamen aut altero ex iis quæ retulimus delinquentibus. Et verò sæpè, quum peccatum magnum est, in vno eorum quæ diximus deliquisse satis

esse

esse potest. Ob has igitur causas eunuchi etiam podagræ doloribus cruciantur, etiamsi quàm maximè sibi à venere temperent. Tanta enim eorum est desidia, tam inexplebilis edacitas, tanta crapula, vt etiam sine coitu podagra corripi possint. Hæc eadem de articulari morbo dicta esse putandũ. Arthritici siquidem ferè omnes prius fiunt podagrici. Accedit ad has causas quamobrem pleriq; nunc podagra infestantur, quòd parentes & auos multi podagricos habuêre, in quibus scilicet semen erat viciatum: atque ideo posteris maiorem conciliauit partium imbecillitatem.

XXIX.

Γυνὴ ὀ ποδαγρᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτέῃ ἐκλίπῃ.

*Mulier podagra non laborat, nisi ipsam menstrua defecerint.*

Vacuationum menstruorum ratione mulieres non fiunt podagricæ. Ostendimus enim in superiore commento, sine humorum redundantia ex sola partium eupathia & patiendi procliuitate podagram nõ fieri. Cæterùm hoc quoq; erat olim verum antequàm menstrua omninò defecissent mulieres podagra non tentari propter peccatorũ, quæ superio-

re ætate mulieres admittebant paruitatem: nunc verò ob eorum magnitudinẽ nonnullæ podagra affliĉtãtur, antequàm eas defecerint menstrua, quamplurimis ipsarum parcius fluentibus, paucis verò etiam intra modum.

XXX.

Παῖς οὐ ποδαγριᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

*Puer podagra nõ laborat ante veneris vsum.*

** Cum in pueris & eunuchis omnes podagræ causæ cõuenire possint præter coitũ, videtur Hipp. maximam generationis podagræ partem veneri referre acceptam.*

Quòd maximam vim ad podagræ generationem veneris vsus habeat manifesta res est etiam in pueris, quod paulò suprà in eunuchis quoque dicebat. Eunuchos quidem certè podagra cruciari vidimus, pueros non vidimus. Sed si quis tali affectu correptus est, vnà cũ genuum & articulorum, qui in manibus habentur, magno tumore id mali passus est, arthritidi cuipiam derepentè ortæ nõ dissimiliter, propter plethorã multis cruditatibus aceruatam.

XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη, ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη λύει.

*Oculorum dolores meri potio, aut balneũ, aut fomentũ, aut phlebotomia, aut purgatio soluit.*

Horum vnumquodque Hippocr. experientia magis quàm ratione aliqua cognouisse videtur. neque enim mirum, si quis

quis oculorum dolore affectus, quum festinasset ad balneum, dolore fuerit liberatus: vel si interdicto vini vsu, quũ nullam inde sentiret vtilitatem, ad vini potionem se contulerit, ipse alioqui vino & crapulæ deditus, posteáque habuerit melius. Quemadmodum igitur pleraque alia quæ sic vidisset, medicis citra vllam distinctionem & determinationem scripsit: ita hæc quoq; mihi tradidisse videtur, quum neque rationalium medicorum more quas oculorum affectiones quodq; enumeratorum soluat explicet, neque Empiricorum modo symptomatum concursus (συνδρομὰς vocant Græci) persequatur. Cæterùm ex aphorismis hoc modo scriptis vtilitatẽ capiemus, si affectus in quibus meraca potio, aut balneum, atque deinceps enumeratorum quodq; conueniat exquisiuerimus: quod ipsẽ aliquãdo feci. Nam quosdam omninò esse oculorum dolores, quorum nonnulli meraci vini potione, alij balneo iuuarentur fisus Hipp. auctoritate mihi facilè persuadebam (neque enim illud scripsisset, nisi ipse vidisset) quum tamen à nemine præceptorum tale aliquod remedium dolentibus adhiberi spectassem. Quum itaque affectiones omnes quasi-

uissem, propter quas non in oculis modò, sed in aliis etiam partibus dolores excitari sit necessarium, ratus postea inuenisse me, indè ipsarum notas & indicia consyderabam: quibus confisus, tum demum dolentibus auxilia adferre non dubitaui. Atque imprimis iuuenem quendam laui, cui medicus, qui eius curationem susceperat, non absq; ratione secundo ab inino morbi die venam secuit, deincépsque curauit medicamẽtis quæ experientia cõuenire didicerat, sola inflammatione oculos obsidente. Cruciabatur autem per quosdam circuitus & paroxysmos vehementissimè, quibus ipsos acres humores confertim affluere in oculos sentire se dicebat, quibus postea excretis doloris sedabatur vehementia, non tamen dolore omnino vacabat: & hoc ipsi quinto quoque die toto accidebat semper magis magísque inualescens. Quum igitur dolorem diutius ferre non posset, me & quendam ex ocularijs medicis qui tum Romę erant, celeberrimum accersiri iussit. Huic itaque videbatur vtendúm esse collyrio quopiam emplastico, & anodyno: cuiusmodi sunt quæ ex cerussa lota, amylo, & papauere comparantur. Nam sic maximè posse reprimi per

emplast

emplastica id quod influebat, simúlque sensum stupefieri per narcotica sperabat. Ego verò ab initio suspecta habui talia medicaméta. Neq; enim vehementes fluxiones reprimũt, sed ne excernantur prohibent. Atq; ideò si quidem acres ipsi extiterint, corneam exhulcerari accidit: si verò multi, distendi & irritari vehementer quasi rumpatur euenit. Quibus fit, nisi medicamentum sit vehementer narcoticũ, id est magnopere stupefaciat, vt dolores intolerabiles excitentur: si verò adeò stupefaciat, vt oculi vel maximam inflammationem nõ sentiant, tum visoriam vim labefactari: ita vt postquã inflammatio cessarit, vel exiliter admodum, vel nihil omninò cernant: tum etiam affectionem quandam præduram in oculorum tunicis relinqui est necesse. Qui igitur ista nossem & affluentem humorem animaduerterem non paucũ, valdéque acrem & calidum, primùm fomento vtendum censui tentandi atque experiundi causa, vt qui certius ita qualisnam foret affectio intellecturus essem. Solet enim fomentum in his aliquantisper dolorem lenire & mitigare, sed alteram fluxionem euocat. Qua enim ratione valet contentum oculis humorem

digererere, eadem alterum potest ex vicinis partibus attrahere. Sed simul vt aquã calentem & spongiam adferri iussi, ipsemet ęgrotus idem remedium in pręsens quidem dolorẽ minuere, sed paulò pòst eundem amplificare sæpius iam toto die expertum se esse dixit. Quæ quum audiuissem, ocularium illum medicum dimisi, pollicitus me apud ægrum permansurum, atque eum sine vllo frigido medicamento dolore liberaturum. Protinus itaque solo balneo vsus sic hominem dolore leuaui, vt totã noctem dormierit, nec eorum qui iuxtà dormiebant quenquam interpellauerit. Ab huius curatione in posterum in quibus acres humores in oculos influere, necdum tamen plethoricum corpus esse signis quibusdam & coniecturis deprehendi, balnei vsu omnes dolore liberaui. Sed & alterum quendam iuuenem, qui ruri procul vrbe plures iam dies ophthalmia laborauerat, posteáque persistente dolore in vrbem venerat, conspicatus squalentibus oculis, & supra modum tumentibus in ipsis venis & sanguine refertis, iussi vbi lauisset vino vti meraciore, atque ita dare se somno. Itaq; somno graui oppressus est, atque manè omnis ex-

pers

pers doloris surrexit, mihíque confidentiam attulit, in quibus sanguis crassus oculorum venulas dissẽderet nulla toto corpore affectione plethorica, vtẽdi vini potione, quod quidem & attenuare & vacuare,& motus vehementia obstructiones liberare possit. Atque hæc sunt oculorum doloris remedia agnostica. Ad securitatem autem & certitudinem adhibetur fomentum, aliquam omninò vtilitatem adferens vel vt signum ad dignotionem, vel tanquam causa valetudinis oculorum effectrix. Cum enim nihil omninò influit amplius in oculos, adhibitum fomentum in ipsis contentũ humorem superfluum digerit, atque ita ipsis sanitatem restituit: vbi verò adhuc influit, ad primã admotionem ipso solo calfactu doloris leuationẽ aliquam breuem adfert, sed paulò pòst dolorem amplificat, atque tum demùm fit diagnosticum signum, vnde affectu intellecto ad aliquã totius corporis vacuationẽ peruenimus. nam si plethoricũ corpus fuerit, per phlebotomiam, si cacochymum per purgationem peccantis humoris vacuationem moliemur. Neque enim difficilis res est cacochymiam distinguere à sanguinis plenitudine.

XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

*Balbi lõgo alui profluuio maximè corripiũtur.*

Quemadmodum * ψελλίζεσθαι linguæ est vitium non vocis, sic etiam τραυλίζειν, cum scilicet lingua eas voces articulatè proferre nõ potest, quæ per t & r scribuntur, qualis hæc ipsa est traulosis, & aliæ similes, trepidat, tremit, tragula, trochus, triticum, & id genus aliæ. Hæ siquidem omnes dilatata & ad primores dẽtes affirmata egent lingua. In quibus igitur ipsa imbecillior est & infirmior, malè affirmatur, & sonũ quem t & r edunt articulatè efferre nequit, sed in sonũ quem t & l reddunt degenerat. Potest etiam id vitij accidere, quia lingua fit quodã modo breuior quàm cõueniat, quod fit admodũ rarò. Sed & quia molliore & humidiore sit temperamẽto accidit balbuties: quam ob causam pueri balbutiant haud dissimili in ipsis euentu atque ambulando fit. Nam ex his nonnulli nullo pacto incedunt, alij verò incessu sunt parum firmo, tibiis præ mollitudine titubantibus & vacillantibus. Quinetiam viris nonnullis, cum disputando defessi fuerint, balbutire contingit, vt & iis qui longo

* *Traulus qui certam quandã literam proferre nõ potest. Psellus qui literã aut syllabã prenũciando præterit. Ischophonus cui lingua titubat, & inter loquendũ hæret, nec syllabã syllabæ prapropere connectere põt. Quæ tria linguæ impedimenta videtur intelligere Hip. traulosius nomine.*

longo tempore tibias inflarũt, & quibus ex morbo fractæ sunt vires & accisæ:nõnullis etiam lingua vehementer exiccata & arida. Verùm tãta siccitas nemini, qui quidem secundum naturã habeat, adesse potest. Atq; ideo solius humiditatis immodicæ symptoma est in naturâ balbis illud linguæ vitiũ, ipsius musculis vt potè infirmis stabiliri non valentibus. Hoc autem ipsi vel propter propriam, vel neruorũ quos à cerebro accipit imbecillitatẽ accidere potest. Vnde fit vt ebrij quoque interdum balbutiant, tum quia ipsis cerebrũ multa humiditate permadescit, tũ quia ipsius prægrauatur copia. Sic igitur vsu veniet natura balbis, vt vel cerebrum humidum habeant, vel linguam, vel vtrunque. Atque cerebro quidem talem temperationem sortito, humidorũ excrementorum copiam ex eo defluere par est, atque ea suscipere ventriculum, indéque longis alui profluuiis hominem corripi est verisimile. Ipsa verò lingua præhumida naturâ, ventriculum quoq; talem esse rationi est consentaneum, vtpotè qui tunicam alterã habeat cum lingua communem, quæ propter humiditatẽ imbecillitate laborat. Vẽtriculi verò familiaris affectio, diuturna diarrhœa,

XXXIII.

XXXIII.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

*Qui acidum ructant, non admodum pleuritici fiunt.*

Oxyregmiωdeis, id est acidum ructum habentes, rarò pleuritide corripi tradit. Nam illud, Non admodũ, id quod rarò, non quod nullo modo vsu venit significat, vt quidam libri interpretes arbitrati sunt. Nos verò cũ de pleuritide ageremus, eam quæ cũ pallidis & flauis sputis esset, ex biliosis humoribꝰ ortũ habere: & quæ cũ spumosis, ex pituitosis: quemadmodũ & quæ cum nigrioribus, ex melancholicis: & quæ cum rubris, ex sanguine fieri ostendimus. Est enim inflãmatio membranæ costas succingentis, pleuriticorũ affectus. Cũ verò inflammatio omnis ex redundãte fiat humore quopiã, pro eius natura tũ sputi species pleuriticis superuenit, tũ salutis aut mortis expectatio. Non similiter autẽ mẽbranæ & pulmo suscipiẽdis humoribus sunt nati, densa siquidem est membranarũ natura, pulmo verò omnẽ in partẽ rarus & laxꝰ. Quare & facilè omnes suscipit, mẽbrana verò succingẽs biliosos potius admittit. Ob hanc igitur causam qui naturâ abundant

dant pituita, rarò pleuritide laborãt, præsertim si salsitudinem aliquam & acrimoniã acquisiuerit. Talis enim pituita mordens intestina ad deiectionem stimulat, túmque non solam pituitam vacuari, sed vnà cum ea alia etiam multa excreméta deiici contingit. Sed ipse in libro etiã de aquis, locis, & aëre minimè pleuritidi aliisq; morbis obnoxios esse dicebat eos, qui aluum natura humidam haberent.

XXXLIII.

Ὁκόσοι φαλακροὶ, τούτοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται· ὁκόσοισι δὲ ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγίνωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

*Qui calui sunt, ijs varices magni non fiunt: quibus verò caluis existentibus varices superueniunt, ij rursus capillati fiunt.*

Cũ inter scripta prudentis cuiuspiam viri oratio inuenitur euidéter falsa, meritò lectores hærere & addubitare accidit, ac primũ quidẽ sibi ipsis diffidere, tã quam ea non assequantur quæ etiam sint manifesta: deindè verò suspicari nũquid eorũ quæ sunt proposita falsum sit. Quis enim ignorat caluitium affectionem esse insanabilem? Sed neque verum, magnos varices caluis nunquã superuenire, sicuti neq; varicibus ortis caluitium cessare:

niſi fortè, vt nonnulli aiunt, appellatam medicis madaroſin, id eſt capillorũ defluuium, caluitium nominet. Hæc enim cum à vitioſis humoribus ortũ habeat, vt & ophiaſis & alopecia dicta, iiſdem ipſis prauis humoribus in crura tranſlatis varices facere & capillos recuperare & recipere poteſt. Nam ſi priùs à vitioſis humoribus capillorũ corruptis radicibus, eorum fiebat iactura, meritò nunc iiſdem aliò migrantibus, ad naturalem ſtatum capilli reuertentur.

XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη κακόν.

*Hydropicis tuſsis, ſi superueniat, malum.*

*Tuſsis morbi magnitudinem ſignificat, vt vrina etiam vehementer tincta.*

Morbis alios morbos & ſymptomata ſuperuenire veterib⁹ medicis moris fuit dicere, quæ ipſius morbi augeſcentis ratione accidere ſolent. Talis enim eſt Praxagoræ liber de ſuperueniẽtibus. Sic etiã nunc de tuſſi dicit Hippoc. Neque enim cum alia occaſione fit hydropico tuſſis, ſignum eſt exitioſum, ſed cum morbi ratione. Vbi enim in tali affectione aquoſa humiditas in tantum creuerit, vt aſperas arterias iam occupet, deinde tuſſis ſuperueniat, periculum ne haud ita multò pòſt homo ſuffocetur, imminet.

XXXVI.

XXXVI.

Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει· τάμνειν δὲ τὰς ἔσω.

*Difficultatem vrinæ phlebotomia soluit: secare verò interiores.*

Sed neque sana est hęc dictio, nisi particulam, etiam, assumpserit, vt aphorismus talis sit, Difficultatem vrinæ etiam phlebotomia soluit. Nam reuera sectio etiam venæ soluit dysuriam: eam videlicet quæ propter inflammationem & plenitudinem facta est. Illud verò, secandas esse interiores, si de manuum venis dicatur, verum non est, neque Hippocrati cōfessum. Siquidem in omnibus suis scriptis, partibus iis quæ supra iecur sunt affectis, ex manibus sanguinem mittere, inferiorum verò partium morbis, poplitis & malleoli venas pertundere iubet. De quibus si quis ipsum illud dixisse arbitretur, secare autem interiores, parui id est momenti. Ab vna enim eadémque vena vtraque tam interior quàm externa nascitur in poplite trifariam diuisa, quia vnica etiam vena ad hoc membrum peruenit, non sicuti in manum, duæ. Melius itaque fuerit hunc etiam aphorismum inter ascititios habere.

XXXVII.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

*Angina correpto si tumor appareat in collo, bonum: foras enim morbus existit.*

Vera est oratio, & causa manifesta. Siquidé ex profundis & principalibus partibus morbos ad cutẽ transferri vtile est.

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ, πολὺν χρόνον διατελέουσι.

*Quibus occulti cancri adsunt, nõ curare melius. Curati enim citius intereunt: non curati verò longius vitam trahunt.*

Occultos cãcros dixit vel qui sunt sine vlceratione, vel latentes, hoc est non apparentes: quod rursus idem significat, ac si dicatur, qui in alto sunt corpore. Sed & curatio duplex est, vna, nihil non agere vt particula laborãs ad sanitatem perducatur: altera verò, eam præmeditari & prouidere curationem quæ affectui congruat, id est ipsum demulceat & mitiget, præsertim si coniunctam habeat exulcerationem. Tunc enim si non aliud, at certè saniem abluere humido quopiam est

necesse,

necesse, non quocunque, sed quod per experientiam aut indicationem nec putrefacere, nec irritare partem affectam compertum habeatur. Ab hac igitur curatione abhorrere aut abstinere nõ conuenit: neque qui sine vlceratione sunt cancri ea egent. Alteram verò, quæ secando & vrendo fit (quæ sola sunt cancro facto comparata remedia) ne in cancris occultis adhibeamus consulit. Quòd enim qui in profundo latẽt, eiusmodi curationi non cedant, docet etiam experientia. Quotquot enim cãcros eiusmodi curare sunt aggressi, magis irritasse, breuíque homines necasse scio. Nam & qui cancrum in palato ortũ, & qui in sede & sinu muliebri secuerũt, aut vsserunt, vlcera ad cicatricem perducere non potuerunt, sed homines affligẽte curatione ad mortem vsque excarnificarunt: qui citra curationem lõgiore tẽpore vitam cum minore molestia exegissent. ad eiusmodi igitur cancrorum sanationem nullo modo aggredi oportet. Ex iis verò qui summa parte corporis consistũt, eos solũ curare tentandum est, quos vnà cum ipsis, vt sic loquar, radicibus, excindere & extirpare penitus licet. Nihil enim vetat veluti radices quasdã venas eas appellare quę ple

næ melancholico ſanguine vſque ad partes vicinas pertinẽt. Multi enim non inſimi nec contẽnendi medici ne hoſce qui dẽ chirurgia curari ſinũt, ſed eos tãtùm qui exulcerati, tũ laborãtes vexãt adeò, vt ipſi vltrò manũ admoueri deſyderent, tũ in iis ſunt partibus, quas vnà cum radicibus excindere & vrere poſſumus. Quidam verò neq; hos extirpari permittũt, ſed omninò abſtinendũ in omni cancro remediis agoniſticis, id eſt profligãtibus conſulũt. Hippocrates certè quidẽ quòd cancros in alto corpore delitefcentes nõ ſemper agoniſticè curãdos eſſe ſuaſerit, ex ipſa affectionis natura cõiectare licet: an verò eos etiam qui ſumma corporis parte ſine vlceratione conſiſtunt, quantum ex aphoriſmi dictione cõiici poteſt eſt incertum. quem quidem aphoriſmũ Artemidorus & Dioſcorides ſcripſerunt vſque ad ea verba, Non curare melius.

XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσιος· οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

*Conuulſio vel à repletione, vel vacuatione fit: ita verò & ſingultus.*

Cõuulſio, (vt & ipſum nomẽ indicat) vulſis fit ad propria capita muſculis, vel vt apertius dicam, reuulſis: qualis ipſis

etiam ſecundum naturam motus eſt:ſed hic ſine animalis ciente & impellēte virtute non fit: conuulſio autem motus eſt inuolūtarius: in quo ad ſimilem neruoſæ partes affectionem deueniunt, quam etiam in rebus externis fieri videmus. Nam in ſpaſmo à repletione idē fit quod aëris ambientis ſtatu ſupra modum humido fidibus accidit. Nam humore nimio imbutæ ſæpè rumpuntur. Sic etiam fit ſicciore cœli conditione. Nam in ſeipſa coguntur & conuellūtur omnia corpora neruoſa violentius exiccata, veluti quæ ad ignē diu excalfacta ſunt lora, & quæ ſimiliter ſol æſtiuus exiccauit. Conuulſio igitur meritò à contrariis fit cauſis. Singultus verò tantiſper concedatur ſtomachi conuulſio dici, dum aliud erit orationis propoſitum. Cum verò in hoc ſolum incumbemus vt affectionis huius eſſentiam intelligamus, præſtiterit fortaſſe non conuulſionem appellare, ſed quandam motionem, quæ ſit in eodem cum vomitu genere, ſed eo fortior & vehementior. Nam cum quid in ſe contentum ſtomachus expellere appetit, ad duo ſymptomata incitatur, vnū quidem vehementius in ſingultibus, alterum moderatius in vomitionibus. Siquidem per

vomitus ea tantum quæ ventriculi capacitate continẽtur propellere & summouere: per singultus verò etiam ea quæ in ipsius ore penitius insederunt exigere conatur. Stomachum nunc mihi intellige non solũ ipsum quem propriè appellãt, sed etiam ventriculos. Nam in hoc contenta dum appetit ventriculus expellere singultus fieri solet. Iam verò quòd difficulter & ægrè excernendorũ & veluti altius imbibitorũ in ore ventriculi fit quæ per singultũ fit excretio, ex iis licet discere quę quotidie omnibus ferè vsuueniũt magis minúsve. Siue enim solũ quid acre veluti piper deuorauerint, siue cũ melle aut alio quopiã, posteáq; vinum superbiberint calida temperatum, protinus singultiunt: potionis quidem calore piperi viam in profundum præeunte, sua verò acrimonia pipere ventriculum molestia afficiente. vnde ipse violentiore motu id quod molestum est exigere & expurgare conatur. *Nam in lib. de symptomatum causis & tussim & sternutationem & rigorem de talium motionum numero esse demonstrauimus.

*Fit etiam singultus nimia copia, corruptione cibi, & perfrigeratione oris ventriculi, vt in pueris sæpè fit.

X L.

ΟΚόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς

*ρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.*

*Quibus ad hypochondrium dolor est sine inflãmatione, ijs febris superueniẽs dolorẽ soluit.*

Sequitur & morsum dolor: sed cõsuevêre morsus nomine non doloris talia symptomata appellari. Fit etiam dolor propter quandã phlegmonode affectionem. Sic autem appellata est, quia erysipelata etiam dolor comitatur. Cum igitur neque ob talem aliquam affectionẽ hypochondrium dolor habuerit, & morsus sensus abfuerit, superest vt dolor vel propter obstructionem, vel spiritum flatuosum, vel inæqualem aliquam intemperiem fiat: quę omnia febrilis calor sua pte natura sanare potest: illa quidẽ incidens, extenuans, & dissoluens, hanc verò ad temperationis æqualitatẽ reuocans.

X L I.

*Ὁκόσοισι διὰ πύον τι ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ διασημαίνει, τουτέοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.*

*Quibus in corpore pus nullam sui dat significationem, ob craßitudinem sui aut loci non se prodit.*

Bifariam scribitur aphorismi dictio, & bifariam ipsam interpretantur, & vtraq; tam dictio, quàm interpretatio habet rationem. Nam & propter puris, & loci

crassitiẽ sæpè occultatur puris loco quópiã contẽti noticia. Meritò igitur scripserunt nõnulli, His ob loci densitâtem, indicationem non edit. Alij verò, His propter puris crassitudinem non innotescit.

XLII.

*Phlegmone ad tactũ renititur, scirrhus manifestè durus est.*

Ἐν τοῖσιν ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γενέσθαι, πονηρόν.

*Regio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum.*

Indicat enim tum durities phlegmone aut scirrho obsessum viscus esse. Etenim sine hac, potest etiã propter eiusdem obstructionẽ icterus accidere: potest & critico modo, natura redundantem in venis humorem ad cutem protrudente.

XLIII.

Ὁκόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τούτοισιν ἐπιγενομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ ἀπόλλυνται.

*Qui lienosi difficultate intestinorũm corripiuntur, ijs superuenientem longam dysenteriam aqua inter cutem aut intestinorum leuitas excipit, & moriuntur.*

Huic pręfigi oportuit aphorismum illum in quo ait, Lienosis difficultas intestinorum superueniẽs, bonum. Verùm is in sequentibus post alios quatuor intermedios

medios scribitur, sed ipsius hoc loco nobis est facienda mentio. Nam qui lienosi sunt, hoc est quibus longo tempore lien obduruit, his interueniens intestinorum difficultas, affectionem soluit, duntaxat quantum ratione translationis & vacuationis humorum crassorũ & melancholicorum in liene infarctorum effectum sit. Sed quoniã sæpè eiusmodi vacuationes supra modum protractæ ægrotantes affligunt, decenter Hippocra. quem exitum immoderata dysenteria talibus superueniens affectionibus habere soleat, declarauit. Malè affectis enim & labefactatis intestinis prauorũ humorũ transitu, tum vires ipsorum laborant, tum perit caloris natiui symmetria, ꝓpterea & aqua inter cutem & læuitas intestinorũ superueniunt: intestinorũ quidem læuitas solo intestinorũ vitio, aqua verò inter cutem propter iecoris & lienis & totius generis venosi consensum.

XLIIII.

*Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.*

*Quibus à stranguria ileus superuenerit, intra septem dies moriuntur, nisi febre superueniente copiosa vrina fluxerit.*

In

In ileo nihil infernè deiicitur, ne si acriore quidem vtaris clystere: stercoris verò vomitus interuenit iis qui exitialiter laborant. Quòd igitur intercluso inferiore transitu, in tenuibus intestinis & non crassis hic morbus fiat omnibus ferè confessum est. Quinetiam propter inflammationem & obstructionem vel sicci stercoris, vel crassorum & viscidorum humorum fieri dixerunt nonnulli. Mihi verò videtur etiam inflammatio, vel scirrhus, vel abscessus tantã posse facere coarctationem vt nihil infernè peruadat. Quòd autem humores crassi & lenti in causa esse possint, non admodum mihi probabile videtur: verùm hoc etiam si placet ponito, & si qd aliud præterea dixerint. Illud verò, quòd aphorismorũ interpretibus ferè omnibus visum est, nullam prorsus mihi verisimilitudinem habere videtur. Aiunt enim vesicę inflammatione angustiam viæ in quibusdam intestinis ex compressione factam, affectum ileum afferre. Ego verò cóplures per totam meam vitam vidisse videor, alios quidem periclitari tantùm, quosdam verò mori etiam ex suppressione vrinæ, omnibus tunc luculenter secundũ propriam circunscriptionem maxima apparẽte ve

sic

ſica, adeò vt extremè diſtenderetur, & ob eam vt par eſt tenſionem doleret: quorũ tamen nullus ileoſus factus eſt. Quid igitur credas ob veſicę inflammationẽ compreſſo & coarctato inteſtino fieri aliquãdo ileum, potius quàm vteri tumore prægnationis tempore? Atqui vſque ad hypochondria eius tumor pertinet, atque magis premere tenuia inteſtina & coarctare poteſt: veſica verò in tumorem ſublata, ſolum poteſt rectũ premere inteſtinum. Abſurdius etiam nonnulli dicunt, nempe ſuperueniente febre iuuari ileum. Febris enim eiuſmodi propter aliquam meritò veſicæ inflammationem fit, quæ quanto maior fuerit & vehementior, tanto illam quoq; magis augeri par eſt, vt potè quæ ſit inflammationis ſymptoma. Ileus autem, vt ipſi aiunt, ex inflammatione ortũ habuit, & vnicam ſolutionis ſpem habet inflammationis remiſſionem & ceſſationem, quacum febrem quoque vnà mitigari eſt neceſſarium. Signum igitur bonum erit ſolutionis cruciatuũ quos ileus adfert febris vel mitigata, vel ſoluta: nõ etiam bonum ſignum, aut cauſa bona, ipſa vel ſuperueniẽs vel aucta. Eos enim ſolos morbos à febribus iuuari nouimus qui refrigeratione conſtant, aliâs ſola, aliâs

aliâs cū crudis humoribus & pituitosis, aut spiritu flatuoso. Quomodo igitur accipienda sint quæ hoc aphorismo Hippocrati sunt dicta ignorare nos præstat fateri ingenuè. neque enim ratio veritatem eorum demonstrat, neque docet experientia: aliud tertium non habemus ad rei probationem. An talis nunquā ægrotus Hippocrati visus est, aut alteri cuipiam? neque enim an germanus sit hic aphorismus dicere possum. Quare multitudinē crudorum & crassorū humorum vnà cū vehementi refrigeratione suppositare satius est dictorum symptomatum causam esse. ita enim sola & febris fuerit affectioni remedio, & retētæ vrinæ vacuatio. Sic enim consueuit crassa & multa & confertim vacuari, quum crassi illi & crudi humores fuerint concocti.

X L V.

Ελκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίγνεσθαι.

*Si vlcera annua aut etiam diuturniora fiāt, os abscedere necesse est, & cicatrices cauas fieri.*

Vlcera quæ veterascunt vel cicatrice ipsis nullo modo obducta, vel si obducta sit, rursus resoluta, ea (modò nihil in curatione peccēt medici) vel propter affluē

tiam

tiam vitiosorum humorum, vel propter affectionem in ipsa parte tẽporis diuturnitate ex humorũ affluẽtia contractam, vel ob aliquod ossis vitium eo loco corrupti, ægrè sanabilia euadere est necesse. Cætera verò vlcera semper maiora ac deteriora fiunt: atque vniuersum eorũ genus phagedænas, quasi exedentia dicas vlcera, veteres appellabãt. Quidam verò postea distinguere aggressi sunt propria cuique appellatione indita, Chironica nonnulla, Telephia alia, quædã phagedænas nuncupantes, aliásq; nimis curiosas appellationes prosequẽtes. Nobis verò satis fuerit, ex iis quæ circunstãtis loci partem aliquam occupant, alia herpetas nominasse, cum in superficie aut cute etiam ipsa consistunt: alia verò phagedænas, quæ carnem etiam subiectã corrumpunt. Quod enim putridum & depascens à nonnullis vlcus dicitur, non est propria quædam vlceris differentia, sed affectus ex vlcere & putredine complicatus. Quin absque etiam vlcere putredinem ipsam per se multis corporis partibus consistere nouimus. Quoddam etiã vocatur carbunculus, vlcus crustosum cum magna partium vicinarum inflammatione. Hæc igitur propriam sortita sunt appellatio-
nem.

XLVI.

Ὁκόσοι ὕβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

*Qui gibbi ex aſthmate aut tuſsi ante pubertatem fiunt, ſtatim moriuntur.*

Ὑβὸς & κυφὸς appellare ſolet Hippocr. quos nũc omnes κυρτὸς, id eſt gibboſos vocant. Nam reuera ipſis ſpina à tergo extuberat. κυρτῷ enim oppoſitè dicitur κοῖλον, quaſi dicas cõuexo cauum: At ὑβῷ & κυφῷ τὸ λορδὸν, quaſi extuberãti excauatum. Cæterũ hæc nomina de ſola ſpina, illa verò de omnibus Græci efferunt. Quo modo autem cyphoſis fiat, ipſe explicuit lib. de articulis, quemadmodum etiam quo modo lordoſis & ſcolioſis & ſeiſis fiant. Hæc enim propria ſunt & præcipua ſpinæ vitia: quæ quidẽ ſi quis intelligere velit, ea quæ eo libro ſcribũtur diligenter legat. Nunc verò quantum ad præſentis aphoriſmi explicationẽ attinet, dicturi ſumus. A tergo ſpina extuberat & gibbera fit aliquãdo propter ictũ aut caſum, fit etiam propter tubercula quædam dura, quæ parte interna conſiſtunt: à quibus ſi quando vna vertebra prorſum trahatur, ea pte ſpinę lordoſis, id eſt excauatio fieri ſolet; quemadmodum etiam ſi plures deinceps ſeſe conſe-

quẽtes introrſum obtorqueãtur. Quòd ſi tractæ vertebræ nõ fuerint inter ſe cõtinuæ, tũ cyphoſis, id eſt extuberatio fit: tantũ partibus ponè cedentibus & extuberantibus, quãtum tractæ vertebræ introrſum flexæ fuerint & adductæ. Hoc enim in omnibus flexilibus & lentis, cũ modicè extrema inflectuntur cernere licet, veluti calamis, viminibus, virgis & aliis eiuſmodi. Atque de his quidẽ copioſius in expoſitione lib. de articulis diximus. Nunc verò ante pubertatem κυφωθέντας, id eſt eos quibus introrſum flexa ſpina ponè extuberat ex aſthmate & tuſſi citò interire dicit. Neq; enim in his pectus vult, vt ipſe ait, vnà cũ aliis augeri, atque ideo magna anguſtia premuntur inſtrumenta reſpirationi ſeruiẽtia. Omnium porrò qui ſpontè gibbi facti ſunt, hoc eſt quibus ſine ictu vel caſu ex alto ſpina deprauata eſt, commune exiſtit ꝙ tales propter dura tubercula vel coctu difficilia euaſerint. Sed cum magna ſit inter tubercula pro tumore, & duritie & loco in quo cõſiſtunt differentia, quæ quidem ſimul dura ſunt & magna protinus anhelatores & ſuſpirioſos homines efficiũt: quæ verò de ſua humiditate aliquid in aſperas dimittũt arterias, tuſſi-

culoſo

culoſos faciũt. Cęterùm quæ de ſua humiditate aliquid trãſmittunt, exactè dura non ſunt, atque ideo vt ſupputẽt tandémque hominem ſuffocent eſt neceſſe: quæ verò nihil tranſmittunt, ortum ex craſſis humoribus habent, atque ob id dura ſunt & cruda, longóque tẽpore citra ſuppurationem manentia hominem viuere ſinunt. Cõtrà verò quæ cum tuſſi ortum habuerũt, ad ſuppurationẽ properant, atq; ideò ſunt pernicioſa. Similiter & quæ cũ difficili reſpiratione fiunt, iis qui adhuc creſcunt mortifera exiſtũt. Vel enim hæc magna eſſe oportet, vel in pectoris loco iniuriæ valdè opportuno. Cum igitur vnà cum corde pulmo in talibus augeatur, & ſpatiũ continens minuatur (coſtis vtpotè non creſcẽtibus ſed propter gibbum arctatis totũ pectus ſtrictius & anguſtius efficiẽtibus) tãtam breui ſpiritus difficultatẽ fieri eſt neceſſe, vt homo ſuffocetur & pereat. Nam ſi gibboſitate nondum ſuperueniẽte, propter ſolos præter naturã tumores ſpirandi difficultate laborabãt, quid fore putãdum tuberculis tẽporis ſpatio auctis, pectore verò ſtrictiore reddito? Porrò autẽ cum multæ ſint ſpirandi difficultates, conſtat Hippocr. ſolam eam aſthma ap-

pellare solere, in qua frequentiorem & crebriorem respiratioñe fieri contingit. Siquidem ita homines etiã nunc in cursibus & vehementioribus exercitationibus τὸ ἀσθμαίνειν, id est anhelare dicunt. Qui verò post Hippocra. ætatem fuêre, affectum etiam quendam diuturnũ alij simpliciter asthma, nónulli orthopnœam appellarunt, cum continenter citra febrem ægroti spiritum ægrè ducunt.

XLVII.

Ὁκόσοισι φλεβοτομίη ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τούτους προσῆκον τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν ἢ φαρμακεύειν.

*Quibus venæ sectio aut purgatio prodest, his vere secanda vena est, aut purgatio imperãda.*

De iis, qui integra adhuc valetudine postea sunt ægrotaturi, nisi vacuentur, Hippocrati nunc sermoñe haberi liquet. Horũ enim vere ineunte anticipanda est vacuatio vel ꝑ phlebotomiã, si plethoricis morbis corripiãtur, vel per purgationem, si morbis sint ab humorum corruptione pendentibus obnoxij. Ita enim à morbis multos conseruamus & incolumes tuemur, qui multos iã annos antea quotannis ægrotabant. Quin podagram quoque & arthritim adhuc incipiẽtem, necdum in articulis callo, quem parum

Græci,

Græci dicunt genito,per talem vacuatio nem multos iam annos fieri prohibuimus. Eodem modo ſanguinis excreatio nem,epilepſiam,melancholiam,apoplexiam,& alios huiuſmodi diuturnos mor bos è multis hominib⁹ dicta vacuatione ſuſtulimus. Phlebotomia igitur commu ne eſt ad plethoricos morbos auxilium: Purgatio verò, ſiquidē generatim exau diatur,vnū quoddam eſt contra morbos remedium,non tamen ſi ſpeciatim accipiatur. Siquidem nōnullis pituitoſorum humorum,quibuſdam bilioſorum,aliis melancholicorum, & quibuſdam ſeroſi excrementi vacuatio conducit pro mor borum quibus tentari conſueuerunt na tura. Exempli gratia, quidam quotannis niſi purgetur laborat melancholia,& mi ra viſu res eſt, quo modo iam ipſe etiam incipientis morbi primam præſentiſcat generationem, méque protinus accerſi iubeat:quo melācholicis humoribus ex purgato,eueſtigio ceſſat melancholia. at que huic quidē ex purgatione hæc duo commoda eueniunt,vnum quòd expurgētur ſuperuacanea,alterum quia excre torum acrimonia recluſa paululum hęmorrhoïs mali ſanguinis aliquid ipſa etiam profundat. Nam quū ſolennis ipſi

& cósueta sit eiusmodi excretio hæmorrhoica eius postea suppressione redũdat melancholia. Ipsum itaq; nõ vere solùm sed autumno etiã purgare soleo, quia si per hæc tempora propriæ aliquãdo purgationis anticipationem neglexerit, non nulla sentiet superioris morbi symptomata. Sic mulierem etiam quandam, quę cancrosum in mamma tumorem habebat, quotãnis vere ineunte vacuans sanauí, subinde forti pharmaco melanagogo vsus. quam quidem purgationem si quando prætermiserat, dolor ipsi profundus sentiebatur, atque ita illico accersitum me purgare se iubebat. Elephantiã quoque in altero incipientem, primùm phlebotomia & purgatione curaui, atq; huic quotannis purgatio vnica satis erat: quæ si quãdo negligeretur, protinus morbus indicationem sui edebat, hominémq; inuadebat. Huiuscemodi igitur morbi humorum melancholicorum egent purgatione, vt epileptici & asthmatici, & apoplectici pituitosorum: arthritici verò qui cum magno sunt calore, biliosorum: qui cum frigidis tumoribus, pituitosorum purgatione gaudẽt. Quidam etiam alius æstiuo tempore semper tertiana corripi solitus, iam annos multos febrem nõ est

expertus

expertus, bile pallida per nos sub veris finē præpurgata. Tū enim tales vacuari multò præstat: quemadmodum epilepticos, apoplecticos, arthriticos & melācholicos, & quotquot deniq; propter humorum crassitiem ægrotant vacuari ineunte vere melius est. de quibus omnib[9] priuatim scripsim[9] in tractatu de iis qui verna vacuatione egent, qui quidem tractatus pars est totius commentationis, quæ de tuenda sanitate inscribitur.

XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγινομένη, ἀγαθόν.

*Lienosis difficultas intestinorum superueniens bono est.*

Hunc aphorismum paulò antè explanaui, cum de eo verba facerē, qui hunc in modum scribebatur, Qui lienosi intestinorū difficultate corripiūtur, his longam superuenientem dysenteriam aqua inter cūtem, aut læuitas intestinorū excipit, & moriuntur. Quare nunc prolato in medium aphorismo interpretatione noua opus non est.

XLIX.

Ὁκόσα ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀποκαθίσταται.

*Qui podagrici morbi fiunt, sedata inflammatione intra dies quadraginta conquiescunt.*

Podagricorũ inflammationes fluxione fiunt in pedum articulos decũbente: quam quidem fluxionẽ primùm articulationũ suscipiunt spatia, deinde quæ in orbem circũstant omnia ad cutem vsq;. Cum verò articulationes repleri dicimus, liquet vincula in orbẽ ipsis circum posita necessariò tendi. Neruos tamẽ & tendones inflammari podagricis non est verisimile, sed dolere solùm, quia simul cum articulationibus tẽdantur: quod ex eo fit manifestum, quia podagricus conuelli nunquã visus est, id quod frequentissimè in neruorũ & tendonum inflammationibus accidere solet. Alioqui curãdi indicatio ipsis cõmunis est cũ omnibus inflammatione laborãtibus. Nam & digeri oportet quod in pedes defluxit, breuiore quidẽ tempore si tenuiore fuerit substantia: longiore verò si crassa vel lenta: multóque longius tẽpus requiret, si simul viscidum & crassum fuerit, vltra dies tamẽ quadraginta nõ prorogabitur inflammationis curatio, siquidem & medicus ritè omnia gerat administrétq;, & ipsi æger in omnibus pareat. Nam quæ carnosas partes occupat inflãmatio, mor-

borum

borum acutorũ ſubiicitur termino, qui quartuſdecimus dies eſt, quandoquidem mollior eſt & rarior carnis ſubſtantia, quàm vinculorum & neruorum natura. Quamobrem tardius etiam vinculorũ, tẽdonum, & neruorum quum vulnerantur, natura inflammari incipit, & longiore ad inflammationis vigorem tempore peruenit, tardiúſq; curatur. qua enim ratione vix in ſe aliquid humoris alieni admittunt, quia denſæ nimirum ſunt & duræ partes eiuſmodi, eadem hac ipſa ęgrè quoque dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminum integræ ſolutionis nõ quartumdecimum diem, ſed quadrageſimum ſtatuit, quia tum contentam articulationibus humiditatem per media ligamenta articulos ambientia & firmantia vaporis in ſpeciem vacuari oportet, tum etiã intra ipſa ligamenta admiſſam. Meminit porrò etiam in prognoſtico diei quadrageſimi, vt potè in quo morbi iudicantur, qui necdũ ſunt exactè diuturni, acutorũ tamen ſuperarunt terminum. Nos etiam in commẽtatione de diebus decretoriis fuſiſſimè de his omnibus diſputauimus.

I.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ, τοῦ-

τίοισιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

*Quibus diuisum est cerebrũ, his febrem & biliosum vomitum superuenire est necesse.*

Meritò febricitant cerebro vulnerato, ea scilicet ratione, qua mẽbro quolibet principe inflãmato febrem sequi est necesse. Bilis verò vomitus fit, ventriculo propter societatem quam cum cerebro habet per consensum affecto, ipsiúsque ore maximè, in quod ex cerebro cõiugatio quædam neruorum maiusculorũ inseritur. Sed aliâs etiam propter magnos dolores & vehemẽtem mœrorem excrementum biliosum consueuit in ventriculum confluere, multóq; magis si ipse imbecillitate laboret. Ad ea enim quę infirma sunt partium vicinarum feruntur excrementa, præsertim si tenui substantia constant, qualis est humor biliosus, vnáq; cum eo quicquid est serosi excrementi, quod per vomitiones bili sępè permiscetur: raróque admodum bilem sincerã sine excremẽto seroso euomi cernere est. Quinetiam in benè valẽtibus, biliosiore præsertim natura præditis, vbi diutius cibo abstinuerunt, tales ventriculus humores recipit, quod ipsius vellicatio, & vomitus ostendunt. Nec verò cerebro solùm

vulner

vulnerato bilem vomũt, ſed dura etiam membrana ipſi circũpoſita, quæ multis partibus cum cerebro cohærẽs quàm citiſſimè ſua ipſi mala impertit. Quia verò Eraſiſtrati ſectatores meningas neruorũ principia ſtatuunt, ſolam vulneratã craſſiorem meninga talia propter ſuã ipſius naturam inquient adferre ſymptomata. Quòd ſi quando in cerebrum vulnus penetrauerit, ita etiam quoniam vtraque membrana illud prius exceperit, enumeratarum affectionum generationẽ ſequi cõtendent. Dixi autem ſectatores Eraſiſtrati iſthæc dicturos eſſe, & non ipſum Eraſiſtratum: quoniam iam ſenex (quo tempore ipſi de diuiſionibus libros ſcriptos eſſe aiunt) cerebrum pronunciauit neruorum eſſe principium. Dictum etiã eſt de his fuſius in commenta. de Hippocra. anatome.

L I.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

*Qui valentes, capitis repentè doloribus corripiuntur, & protinus muti fiunt & ſtertunt, intra ſeptẽ dies intereunt, niſi febris interuenerit.*

Mutos Hippocrã. appellare ſolet, non quibus

quibus sola sit vox oblæsa,sed per excellentiam quandam vnà cum huius noxa omnes volũtarias actiones nobis intelligẽdas relinquit: quibus vtique læsis sensus aliquando non perit.ipse siquidẽ dicebat, Talibus interdum mutis accidere sentientibus esse,sæpe etiam sensu & motu priuari:qui affectus apoplexia dicitur, quæ duplex est, debilis vna,altera fortis. atq; ideo ipsemet dicebat,Soluere apoplexiam fortem est impossibile,debilem verò non facilè. Nunc itaque fortis apoplexię notam apposuisse videtur,stertere scilicet: quod etiam profundo grauíque somno oppressis accidit secundum affectionis similitudinem. Quanquam enim non eodem modo fiunt somnus & apoplexia,habent tamen aliquid commune ad quod cõsequitur stertor.id autem est imbecilla neruorum actio. Atque de his abundè egimus in cõmentatione ea quæ de locis affectis inscribitur. Nunc verò, quod sit ad aphorismi explanationẽ necessarium dicam.Quibus valentibus capitis derepẽtè dolor oboritur,eius rei causam maximè ad spiritũ flatuosum referre oportet, sed iam quoque ad materiæ confertim affluentis multitudinẽ, quam nunc in cerebrũ delatam fuisse sympto-

mata indicant, quæ dolorem sunt subsequuta: quibus etiā ipsis pituitosam quādam materiam esse cōmonstratur. atq; ideò febris superueniēs eam soluit affectionem, vt potè quæ tum spiritū illum flatuosum, tū humores pituitosos excalfaciat, attenuet, & resoluat. id autem fit tribus nonnunquā diebus, aut quatuor, interdum etiā pluribus, non tamen vltra septimū procedit diē, quia pars quæ laborat principalis est: eiusmodi verò ptes diuturnos simul & vehementes morbos non ferunt, vt sæpè nobis ostensum est.

L I I.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐούσῃ ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.

*Sed in somnis etiā an de oculis aliquid subappareat spectare oportet. Nam si quid nō exactè cōmissis palpebris de albo appareat, modò nō ex alui profluuio aut medicamenti potione accidat, malū signū est & valde perniciosum.*

Aut ob palpebrarū siccitatē aut propter virtutis ipsas mouētis imbecillitatē albi aliquid subapparet in oculis exactè claudi nō valentibus. Ob hāc enim causam alui etiā pfluuiis & medicamen-

torum potionibus de oculorũ albo aliquid conſpicitur, cum dormiunt. Nam totũ corpus exiccatur talibus vacuationibus,& imbecillæ vires reddũtur. Siccitatis autẽ plus palpebris acquiritur, q̃a ipſæ ſunt ſiccæ naturâ. Quemadmodum enim exiccata coria ægrè extẽdũtur, eodẽ quoq; modo corporis partes ita affectæ. Quinetiã ꝙ viribus laborantibus & fatigatis non ſolùm oculos, ſed os etiam exactè claudere nequeãt (vnde hiãte ore dormiunt) liquet vnicuique naturam rei diligentius conſyderare volenti.

L I I I.

AI παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

*Deliratio quæ cum riſu fit, tutior: quæ verò ſtudio adhibito, periculoſior.*

Nulla deliratio tuta eſt, minus periculoſa quæ cũ riſu fit. Etenim audax illa, vt ipſe appellat, & temeraria mẽtis alienatio, omniũ eſt periculoſiſſima: inter has media eſt quæ cum ſtudio fit. Porrò oẽs fiũt cerebro affecto, ſiue primariò & per ſe, ſiue ſecundariò & per ſympathiam: differunt autem inter ſe cauſis ipſis efficientibus. Nã quæ à ſola caliditate ſine prauo humore cõmittũtur, ſimiles quo-

dam

dam modo sunt desipiẽtiis iis quæ temulentiam sequũtur. Quæ verò ob flauam bilem fiunt, cum studio perficiũtur. quæ bilis flaua si multum exuratur, vt iam ad atræ naturã magis accedat, furiosæ admodum & immanes fiunt delirationes. Nam quæ in aliis scriptis nostris de atra bile explicata sunt & definita in memoriam redigere oportet, vt quòd quædã ex flaua bile perusta & retorrida fiat, quę omniũ est teterrima: alia verò ex sanguinis, vt ita dixerim, cœno & fæce: quę quidẽ crassiore quàm altera cõstet substantia, sed multũ à qualitatis malignitate recedat. Diximus præterea bilẽ quæ veluti fæx est sanguinis, si exactè & ꝓpriè loquamur, nondũ nos atrã bilem, sed succum appellare melancholicũ: per verbi tamen abusionem interdũ atram etiam vocare, quandoquidem nisi priùs vacuetur, atra sit non ita multo pòst euasura.

LIIII.

ΕΝ τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακαί.

*In morbis acutis cum febre quasi gementium suspiria, mala.*

Sæpè pueri dũ plorant, interrupto spiritu respirare vidẽtur, subsistente scilicet inter respirandum pectore, rursúmque quod

quod ad integram respirationem deest, adiiciéte. quod ipsemet in Epidemiis his ferè verbis dixit, Gemina intrò spiritus reuocatio, quasi superinspirantibus. Hoc autem fit nonnũquàm fatigatis viribus, nonnunquàm ob duritatem instrumentorum, nonnunquàm verò ambabus caussis simul cõuenientibus: est & cũ propter aliquam musculorum pectoris affectionem conuulsoriam fit. Nam & imbecilla virtus, dum semel pectus tantum dilatare non potest, quantum animali est necessarium, medio subsistit opere & aliquãtisper quiescit: deinde rursum se excitat. Et durum organum, cum promptè nõ obsequatur dilatãti facultati, ab ipsa violentius cõcussum dilatatur. Sed quid affectionem conuulsoriã talẽ efficere respirationẽ dicere attinet? Nam si vel frigus pectoris musculos, aut etiam neruos subierit, durities quædam instrumentis conciliari poterit & motio cõuulsoria, quã & febris suapte natura sanare & calida auxilia possunt. Coniuncta verò si febris sit, non iam musculorum pectoris aut neruorum perfrigerationem causari possumus, sed vel duritiam contractam, vel virium imbecillitatem, vel * affectionem conuulsoriã. Quicquid verò horũ fuerit,

* *Affectio conuulsioni similis.*

fuerit in causa, bonum non est in morbo acuto accidere. Si igitur de sola nobis explicata instrumentorũ spiritualium motione illam quasi gementium respirationem extulit Hippocrates, ad finem iam perducta est expositio: si verò cũ tali aliquo sono qualis flentibus editur, dictam respirationẽ fieri velit, præter dictas causas quandam etiam cum dolore coniunctam indicabit affectionem, per quam quasi flerent, aut gemerent, aut mistum quendam ex ambobus sonum funderent in eum respirant modum.

*lis siccitatem instrumentorum sequitur, quæ febribus acutis interdũ superuenit.*

L V.

TA ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

*Dolores podagrici vere & autumno ferè mouentur.*

Podagrici morbi vt & alij omnes articulares vere augentur, atque propterea ipse suprà in morborum vernalium enumeratione meminit articularium, in quibus scilicet podagrici continentur. Concitantur tamen interdum etiam autũno iis quibus æstate per oporam, id est fructuum abundantiam cacochymia aliqua collecta est in corpore. Nos enim in cõmentariis de naturalibus facultatibus, vt alias quasdam singularum corporis par

tium vires, sic etiam expultricem eorum quæ molesta sunt esse demonstrauimus. Sunt autem molesta, quædam multitudine grauãtia, alia verò aliena qualitate affligentia. Secundum hæc igitur vtraque iis qui per hyemẽ prauo victu sunt vsi, recurrunt morbi chronici verno tẽpore fusis humoribus, deinde ad loca infirma protrusis à partibus fortioribus: secundũ alterũ verò tantũ, tempestate autumnali.

LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τάσδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

*Morbis melancholicis per hæc tempora suspecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel conuulsionem, vel maniam, vel cæcitatem denunciant.*

Fiũt etiã propter pituitosum humorẽ apoplexiæ, cõuulsiones, & cæcitates: fiũt & propter melancholicum quoq;, quoniam cõmunis vtriusq; humoris est crassitudo: non tamen manię communis est. Nunquã enim ob pituitosum humorem affectio hęc conflatur, vt potè quę ad sui generationẽ humore stimulante & mordẽte opus habeat. Talis aũt semper quidem est flaua bilis, non semper verò hu-

mor melancholicus: sed vbi supra modū vel combustus, vel putrefactus malignā acquisiuerit acrimoniam.

LVII.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

*Apoplexiæ autem fiunt maximè à quadragesimo anno ad sexagesimum.*

Non omnis apoplexia, sed sola modò dicta, quæ ex sola atra bile ortū habet, eos corripit qui dictam ætatē agūt, quia per eam maxime abūdat humor atræ bilis, quemadmodum etiam per autūnū. Et vt simpliciter dicam, senes plures apoplexia percelluntur. Si igitur verus est aphorismus, cum superiore coniungi debet, quasi ita dictum esset, Morbis melā cholicis per hæc tempora humorum suspecti decubitus apoplexiam minantur, quæ ferè homines inuadit à quadragesimo anno vsque ad sexagesimum.

LVIII.

Ἢν ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

*Si omentum exciderit, necessariò cōputrescit.*

Propter sermonis breuitatem falsus aphorismus videri queat iis qui non rectè ipsum exaudiunt. Quod enim dicitur est huiusmodi, si omentum exciderit, id est

nudatū fuerit & extra peritonæum prominuerit,fieri non potest vt in proprium locum repositum, sanum & saluum permaneat: quemadmodū si aliud quidpiā, exempli gratia intestinum aut visceris lobus foras promineat. Hæc enim nisi longo tempore perfrigerentur,pristinā temperationem recipiunt, vulnere quod in epigastrio est acceptū ad cicatricem perducto. Omētum verò si vel minimo tempore nudetur repositum putrescit:quam ob causam medici partē ipsius nudatam præcidunt. Atq; hanc quidē habet aphorismus sentētiam, licet non ita explicatè & distinctè propositam. Iam verò si quispiam aliquando vidisse se ad tempus aliquod prolapsum omentū dicat,quod postea repositū non computruerit,enunciationis quidē Hippocratis perpetuitatem ita sustulerit,ac certè illud seruauerit,nēpè ferè ita vsu venire,vt prolapsum foras omentum putreat: quod commune est huic aphorismo cum aliis ab Hippo.scriptis:qui si dictionis speciẽs formā, enunciationis vniuersitatē præ se ferunt,quāuis non semper res ipsæ similiter, sed aliquando aliter etiam licet rarò eueniant.

LIX.

Ὁκόσοισι ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης

χρονίης ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τούτοισι μύξαι ἐπιγίνονται.

*Quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris summum coxa excidit, rursumque recidit, ijs mucosa ibidem pituita colligitur.* *

Sæpè in articulis pituitosus humor coaceruatur, quem mucum appellat, à quo imbuta & permadescẽtia articulationis vincula, laxiora reddũtur, atque ideò facilè articulus cauitate sua excidit, & rursus haud difficulter recidit: quam vtique rẽ ischiadicis ita affectis accidere, nobis nunc est auctor Hippoc. Verùm ischium cum ait excidere, articulum qui in ischio est intelligere oportet: quo etiam modo libro de articulis dicebat, Humeri autẽ articulum vno modo elabi scio: quod perinde est ac si articulum, qui in humero habetur dixisset.

L X.

Ὁκόσοισι ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλουμένοισι χρονίης, τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τούτοισι τήκεται τὸ σκέλος, καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

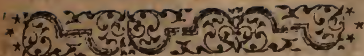
*Quibus diuturno dolore ischiadico vexatis femoris caput coxa excidit, ijs femur contabescit & claudicant, nisi vrantur.*

Hunc aphorismum à superiore sciungere non decet, sed simul in vnum con-

iunctos, ita accipere. Vult enim dicere, Quib' ischiadicis propter mucosæ pituitæ copiam articulus excidit, rursúmque recidit, temporis spatio necesse esse femur cõtabescere, nisi anteuertẽtes vrendo mucum illum exiccemus: quod libro de articulis in brachio continenter excidente faciendum esse consulebat. Nam eadem vtrobiq; vis est orationis, quippe qui super coxam adurendum esse consulat, vt lib. de articulis docebat, tũ vt mucosa illa & lenta humiditas absumatur, tum vt cutis laxitas in quã articulus elabebatur, per adustionem firmata & contẽta ipsum arctet, & loco moueri prohibeat. Alioqui si ob lẽtoris abundãtiam, diutius extra coxam femoris caput maneat, id profectò femoris iam fuerit claudicatio, quam necessariò eiusdem sequetur atrophia & tabes: quo modo aliis etiam omnibus accidere solet, quæ motu, qui ipsis erat secundum naturam, sunt priuata.

*

GAL



# GALENI IN APHORISMOS,

*Id est, selectas maximéque ratas Hippocratis sententias,*

COMMENTARIVS SEPTIMVS,

GVLIELMO PLANTIO Cenomano interprete.

Omnes* ferè qui ante nos aphorismorum scripserunt enarrationes, initio quidem longius quàm vtilitatis ferat ratio commentationē protrahunt, in progressu verò fatiscentes paucis absoluunt: ita vt per initia tantùm quæ vtilia sunt prosequantur, deinde parcius & frigidius id faciant: ad postremum expositionem adeò contrahant & concidant, vt ex aphorismis ne adulterinos quidem & palàm falsos internoscant: sed quemadmodum qui disputationis labore fessi, ad omnia libenter annuūt: ita isti quoque sine vllo delectu omnes admittunt aphorismos, quoscunque scriptos inuenerint, atq; ip-

* *Taxat eos qui enarrandis aphorismis nullā orationis æquabilitatē retinent.*

sorū interpretationē per quàm breuiter perstringunt, superioris loquacitatis & verbosioris explicatiõis obliti. Nos verò cum aliàs ipsorum ineptias vitare conati sumus, tum interpretandi æquabilitatē quandā in omnibus retinere studuimus: ita tamē vt quæ vera sunt & ad artē ipri-mis necessaria, summa tū attentione ani maduertamus tū diligētia examinemus: dictionē verò ita temperemus, vt neq; in summam contrahatur breuitatem (non enim eiusmodi breuitas concisa cōmen tario, sed libro conuenit) neque rursum in tantā orationis longitudinē, quantam illi expositionis initio adhibent, profera tur: sed quod in omni scripti genere lau datur, & vnicuiq; tractatui proportione congruit, id nos à principio vsq; ad finem vt seruaremus sedulò dedimus operam.

I.



N τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

*In morbis acutis frigus partium extremarum malum.*

In morbis longis, præsertim si sunt sine febre, & per hyemem & ætatem senilem, partes corporis extremas, veluti nares, auriculas, pedes & summas manus frigere absurdum videri non

debet

debet: In acutis verò non mediocre est malum, sed valdè perniciosum symptoptoma, vt potè quod magnis superueniat viscerum inflammationibus. Acutos autem morbos ipsemet vocari inquit, quorum maximam partem febres sunt continuæ, in quibus siquidē sine magna inflammatione fuerint, non modò nō refrigerari extrema, verumetiā peruri accidit: sed cum inflāmationis calor est adeò vehemēs, vt ad se cucurbitulæ instar sanguinem ex toto attrahat corpore, iis qui ita affecti sunt, viscera exuruntur, extremæ autē partes propter sanguinis intrò ad viscera sese recipientis absentiā perfrigerantur, atq; ex ipsis complures ne stragula quidem ferunt propter ardorem & æstum inflammationis viscera obsidētis.

II.

Ἐπὶ ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.

*Propter os ægrotans caro liuida, malū.*

Non enim ob mediocrem ossium labefactionem, sed fortem corruptionem talis coloris species circunstantibus carnibus contrahitur, quia in ipsis scilicet natiuus calor extinguitur.

III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν.

*A vomitu singultus et oculorū rubor, malū.*

Qualis affectio musculis est conuulsio, talis est stomacho singultus: is humoribus superuenit infestãtibus totum nonnunquam vẽtriculum, sæpius verò ipsius os & stomachum: quos vomitione postquam exegerit, statim singultu liberatur. Alioqui si ne ipsis quidẽ vomitu eiectis singultus cessauerit, ex duobus alterum, vel neruorum principium cerebrum, vel ventriculũ non paruam pati inflammationem denunciat. Oculorum verò rubor vtriusq; inflammationem sequitur, sed cerebri magis.

IIII.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

*A sudore horror, non bonum.*

Quòd decretoria si non decernãt, partim pniciosa, partim dyscrita habeãtur, Hip. est assertio, quia natura in eiusmodi affectionibus vi morbi euicta succũbat.

V.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

*Ab insania, quam maniam Græci vocant, difficultas intestinorum, aut hydrops, aut ecstasis, bonum.*

Dysenteriã quidem & hydropa translationis materiæ ratione, maniç remedio esse, ratione non caret, à capite deorsum

noxiis

noxiis tranſlatis humoribus: mentis verò emotionem, quam ἔκστασιν Græci dicũt, ipſius minimè ſolutionem, ſed augmentationem potius eſſe dixeris. Verùm tamen, ſiquidem verè Hipp. vehementem inſaniam ecſtaſim ſæpè appellauit, quendam inſania moderata, qua prius detinebatur, ita leuatum fuiſſe meminimus, rationéque collegimus propter vehementem cauſarum maniam efficientium motionem, eiuſdem fuiſſe ſolutionem ſubſequutam: quemadmodum in morbis acutis vehementiſſima ſymptomata bonas interdum criſes efficere ſolent.

V I.

Ἐν νόσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

*In morbo diuturno cibi faſtidium & ſyncera deiectiones, malum.*

Ipſum per ſe faſtidium cibi malum eſt ſignum in morbis diuturnis. Siquidẽ iis qui ex talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius effectus, vehementior ſcilicet ciborum appetentia ſolet accidere. Quare cibi faſtidium in talibus haudquaquam eſt bonum ſignum, multóq; minus cum deiectiones etiam malæ exiſtunt. Synceras autẽ eas deiectiones appellauit, quæ nulla ſunt aquoſa humiditate permiſtæ,

ſolo

ſolo humore qui vacuatur (ſiue is picrócholus ſit, ſiue melancholicus, ſiue porraceus, ſiue bilis æruginoſa dicta) inteſtina peruadente. Nam eiuſmodi deiectiones exuſtā eſſe & conſumptā omnem humiditatem natiuā à febrili calore indicant.

VII.

Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν.

*A multa potatione rigor & deliriū, malū.*

Quòd polypoſia, id eſt multus potus non aquæ ſed vini multam potionem ſignificet nemo dubitat. Delirant autem propter vinolentiam multi ſanguine & ſpiritu calido repleto capite: quā ipſam ob cauſam calidiores etiam redduntur, præcipuè quidem capite, ſed iam toto etiam corpore. Ex ipſis tamen rari ſunt, qui cum delirio rigeāt, in quibus nō incenditur natiuus calor, ſed nimia vini copia extinguitur, non aliter quàm ignem lignorum multitudine coniecta obrui, & lucernæ flammulam oleo affatim & repentè infuſo opprimi cernimus.

VIII.

Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξιος ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

*A tuberculi introrſum eruptione exolutio, vomitio, & animi defectio fit.*

Tuber

Tuberculum vocauit, quod alibi solet empyema appellare, per cuius intrò eruptionem, eiusdem in ventriculum effusionem intelligit. hanc enim sequitur vomitio. Nam quæ in thoracem & pulmonē empyematis eruptiones fiunt, non vomitionem, sed tussim necessariò mouent & sæpè suffocant: quemadmodum etiam quæ in intestina fiunt tuberculorum eruptiones, puris deiectionem efficiūt. Omnium porrò eruptionum communis est virium debilitatio & animi defectio, propter spiritus vitalis vnà cum ipsis factam excretionem, quemadmodum alibi demonstrauimus.

IX.

Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη, ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

*A sanguinis profluuio desipiētia, aut etiam conuulsio, malum.*

Non parum nobis hic aphorismus ad faciendam fidem confert, desipientiam aliquando ob defectum fieri, haud dissimili ratione atq; artuum tremores fiūt. Hi enim propter virtutis motricis imbecillitatem motiones habent infirmas, cerebrum verò deprauatas, atque ideo nunquam vehemēs est hoc desipiētię genus, sed moderatum, & vt ita dicam, deliriū.

παρακοπὴ mentis vacillatio.

Ipse siquidem leuem mentis *titubatiõnem delirationẽ appellare solet. Si quando igitur tali desipientię conuulsio accesserit, omninò desperata res est. Vnde quędam exemplaria per &, coniunctionem scripta legũtur, quædam verò contrà disiunctiuam particulam habẽt: quo etiam modo desipientia post sanguinis fluxum symptoma est minimè bonum, etiam si sola sit. Multóque maius malum est conuulsio vel si citra desipientiam sola acciderit. Multò verò maximum malum est vtriusque conuentus, quando quidem sola etiam propter immoderatã vacuationem facta conuulsio, symptoma est perniciosissimum. Nam desipientiæ minus malum symptoma.

X.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

*Ab ileo vomitus, & singultus, & desipientia, & conuulsio, malum.*

εἰλεὸς fit eruditatibus retẽtis & corruptis, & obstructo excremẽtorũ exitu: fit & veneno lau... fit intestinis infer...

In ileo nihil subit deorsum, atque id huius affectionis proprium est inseparabile. Vomitus verò nõ semper adest, sed quũ perniciosè ægrotant: quòd si diutius nausea conflictẽtur & morsu lacerentur, stercus ipsis sursum remeat, & singultiũt. Quidam verò etiam desipiunt & conuellun-tur,

luntur, neruorum principio propter sto-machi vitium per consensum affecto. Mihi porrò eiusmodi symptomata fieri videntur, quia intestina, in quibus affectio consistit, à sese stercus (postquàm temporis longinquitate est molestū) depellere appetunt, sed propter factam in partibus inferioribus viæ arctationem transmittere illac non possunt: vndè retroacto naturæ impetu violenter moueri cogūtur, & grauem illam molestámque materiam exprimendo regerere ad loca superiora.

tum desectdentibus: sit sæpius vt Galen placet, inflammatis intestinis.

X I.

Επὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

*A pleuritide peripneumonia: malum.*

In pluribus exemplaribus ad aphorismi finem adiectum est malum, in quibusdam verò simpliciter ita scribitur, A pleuritide peripneumonia: volentibus qui sic legūt, non quidē bonúmne sit an malum pleuritidi superuenire peripneumoniā, nunc docere Hippoc. sed simpliciter hoc vnum tantùm, nempe pleuritim in peripneumoniā trāsire & mutari solere, aut pleuritidi superuenire peripneumoniā. Degeneratio namque eiusmodi fit, cum priore cessante morbo, alter succedit: interuentus verò, cum priore permanente, alter accedit. Verùm hoc loco Hippo-

cratesvidetur de superueniẽtibus agere, quib⁹ statim ab initio malis esse accidit, adeò vt si etiam hoc nominis malũ non addatur, sit tamen vel subaudiendũ (quo modo multa de cõmuni suppleri dicuntur) vel potestate significari putandum. Omnis enim eiusmodi superueniẽtium ortus nõ paruos nec faciles, sed magnos & malignos morbos sequitur, veluti (ne à propositis hoc aphorismo affectib⁹ recedamus) cũ is humor qui pleuritim cõmittit, costis contineri nequit, eius pars aliqua ad pulmonem etiã peruenit, vndè eiusdem sequitur inflammatio, cum peripneumonia tamen pleuritis non admodum sequi soleat, quoniã facili quidem & miti peripneumonia, totus expurgatur humor nocuus tussi reiectus: exitiali vero & perniciosa, æger prius suffocatur quàm cǒstæ vnà afficiantur.

XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

*A peripneumonia phrenitis, malum.*

Quum a calido humore fit peripneumonia, ea multis vaporibus in caput sublatis replet cerebrum, & phrenitim efficit. Quod ad finem aphorismi additum est malum, non in hoc solum, sed in sequẽtibus etiam aphorismis cõmune est

cum

cum superiore aphorismo, atque ipsius idem est iudicium.

XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς ἢ τέτανος, κακόν.

*Propter ardores vehementes conuulsio aut tetanus, malum.*

Interpretum pars maxima hanc aphorismi lectionẽ retinet: Marinus autem, propter vulnera scribit. etenim sequentẽ aphorismum sibi astipulari dicit. Verum certè quidem est, propter magna etiam vulnera inflammationes fieri & conuulsiones: sed cum omnes ferè enarratores, tum verò maximè vetustissimi quique hanc agnoscant dictionem, Propter ardores vehementes, nos quoque eandem laudare & exponere præstat. Itaq; ex ipsis nonnulli ardores vocem pro febribus exaudiunt: nonnulli aëris ambientis feruorem ita dici autumant, alij pro cauteriis & escharis accipi volunt, atq; omnes verum dicunt. Hisce enim omnibus non vtique boni cuiusdã gratia superueniũt tetani & cõuulsiones per neruorum siccitatem: quod tetani & conuulsionis genus pessimum simul & difficillimum esse demonstrabamus.

XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

*Propter plagam in capite acceptam stupor, aut desipientia, malum.*

Desipientia cognoscitur, dissentanea & rationis nihil habentia loquentibus & agentibus: stupor verò est, cum neq; loquuntur neq; agunt quidquam, sed apertis oculis immoti manét iis qui metu & pauore perculsi & attoniti sunt similes. Quòd verò hæc omnia cerebro patiéte fiant, manifestum est. in eo enim esse animi principatum demonstrauimus. Siue igitur in fine aphorismi ascriptũ sit malum, constat rectè dictũ esse. intrò enim in ipsum cerebrũ penetrare ictum indicat. siue non ascribatur, nihilominus de communi ipsum subaudire possumus, vt paulò antè dicebamus. Quin quia eiusmodi symptomata cerebri læsioné commonstrant, indè etiam offensæ magnitudinem colligere possumus.

XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει πύου πτύσις, κακόν.

*A sanguinis sputu puris expuitio, malũ.*

Quod omnis ipsi hac enumeratio sit eorũ quæ propriè superueniẽtia vocantur (de quibus Praxagoras non paruũ librum

brum integrum conſcripſit) vel ex ipſo aphoriſmo cõſtare puto. Neq; enim quiuis ſanguinis ſputus ſequentẽ habet puris excretionẽ, ſed qui malignus eſt dũtaxat, cuiuſmodi ex pulmone ferè editur.

XVI.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

*A puris ſputu phthiſis & fluxio: cum verò ſputum retentum fuerit, moriuntur.*

Quam peculiariter Græci maximéq; Athenienſes phthoën appellant, eã nunc Hippocrates phthiſim nominauit, cum propter inſanabilia pulmonis vlcera totius corporis attenuatio fit & macies cũ debili febre coniuncta. Iã verò fluxionis nomen vel de capillorũ defluuio, vel de humida alui deiectione extulit. Vtrũq; enim tabidis ad extrema redactis & deploratis fieri ſolet, illud quidẽ propter ſiccitatẽ, hæc verò ob virtutis imbecillitatem. Cæterũ illud quod ad finem aphoriſmi ſcribitur, Poſtquàm autẽ retẽtum fuerit ſputum, moriũtur: mortis modũ oſtendit phthoë pereuntiũ. Tãdiu enim extenuati viuũt, quãdiu extuſſire, & per ſputa pulmonẽ expurgare poſſunt. Vbi verò intus ipſa remanent, reſpirationis obſtruuntur viæ, & ægri ſuffocantur.

XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.
*Propter iecoris inflammationem singultus, malum.*

Iam suprà etiã dixi, his omnibus consequenter scriptis aphorismis de iis symptomatis agere Hippo. quæ morbis ipsis auctis & ingrauescẽtibus superueniunt. Quo sanè modo nunc singultus quoque ob iecoris inflammationẽ fieri dicitur, non quidem semper, neq; quouis modo affecti, sed cum feruente inflammatione in magnitudinem attollitur, per quem feruorem in sympathiam & mali cõsensum venit stomachus, communium nonnunquam neruorum ratione, qui (vt ipse secũdo Epidemiων docuit) sunt perexigui & perminuti: vnde tunc solùm iecoris fit cum stomacho affectionis communicatio, postquam inflãmatio maxima euaserit & pessima. Quinetiam quia per eiusmodi visceris inflammationes bilis admodũ calida & copiosa generatur, & confluit in principium intestinorum, indè ipsa in ventriculum euadẽte & innatante vt stomachus vellicetur & singultiat accidit. Quidã verò inflammationis magnitudinem quia vẽtriculum premat singultũ facere arbitrantur, spiritu quẽ-

admodum inquiunt,exitum nō habente.

XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη· κακόν.

*Propter vigiliā cōuulſio,aut deſipiētia:malū*

Quidam hoc etiam loco dictionē malum addūt.Nos verò in ſuperioribus monuimus,etiam ſi non ſubiungatur,poteſtate tamen contineri.Iam cur immodicas vigilias ſequatur conuulſio aut deſipientia manifeſtum eſt ſuperiora recordanti.Siquidem Hippo.ipſe vt à repletione,ita à vacuatione quoque conuulſionē fieri eſt auctor.Maximam autem vacuandi & exiccandi vim habet vigilia, atque propterea à ſiccitate conuulſionem adfert & deſipiētiam tum ipſa ſiccitatis nimiæ ratione, tum præterea quia per longas vigilias bilioſior ſanguis fiat.In quibuſdam tamen exemplaribus iíſq; accuratiſſimè ſcriptis ſine deſipiētia ſcribitur hoc pacto,A vigilia conuulſio. hoc loco vt arbitror,peſſima ſuperuenientia oratione perſequente Hippocrate.

XIX.

Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει ἐρυσίπελας.

*Ab oſsis nudatione eryſipelas.*

Hoc maximè aphoriſmo ſubaudiēdū eſt malum.neque enim hoc dicit,ſemper

aut plerũque ossibus nudatis erysipelas superuenire (nam contrarium potius verũ est, ita scilicet affectis ossibus rarò superuenire erysipelas) sed prauũ esse symptoma, cum exuto osse circunstans caro erysipelate occupata apparet.

XX.

Επὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, κακόν.

*Ab erysipelate putredo, aut suppuratio, malũ.*

Ex hac etiam oratione malignis erysipelatis illa superuenire constat.

XXI.

Επὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν αἱμοῤῥαγίη, κακόν.

*A forti in vlceribus pulsu hæmorrhagia malũ.*

In vlcerum inflammatione pulsus fit carne arteriis incubãte ipsarum motum non ferente, sed dolente, quum ipsę inter dilatandum vehementius impellũtur & feriunt. Est enim eiusmodi pulsatio molestus quidam sensus & dolor arteriarũ motione factus, quas ab initio quũ particulæ secũdum naturam habebant, non sentiebamus, tum propter earũ viciniam dolore vacantem, tum propter latius & amplius spatium in quo mouentur. Nã ipsis partibus inflammatione laborantibus & loci coarctatio, & ab affectione

dolor

lor grauem ægrotis molestúmque sensum inuehunt micãtibus arteriis: quarũ motum nõ solùm medici, sed omnes homines pulsum appellant. Porrò hic arteriarum motus per tales affectiones augeri videtur. Ostendimus enim in cõmentariis de naturalibus facultatibus, quandam in ipsis etiam inesse alienorum expultricem, quæ & sudores promouet criticos, & sanguinis eruptiones & alui deiectiones, cæteráq; eiuscemodi. Hac itaque virtute vehementius interdũ agens naturâ magnum simul & violentum arteriarum motum efficit, eorũ quæ molesta sunt depellendi studio, atq; ita hæmorrhagias inuehit.

XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶ περὶ τὴν κοιλίην, ἐκπύησις.

*A diuturno partium ad ventrem attinentium dolore, suppuratio.*

Siue enim perfrigeratio, siue omninò inæqualis aliqua intemperies circa ventrem fuerit, siue flatuosus spiritus, siue acrimonia quæpiã mordax, vt in longũ protrahantur tempus fieri nõ potest: dũ modò ritè & conueniẽter ad ægrotantis curationem omnia gerãtur: hoc enim in omnib⁹ eiusmodi orationibus subaudi-

ri debet. Restat igitur vt adhuc propter inflammationem dolor maneat, quæ nimirum inflammatio suppurabit tẽporis spatio, nisi hominem mors præripiat. Nam hoc quoque in omnibus talibus orationibus supplere oportet.

XXIII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει δυσεντερίῃ, κακόν.

*Asyncera deiectione dysenteria.*

Synceras deiectiones Hippo. appellare solet nulla humiditate aquosa admistas, solum eum habentes purum & simplicẽ humorem qui per inferna deiicitur, siue is sit bilis flaua, siue atra. Minimè itaque mirum est, si per tales deiectiones eroda tur intestinorum pars aliqua.

XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέου διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

*Ab oßis vulnere desipientia, si in vacuum vsque penetrauerit.*

Desipientia fit capitis osse non simpliciter nec leuiter pertuso, sed ad interiorẽ vsque superficiem, quam vacuus excipit locus cerebrum cõtinens. Iã enim membranis & cerebro propinqua est affectio & finitima. At verò Marinus nescio quo modo illud per se legendum esse putat, Ab osse perfracto mẽtis alienatio: deinde seq

de sequẽtis aphorismi seorsim facit principium, Si vacuum attigerit, ipsi subiungens, à medicamenti haustu conuulsio, perniciosum. Hanc enim (inquit) lectionem rationi esse consentaneam : siquidẽ à vacuatione conuulsionem semper damnet Hippocrates. Atque hoc rectè quidẽ Marinus dixit, nempè immoderata vacuatione factam conuulsionem esse perniciosam. Quin & ita à potione pharmaci facta conuulsio fuerit exitialis. Verùm ipse interim non animaduertit se aphorismum præcedentem efficere falsum. Nam propter ossis diuisionem delirium fieri est manifestò falsum. Neque enim vllo alio quopiã osse, neque cranio ipsó perfecto deliratio prius sequitur quàm ad meningas, id est cerebrum obtegẽtes membranas peruenerit affectio.

XXV.

Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.
*E medicamẽti potione cõuulsio, mortifera*

Pharmacoposias & pharmacias peculiaris Hip. mos appellãdi solas eas potiones quæ purgantibus constant medicamẽtis. Quòd autem immodicis horũ purgationibus interueniẽs conuulsio sit perniciosa ignorare non potes, si quæ nobis iam sæpius sunt dicta fueris recordatus.

XXVI.

Επὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν.

*Propter vehementem dolorem partium ad ventrem attinentium extremarum perfrigeratio, malum.*

Summarum corporis partium refrigeratio fit, quẽadmodum etiam suprà diximus, tum propter inflãmationis viscerũ magnitudinẽ, tum ob lipopsychiam, id est animi defectũ, tũ quia calor natiuus extinguatur, vel multitudine pręsertim si frigida fuerit suffocetur. Fit etiã propter vehemẽtem dolorẽ altas & medias corporis partes habentem, ob quem natura in seipsam contrahitur, atque intrò se recipit, quam euistigio sanguis sequitur nõ solùm extremas corporis partes deserẽs veluti pedes, manus & caput, sed etiã cutim vniuersam. Particularem igitur quandam hoc aphorismo Hippo. causam attulit frigoris partium summarum, quod in aliis quoque multis ipsum fecisse ostẽdimus. Nec mirũ videri debet si is qui primus multa inuenit non simul omniũ, sed cuiusq; sigillatim inuẽtionem explicet.

XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινασμὸς ἐπιγινόμενος ἐκτρῶσαι ποιέει.

Si

*Si prægnãti tenaſmus ſuperuenerit, abortus eſt cauſa.*

Tenaſmus fit in recto inteſtino appellato, eandem & cauſam & affectionẽ obtinente, quam per dyſenterias ſuſcipit vnum aliquod ex inteſtinis ſuperioribus. Hunc affectum aiunt ἀπὸ τῆς τάσεως, id eſt contentione & eo niſu appellationẽ eſſe ſortitum, qui in eo fit quum vehementi cupiditate egerendi laceſſiti crebrò exurgere coguntur. Tali igitur contentione & ſollicitatione moleſta cùm totum corpus, tum maximè vterus laborat, vtpotè recti inteſtini cognatus & affinis. Nihil autem mirum ſi frequentius exurgendo deſidendóque & vehementius cõnitendo abortus fiat, quãdo propter alias etiã vehementes ſiue motiones ſiue dolores grauidæ ſoleant abortire.

XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

*Siue os, ſiue cartilago, ſiue neruus ſectus fuerit in corpore, neque augetur neque coaleſcit.*

Suprà ſcriptus iam eſt hic aphoriſmus his verbis, Poſtquàm os perfectum fuerit aut cartilago, aut neruus, aut genæ tenuis particula, aut præputium, neque augetur neque

neque glutinatur, atque ipsum anteà sexto commentario declarauimus.

XXIX.

HN ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διαῤῥοίη ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

*Si leucophlegmatia detento fortis diarrhœa superuenerit, morbum soluit.*

Consueuêre alij quoque medici quandam aquæ intercutis speciẽ appellare leucophlegmatiã, tãquã quæ vel liuida quadam pituita, vel secũdũ suam certe ipsius rationem alba semper manente, sed propter alios quosdã humores admistos verũ exactúmq; colorem mutante constet. Potest etiã quemadmodũ libro de articulis scripsit, Vertebræ autẽ quæ in spina habentur: non qui distinctionis causa tã quàm alibi sint quàm in spina vertebræ ista addat, sed simplici adiectione vtatur: ita hoc quoque loco sine rei distinctione adiectioné nominis albi fecisse. Iã verò à forti vel diuturna diarrhœa (vtroq; enim modo scribitur) albæ pituitæ solui redũdãtiã cõmune est cum aliis etiam multis quæ similiter ab Hippocra. sunt dicta.

XXX.

ΟΚόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥεῖ.

Quibus

*Quibus per diarrhœas spumosa sunt alui excrementa, ijs à capite fit defluxio.*

Hoc indistinctè est dictum. fieri siquidē potest aliquādo spumosum stercus à flatuoso humore ex capite in vētrē defluēte. Fit etiam interdum vasis quæ in ventrem pertinent talem humorem profundentibus. Ortum etiā habere quandoq; potest in ipso ventre, vnicā ferè dixerim causam habens cōtinentē, quoquo modo fiat & excernatur, antecedentes verò plures. Est autē eiusmodi spumosæ pituitæ continēs causa spiritus flatuosus, qui dū humori cōmiscetur vehemēti vtitur & inæquali motione, adeò vt & ipse comminuatur attenuetúrq;, & pituitam confringat & in multas & paruas partes cōminuat. Eiusmodi verò motus ipsi causa est tum propria natura, tum nonnunquā etiam caloris copia. Sic enim in iis quæ ex aqua coquuntur, præsertim si lenta & viscida fuerint naturà, & ī mari impetuosius vētis agitato & turbato spuma apparere solet. Porrò qui pituitæ viā & trāsitum in ventrē per pulmonem fieri arbitrantur, atque ideò ipsam apparere spumosam, quid de iis qui ex capite in pulmonem rheumatismo apertè laborant dicturi sint non video. Par est enim in

ipsis

ipſis excrementa alui eſſe ſpumoſa. verùm hi neque deiiciunt, neque extuſſiunt ſpumoſa, tametſi fluxione quæ ex capite fit ſæpe ſint manifeſtò oppletæ pulmonis aſperæ arteriæ. quæ quidē fluxio poſtquā cōcocta eſt, expuitur puri ſimilis, ſed minimè ſpumoſa euadit. Quin ne ſanguinē quidem ſemper ſpumoſum expuunt ex pulmone. Siquidem apparet cum de ipſa viſceris propria ſubſtantia aliquid vnà effertur ſanguis fieri ſpumoſus. Spumoſum tamen interdum etiam pleuritici expuunt atque his ipſis multò rarius peripneumonici, caliditate vt mihi quidē videtur intemperata atq; ignea in partib9 affectis collecta. Porrò ſi quod è capite defluit in aſperas pulmonis arterias, deorſum ad ſedem vt volūt nōnulli permeat, primùm in vētriculos cordis ipſum deuenire, deinde ex duabus alteram viam pergere, vel per venam cauam ad iecoris gibba, indéq; ad ſima deferri, atque ita per portas in flexuoſas inteſtinorum circunductiones peruenire: vel primùm in magnam arteriam, deinde in eam quæ meſenterium perreptat delabi fuerit neceſſe. Sed quî quæſo vbi permiſtum ſanguine ſit, vnáq; cum eo tot venas pualerit, ſpumoſum adhuc maneat?

XXXII.

Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσιν οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

*Quibus per febres in vrinis ſedimenta craſſiorem farinam referunt, longam inualetudinem fore ſignificant.*

Hæc quoq; oratio adhibita diſtinctione vera fit, ídq; comprobante experientia. Nam tales vrinas pernicioſas eſſe in prognoſtico eſt dictum: atque cõplures prius moriũtur quàm longius protrahatur morbus: qui verò ex ipſis ſeruati ſunt omnes diuturno morbo laborarũt, nimirũ affectione in qua talis vrina redditur multam coctionem flagitãte. Verùm de omnibus vrinis ſubus diximus in lib. de criſibus. Ex epidemiis verò: abundè enim mihi fuerit de duobus ægris tantummodo feciſſe mentionem, primo quidẽ lib. de Sileno poſt tres aëris tempeſtates ſecundo loco ſcripto: de quo inter ea quæ de ipſo refert Hippoc. ſic inquit, Minxit confertim, vrina vbi reſederat craſſiuſcula, ſedimẽtum initar farinæ craſſioris & album, extrema rurſum frigida, vndecimo mortuus eſt. Tertio verò libro de ægroto eo q ordine tertius eſt, de quo hiſtoriæ ſtatim initio ita ſcripſit, In horto

Dealcis

Dealcis decũbebat: deinde paulo vlterius, vrinæ tenues, variæ, parua in modũ farinæ crassioris enæoremata habentes, quadragesimo iudicatus est. Ex his inquam exemplis liquet eos qui farinacea meiunt, si quidem seruandi sunt, longo cõflictari morbo: si verò exitialiter ægrotent, posse etiam statim perimi.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξείην ἀῤῥωστίην σημαίνει.

*Quibus in vrinis biliosa sedimenta, sed suprà tenuia apparuerint, acutum morbũ significãt.*

Bilis acutos morbos semper facit. Sic enim veteres medicos picrocholum humorem appellare solitos esse sæpè diximus, quẽadmodũ melancholicum semper cũ adiectione dicere solere, nõ simpliciter bilem proferentes (quod faciunt cum flauam intelligunt) sed atram bilem nuncupantes. Illud verò quod additum est, suprà tenuia, hoc est aquosa (Sic enim Hip. tenuis appellatione vti solet) non rectè dictum videri possit. Nam aquosa vrina cruda est & diuturnum morbum significat. Ego quidem certè nunquam spectaui vrinã, cuius quod subsidet esset biliosum, & quod supernatat aquosum. Nõ citra rationẽ igitur inter-

pretes nõnulli non locũ ſed tempus hoc aphoriſmo per aduerbiũ ſuprà ſignificari arbitrantur: quaſi dictum eſſet, Si vrinarum ſedimenta abinitio tenuia, poſtea bilioſa fiant, acutũ morbum ſignificant.

XXXIII.

Ὁκόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τούτοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματι ἐστίν.

*Quibus diuerſæ ſunt vrinæ, ijs vehemens fit in corpore turbatio.*

Si τὰ διεστηκότα οὖρα propriè accipiantur pro diſparatis & diſtantibus vrinis, quiddam quod fieri omninò nequeat ſignificabitur. Semper ſiquidem vrina ſibi cohærens eſt & continua, nullum intermedium ſpatium habens vacuum. Si verò compagis vrinæ, quam ſyſtaſim dicunt Græci, inæqualitatem ita dici conceſſerimus, meritò vehementem dixit ſignificari turbationem. Nam dominante & vincente naturâ æquabiliter omnia ſunt vnita: diuerſis verò cauſis morbificis naturæ repugnantibus, quæ ſubigitur & coquitur, alterã in vrina ſpeciem præ ſe fert, quę verò repugnat & obſtinatius aduerſatur, alterũ ſui edit indiciũ. Et quo plures eiuſmodi cauſæ fuerint, magis variam repræſentant in vrinis inæqualitatem, cuius vehemens humorum in cor-

P

pore tempestas & seditio sit causa.

XXXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίσανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

*Quibus in vrinis bullæ innatant, nephritim, & longam fore inualetudinem significant.*

*Potest vrina motu bullans & spumas fieri: per se verò neque flatus neque bulla neque spuma citra frigiditatē nostri corporis fieri potest.*

Excitantur * bullæ cum humor spiritu flatuoso circuntenditur, id quod magis solet accidere, si lentoris aliquid humor habeat: tunc etiam bullæ ipsæ manent diutius & ægrius soluuntur. Est igitur frigidæ inualetudinis renum signum, si quando vnà cum vrinis excernatur spiritus flatuosus. Hæc enim spiritum flatuosum colligit. atque idcircò Hipp. inualitudinem ait fore longam. Frigidum enim omne ægrè tū soluitur tum coquitur, ob idque in longum trahitur tēpus. Sunt qui ab vrinæ acrimonia reclusa arteriarum ad renes pertinentium ora spiritus aliquid emittere dicant, qui cum vrinis illapsus bullas efficiat.

XXXV.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τούτοισι νεφριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

*Quibus in vrina adipalis superficies est & conserta, ijs nephriticum & acutum morbum adesse significat.*

Siue

Siue alui excrementum, siue vrina pin guis est, ex adipis fit colliquatione, quod non magis in renibus quàm toto accidit corpore: vnde nec id proprium affectorum renum est signum, sed cõmune omnis adipis à calore igneo colliquefacti. Aut igitur ita intelligendus est Hippo. vt qui in iis quos è renibus laborare cõstat non morbi genus, sed acumen & celeritatem distinguat hoc loco & prædicat: aut vt interpretes nonnulli fecerunt, pro nephriticũ scribendũ phreniticũ. quãquàm nec hoc solius phrenitidis nec febris absolutè aut ardẽtis, sed omnis colliquefaciẽtis est signũ. Porrò nomẽ cõferta orationi additum potest tum breuitatẽ temporis significare, tum etiam potest loci nihilominus. Quod enim in se coactum est & continens, id cõfertum vniuersúmque dicimus, distracto atque disperso cõtrarium. Atque hactenus ista à nostris etiam preceptoribus sunt explicata. Iam verò quod mihi videtur dicam. Cõferta vox orationi præsenti addita mihi de tẽporis breuitate dici videtur, atque ideò adipis renum indicare liquationem. In aliis siquidem corporis partibus liquati adipes, paulatim nõ vniuersim exeunt cũ vrina. Primùm enim colliquefactum pin

gue illud in proximas ſibi venas trãſportatur, deinde in continuas, indéque rurſum in alias atq; alias traducitur, donec tandẽ in renes perueniat. Renũ verò colliquefacti adipis in vrinas traductio celerrima eſt, nec paulatim ſed confertim vniuerſimque fit, atque ideo renum affectionẽ indicat. Cui rei experiẽtiã quoq; ipſam aſtipulari comperies ſi id diligenter artis operibus obſeruaueris. Cæterùm quum gemina habeatur lectio (in quibuſdã enim exemplaribus ἐπίστασις, id eſt ſuperficies, ſeu ſumma vrinæ pars: in aliis ὑπόστασις, id eſt ſedimentum ſcribitur) priorem veriorẽ eſſe dicimus. Supernatat enim ſemper quod pingue eſt, non ſubſidet. Adhæc præcedentis aphoriſmi dictioni talis lectio magis cõſonat. In illa enim dixit Hipp. Quibus in vrinis bullæ innatant affectum nephriticum & longam inualetudinem fore ſignificant. Eſt igitur innatare ſeu extare verbum ijs quæ deinceps dicuntur cohærens & conſequens hoc pacto, Quibus verò ſumma vrina cõfertim pinguis eſt, his renũ affectum & morbũ acutum adeſſe ſignificat.

XXXVI.

OKόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνῃ σημεῖα, πόνοι τε περὶ

τοὺ

*τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνωνται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω· ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον ἔσω.*

*Si quibus verò è renibus laborãtibus præter suprà dicta signa dolores etiam circa spinæ musculos fiãt, si quidem ad loca exteriora sentiantur, foras abscessum quoq; fore expecta: si verò ad interiora magis vergãt, introrsus etiam abscessum futurum potius sperandum est.*

Superioribus aphorismis affectorum renum signa & indicia tradidit, in præsenti verò de iis agit, quos lõgo tempore nephriticos fuisse cõstat: in quibus futurum prædicit abscessum, si ad suprà commemorata signa labor accesserit. id est dolor in iis spinæ musculis, quos rhachiæos & rhachitas appellãt Græci medici, quasi dorsales dicas. Horum duplex est genus: quidam exteriores sunt, qui ponè sub cute collocantur, totam vtrinque spinam complectentes: alteri verò interiores nõ in totam spinam porrecti, sed ad eas solas partes quæ in lumbis sunt pertinentes. In vtrouis autem horũ fuerit dolor firmatus, ibi abscessum quoque futurum spes est. Vtrùm verò renibus ipsis suppurãtibus id fiat, an solis musculis, an vtris-

que non explicauit Hipp. Cæterùm hæc omnia fieri posse ostendit experientia. Nam & musculi soli nonnunquam hoc patiuntur vel interiores qui iidem sunt anteriores, vel posteriores qui & exteriores habentur: & sine musculis renes affici possunt aliàs introrsum, aliàs extrorsum inclinante in ipsis abscessu.

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

*Qui sanguinē vomūt, si sine febre accidat, salutare est: si cū febre, malū. Curatio verò refrigerādi & abstringēdi vim habētibus pficitur.*

Vomitur ex stomacho & vētre: extussiuntur quę efferūtur ex arteria aspera & pulmone. Nonnulli tamen huius libri enarratores verbū vomere etiam de iis dici volunt, qui ex arteria aspera & pulmone reiiciunt sanguinem. Atqui salutarem esse hunc affectum, hoc est curari posse, si non febricitet is qui sanguinem extussit, est à veritate alienum. Vt enim vel quàm maximè sine febre ex pulmone sanguis reiectetur, ne tamen curari non possit summū impendet periculum. Sed & sanguinis reiectionē diuturnā, omni-

nò febres sequũtur. Ob hanc igitur caussam præstat vomere verbum ita accipere tanquam propriè sit ab Hippocr. vsurpatum, insupérque quid à febre periculi habeat, & ex febris vacatione non habeat consyderare atq; explicare multò est rectius. Nam febre vacantibus liquet nullam eo loco inflammationem adesse, vnde effertur sanguis. quo fit, vt vel vasis alicuius ore recluso fiat sanguinis vomitus, vel sine inflammatione vlcerationem habeat coniunctam. Facilè autem quæ sunt citra inflammationem vlcera curantur astringentium vsu: quæ verò inflammationem simúlq; febres etiam habent coniunctas, non solùm curationem respuunt, sed ne eadem quidem magnitudine possunt permanere. Nam maiora semper fiunt & maligniora.

XXXVIII.

Κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

*Destillationes in ventrem superiorẽ ad suppurationem perueniunt intra dies viginti.*

Superiorem ventrem nunc appellat cauitatem à thorace circũscriptam, quam pulmo occupat, atq; propterea in hunc à capite per arteriã asperam defertur destillatio: quæ magna ex pte suppurat in-

tra dies viginti, non vt multi scribunt intra dies viginti & vnū. Semper enim Hip. diem vicesimum facit iudicatorium non vicesimumprimum, quemadmodum demōstrauimus in li. de diebus decretoriis.

XXXIX.

Ἢν οὐρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ περίναιον καὶ τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

*Si quis sanguinem & grumos meiat, & stranguria laboret, dolore ad hypogastrium & pectinem & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant.*

In omnibus ferè exemplaribus hic aphorismus inuenitur: quem expungere par est propter eū qui prius nobis est declaratus in quarto horum commentariorum, his verbis constās, Si quis sanguinē & grumos meiat, & guttatim vrinā reddat, & dolor pertineat ad imum ventrem & pectinem, ad vesicam loca malè sunt affecta. Porrò huius aphorismi finis geminam habet lectionem, vnā quomodo suprà scriptus est, alteram in hunc modum, Vesicam ægrotare significatur.

XL.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγ-

χολικὸν

χολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται.

*Si derepentè lingua incontinens fiat, aut ali qua corporis pars attonita stupeat, signum est melancholicum.*

Linguam incontinentem appellat aut infirmam, incertam & titubantem, adeo vt inexplanatã vocem edat: aut immotã & omninò solutam. Partem verò corporis perculsam & attonitã vocat resolutã. Quamobrem verò ista si derepentè accidant dicat esse melãcholica fateor me nescire. Nã melancholiæ de qua certè recepto more inter omnes Græcos cõuenit, rectè sunt ab ipso talia ostensa indicia, Si timor & mœstitia longo tempore hominem habeant, melancholicũ est symptoma. Alioqui melãcholicas affectiões esse dicimus cancros, elephantas, & præterea lepras & psoras & alphos nigros. Verùm neque ex talibus affectióibus aliquã, neque ab omnibus appellatã melancholiã videtur præcedere linguæ incontinẽtia, vt nec partis cuiusquam perculsio & stupor. Superest igitur vt quemadmodũ in quartana febre succum melancholicũ ipsius circuit⁹ causam esse dicimus, sic etiã dictarum affectionũ, linguæ scilicet incõtinentiæ, & partis paralyseωs eundem auctorẽ esse dicamus. Atq; fieri certè qui-

dem poteſt vt propter humoris craſſitiẽ tales cõſequãtur affectus quales ex craſſa & lenta pituita ortum habent. Neutrũ igitur humorẽ abſolutè melancholicum aut pituitoſum eſſe dicemus, ſed pituitoſum & melancholicum ſimul. Adiectum eſt autem orationi derepẽtè aduerbium propter noxas quæ paulatim contrahuntur, tum ob ſcirrhoſam inflãmationem, tum intemperiem ſolutu difficilem.

XLI.

HN ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

*Si ſenibus ſupra modum purgatis ſingultus accidat, non bonum.*

Duabus de cauſis eſt non bonum, tum quia immodicæ purgationi ſuperueniẽs ſingultus omnibus malus eſt, tũ quia ſenibus mala omnia grauiora eſſe ſolẽt & ſuſpectiora propter ętatis imbecillitatẽ.

XLII.

HN πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ, ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

*Si febris ſit non ex bile orta, multa aqua calida capiti ſuperfuſa febrem ſolui.*

Hinc fit manifeſtum nõ omnes febres fieri ex bile. Indidem etiam liquet cæteras febres omnes exceptis iis quæ ex bile

ortum

ortum habent, tepida multa aqua supra caput effusa solui: qua ratiõe primo etiã Epidemiωn de Melitone scripsit, Calida caput perfuderat. Febres enim ab ęstu & frigore excitatæ talibus lauationibus leuantur, nec minus quæ ex fatigatione, & quæ ex meatuum exiliũ stipatione, siue propter obstructionem siue conniuentiam siue corporis ipsius densationẽ coarctati sint & constricti. Transpirare siquidem per ipsas & digeri dissiparíque oportet febrilem calorem. Non tamen vbi inflammatio aliqua aut sine inflammatione humoris putredo igneũ accendit calorem, balneę sunt vtiles, nisi vacuatis prius aut cõcoctis humoribus noxiis. Verùm tales ægrotationes, pleuritides, & peripneumonias, & hepatitides, & splenitides appellabant veteres, febrem ipsam pro symptomate non pro morbo ipso habentes. In quibus verò sine partis inflammatione, qui in venis continentur humores putrescẽtes febrem accendũt, in his solis hominem febre conflictari, ipsúmque febrem habere dicebant. In his ipsis etiam febrium scripserunt differentias, Epialam, & Lipyriam, & Helcodem & Typhodem, & Pestilentẽ & Causum appellantes: Hepaticã verò febrem,

aut

aut splenicam, aut peripneumonicam, aut pleuriticam nemo dixit. Quare nũc Hippocrati sermo habetur de febribus ipsis citra partium inflammationem. Porrò in plurimis exẽplaribus non aqua, sed sudor scribitur: ea lectione eiusmodi aliquam sentẽtiam indicante, Si febris non ex bile hominẽ habeat, copiosus sudor è capite defluens febrem soluit. non vtique ex solo capite sudorem manare dicente Hippoc. sed ex ea parte quæ prima oculis subiicitur, de reliquo corpore idẽ esse intelligendum significante: quam lectionẽ si retineamus, fiet vt qui propter bilem febricitant, nihil talibus iuuentur sudoribus. Atqui sæpius cum aliæ multæ febres, tũ in quibus plurima est flaua bilis, tertiana & ardens sudoribus manifestis soluuntur. Prior igitur præferenda est lectio, vtpotè quæ veram earum febrium generatim curationẽ doceat, quæ fatigatione, aut vstione à sole, aut perfrigeratione, aut denique stipatione cutis fiunt. Illud verò, Non ex bile, vtranque bilem significare potest: non tamen propter has solas, sed propter pituitã etiam putrescentem excitari febrem ostendimus. Atque quantum in hac sola est non videbitur aphorismus verus, nisi quis pu

trefact

trefactione pituitam in biliosum humo rem transire & degenerare velit.

XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

*Mulier non fit amphidexia.*

Euripides gladium appellauit amphidexium ancipitem & vtrinque scindentem: Et Homerus Asteropæum peridexium, quòd ambabus manibus similiter vteretur, quasi amphoterodexium dixisset. Eodem modo Aristophanes in Tagenitis hominē ampharisterum nūcupauit, qui vtramque manum sinistram & inexercitatam habet. Et Hipponax amphidexium dixit eo versiculo,

Ἀμφιδέξιος γάρ εἰμι, κοὐκ ἁμαρτάνω.

Viri itaque qui ambabus manibus vt dextris vterentur sæpenumero sunt visi: mulier verò nulla adhuc visa est amphidexia, ob naturæ imbecillitatem. Nam si propter neruorum & lacertorum robur perrari quidā viri ambabus vtuntur manibus, par certè fuerit mulierem non vti, cui abundè est si sola dextra vtatur modicè. Siquidem Amazonidas ipse dixit mammam sibi dextram adurere, vt copiosiore alimento ad propinquam manum perueniente, maior ipsi firmitas accedat, tanquam naturâ infirmæ & debili.

Sunt

Sunt tamen qui amphidexiam mulierē dictam esse contendant, quę dextra vteri parte sit genita. Atque istis longè absurdius nonnulli dicunt, de iis scilicet qui Hermaphroditi appellantur aphorismū Hippocrati esse traditum: in quo doceat mari quidem pudendum adnasci muliebre, mulieri verò virile minimè.

XLIIII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἢν δὲ ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες, καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

*Si empyis quum vruntur aut secantur purū & album pus effluat, euadunt: si verò subcruentum, faeculentúmque & faetidum, pereunt.*

Empyemata appellare solet non quae intra thoracem tātùm, sed etiam quauis alia corporis parte in pus mutata sunt tubercula. Prę cęteris verò empyos ferè solos eos vocat, quibus est inter pectus, & pulmonem pus collectū: quos vrere cōsuesse veteres licet ex iis discere quae Plato comicus in Cinesia his verbis dixit, Postea Euagorę filius ex pleuritide sceletus, aridus & exuccus, pure vacans, arundinacea gerens crura, tabis prenuntius, plurimas ab Euryphonte inustas escharas habens in corpore. Quòd verò album pus

bonum

bonum sit, fœculentum verò & fœtidum malum, nemo est qui ignoret.

X L V.

OΚόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται. ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τούτοισιν ἐστίν· ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

*Quibus purulentũ iecur aduritur, si purum pus effluat & albũ, salui fiunt. in tunica enim ipsis pus continetur: si verò qualis amurca profluat, intereunt.*

Ipsemet causam attulit, quamobrem ex iis qui ita affecti sunt quidã intereant, alij euadãt. Nã quibus est in tunica pus illæsa iecoris substãtia, omnes seruãtur: quibus verò in carnem vsq; iecoris corruptio penetrat, ij bona ratione moriuntur. Quòd autem ἀμόργην id est amurcam olei fæcem nominent Græci, quódque ipsi similem par sit esse iecoris crudã putredinem omnibus est manifestum.

X L V I.

OΔύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον πότισας καὶ λούσας πολλῷ θερμῷ, φλεβοτόμει.

*Dolores oculorum post meraci vini potum & aquæ calẽtis balneũ, venæ sectione curato.*

Hic aphorismus mihi videtur ex ascripticiis vnus esse, quippè qui non consentiat cum eo qui suprà scriptus est hoc pa

&c.

cto, Dolores oculorũ vel meraca potio, vel balneum vel fomentum vel venæ sectio, vel purgatio soluit: quem quidem sexto nos explanauimus commentario, ostensis iis affectibus in quibus horum sigillatim remediorum vsum adhibere oporteat. Proposit⁹ verò aphorismus ad vnam affectionem tria iubet adhibenda esse remedia. Verùm si quis nos docere possit affectionem cui tria hæc remedia sint opus, ei profectò gratiam habituri sumus. Quandiu autem aphorismum vt germanũ & legitimum recipient & explicabunt, nec quænã ea sit affectio docebunt, nõ facilè eorum expositionibus fidem adhibebimus. Quæ verò dicunt ij qui omninò aliquid licet parũ probabile conantur dicere, sunt huiusmodi, In quibus crassus sanguis redũdat, atq; idcircò vacuatione eget, in his melius esse putant sanguinem prius fundere, deinde phlebotomia vti: fusum verò & tenuatũ iri si meracum bibant & balneis vtantur. Sed qui versati sunt & exercitati in artis operib⁹ norũt probè eos qui talia dicãt periculum nunquam fecisse eorum quæ dicunt. Neque enim plethorica affectio vinum aut balneum fert absq; maximo incommodo. Sed sunt isthæc sanguinis

crassi

craſſi auxilia parte aliqua impacti & cuneati ſine totius corporis plenitudine. Sic enim Aſclepiades vino vtitur poſt totius corporis vacuationem aduerſus materiæ craſſæ obſtinationẽ venulis oculorũ hærẽtis. Quòd ſi totius corporis adſit plenitudo, prius inter bibẽdum & lauãdum oculorum rumpãtur tunicæ quàm earũ expediatur obſtructio. Quare ſi citra plenitudinem dolor fiat propter obſtructionem & cuneationem craſſi ſanguinis, rectè quidem lauerint illi & vinũ dederint, non etiam venam ſecuerint: Si verò adſit plenitudo, tum rectè phlebotomen vſurpabunt, malè verò lauationibus & vino vtentur.

XLVII.

Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.

*Si hydropicum tuſsis habeat deſperatus eſt.*

Hoc prius altero aphoriſmo dictũ fuit, Aqua inter cutem laborantibus ſi tuſſis ſuperueniat malum.

XLVIII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς ἔσω φλέβας.

*Stranguriam & dyſuriam thorexis & venæ ſectio ſoluit. Incidẽdæ autẽ ſunt interiores.*

Quod ſtranguria τὴν κατὰ στράγγα τῶν οὔρων ἀπόκρισιν, id eſt guttatim vrinã red

ditam ſignificet,vel nomen ipſum poteſt oſtendere. Dyſuria verò dici poteſt tum quæ cum dolore fit mictio, tum quæ cũ difficultate aliqua,adeò vt ægrè veſica agat munúſq; ſuum obeat. Porrò ſtrãguriam aliâs vrinæ ipſius acrimonia & mordacitas efficit, aliâs facultatis retentricis veſicæ imbecillitas,quę cum ob omnem intemperiem , tum maximè frigidam accidere poteſt. Dyſuriam verò ſiquidẽ cõiunctum dolorẽ habeat , phlegmone & abſceſſus & vlceratio , & inæqualis intẽperies,& ſpiritus flatuoſus faciũt:ſi verò difficilis quædam veſicæ motio adſit, tũ vel virtutis imbecillitas, vel tumor præter naturã eſt in cauſa. Inter has oẽs veſicæ affectiones frigidã thorexis ſoluit, id eſt vel vini ſimpliciter potio , vel vini meraci:eámque præterea inflammationem quæ propter obſtructionem ſanguinis craſſioris citra plenitudinem ſit facta.Nam eam quæ cum plenitudine eſt, ſed & aliam quæ ſine defectu ſit,& cum virium robore ſanat venæ ſectio. Porrò de venis interioribus ſecandis diximus ſuperiore libro,in quo mihi explicatus eſt aphoriſmus ille , Dyſuriam phlebotomia ſoluit. incidenda autem eſt vena interior.

XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγινόμενον, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

*Ab angina detēto tumor & rubor in pectore superueniēs, bonū. foras enim morb⁹ vergit.*

Hic aphorismus anteà scriptus est his verbis, Angina oppresso tumorē in brōcho fieri bonū: quēquidē explicaui quarto horū cōmētariorū. Quare malè hoc loco ascriptus esse videtur, volēte quopiā illud adiungere: foras ēm existit morbus.

L

Ὁκόσοισι ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

*Quibus cerebrū syderatū est, intra tres dies intereunt: si verò hos superauerint, sani fiunt.*

Ossa quidē σφακελίζειν, id est syderari sæpe dixit lib. de fracturis & articulis, pro corrumpi & omninò vitiari id verbi vsurpans. Hoc autē loco cerebri corruptionē eo verbo intelligere nō possumus propter orationem illam adiunctā, Si verò hos superauerint, incolumitatem recipiunt. Si enim sphacelus est totius substātiæ corruptio partis cuiusque sphacelo tētatæ, curationē certè nullam admittet cerebrum ita affectum. Nisi fortè verbo

*Intelligere videtur vehemēter capitis quassionem aut ictum, cuius occasione cerebri sit orta magna inflāmatio. Nā σφακελίζεσθαι etiā ἀποπλήττεσθαι significat.*

abutãtur ad significandũ huius affectionis principiũ,necdum ipsam completam omninò& cõsummatã.*Eiusmodi enim nonnulla carnosis etiã partibus per gãgrænas accidũt, cum affectus scilicet ob inflammationis magnitudinẽ parti laboranti stupiditatẽ sensus quandã & nigritiam,aut omninò mortiferũ quendã colorẽ conciliat.Tamẽ eum etiam gãgræna laborare dicimus qui nũc primùm eo affectu tẽtari incipit.Quemadmodũ igitur iam cópletam eóq; progressam gangrænam vt pars emoriatur sanare nõ licet, dum verò adhuc generatur licet, sic etiam sphacelum. Quanquã carnosarũ etiam partium mortẽ quæ inflammationis sequitur magnitudinẽ,& quam medici gangrænam propriè nominant, etiam sphacelum Græci appellabãt.Siquidem ita mihi Herodotus Cãbysis femur syderari dixisse videtur.quo solo modo cerebrum etiã quispiã dicat syderari. Porrò quamobrem cerebri syderatio citam mortem adferat omnibus est manifestũ, tũ quia affectus est grauissimus, tũ pars principalis.Quòd si ęgrotum mors intra tres primos dies de medio tollere nõ occupet,sed ad quartũ diẽ perueniat , spes est morbũ remissũ iri &vires fore firmas

*Gangræna propriè in carne est qui sphacelus in osse.*

adeo

adeo vt morbo ſint omninò ſuperiores.

L I.

ΠΤαρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ· ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω· ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστίν.

*Sternutamentũ cietur ex capite cerebro excalfacto, aut perhumectato ſpatio in capite inani. Aer enim intus contentus foras erumpit. Strepit autem quia per anguſtũ ipſi eſt exitus.*

Eiuſmodi orationes duo ſignificant, vnũ quod vniuerſaliter de omni re propoſita dicitur, veluti hoc loco de ſternutationibus: alterum quod de re ſingulari quapiam effertur, vt hîc de ſternutationibus ex capite factis. Prior itaq; oratio erit talis, Omnis ſternutatio initium motus habet ex capite, excalfacto cerebro, vel perhumectato ſpatio in capite vacuo. Altera verò, Sternutamẽtum ex capite prodiẽs, fit cerebro excalfacto aut perhumectata cerebri vacuitate: quę oratio verior exiſtit. Neque enim omnis ſternuatio fit excalfacto cerebro, aut perhumectato ſpatio in capite vacuo. Pennis enim quidam ſibi nares vellicantes aut fodicantes ſternutãt: & cũ tuſſi vnus aliquis ſpiritus infernè elatus ad naris meatus ſternuta-

tionis fit causa. Nam putare solum eum aërem qui ex capite excernitur esse qui sonitum edat, est manifestò falsum. Euidenter enim infernè ex pulmone aër efferri apparet sese vniuersim & repetè cótrahëte pectore. Sed & quòd sternutatio nem inspiratio præcedat, naturâ scilicet aëris copiā conflante ad sternutaméti generationē, cum iis quæ dicta sunt consentit. Ea itaq; sternutatio quæ generationis principium habet appetitionē naturę flatuosum ex capite spiritū excernere gestiētis sola eo modo fit quē hoc aphorismo docere aggreditur Hippocrates, ac ne hoc quidē modo fortassè perpetuo. Nā quod ait Per humectato, superuacaneum est ad generationē sternutaméti. Vt enim humor aliquis in capite redūdet, nō propterea sternutamentum excitat, nisi ventosus fiat: quod manifestò in multis cernitur qui copiosam licet per nares humiditatem excernant, persæpè tamen necessariò nō sternutant. Soli enim ij sternuūt ex iis qui ita sunt affecti, quibus mordax est à capite defluens humiditas, nō aliter quàm si mordax & vellicās aliquid naribus indas. Quemadmodum enim tussis quoddā naturale symptoma est ad expurgandas pulmonis asperas arterias, sic sternutam

nutamentum narium meatus manifestò expurgare videtur. Porrò duobus locis veluti spiraculis quibusdam cum perforatæ sint nares, vno quidē lato ad os, altero verò per exiles meatus ad cerebrū pertinente, quod quidē ad os puenit foramē, à flatu infernè sublato expeditur, qui verò in cerebrū ferunt meatus ab eo qui inde defertur spiritu expurgantur. Quòd si diligēter obseruaueris sternutamenta quæ ex cerebro motionis habēt initiū, capitis proculdubio grauitatē alleuare cōperies. Fiūt enim rarefactis humoribus capite cōtentis & naturæ impetu excretis. Rarefiūt autē ipsi concalefacti à calore natiuo sese exuscitante, cuius propter imbecillitatem priùs coacervata fuerat superuacanea humiditas. Cum itaq; ait per humectato cerebri inani spatio, præcipuè quidē intelligēda venit vētriculorū cerebri inanitas, sed etiā spatiū illud vacuū quod cerebrū extrinsec' ambit. Indè enim facilè spiritus per cerebrū in ventres permeare, deinde nares ipsas subire potest. Quia verò cōfertim erumpit, sonū elidi ipsemet Hippocrates est autor. Est autem omnis sternutationis cōmunis strepitus, ex alterutro siue pulmone efferatur, siue capite deferatur.

LII.

ΟΚόσοισιν ἧπαρ περιοδυνᾶται, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

*Quibus iecur vehementer dolet, ijs febris superueniens soluit dolorem.*

Vox superueniens indicat anteà quo tēpore vehemēter cruciabātur nō febricitasse. Si itaq; iecur vehementer doleat, id fit vel propter fortē inflammationē, vel ob spiritum flatuosum: sed ipsis non aderat inflāmatio, alioqui febricitassent omninò: par est igitur flatuosum spiritū causam doloris fuisse in ipsis. Dolet certè quidē iecur etiā propter obstructionem, sed modicè, & cū ponderis potius quàm vehemētis doloris sensu quodam. At vehemens dolor fit propter flatuosum spiritum, aut inflammationem, quæ vel est maxima, vel suppurat.

LIII.

ΟΚόσοισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τουτέοισι χρὴ ἦρος φλεβοτομέεσθαι.

*Quibus sanguinem è venis detrahere conducit, ijs vere secanda est vena.*

Hic aphorismus pars eius est qui suprà dictus fuit hunc in modū, Quibus phlebotomia aut purgatio conducit, iis vere pertundēda vena est, aut purgatio adhibenda

bēda. Vnde in quibuſdam exemplaribus omninò nō aſcribitur. Quod ipſum ſciūt libri interpretes nonnulli, biſque aphoriſmum ſcribunt, alij ne recordantur quidē prorſus ſuprà fuiſſe ſcriptum. Satis autē quoſdā mirari nequeo qui nō ſolùm eoſdem aphoriſmos bis ſcribunt, ſed etiam in eiſdem commentariis addunt explicationes nulla data ſignificatione aut mentione, facta iam anteà ſcriptos eſſe integros quoſdā, alios parte altera defectos, cuiuſmodi præſens eſt. Quid igitur ſibi voluerint ij qui tales ad calcē libri aphoriſmos addiderūt, aut Hippocrati ipſi venerit in mentem vt de iiſdem bis faceret mentionem, & eoſdem bis exponerēt interpretes nonnulli, coniecturam quidem ipſe facere nō poſſum. neque enim mihi fit veriſimile auctorem ipſum tam obliuioſum fuiſſe in tantis rebus, præſertim cùm talis fuerit, qualem in omnibus Hippocratem ſuiſſe nouimus: neque rurſum tātam eorum qui addiderint vel obliuionem, vel quandam aliam vafritiam cogitatione cōprehendere poſſumus, propter quam bis de eiſdem ſcribere vellent. Sed multo etiā magis enarratores eos mireris, qui quum eoſdem aphoriſmos bis exponant, ne hoc quidē ipſum meminerūt

quòd ſecundò id facerent. Omnium verò maximè admiratione digni, qui diuerſis locis & hîc prope libri finem, & in ſuperioribus in eoſdem aphoriſmos diuerſas & pugnantes ſcripſerunt expoſitiones.

LIIII.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην παρέχει, οὐκ ἔχον διέξοδον ἐς οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νόσου.

*Quibus inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum pituita cõcluditur, & dolorẽ adfert in alterutrum ventrem viam non habens, iis per venas in veſicam verſa pituita morbi fit ſolutio.*

Meritò mihi hoc loco Marinus hęrere videtur, fieri non poſſe ratus vt inter ventriculum & ſeptum tranſuerſum conſiſtat pituita. Ipſam enim defluxuram deorſum ad pubis vſque oſſa, ſed ne traduci quidẽ & remeare poſſe in venas, quo modo in hydropicis tenuis illa & aquoſa humiditas in venas reſumpta & reſorpta excernitur per vrinas. Itaque orationem illam inter ſeptum tranſuerſum & ventriculum accipiendam eſſe pro inter proprium ſepti trãſuerſi corpus quod carnoſum eſt, & ſummam peritonæi partẽ ſeu

verticem

verticem. Verùm Marine etiam si vt vis intellexerimus, similiter difficilis & irremeabilis manebit illa in venas pituitę resumptio. Neque enim inde potest per venas in renes peruenire: quod fieri ex ea capacitate potest, quæ sub peritonæo est posita. Huc adde impropriã prorsus esse abusionem illam appellationis ventriculi. Nihil enim peritonæum ventriculo simile obtinet, quamobrẽ nominis habere debeant cõmunionem. Præstat igitur ita accipere, quemadmodũ intellexerũt omnes, illud scilicet ab Hippocrate spatium dici, quod infra septum trãsuersum est, atque intra eam peritonæi partẽ continetur quæ epigastrio respõdet: simúlq; expẽdere an quod ab eo dicitur fieri possit. In quo nos scire oportet arbitrari Hippocratẽ naturã semper si sit robusta materię viã moliri & inuenire, etiam si quàm maximè crassa sit, & per exiles transitura meatus: quando per ossa etiam abscessus fieri dicat. Sed & ipsi in purulentis, quos Empyos Græci vocãt, inter thoracem & pulmonem collectum humorem excussiri videmus, vt sanguinem etiam per mediam cutem integram elabi interdum in iis ossibus quæ rupta poro firmantur & occallescunt. Neque igitur nũc pituitam

de

de qua Hip. sermò est arbitrari oport ad vrinas traduci omninò non posse : se hoc etiã aliquando à natura multo an pituitam eiusmodi, vt in empyis pus, pa latim extenuate fieri putandum est.*

*Materia ex venis in omnem locum commeare, & in easdẽ te nuata remeare potest.

L V.

Ὀκόσοισι ἂν τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν ἐς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ, τούτοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιμπλᾶται, καὶ ἀποθνήσκουσιν.

*Quibus iecur aqua refertũ eruperit in omẽtum, his venter aqua expletur, atque moriũtur.*

Maximè obnoxium iecur est generandis in ea tunica quę extrinsecus ipsũ ambit vesiculis aqua plenis, quas hydatidas appellant Græci. Siquidem in iugulatis animalibus apparet interdum talibus vesicis refertum. Si quando igitur acciderit vt tales hydatides rumpantur, in eam peritonæi regionẽ aqua effundetur quæ est secũdum epigastriũ: in quo spatio etiam per hydropas aqua colligitur. Nam intra omentùm, quòd Græcè epiploō dicitur, aqua erumpere nõ potest quin ipsum aliquatenus exedatur. Solidũ enim est, sibique vndique constans & dẽsum, vt nihil in se ex parte alia interlabi aut interrepere sinat pręter quàm ex ventriculo, colo, & liene, illísque partibus vnde ipsum enascitur. Aut igitur exedi vult peritonæum

parte

parte eius dextra qua iecori propinquat, uel illud in omentū eruperit, pro in omē
i locum interpretari conuenit. Vētrem
autem aqua repleri non de eo in quē ci-
baria recipiūtur est dictum, sed de eo tu-
nore omni qui infra thoracē prominet:
quo significatu progastores nonnulli, id
est ventriosi, & ventrem ferre grauidæ di
cūtur. An verò quibus eo loci aqua coa-
ceruatur moriantur cōsyderandum est.
Nam aut semper aut ferè ita fieri intelli
gere oportet. Ex hydropicis enim aliqui
seruantur, etiam ipsis tali spatio aqua re
ferto. Quemadmodum itaq; in his cura
tio potest perfici medicamētis hydrago
gis aquas purgātibus & exigētibus, tum
etiā vreticis, id est vrinas prouocantibus,
& epithematis humoris eiusmodi per
halitū & vaporem eliciendi & digerendi
vim habētibus: ita in illis etiam accidere
posse videtur, in quibus iecoris ruptis
aquosis illis vesiculis in spacium sub pe-
ritonæo & omento aqua concedit.

L V I.

Ἀλύκη, χάσμη, φρίκη, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοσον.

*Anxietudo, oscitatio, horror, vinum pari aquæ portione epotum, soluit.*

Meritò isthęc loquēdi forma quibus-
dam

dam visa est solœcophanes, id est solœcismi suspicione nõ caret: ideó que casu accusandi scribũt, Anxietudinẽ, oscitationem, horrorẽ vinũ æqua portione aquæ permistum soluit. Vtram autem in præsentia sequaris lectionem, nihil refert ad aphorismi explicationẽ. Imprimis enim illud scire oportet ἀλύκην appellasse Hippocratem (quasi tedium sui & displicentiam dicas) quam multi Græcorum ἄλυν nominãt. Deinde quęnã sit symptomatis huius effectrix affectio sciri velim. Αλύειν itaque secunda valetudine eos dicũt qui præsentiũ offensione & tedio errabunda semper sunt mente & incerta, atque ad alias subinde aliásque transeunt tum res tũ actiones: aduersa verò valetudine similiter etiã ἀλύειν eos dicunt qui nõ ferentes decubitũ lecto nõ acquiescũt, sed formas mutãt, quia pręsens semper grauis sit & molesta. Hoc autem iis maximè euenire habemus compertum, quibus in ore vẽtriculi (quod per nominis abusionem stomachũ aliquãdo appellãt) propria quædam humoris molesti qualitas continetur, neque multi neque innatãtis in ventriculi capacitate, sed altius in ipsius tunicis imbibiti. Quinetiam oscitationem & pendiculationẽ fieri demõ-

straui m

strauimus cōtenta in musculis (per quos volūtarij quoque motus peragūtur) vel humiditate vētosa, vel spiritu vaporoso. Horror quoque fit prauis humoribus p cutem sparsis & discurrentibus. Constat autē loqui nos de horrore eo qui è corpore morboso motionis accipit initiū, nó ab aliqua causa externa proficiscitur. Singula igitur enumerata curat vini metacioris potus, cuius temperationis modum ipse indicauit his verbis, Vinum æquum æqua permistum aqua bibitum. Vult enim aqua vinum temperari æqua portione, vt tantū materiæ molestę propellatur vacuetúrque quantum violétæ vini delationi est cessurum, reliquū verò temperetur epicrasi. Calfacit enim vinū vt experimur, totum corpus & celeriter in omnes fertur partes, cum eo quòd mitiores humores reddit.

L V I I.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

*Quibus in meatu vrinario generatur tuberculum, vbi suppurauerit & eruperit, doloris fit solutio.*

Hunc etiam anteà scripsit aphorismum, nósque explicauimus in ea dictione quæ

ne quæ sic habebat, Quibus in vrinę ductu tuberculum ortum est, suppurato eo & effuso solutio fit.

L V I I I.

Ὁκόσοισι δ᾽ ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ τινὸς προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα.

*Quibus occasione aliqua cerebrũ fuerit vehemẽter cõcussum, mutos protin⁹ fieri est necesse.*

Nonnulla exemplaria inuenias in quibus multitudinis numero multos per accusatiuũ scribitur aphorismus: alia verò in quibus mutum per singularem accusatiuum loquẽdi forma solœcophani. Verùm id ne hoc quidem loco quicquã ad rem facit; cum sciamus consueſſe Hippocratem de vno sæpè quàm maximè manifesto symptomate, exempli gratia aphonia, id est vocis adẽptione appellare & significare eos qui cuiusuis etiam alterius motus volũtarij, aut sensus faciũt iacturam, nec aliter atque apoplectici & attoniti sine vllo sensu omninò & motu prostrati iacẽt. Hoc autem propter alias etiam causas fieri potest. In præsentia verò Hipp. quassus tantùm & illisus cerebri meminit, cuius occasione talem fore inquit corporis totius affectionẽ. Ita porrò afflictari cerebro accidit repẽtino aliquo

quo è ſublimi caſu. Eiuſmodi em̃ caſus vertebrarum etiam ſpinæ σεῖσιν, id eſt ad flictationem & violationem adferre ſolent: quod accidit cum ipſarum facta fuerit harmoniæ commotio & deprauatio, & contenta ipſarũ cauò dorſalis medulla laborarit: quæ vehementius concuſſa neruis à ſe exortis ruptionis creat periculũ. quæ res cerebro maximè accidit, eóque magis quanto in eius ambitu vacuum ſpacium eſt amplius, & multò magis in ſenibus, quemadmodum diximus in libris anatomicis. In ſe enim virtus animalis retracta in cerebrum cogitur per tales affectiones commotione vehementiore offenſa, propte reáq; quietem agit & feriatur. Porrò ex neruis obortis quidam valdè tenduntur, quidam aliqua ex parte diuelluntur. Quibus fit vt donec animalis facultas ſeſe receperit, mutũ & immobile iaceat totum animãs ita affectum. Quòd ſi abrumpi occupauerint, aut cerebrum parte ſui quapiam auulſum abſtractúmq; fuerit: non iam ad ſe redeunt ſibíque ipſis reſtituuntur.

LIX.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

*Corporibus humida carne præditis præferenda fames est. Nam fames siccat corpora.*

Constat affectibus humidis remedio esse auxilia siccandi vi pollétia: siquidem contrariorũ contraria sunt remedia. Cõstat porrò famẽ siccare per accidẽs. Nam si de corpore aliquid effluat dissipetúrq; non minus quàm anteà, nec quod vacuatur amplius alimẽto suppleatur, instauretur & sartiatur, ipsum vtique siccius euadere necesse est. Certũ enim est ex singulis animantis partibus quicquid est humidius abire prius & euanescere. Siquidẽ effluuiũ ipsum fit quia tenuetur corpus & soluatur in vaporẽ duabus ex causis, externa vna aëre ambiente, interna altera calore natiuo. Nimirum illud inde est quod animantiũ terræ cauernis delitescẽtium nihil omninò aut certè exiguum effluat ex corpore, quia scilicet nec externo calore amplius nec interno incalescunt. Vnde ex ipsis nonnulla alimẽto non egent, alia perpauco omninò sunt contenta.

POst supra scriptos aphorismos alij duò deinceps scripti inueniuntur in omnibus propemodum exẽplaribus, & quorum libri enarratores ferè omnes faciunt mentionem. quidam etiam interpretantur: sed pugnãtibus & diuersis hic

atque

atque suprà explicationibus vsi, nec hoc ipsum monentes lectoré anteà fuisse scriptos. Nos verò ipsorum explicationem scripsimus quarto commẽtario lectione nonnihil differẽte. Vnus enim hoc loco scriptus superuacaneam habet hãc adiectionem, Nec deuorare potest nisi ægrè. alter verò aduerbium ægrè ordine inuerso positum habet: vt prior legatur hoc modo, *Si febre correpto nullo in faucibus tumore, derepentè suffocationis immineat periculum, nec possit deglutire nisi ægrè, est mortiferum.* Secundus verò, *Si febri detento ceruix intorqueatur, & vix deuorare queat, nullo in ceruice tumore conspicuo, perniciosum.* Superiores verò quos quarto horum cõmentariorum exposuisse me dixi, in hũc habebant modum, *Si febri detẽto nullo existente in faucibus tumore, suffocationis derepẽtè metus oboriatur perniciosum.* Deinde qui hunc sequitur, *Si febre laboranti ceruix intorqueatur, & vix deuorare queat, non apparẽte in faucibus tumore, exitiosum est signum.* Iam itaque expẽdamus id quod in priore aphorismo ex abundãti additum fuisse dicebatur. Nam accidere ipse vidi grauiter omninò & perniciose laborantibus ægrotis, vt vel nullo planè modo possent deglutire, vel ægrè, nullo in faucibus tu-

more cõſpicuo. Hoc enim apertè diſcernere licet ore quàm maximè poteſt fieri hiante & aperto, & lingua ad inferiorem mandibulam appulſa & firmata. In tali ſtatu quòd ęgrè difficultérque deuorent, cauſam ſuſpicari poſſumus communem illam eſſe ſtomachi & gutturis tunicam, ab internis ſubortam partibus. Hãc enim cibariorum per os deſcẽſu ipſam quidẽ deorſum à vẽtriculo attrahi, totum verò guttur ſurſum trahere demõſtrauimus. Inflammatione igitur cum tumore interno guttur obſidẽte fit vt aliàs nullo prorſus modo, aliàs ægrè obſequatur attrahenti ventriculo & deorſum reuellenti, eámque ob cauſam vel nullo pacto, vel ægrè difficultérque deglutiant.

L X.

Οκου ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νόσου σημαίνει.

*Vbi toto corpore mutatio, & corpus refrigeratur, viciſsímque calefit, aut calorem alium ex alio mutat, morbi ſignificatur longitudo.*

Hunc quoq; aphoriſmum quarto cõmentario expoſuimus eadem propemodum lectione cum pręſenti. Sic enim ſcriptus eſt, Et vbi toto corpore mutationes,

velu ti

veluti si corpus frigeat, rursúmq; caleat, & color alter ex altero oriatur, longitudinis morbi est argumentum.

L X I.

*ΥΔρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγροῦ. ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ, κάτωθεν.*

*Sudor multus calidus frigidúsve semper fluens, humiditatē in robusto quidē supernè, imbecillo verò infernè vacuādam esse demonstrat.*

Suprà alium aphorismū explicuimus quarto commentario, qui in hunc scribebatur modum, Sudor multus calidus frigidús ve semper fluēs, frigidus maiorem, calidus minorem morbum significat: vbi talium sudorum causam esse dicebamus humiditatis copiam ægrotantis corpore contentam: quam eādem ob causam propositus aphorismus humiditatem superfluam educēdam esse iubet in fortibus & robustis supernè, id est per vomitiones, imbecillis verò infernè, id est per alui subductionem. Quòd itaque redūdantem in corpore humorem semper vacuare oporteat, manifestissima res est: an verò robustis semper per superna, infirmis per inferna solùm abundans humor vacuādus veniat, non parum mihi dubitationis habe

re videtur. Præstat enim fortasse nõ eatenus distinguere auxiliorũ vsum, sed quo modo nobis in therapeutica commentatione de omnibus eiusmodi explicatũ est & definitum. Quibus fit vt hunc quoque aphorismum ex falsò ascriptis & adiectitiis esse credam. Post suprà positos aphorismos consequenter alij tres reperiũtur in plurimis exemplaribus, qui ab interpretibus etiam scribũtur paulò alia diuersáq; lectione quam quæ quarto habetur cõmentario. Sic autẽ eos scribunt.

LXII.

OI πυρετοὶ οἱ μὴ διαλείποντες, ἢν ἰσχυρότεροι διὰ τρίτης γίνονται ἐπικίνδυνοι· ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

*Si febres, tertio quoque die vehementiores fiunt nec intermittũt, periculosæ: Quoquo modo autem intermiserint; periculo vacare significantur.*

LXIII.

OΚόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τούτοισιν ἢ φύματα, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται.

*Quibus febres longæ, his tubercula in articulis, aut labores fiunt.*

LXIIII.

OΚόσοισι φύματα μακρὰ, ἢ ἐς τὰ ἄρθρα πόνοι ἐκ πυρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Quibus

*Quibus longa tubercula, aut in articulis labores à febre fiunt, hi copiosiore cibo vtūtur.*

Constat hos quoque perperam interpositos fuisse, nihil aut parum à superioribus differentes, quos quarto explanaui commentario.

L X V.

HN τις τῷ πυρεταίνοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι, ἰσχύς· τῷ δὲ κάμνοντι, νοῦσος.

*Si quis febricitanti cibum præbeat, quē sane exhibet, valēti robur ægrotāti morbus fit.*

Etiam sic præsens scribitur aphorismus. Si quis febrienti cibum det, valenti quidem roboris, ægrotanti verò morbi fit augmentatio. Verùm vtraque lectio à naturali elocutiōe recessit lōgius ad prauam affectationē, quā κακόζηλον vocant Græci. Neque enim quid sibi voluerint ij qui libri finē tam variis & alienis rebus ornarunt video. Quædam enim eadem prorsus dictione scribunt, qua supra ab Hippocrate sunt scripta, quędam parum immutant, alia malè interserunt, vt hunc ipsum aphorismū à ratione dicēdi Hippocratis longè alienum. Ille enim suprà dicebat, Impura corpora quo plus alueris, magis læseris. &, Si quis à morbo cibum adhibens vires non recolligat, corpus alimento copiosiore vti significat; si-

verò modicè epulanti idē accidat, vacuatione indigere ſciendum eſt. Et alia deniq; in eam ſententiã nonnulla ſecundũ naturam ipſi ſunt enũtiata. Præſentis verò aphoriſmi auctor affectatè dixit de cibo quòd benè valenti robur ſit, ægrotanti morbus. Voluit enim dicere cibum in ſanis roboris effectorem eſſe, in ægris noxæ, aut ſcilicet in valentibus vires augere, in ægrotis morbum. Verùm ipſe monſtroſa vſus eſt elocutione, qui cibum ipſum ſanis robur, ęgrotãtibus morbum eſſe affirmauerit: cum nec robur ſit, ſed roboris auctor, nec morbus, ſed morbi faciendi, aut vt rectius dicam, augendi vim habeat.

LXVI.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται. τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

*Quæ per veſicã permeant, ſpectare oportet, an talia ſint qualia ſecũda valetudine ſubeũt. Nã quæ his minimè ſunt ſimilia, inſalubriora: quæ verò valẽtib⁹ ſimiliora, minimè ĩſalubria.*

Quæcunq; toto corpore apparent ſanis ſimilia, ea ab Hippocrate tum in prognoſtico, tum aliis ſcriptis dicta ſunt bo-

num quoddã significare: dissimilia verò contrariũ portendere. Quã rem conatur nunc dicere is qui hũc cõposuit aphorismum. Neque enim Hippocratis esse arbitror capta ex dictione coniectura, vtpote quæ nec formã eandem retineat, quã eius habet dictio, nec dictis ipsius exactè respondeat. Illud enim cum diceret, His minimè similia, insalubria: qs insalubria dicenté ferat pro insaluberrima, aut summè insalubria? Aduerbiũ enim minimè cum significationis intentione & superlatione dicitur, & cum magna præter naturam mutatione. Atqui quæ sunt præter naturam singula quantũ à naturali statu recesserunt, tanto sunt deteriora. Quare naturalibus minimè similia, iis quæ secundum naturam habent sunt maximè contraria, atque propterea insaluberrima.

L X V I I.

*Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς οἷον ἂν ὑφίσταται ξύσματα. καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλὰ, πολλὴ, τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην. ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλείω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.*

*Et quibus hypochoremata si residere permiseris nec moueris, subsidẽt veluti strigmẽta, quæ si*

*pauca sint paruus morb⁹ est, si verò multa, magnus, his aluũ infernè purgari cõducit. Alio qui si nõ repurgata aluo sorbitiões exhibueris, quanto plures dederis tanto magis offenderis.*

Quæ per aluum subeunt solet ipse hypochoremata & diachoremata dicere. Atq; idcircò quidã nunc concesserunt de iis quæ per aluum vacuantur haberi sermonem. Verùm illud quod additum est, Si residere siueris nec moueris, repugnat. Hoc enim humidorũ est proprium: atq; ideo alij quidã his adducti de vrinis Hippocratem hoc loco agere fatentur. Atq; hi rursum inter se dissentiũt. quidã enim insistunt seu innatant, alij subsident scribunt. Sed neutrum ab vrinis verbum est alienum. Siquidem ex iis quæ subsident & iis quæ innatãt in vrinis solemus tum præsentium aliquid cognoscere, tum futurorũ præsagire. At in alui excrementis innatare est conueniẽtius. Neq; enim vt in vrinis, sic in alui excrementis facilis & obuia subsidentium cognitio. Nã in vrinis vas etiam ipsum ex vitro factũ subsidentium naturam nobis luculẽter ostendit. & si alio vase vrina recipiatur, potes superstãte effusa solũ ipsum in fundo relinquere sedimentum. In alui verò excremẽtis neutrũ fieri posse videtur. Illud rursum

ſum quod deinceps ſequitur, Veluti ſtrigmenta, iis quidē quæ per aluum peruadunt conuenit: iis verò quæ cū vrinis abeunt quoquo modo ſiue ſuperiore vrinæ parte, ſiue inferiore ſpectentur, non congruit. Strigmentoſa enim quandoq; per aluum permeant: atque ita conſueto more non ſolùm Hippocrati, ſed aliis etiam medicis nominātur, non tamen in vrinis. Talis igitur nominum & verborum vſurpatio impropria aſcriptitiū aphoriſmū eſſe indicat: atque eo multo magis quòd his aluum ſubpurgari conducere dixit. Neque enim ſimpliciter aut temerè, cui per aluum ſtrigmentoſa ſubeunt, ipſum purgari conducit: quemadmodū nec ſic affectos ſi cibū ſumpſerint aliqua neceſſariò eſt noxa ſequutura. Bilioſis enim ſubeuntibus per ventrem ſtrigmentoſa excerni videmus, propter quæ nec qui ſorbitiones ſumpſerint omnes offendūtur, nec præpurgare aluū eſt neceſſe, ſiquidē vacuatū iam ſit quicquid bilis inerat: ſed multo minus etiam ſi cum vrinis veluti ramenta exeant, purgare conueniet. Huc adde quòd difficile ſit diſcernere qualem formam eſſe velit eorum quæ veluti ramenta abeunt cū vrina. Verùm qui hoſce aphoriſmos interſeruerunt ob eā mi

hi cauſ

hi causam tales composuisse videntur vt confusior & obscurior ita reddita oratio tanquàm ænigma nõ paruam inquisitionem postularet & disceptationem:in qua seipsos constituentes interpretes eorum quæ his aphorismis dicuntur,apud pueros gloriā aūcupātur. Nā quòd obscurè dicta & scripta omnia loquacitatis & inanis frigidæque verborum profluētiæ argumentum Sophistis præbeant, ex hoc aphorismo fiet manifestum. Siquidē qui ipsum interpretantur,nonnulli negant sic affectis prohibere Hippocratē sorbitiones dandas esse,sed ne plures dentur vetuisse aiunt, cum diceret, Et quo plures dederis eo magis offenderis: quasi verò cæteri etiam qui sorbitionibus egeant, earum nimietate lædendi nõ sint,aut consequens nõ sit eum qui dixerit,Quo plures dederis, magis læseris, paucioribus etiam putare minorem fore noxam. Propter vitiosam tamen & improbandā elocutionem promptū est & facile Sophistis solutiones & effugia inuenire,præsertim quū & addere aliquid & adimere & mutare liceat, id quod solent facere quum obscuritatē habet oratio. Veluti hoc statim aphorismo nonnulli cõiunctione, &, addita,quod alij sequētis aphorismi principium

cipium ſtatuunt, huius finem faciunt, vt hoc modo habeat oratio, Si verò nó purgata aluo dederis, magis lęſeris, & quibus cruda deiiciuntur: quaſi hos quoque magis offenſurus ſis, quo plures dederis ſorbitiones. Deinde altero facto orationis principio ſic ſcribũt, Vbi atra bilis ineſt, ſi plus adſit, maior morbus, ſi minus, minor morbus. Maior tamen enarrantium pars aliter interpretantur & ſcribunt, vt ſubſcripta habet dictio.

LXVIII.

OΚόσα ἂν κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ, ὅτι χολῆς μελαίνης ἔνεστιν, ἢν πλείω, πλείων, ἢν ἐλάσσω, ἐλάσσων ἡ νοῦσος.

*Quibus cruda deorſum ſubeũt, ab atra ſunt bile: ſi plura copioſiore, ſi pauciora minore.*

Diximus ſuprà eſſe qui aliter etiã ſcribãt. Vbi enim obſcuritas adeſt, licet prout cuique viſum fuerit ſcribere, nulla aduerſus eos qui lectionem mutant lege lata, nec propter obſcuritatem ſolùm, ſed etiã quia falſa ſit oratio, propterea addere aliquid alterius inuentis aut adimere, aut ſcriptionem mutare cogũtur: quemadmodum hoc etiam aphoriſmo fecerunt. cuius dictioné primi interpretes vt Herophilus Bacchius, Heraclides & Zeuxis empirici in hanc ferè ſcribunt ſententiam

tiam, Quibus cruda subeunt, bilis atra adest: si plura plus, si pauciora minus. Verùm quia hæc oratio rei cuiusdam particularis interpres est, vt de vniuersali tamen enuntiatur, propterea dubitationẽ attulit. Alioqui si ipsius spectes dictionẽ, nullam habet difficultatẽ, eo qui primus eam scripsit pronũtiante, Quibus cruda subeunt, atræ bilis copia inest, instrumẽtis scilicet coquẽtibus, per quam refrigerata deterius coquunt, & apepsiæ, id est infortunatæ seu deprauatæ coctionis speciem efficiunt à cruditate ortam: flaua bile alteram & contrariam faciente, per quam malè cocta nidorulenta euadunt. Non desunt qui hunc quoque aphorismum de vrinis dici arbitrentur.

LXIX.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες πᾶσαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί· καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν, καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον τῇ μὴ κεκαθὰρ ἰὸν, κακόν.

*Excreationes in febribus nõ intermittẽtibus liuidæ, cruentæ, biliosæ, fœtidæ omnes malæ. Cõmodè tamen si prodeant, bonæ. Per aluum etiã & vesicã & quacunque corporis prodeat aliquid si non purgatum restiterit, malum.*

Hic

Hic quoque aphorismus suprà scriptus est hoc pacto, Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, biliosæque omnes malè. Bellè tamē si prodeāt, bonæ: vt & quæ per alui deiectionem & vrinas. Si quid verò per hæc loca excernatur quod non conferat, malum. Atque ipsum quarto cōmētario declarauimus.

L X X.

ΤΑ σώματα χρὴ ἤν τις βούλεται καθαίρεσθαι, εὔροα ποιέειν· κὴν μὲν ἄνω βούλεται εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, ὑγραίνειν.

*Corpora quæ quis repurgare volet fluxilia faciat oportet. Et siquidem suprà velit, aluus sistenda: si verò infrà, laxanda.*

Huius quoque orationis prima pars suprà est scripta sine appēdice hac, Et siquidem suprà velit fluxilia facere, &c. quam cum aliquis hoc loco addere vellet, iterum aphorismū scripsit cum interpretatione propria, vt de ipsius veritate constaret. Quòd autem altera sit quædā interpretatio hac multo verior, vt potè quam nos longa experientia probauimus, quarto commentario ostendimus.

L X X I.

ΥΠνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

Somnus

*Sõnus & vigilia modũ si excesserint morbus.*

Et hic aphorismus in quibusdã exemplaribus est interiectus, suprà dicto per omnia similis, nisi in fine. Hìc enim morbus, illic multo rectius scribitur malum.

L X X I I.

Ἐν τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσι, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔσω καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

*In febribus non intermittentibus, si externa frigeant, interna vrantur, & febris adsit, est mortiferum.*

Etiam hic aphorismus temerè scriptus est, melius suprà dictus sine adiectione illa, Et febris adsit. Nunc verò ex abundanti additum est, Et febris adsit. Cum enim ipsius aphorismi statim initio antè dixerit, In febribus non intermittentibus, vanum & superuacaneum est ad finem addere, Et febris adsit.

L X X I I I.

Ἐν μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν ἢν χεῖλος, ἢ ῥὶς, ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢ μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενὴς ἐὼν, ὅ,τι ἂν τούτων γένηται, θανάσιμον.

*In febre non intermittente si labrum, aut nasus, aut oculus aut supercilium peruertatur, si non videat, si non audiat, quicquid horũ ægro debili acciderit, in propinquo mors.*

Suprà

Suprà etiã hic aphoriſmus poſitus eſt his verbis, In febre non intermittente ſi labrum aut naſus, aut oculus aut ſupercilium peruertatur, ſi non videat nec audiat, iam debili ęgroto quicquid horum acciderit, mors eſt propinqua.

LXXIIII.

Ἐπὶ λευκῷ φλέγματι, ὕδρωψ ἐπιγίνεται.
*Albæ pituitæ aqua intercus ſuperuenit.*

Quod dicitur eſt tale, Quibus plurima in vaſis, totóque corporis habitu aceruata eſt alba pituita, his Leucophlegmatis hydrops ſuperuenit.

LXXV.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ, δυσεντερίη.
*A diarrhœa dyſenteria.*

De communi ſubaudiẽdum eſt ſuperuenit verbum, paulatim ſcilicet primùm deraſis inteſtinis, deinde ipſorum etiam profundioribus partibus, atq; ita demũ vlceratis. Lõgè vero melius ſuprà ſcribebatur in hunc modum, A deiectione ſyncera dyſenteria. quem aphoriſmum enarrauimus ſexto commentario.

LXXVI.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.
*Dyſenteriæ ſuperuenit læenteria.*

Hic etiã aphoriſmus pars eſt aphoriſmi ſuprà ſcripti hoc modo, Qui lienoſi dy-

senteria corripiuntur, his superuenientem longam dysenteriam aqua intercus excipit aut lienteria, & moriuntur. Hunc autem sexto declarauimus cōmentario.

LXXVII.

Ἐπὶ σφακελισμῷ. ἀπόστασις ὀστέου.

*Ab sphacelismo oßis absceßus.*

Etiam hîc supplēdum de cōmuni verbum superuenit. Vtrum verò ossis corruptionem sphacelismum propriè appellatam eiusdem abscessus sequatur, an circunstantis carnis gangrænam non aperuit. Vtrunque tamen verè dici potest.

LXXVIII.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ, φθόη, καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω.

*A sanguinis vomitione tabes & puris supernè purgatio.*

A phthoë fluxio è capite, à fluxu diarrhœa, à diarrhœa supernę purgationis retentio, à retentione mors. In cōpluribus exēplaribus & apud plurimos interpretes scriptū est, A sanguinis vomitu, corruptio. In nonnullis tamen codicibus legitur, A sanguinis vomitu phthoë, id est tabes. Quare videtur hæc quoque malè collecta & congesta esse, atque ex Hippocratis cum multis sententiis perperam cōposita, tum maximè ex illis aphorismis,

mis, A sanguinis sputu puris excreatio & fluxio: postquam autem sputum retentum fuerit, moriuntur.

LXXIX.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρήματα, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὰς σάρκας, ἢ ἤν πη ἄλλῃ τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολὺ, πολλή· ἢν πάνυ πολὺ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

*Qualia quæ per vrinas & aluum subeunt, & quæ per carnes abeũt, & si qua alia corpus à natura recedat spectare oportet. Nã si parũ, paruus morbus est, si multum, magnus, si valdè multum, iam tale fuerit perniciosum.*

Postremus hic aphorismus in plurimis exemplaribus scriptus inuenitur: in quibusdam tamen alij etiã ascribuntur eadẽ sorte consarcinati qua ij quos recensuimus ex veris & germanis Hippocra. aphorismis: adeò vt nonnulli dictione ipsa, alij præter pauxillũ quiddã, alij cũ breui additione iis sint similes, qui ab Hippocra. sunt scripti. Vnde ne nos quidem præterea addere voluimus. Neque enim qui nunc propositus est quicquam amplius habet quàm quod sępenumero demõstratum est ab Hippocra. Et alio-

quin ratio ipſa elocutionis in eo eſt manifeſta. Sed illud, Qualia quæ per vrinas & aluum ſubeunt, redditione caret. Summa tamen, vt dixi, vera eſt. Nam ſi parùm à naturali ſtatu recedatur, quacunque tandem id parte fiat, paruum morbum: ſi multum, magnum morbum eſſe putandum eſt: quòd ſi valdè magnus à naturali receſſus fiat, perniciosum eiuſmodi morbum eſſe.

FINIS.



# GVL. PLANTII ANNOTATIONES IN OBSCVRIORES ALIQVOT HIPPOCRATIS APHORISMOS.

* * *

Fol. 31. IN TENVI victu peccãt ægroti.



ON HOC *loco Hippocra. pleniorem victum tenui præfert in ægrotantibus, ac ne in sanis quidẽ: sed admonet medicum vt in tenui victu, talem morbo postulante, etiã atque etiam videat ne quid à seipso, aut ab ægroto, aut à ministris rebúsque externis cõmittatur erratũ. Si quod enim admissum fuerit, illud lõgè grauius fore quàm si in pleniore victu accidisset. Talem esse Hippocr. mentẽ & ex sequentibus, & ex secũdo de morbis acutis licet intelligere. Tametsi Manardus aliter hũc locũ cũ eius libri locis aliquot in speciẽ pugnantibus conciliare studeat: nec desint qui hunc aphorismũ Hippocra. traditum*

*esse dicāt de eo victu qui morbis lōgis debetur.*

Fol.40.Accessiones verò & constitutiones morborum &c.

*ANταποδόσεις dictio in omnibus exēplaribus græcis reperitur,quā p cōmutationes reddidimus,aut si placet vicissitudines,aut reditiones.Quam lectionē nō nouit Galenus,sed legisse cōstat ἐπιδόσιες aut ἀντεπιδόσιες,id est accessionū inter se accretiones:quæ lectio apertius mihi videtur Hip.mentē ostēdere.Ad vtrāq; enim victus rationem vniuersalē scilicet & singularem cōstituendā quantū anticipent tardéntve & plus minúsve durēt,vehemētius aut remißius affligāt sequētes acceßiones scire medicū oportet.Tametsi idem quoq; præcedens significare poßit.neq; enim de anticipatione aut duratione aut vehementia acceßionis iudicare poßis,nisi altera acceßione expectata,quæ nihil aliud est quàm præcedētis cōmutatio seu vicissitudo.Adde etiā quòd ī multis febrib⁹ medici antequàm quicquā statuāt secundā expectare accessionē cogātur. Nos itaq; vtrāq; temperauim⁹ lectionē,& ī litera Hippocratis reddidim⁹.Periodorū ꝓportionis inter se obseruatio.& ī Gal.cōmento,Cōmutationes vertimus.*

Fol. 96. Quæ matura coctáque sunt medicari.

*ΠΕπονα vocat materiam noxiam ad moderationem redactā & à natura coctam & sub-*

& subactam: vnde pituit. si humores frigidi, crassi & lenti, & biliosi tenues, calidi & acres crudi dicuntur, quorum molienda primũ maturatio per ea quæ calorẽ natiuũ augẽt: dein de corpus præparãdum. Nã alio inquit aphorismo, Corpora quacũque quis purgare volet, eò fluxilia reddat oportet. Et Gal. ipse de tuẽda valetudine eos dicit qui crassos & lẽtos humores habẽt cõgestos medicãdos non esse antequã attenuati sint & detersi: quod purgatio in talibus tormina adferat & animi deliquia, cũ eo quòd propter humorũ crassitiẽ & frigiditatẽ nihil aut certe parũ educatur ex corpore. Eadẽ de causa nec mouere nec lauare eos oportet qui in primis venis crudorũ habent copiã. Siquidẽ motus in totum corpus agit, & à medicamento purgante excalfacti & exagitati humores in omnem corporis partem feruntur: ob eandem causam sanguinẽ his non mittit in quibus suspicio sit cruditatis in primis venis. Biliosi verò humores nunquã incrassari debẽt, sed si acriores fuerint, eorũ obtundenda & frenãda acrimonia. Nam quòd Galenus in materia calida & biliosa priùs quàm purgante medicamẽto vtatur, dat mulsam in qua hyssopi nonnihil aut thymi, aut pulegij incoquit nõ ad humoris biliosi attenuationẽ id facit. sed ad corporis præparationẽ & vias recludẽdas per quas purgatio fieri debet. postleà expeditis ad

*excretionē vijs & fæcibus per Eccoprotica de turbatis, si spōte non subeāt, medicamentū purgans exhibet p̄ peccātis humoris natura. Aduertendum tñ est vbi materia ὀργᾷ, id est sua instabilitate aut qualitate molesta ad sui excretionem stimulat, aut ne à pte ignobili in nobilē & principē decumbat metus est, tūc citra moram aggrediendum esse ad humoris huiusce modi vacuationē. Idem fieri debet ad materiæ etiā frigidæ & crassæ retractionem in magno morbo, vt apoplexia, tetano, & ad naturæ motum inhibendum, vt in fractis & luxatis.*

Fol. 110. SOMNVS & vigilia modum si excesserint, malum.

K*Ακὸρ ad finem additū & ad σημεῖον & ad αἴτιον referri debet. Siquidē somnus immoderatior malus vt signum, quia & materiæ copiam & virtutis infirmitatem significat, vt causa quia materiæ copiam auget, ne ea digeratur prohibens. Sic vigilia mala vt signum quia cerebri siccitatem indicat: vt causa quia eam auget digerendo.*

Fol. 112. SPONTANEAE lassitudines morbos denuntiant.

T*Anta est materiæ vel quantitate vel qualitate vel vtraque peccātis copia cū virtutis imbecillitate, vt & viscera ipsa adgrauet & in partes īter musculos, & articulos ipsos redundet. Philotheus tēsoriam lassitudinem*

nem ortum habere dicit ex flatuosis spiritibus, vt vlcerosam ex acri & mordaci materia, & tertiam (quam ipse ἰσονοχώδη appellat, quòd per eam ossa ipsa contundi frangíque videantur) ex crassa & terrena. Lassitudo quæ legitimæ exercitationis terminus est citra fatigationẽ, sola quiete recreatur. Laboriosæ autem lassitudines apotherapiam per vnctiones, frictiones & balnea desiderant, vt dictum est tertio de tuenda valetudine. Spontaneæ verò prophylacticam ferè postulant.

Fol.122. IN FLVXIONIBVS alui, excrementorum &c.

MAla etiam excrementorũ fit mutatio cùm perliquida fiunt, albicantia, pallida, spumantia, nigra, exigua, glutinosa, liuentia, perrubra, pinguia & valde olida.

Fol.123. VBI fauces dolent, aut &c.

PEr τὰς ἐκκρίσεις stercus intelligit & vrinam, quæ si biliosiora visa fuerint obortis in corpore tuberculis aut faucibus dolentibus, argumento sunt magnæ in corpore talis humoris copiæ. Alioqui si nihil tale appareat, sed qualia in sanis visa fuerint, significatur naturam pauca quædam ad cutim propellere eo modo quo per crisim fieri solet.

Fol.147. FAMEM thorexis soluit.

FAmes quædam est animalis totius scilicet ventriculi, ac potissimũ oris ipsius appeten

*tia, tum temporis maximè excitata quum exinanit a ventriculi capacitate eius in sese considunt latera, aut interiores eius recessus & quasi rugæ proprio consumpto humore aruerunt. tum enim ventriculus se suámque capacitatem replere, & succi vtilioris quippiam & conuenientis in suos sinus recōdere desyderat: aut sursum ex liene per vas inde ad superiorem vētriculi partem pertinens reiecto succo melācholico exugi & quasi cōstringi se sentit os ventriculi. quam rem ars imitata, in cibi fastidio ad irritandam sollicitandámque gulam simile quiddam & proportione respōdens illi succo melancholico excogitauit, quale acetum, omphacium, arantiorum granatorúmque succus & similia appetentiæ irritamenta. Atque hæ secundum naturā habent animales cibi appetentiæ. Nam si vētriculi sin⁹ illi interiores frigidis & melancholicis & acidis infarcti fuerint humoribus, & ipsius os præsertim iisdem imbutum, tum deprauata quædam & vitiosa fit appetentia, quam famem insatiabilem Galen. appellat, & medici nonnulli caninā vocant, quæ priùs non sedetur quàm humorib⁹ illis repurgatus fuerit ventriculus, aut iidē cocti & mitigati fuerint cibariis ventriculi calorem citra adstrictionem vllam fouentibus & augentibus, quale vinum est quod Gal. propinandū esse iubet. Nam λιμῷ nomine Hippocrati talem appetētiæ deprauationem*

*nationem appellatā esse putat. Altera fames est naturalis quædam appetitio omnium corporis partium: cū inanitæ videlicet naturali quodam desyderio refici appetunt. quam quidem nutritione sola, id est sanguine p corpus partis cuiusque effuso dum in eius substantiam conuertitur, sat[illegible]ri cōstat inter omnes medicos & philosophos. Animalē verò non modo sanguis sed & quicquid qualitatis cuiusdā suauitate præditū est compescit. Quæ cùm ita sint solam illam deprauationem animalis famis λιμῦ nomine hoc aphorismo intelligendam esse multis contendit Gal. quæ eius dicta quāquam sunt verissima simplicior tamen videretur aphorismi expositio, si tam animalem quàm naturalem ab Hippocra. intellectam esse diceremus: vt exemplum quoddā sit hic aphorismus eius quem suprà posuit his verbis, Facilius est refici potu quàm cibo: idémque vtrobique, sed hic particularius, illic vniuersalius dicatur. Nam si Galeno etiam auctore vinū τάχιστά τε καὶ ἀθρόως ταῦτα alit, ipsum profectò præsertim generosius famem quācunque promptissimè sedabit. Nec obstat quod Gal. hoc loco dicit vinum ijs qui propter longam inediam, aut largū sanguinis fluorem aut aliam quamuis vacuationem esuriunt si ante alia edulia bibatur, nocētissimum esse, vtpote quod ventriculi os & totum genus neruosum lædat, cōuulsionésque accersat & deliria*

*liria. Nam in ijsdemum hæc eius dicta locum habent in quibus naturà sensile admodum & infirmum est os ventriculi, aut longo morbo debilitatũ, & accisum totũ genus neruosum, & vinum quod bibitur ex ÿs est quæ potẽtissima & vetera habẽtur, & nõ semel atque iterum, sed sæpius tale vinum ante alia cibaria præsumitur. Alioqui vinũ substantia crassiusculũ & colore rubrum ÿs etiam qui viribus defecti sunt, aut longa dysenteria debilitati parcè potum profuisse experientia notũ est. Huc adde quòd deprauatam illam appetentiã quam quidam caninam vocant, præstiterit medicamentis ventriculo expurgãdo cõparatis sedare quàm tali victus ratione, qualem in suis commentariis Gal. præscribit. Hæc & huiusmodi alia faciunt vt aphorismum de quauis fame intelligendum esse arbitremur.*

## Fol. 172. Qui aduersa valetudine abundè &c.

*QVanquã analepticus est Galeno vterque aphorismus, præcedẽs videlicet & præsens, posterior tamen de ægrotantibus quoque dici posse videtur, vt in febre quotidiana correptis & aliis à cruditate & cacochymia febribus vsu venit. Nã si quis initio copiosiore cibo vtatur cũ prauis humoribus oppletus sit, adeò crescent ciborum additione, vt ventriculi os obtundentes appetẽtiam tollant, atque in de*

*terius æger abeat, quam si per initia à cibo abstinuisset. In hoc si quidem ad superiorem cacochymiam nihil adiungitur, nec ab ea coquenda cibo intempestiuo auocatur natura. Hinc tamen excipiendi sunt qui ex inedia & sanguinis incipiente corruptione laborant.*

## Fol. 173. In quouis morbo valere rationem &c.

*QVã huius aphorismi litera sententiam primore inspectione præ se ferre videtur, eam sequutus Galenus ad facultatem tam animalem quàm vitalem & naturalem aphorismum retulit: quasi Hippocrates diceret, In quo morbo tres illæ facultates integritatẽ suã & robur seruant: bene tum de ægri salute sperare: vbi infirmæ ĩualidæque fuerint, malè de ægro sentire oportere. Verum si quis eam propius inspectã examinet, & quam cum aphorismo qui proximè præcessit cõsensionem habeat consyderet, is fortasse aliud quiddam comperiet sibi voluisse Hippocratẽ. Primùm enim cum morbi proprium sit partium actionem lædere, qua læsa earũ robur seruari nequeat, per febres omnes atque ab intẽperie calida & frigida factos morbos integræ persistere non poterunt naturalis vitalisque facultas, sed ne animalis quidem interdum illæsa permaneat: præsertim si intemperies sit magna. Quo fiet vt organicis solũ morbis veluti calculo vtroque & arthriti*

*arbitride locũ habeat aphorismi pars vltima. In his enim facultates illæ duæ firmæ ac robustæ possunt permanere. Huc adde fallax & naturalis & vitalis facultatis roboris indiciũ sumi ἐκ τῆς πρὸς τὰς σιτίων προσφορὰς ἑτοιμότητος, sed illius longè certius ex vrinis & stercore firmitatis aut imbecillitatis signũ, huius ex pulsu minimè fallax indicium peti posse. Nã phrenitici auide quicquid appositũ est comedunt ac bibunt, cæteri que quibus nõ immodicè refrigeratus est stomachus ad ciborũ sumptionem sunt prōpti. Eodem facit quòd superiore aphorismo, siue is de ægrotãtibus, siue de cõualescentibus solùm, siue de vtrisque intelligi debeat, illã ad cibum sumendum promptitudinẽ morbi initio minimè probabat sed abstinẽtiã potius & inediã, quia ægri facilius ita morbo defungerentur. Sensus igitur quẽ ex Hippocratis litera elicuimus talis est: In quouis morbo valere rationẽ, rectéque ad ea quæ sumuntur habere bonum. quasi diceret, Si præterquã quòd initio cibum sumunt, etiã non discernãt nec de eius bonitate iudicent (eo enim significatu interdũ vox Διάνοια accipitur Græcis autoribus) sed beluãtis modo ingerãt, nihil quod apponatur respuentes, tũ id mentis malè sanæ certum erit indicium. Hæc nobis visa est congruere sententia, non quòd Galeni interpretationem reijciendã putemus, ea enim eruditionis est*

*nis est plenissima, sed vt lectori vtrã velit eligendi, nostrámne vt loco magis consentaneã, an illius vt doctiorem, sed minus loco præsenti conuenientem daretur potestas. Nos & alterã possumus adferre explicationẽ, In omni morbo τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, id est vim animalẽ sanã validámque esse, omnibúsque suis muniis recte fungi: & τὸ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφοράς, id est naturalem virtutem cibo sumpto recreari & melusculе habere, nõ aute statim reuomere aut inferne deijcere, vt in ijs fit quibus propter humorum acrimoniã & morsum venter aut intestina vlcerata, aut aliter quouis modo male affecta cibi contactum non ferunt, non statim incalescere & incendi, vt fit in febribus hecticis. non denique grauius habere. hæc inquam si absint, illa verò adsint in morbis bonum. Hæc simplicior est explicatio, nec multum à Galeni interpretatione aliena.*

Fol. 161. PAVLO peior, sed suauior cibus & potus, &c.

*ETsi hoc aphorismo aliquid Hippocrates ægrotantibus ad voluptatem indulgere videtur, id tamen in speciẽ nõ etiam reipsa facit. Nam quæ libentius & maiore cum voluptate esitamus, ea etiã si paulo deteriorem naturam habeãt, facilius coquimus. Quãtopere autem ægrotantium intersit sumptum cibum bene cõcoqui neminem ignorare puto: ne forte*

quispiã vt plus quàm par est ægrotis obsequatur ex hoc aphorismo ansam arripiat quiduis ægrotantium cupiditati indulgendi, etiam cũ magno ipsorum detrimẽto & noxa in posterũ non facile sarciẽda, vt ab ipsis videlicet maiorem mercedem accipiat. Nã vt pulchrè quarto in sextũ Epidemiωn cõmentario docet Galenus, In ijs seruire ægrorũ cupiditati ipsísque morẽ gerere licet quæ vel sunt ꝓfutura (quod hîc præcipit Hippocra.) vel non multũ incommodatura, vel à quibus apportatum damnum posteà facilè sarciri queat, idque solum facere oportere ꝙ τῶν καμνόντων ἀπειθείας ἕνεκα, i. vt in cæteris confidentius se nobis permittant & obsequantur ægri, in ijs maximè quæ ad eorũ sanitatem magnopere facere videbuntur. Nã quantum ad omnem curationem referat ægrotũ habere morigerum & obsecundãtem, qui & medicũ suspiciat, & ei de salute sua ꝭdat, norunt ij qui aliquãdo nõ solùm morbum sed ægrum quoque repugnantem & refractariũ sunt nacti. Ne igitur æger si quæ vehemẽtius concupiscit planè denegẽtur medicũ propterea oderit & auersetur, aut præscribentem non audiat, ex ijs quæ vehementer appetit aliquid dandum, si siquidem id valde non sit nociturum: cũ ea tamẽ præfatione, vt noxam, quantacunque ea sit futura, intelligant ægrotantis ꝓpinqui & familiares. Se enim ideo ipsi dare

morémque:

*moremq; gerere, vt eandem cũ ipso in reliquis morigeratione pacifcatur & reposcat. Nonnullos enim inquit Galen⁹ quia accepisset in cæteris paruisse memini. Sic frigidã idẽ ait in illis morbis concessit, in quibus post diem vnũ ipsius esset vsus tempestiuus: in eo solũ gratificatus laboranti, quòd peropportunũ frigidæ potandæ tempus non expectaret. Sic in balnei, vini & ceterorum id genus vsu feci. Si verò aut omninò, aut post vnum diem horum nulli sit locus, minimè tum ægrotanti gratificari conueniet.*

Fol. 195. QVOTIDIANIS laboribus assueti, &c.

*ANimaduertendum Hippocratem voces* πόνος *&* πονεῖν *diuersis locis alia atque alia significatione vsurpare, quæ ne multiplici acceptione dubitationẽ lectoribus pariãt, paucis hic earum homonymiã distinguere placuit.* πόνος ἡ βλάβη *læsio, vt* ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιεῖ, θανάσιμον. πόνος *item* ὁ κάματος, ὁ κόπος, *lassitudo: quale est* ἐν πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος ὁπόταν ἄρχηται πονεῖν. *Item* πόνος ἡ ὀδύνη, ὡς δύω πόνων ἅμα γιγνομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον. *&* ἀντὶ τοῦ γυμνάσια, *vt* οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν. *Quo aphorismo Hippocrates vt sequente etiã consuetudinem cum alias semper, tum in ratione victus instituenda maximè & corporis impe-*

*randa exercitatione imprimis spectandam esse decet, vtpote quæ tanquam altera & aduentitia natura tantundem propemodum ac natura ipsa possit.*

Fol. 222. CONTRA verò si australis hyems & pluuiosa & tepens fuerit, &c.

*Qvod vox ὑδλιος accētu in penultima circūflexo significet tepens & clemēs & madore blandus & gratus, quasi ὑδ ἀλέων tum vocis ipsius etymon, tū dictio ἀλέα quam suis in hunc aphorismum commentarijs vsurpauit Galenus, statim postquā χειμῶν ὁ ὑδλιος meminisset, & ratio denique ipsa satis demonstrare possunt. Primùm enim vox ἀλέα Græcis idem est quod μέτριος θέρμη, tepor, calor madore blandus & clemens, cuiusmodi aëris clementia propter imbres & pluuias molles & suaues quæ Martio fere, & Aprili & Maio fiunt accidere interdum solet. Deinde quia imbres quos Notus aduehit non omnes moderatè calent, sed frigent interdū, non abs re Hippocrates post ἐπομβρος, (qua dictione sola notatur humiditas) subiunxit ὑδλιος, quia sola humiditas summas tantū corporis partes humefacit non laxat nec emollit, nisi calorem moderatum coniunctū habeat. tum enim non solum corporis superficiem, sed interiores quoq; partes laxat, emollit & humectat: qualiter affici*

*corpora per hyemē ὑδρίων Galenus est auctor. Hac breuiter adnotare visum est propter quosdam qui alios cauillandi, & nominatim etiam magni nominis viros taxandi occasionem captant ex re qualibet & leuiuscula. Quicquid enim isti comminiscantur & cōgerant ad rem parum faciens nunquam tamen cōuincere aut probare poterūt hoc loco Hippocrati primùm, deinde Galeno eius interpreti dictionē ὑδρίων sic vsurpatam non esse.*

Fol. 272. IVVENIBVS sanguinis expuitiones tabes,&c.

*TΩν νεανίσκων nomine intelligendos esse τάτε μειράκια καὶ τοὺς νέους, id est adolescentes & iuuenes, tū rei veritas vtrique ætati communis, tū Galenus ipse aphorismo 9. lib. 5. & Celsus cap. 5. lib. 2. qui aphorismum hūc conuertens adolescentiæ & iuuentutis meminit, satis indicare possunt. Quin Hippocrates ipse voce vsus hypocoristica τοῖσι δὲ νεανίσκοισιν, satis ostendit se id nominis ætati vtrique accommodare: vel dicendum, τῶν νεανίσκων nomine adolescentes potius intelligendos esse, quādoquidem αἵματος πτύσιες καὶ φθίσιες καὶ ἐπιληψίαι adolescentiæ sint morbi potius quàm iuuētutis. Quare rectius mihi facere videtur qui hoc loco τοῖσι δὲ νεανίσκοισιν adolescentibus conuertunt: quod & ipsi eramus facturi nisi cōmentarium quoque Galeni habuissemus con-*

*uertendum, qui vt intelligatur interpretationem quam secuti sumus requirit, non quam rei veritas postulare videatur.*

Fol.387. QVIBVS in vrina subsident sabulosa, &c.

A*Renulæ cum vrina excretæ sæpe in vesica, sæpissime in renibus, interdum in iecore etiam & venis vitium esse significant. Has sic distingues, Quæ propter sanguinis in iecore adustionem cũ vrina exeunt subtiliores esse solent, raróque subsident, sed ad matulæ hærẽt latera. Hæ per ardentes febres sæpe meiuntur, interdum etiam per sanitatem in quibus iecoris calor est feruentior. In pueris & adolescẽtibus fere ex vesica redduntur arenosa colore subcinericio, & punctilis dolor vesicam stimulat & vrina intercipitur. Siquidẽ solet ea ætas peculiariter vesicæ calculo laborare. In adultis verò præsertim si naturà sint aluo adstricta & denso corporis habitu, & in senibus excernuntur sabulosa ex renib⁹ colore rufo, & dolor grauis in renes incumbit, & pro consuetudine fere profluit vrina, nisi vterq; ren lapidem habeat: qui si magnus est directiꝰ crus fere torpet, & vbi magna sub sole corporis fatigatio aut iactatio præcessit sanguis meiatur. Omniũ vt & lapidum ex ijs concrescentium eadẽ tum materia est humorum crassitudo & viscositas, tum causa efficiens calor præter naturã. Et qui calculo*

culo laboraturi ſunt, ijs primùm vrinæ ſunt aquoſæ, quia obſtructis renibus à craſſa materia veluti per tenue aliquod cribrum effluunt: poſtcà arenoſæ, quæ quandiu perſeuerant non generatur lapis. Siquidē is aliud nihil eſt quàm arenoſorum corpuſculorum eodem congeſtorum, & inuicem conglutinatorum multitudo: quæ ſi diſſoluantur tum aceruatim & confertim prodeunt arenæ.

Fol. 408. CALIDVM frequentiore vſu hæc inuehit incommoda, &c.

TAmetſi præſens aphoriſmus Hippocrati ſcriptus eſſe videatur maximè de nimio & frequentiore balinearū vſu, quibus plurimum veteres delectatos eſſe, & quotidie adieciſſe, tū eorū declarant ſcripta, tū in hunc vſque diem ductuum & canalium reſtātia veſtigia oſtendunt, per quos in priuatas & publicas ædes deriuabatur tepēs aqua ad balneorum vſum: mihi tamen generalius accipi poſſe videtur: neq; enim ſola aqua calida enumerata affert mala, ſed cætera etiam calida tam ſumpta intrò quàm admota aut corpori occurſantia. Nam vinum frequentiore vſu τὴν τῶν νεύρων ἀκρατείαν & τῆς γνώμης νάρκωσιν conciliat. quod hominū vino nimium deditorū tremulæ manus & lippientes, tumentéſque oculi indicant. Partiū enim tenuitate altius ſubiens neruoſa grauiter offendit, et vaporibus & fu

*mis in caput sublatis ipsum neruorum principiū frigefacit & humectat. Quod alia etiā calidiora faciunt. Constat quoque fotum corporis nimiū & vestes pelliceas natiuum calorem languidiorem reddere & minuere, vnde actiones quoque animales labefactari accidit.*

Fol.425. MVLIER in vtero ferens secta vena abortit,&c.

N*On prohibetur hoc aphorismo pregnāti venam omninò non secādam; affectu phlebotomiam postulante, vt angina, pleuritide: sed temerè id fieri non oportere, minúsque sanguinis detrahendum esse, vltimis præsertim mensibus, quàm si vterum mulier nō gestaret. Quin nonnullæ ob sanguinis copiam nō concipiunt, natura expellendi potiùs quàm retinendi auida, aut si concipiāt abortiunt: in quibus secta vena conceptionē adiuuat, & abortum primis mensibus prohibet, modò vires, corporis habitus, victus precedens ratio & cæli status hoc ipsum permittant.*

Fol.470. LAC PRAEBERE capite dolentibus febriculosis,&c.

L*Ac facilè vaporat & in peccantem vertitur humorem si calorem ingentem nanciscatur, vnde omnibus è capite causarijs, comitialibus, vertiginosis, neruorum vitio laborantibus, omni febri humorali, splenicis & hepaticis nocētissimū. Renes preterea & dētes offen-*

*dit*

*dit, calculum gignit, eius denique vsus parum tutus, paucissimósque reperias qui non male ab eo afficiantur. Probè verò coctum multum nutrit & succum laudabilem præbet corpori, verùm dum coquitur hypochōdria attollit & caput tentat. Serum tamen lactis sale & melle conditum exhibuit Gal. murmurantibus hypochondrijs, & profuit ita citata aluo. Tabidis vero citra magnam febrem & præter rationem extenuatis hic præsertim asininum, aut caprinum recens emulctum & cum sacharo rosato præbitum conuenit.*

Fol. 565. QVIBVS longo coxendicum dolore, &c.

D*Ictionis Hippocraticæ proprietas & ratio ipsa suspicionem mihi afferunt aliter interpretandi aphorismi: primùm ἡ μύξα propriè est τῆς κεφαλῆς περίττωμα, id est lentus ille & frigidus humor quo per nares cerebrū expurgatur, quíque pueris maximè & ijs qui humidiore sunt cerebro assiduè promanat: improprie tamē pro quouis phlegmatico humore accipi posse non inficiamur. Deinde ἐπιγίνονται verbum quo pro superuenire, sequi & interuenire vtitur, non iam collectā coxæ acetabulo lentam pituitā, sed colligendā significat. Qui igitur humor qui nondū coaceruatus est (quāquā per morbi longitudinē coaceruari potuit) quòd femoris caput coxa excidat, in caussa esse*

potuit? Iam verò si lõga ischiade laborantibus ischion excidat, necesse est multo antè aliquem in articulum humorem affluxisse qui dolorẽ faceret, & vt fœmoris caput excidat, lentũ ipsũ esse oportet: siquidem emollita sunt & laxata vincula quæ articulum firmabant. Quomodo igitur supueniet quẽ antè fuisse oportet? quin etiam illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει certè superuacaneum erit: aut si hic necessarium existat, in sequenti quoq; aphorismo necessariò addendũ erit. Quæ cùm ita habeant nostra coniectura est in hanc sententiam explicandum esse aphorismum: Quibus ischiade diuturna laborantibus ischiõ excidit, & rursum acetabulo recipitur, his humor qui è capite per ptes cutis subiectas descendebat & vincula laxabat per nares expurgatur. Ita enim natura per materiæ auersionem morbos ex rheumatismo pendẽtes sæp per se sanat. Nã facilè vbi nihil omninò influit amplius partis calor quod restat concoquit & discutit. Quam explicationem si recipiamus illud καὶ πάλιν ἐμπίπτει (quo verbo Hippocrates tertio de articulis pro sponte naturæ restitui & suo loco recipi vsurpat) locũ hic habebit, alioqui superuacaneũ vel potius cum rei euidẽtia pugnans. Quandiu enim laxa & incontenta manebãt vincula, articulus firmari & restitui in integrũ non potuit. Quin totus etiã aphorismus erit superuacaneus. Nã

sequentĩ

*sequenti continebitur. Vnde Gal. ipse in commento ex ambobus vnum faciendum esse iubebat. Ad postremum ex nostra interpretatione modus alter curandæ ischiadis docebitur per naturæ imitationem: cum si alteram explicationem admittas, nullam aut certè paruã, eámq; sequenti aphorismo comprehensam vtilitatẽ habeat oratio.*

*

**FINIS.**

F



# INDEX EORVM QVÆ CONTINENTVR IN HOC OPERE.

*



*Acidum*

*Alimenta*

Aphor

Arteriarum

*Deſi*

*Euacuat*

*Medie*

*Morbis*

Somni

*Tanto*

*Virium*

F I N I S.

nō igitur an l. oratu[m] p[er]...
any ... nam ut valde[m] quod ...
... camentum intelligit ...
te d quod ... to oleboto fit ...
... um ... admonet ...
qui oleboth ... potius
uictum studiat quam quilib[et] ...
... a navigatione ...
... hae ... ad ...
fiam cogent solet causa aut ...
motum ... purgationi
... ca est quia ... monitus
... quod ... v...
... monentur qui quid ... mi...
medicamentis ... nata
... cum ... qui...
... quod ... sunt ...
... cogitis motum ... fundit
... purgationum sequent...
...lindis, ... coacta ... a ... sonnos ...
... qui ... minuendo ...
... dicit qui ... ocatis
... aliud ... medicamentu[m]
... sumpserunt ... sommum
... euacuationibus ...
... sudorem ... emorragiam
... medicatur
... ... ...
... supponentur ... his
... ... quid

